

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Hefte nr. 3/2005

Overenskomster med fremmede stater

Innhold

		Side
1996		
Okt.	22. ILO-konvensjon nr. 180 om sjøfolks arbeid og bemanning av skip	241
1999		
Nov.	30. Protokoll til konvensjonen om langtransportert grensekryssande luftureining av 1979 om reduksjon av forsuring, overgjødsling og bakkenært ozon av 13. november 1979 nr. 1.....	249
2004		
Okt.	19. Overenskomst mellom Norge og Tsjekkia til unngåelse av dobbeltbeskatning og forebyggelse av skatteunndragelse med hensyn til skatter av inntekt	327
Des.	17. Landbruksprotokoll mellom Norge og Tunisia	352
Des.	17. Frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Tunisia	354
2005		
Jan.	11. Rammeavtale mellom Norge og Slovakia om gjennomføring av den norske finansieringsordningen 2004 – 2009 etablert i samsvar med avtale av 14. oktober 2003 mellom Norge og Den europeiske union (EU).....	380
Feb.	11. Rammeavtale om gjennomføring av EØS-finansieringsordningen 2004 – 2009 mellom Norge, Island, Liechtenstein og Slovakia	400
Juni	8. Avtale mellom Norge og Vietnam om et utviklingsmotivert gjeldsbytte	418
Juni	16. Avtale mellom Norge og Sveits om tilbaketaking av personer uten lovlig opphold.....	425
Aug.	4. Gjennomføringsavtale mellom Norge og Russland	434
Aug.	26. Sikkerhetsavtale mellom Norge og Latvia	437

22. okt. 1996 nr. 21**ILO-konvensjon nr. 180 om sjøfolks arbeid og bemanning av skip**

I henhold til kgl.res. av 12. september 2003 ble konvensjonen ratifisert 22. oktober 2003. Konvensjonen trådte i kraft for Norge 22. april 2004. Det vises til St.prp.nr.74 (1997–1998), Innst.S.nr.22 (1998–1999) og til vedtak i Stortinget 13. november 1998.

Convention no. 180 concerning seafarers' hours of work and the manning of ships

The General Conference of the International Labour Organization, Having been convened at Geneva by the Governing Body of the International Labour Office, and having met in its Eighty-fourth Session on 8 October 1996, and,

Noting the provisions of the Merchant Shipping (Minimum Standards) Convention, 1976 and the Protocol of 1996 thereto; and the Labour Inspection (Seafarers) Convention, 1996, and

Recalling the relevant provisions of the following instruments of the International Maritime Organization: International Convention for the Safety of Life at Sea, 1974, as amended, the International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers, 1978, as amended in 1995, Assembly resolution A 481 (XII) (1981) on Principles of Safe Manning, Assembly resolution A 741 (18) (1993) on the International Code for the Safe Operation of Ships and for Pollution Prevention (International Safety Management (ISM) Code), and Assembly resolution A 772 (18) (1993) on Fatigue Factors in Manning and Safety, and

Recalling the entry into force of the United Nations Convention on the Law of the Sea, 1982, on 16 November 1994, and

Having decided upon the adoption of certain proposals with regard to the revision of the Wages, Hours of Work and Manning (Sea) Convention (Revised), 1958, and the Wages, Hours of Work and Manning (Sea) Recommendation, 1958, which is the second item of the agenda of the session, and

Having determined that these proposals shall take the form of an international Convention;
adopts, this twenty-second day of October of the year one thousand nine hundred and ninety-six, the following Convention, which may be cited as the Seafarers' Hours of Work and the Manning of Ships Convention, 1996:

Part I
Scope and definitions

Article I

1. This Convention applies to every seagoing ship, whether publicly or privately owned, which is registered in the territory of any Member for which the Convention is in force and is ordinarily engaged in commercial maritime operations. For the purpose of this Convention, a ship that is on the register of two Members is deemed to be registered in the territory of the Member whose flag it flies.
2. To the extent it deems practicable, after consulting the representative organizations of fishing-vessel owners and fishermen, the competent authority shall apply the provisions of this Convention to commercial maritime fishing.
3. In the event of doubt as to whether or not any ships are to be regarded as seagoing ships or engaged in commercial maritime operations or commercial maritime fishing for the purpose of the Convention, the question shall be determined by the competent authority after consulting the organizations of shipowners, seafarers and fishermen concerned.
4. This Convention does not apply to wooden vessels of traditional build such as dhows and junks.

Article 2

For the purpose of this Convention:

- a. the term «competent authority» means the minister, government department or other authority having power to issue regulations, orders or other instructions having the force of law in respect of seafarers' hours of work or rest or the manning of ships;
- b. the term «hours of work» means time during which a seafarer is required to do work on account of the ship;
- c. the term «hours of rest» means time outside hours of work; this term does not include short breaks;

- d. the term «seafarer» means any person defined as such by national laws or regulations or collective agreements who is employed or engaged in any capacity on board a seagoing ship to which this Convention applies;
- e. the term «shipowner» means the owner of the ship or any other organization or person, such as the manager or bareboat charterer, who has assumed the responsibility for the operation of the ship from the shipowner and who on assuming such responsibility has agreed to take over all the attendant duties and responsibilities.

Part II

Seafarers' hours of work and hours of rest

Article 3

Within the limits set out in Article 5, there shall be fixed either a maximum number of hours of work which shall not be exceeded in a given period of time, or a minimum number of hours of rest which shall be provided in a given period of time.

Article 4

A Member which ratifies this Convention acknowledges that the normal working hours» standard for seafarers, like that for other workers, shall be based on an eight-hour day with one day of rest per week and rest on public holidays. However, this shall not prevent the Member from having procedures to authorize or register a collective agreement which determines seafarers» normal working hours on a basis no less favourable than this standard.

Article 5

1. The limits on hours of work or rest shall be as follows:
 - a. maximum hours of work shall not exceed:
 - i. 14 hours in any 24-hour period; and
 - ii. 72 hours in any seven-day period; or
 - b. minimum hours of rest shall not be less than:
 - i. ten hours in any 24-hour period; and
 - ii. 77 hours in any seven-day period.
2. Hours of rest may be divided into no more than two periods, one of which shall be at least six hours in length, and the interval between consecutive periods of rest shall not exceed 14 hours.
3. Musters, fire-fighting and lifeboat drills, and drills prescribed by national laws and regulations and by international instruments shall be conducted in a manner that minimizes the disturbance of rest periods and does not induce fatigue.
4. In respect of situations when a seafarer is on call, such as when a machinery space is unattended, the seafarer shall have an adequate compensatory rest period if the normal period of rest is disturbed by call-outs to work.
5. If no collective agreement or arbitration award exists or if the competent authority determines that the provisions in the agreement or award in respect of paragraph 3 or 4 are inadequate, the competent authority shall determine such provisions to ensure the seafarers concerned have sufficient rest.
6. Nothing in paragraphs 1 and 2 shall prevent the Member from having national laws or regulations or a procedure for the competent authority to authorize or register collective agreements permitting exceptions to the limits set out. Such exceptions shall, as far as possible, follow the standards set out but may take account of more frequent or longer leave periods or the granting of compensatory leave for watchkeeping seafarers or seafarers working on board ships on short voyages.
7. The Member shall require the posting, in an easily accessible place, of a table with the shipboard working arrangements, which shall contain for every position at least:
 - a. the schedule of service at sea and service in port; and
 - b. the maximum hours of work or the minimum hours of rest required by the laws, regulations or collective agreements in force in the flag State.
8. The table referred to in paragraph 7 shall be established in a standardized format in the working language or languages of the ship and in English.

Article 6

No seafarer under 18 years of age shall work at night. For the purpose of this Article, «night» means a period of at least nine consecutive hours, including the interval from midnight to five a.m. This provision need not be applied when the effective training of young seafarers between the ages of 16 and 18 in accordance with established programmes and schedules would be impaired.

Article 7

1. Nothing in this Convention shall be deemed to impair the right of the master of a ship to require a seafarer to perform any hours of work necessary for the immediate safety of the ship, persons on board or cargo, or for the purpose of giving assistance to other ships or persons in distress at sea.
2. In accordance with paragraph 1, the master may suspend the schedule of hours of work or hours of rest and require a seafarer to perform any hours of work necessary until the normal situation has been restored.
3. As soon as practicable after the normal situation has been restored, the master shall ensure that any seafarers who have performed work in a scheduled rest period are provided with an adequate period of rest.

Article 8

1. The Member shall require that records of seafarers» daily hours of work or of their daily hours of rest be maintained to allow monitoring of compliance with the provisions set out in Article 5. The seafarer shall receive a copy of the records pertaining to him or her which shall be endorsed by the master, or a person authorized by the master, and by the seafarer.
2. The competent authority shall determine the procedures for keeping such records on board, including the intervals at which the information shall be recorded. The competent authority shall establish the format of the records of the seafarers» hours of work or of their hours of rest taking into account any available International Labour Organization guidelines or shall use any standard format prepared by the Organization. The format shall be established in the language or languages provided by Article 5, paragraph 8.
3. A copy of the relevant provisions of the national legislation pertaining to this Convention and the relevant collective agreements shall be kept on board and be easily accessible to the crew.

Article 9

The competent authority shall examine and endorse the records referred to in Article 8, at appropriate intervals, to monitor compliance with the provisions governing hours of work or hours of rest that give effect to this Convention.

Article 10

If the records or other evidence indicate infringement of provisions governing hours of work or hours of rest, the competent authority shall require that measures, including if necessary the revision of the manning of the ship, are taken so as to avoid future infringements.

*Part III**Manning of ships**Article 11*

1. Every ship to which this Convention applies shall be sufficiently, safely and efficiently manned, in accordance with the minimum safe manning document or an equivalent issued by the competent authority.
2. When determining, approving or revising manning levels, the competent authority shall take into account:
 - a. the need to avoid or minimize, as far as practicable, excessive hours of work, to ensure sufficient rest and to limit fatigue; and
 - b. the international instruments identified in the Preamble.

Article 12

No person under 16 years of age shall work on a ship.

*Part IV**Responsibilities of shipowners and masters**Article 13*

The shipowner shall ensure that the master is provided with the necessary resources for the purpose of compliance with obligations under this Convention, including those relating to the appropriate manning of the ship. The master shall take all necessary steps to ensure that the requirements on seafarers» hours of work and rest arising from this Convention are complied with.

*Part V
Application*

Article 14

A Member which ratifies this Convention shall be responsible for the application of its provisions by means of laws or regulations, except where effect is given by collective agreements, arbitration awards or court decisions.

Article 15

The Member shall:

- a. take all necessary measures, including the provision of appropriate sanctions and corrective measures, to ensure the effective enforcement of the provisions of this Convention;
- b. have appropriate inspection services to supervise the application of the measures taken in pursuance of this Convention and provide them with the necessary resources for this purpose; and
- c. after consulting shipowners' and seafarers' organizations, have procedures to investigate complaints relating to any matter contained in this Convention.

*Part VI
Final provisions*

Article 16

This Convention revises the Wages, Hours of Work and Manning (Sea) Convention (Revised), 1958; the Wages, Hours of Work and Manning (Sea) Convention (Revised), 1949; the Wages, Hours of Work and Manning (Sea) Convention, 1946; and the Hours of Work and Manning (Sea) Convention, 1936. As from the date this Convention has come into force, the above-listed Conventions shall cease to be open to ratification.

Article 17

The formal ratifications of this Convention shall be communicated to the Director-General of the International Labour Office for registration.

Article 18

1. This Convention shall be binding only upon those Members of the International Labour Organization whose ratifications have been registered with the Director-General of the International Labour Office.
2. This Convention shall come into force six months after the date on which the ratifications of five Members, three of which each have a least one million gross tonnage of shipping, have been registered with the Director-General of the International Labour Office.
3. Thereafter, this Convention shall come into force for any Member six months after the date on which its ratification has been registered.

Article 19

1. A Member which has ratified this Convention may denounce it after the expiration of ten years from the date on which the Convention first comes into force, by an act communicated to the Director-General of the International Labour Office for registration. Such denunciation shall not take effect until one year after the date on which it is registered.
2. Each Member which has ratified this Convention and which does not, within the year following the expiration of the period of ten years mentioned in the preceding paragraph, exercise the right of denunciation provided for in this Article, will be bound for another period of ten years and, thereafter, may denounce this Convention at the expiration of each period of ten years under the terms provided for in this Article.

Article 20

1. The Director-General of the International Labour Office shall notify all Members of the International Labour Organization of the registration of all ratifications and denunciations communicated by the Members of the Organization.
2. When the conditions provided for in Article 18, paragraph 2, above have been fulfilled, the Director-General shall draw the attention of the Members of the Organization to the date upon which the Convention shall come into force.

Article 21

The Director-General of the International Labour Office shall communicate to the Secretary-General of the United Nations, for registration in accordance with Article 102 of the Charter of the United Nations, full particulars of all ratifications and acts of denunciation registered by the Director-General in accordance with the provisions of the preceding Articles.

Article 22

At such times as it may consider necessary, the Governing Body of the International Labour Office shall present to the General Conference a report on the working of this Convention and shall examine the desirability of placing on the agenda of the Conference the question of its revision in whole or in part.

Article 23

1. Should the Conference adopt a new Convention revising this Convention in whole or in part, then, unless the new Convention otherwise provides –
 - a. the ratification by a Member of the new revising Convention shall *ipso jure* involve the immediate denunciation of this Convention, notwithstanding the provisions of Article 19 above, if and when the new revising Convention shall have come into force;
 - b. as from the date when the new revising Convention comes into force, this Convention shall cease to be open to ratification by the Members.
2. This Convention shall in any case remain in force in its actual form and content for those Members which have ratified it but have not ratified the revising Convention.

Article 24

The English and French versions of the text of this Convention are equally authoritative.

Konvensjon nr. 180 om sjøfolks arbeidstid og bemanning av skip

Den internasjonale arbeidsorganisasjons generalkonferanse, som Styret for Det internasjonale arbeidsbyrå har sammenkalt i Genève, og som har trådt sammen til sin 84. sesjon den 8. oktober 1996, og som merker seg bestemmelsene i konvensjonen om minstestandarder for handelsskip, 1976, og tilhørende protokoll av 1996; og konvensjonen om arbeidstilsyn for sjøfolk, 1996, og

som minner om de relevante bestemmelsene i følgende IMO instrumenter: den internasjonale konvensjonen om sikkerhet for menneskeliv til sjøs, 1974, med endringer; den internasjonale konvensjonen om normer for opplæring, sertifikater og vakthold for sjøfolk, 1978, med endringer av 1995; IMO-resolusjon A 481 (XII) (1981) om prinsipper for sikker bemanning; IMO-resolusjon A 741 (18) (1993) om internasjonale normer for sikkerhetsstyring for drift av skip og hindring av forurensning (ISM-koden); og IMO-resolusjon A 772 (18) (1993) om trethetsfaktorer med innvirkning på bemanning og sikkerhet, og

som minner om ikrafttreddelsen av FNs havrettskonvensjon, 1982, den 16. november 1994, og

som har besluttet å vedta visse forslag om revisjon av konvensjonen om hyrer, arbeidstid og bemanning (revidert), 1958, og rekommandasjonen om hyrer, arbeidstid og bemanning, 1958, punkt 2 på dagsorden for sesjonen, og

som har bestemt at disse forslag skal gis form av en internasjonal konvensjon;

vedtar i dag, den 22. oktober 1996, følgende konvensjon som kan kalles konvensjonen om sjøfolks arbeidstid og bemanning av skip, 1996:

Del I

Anvendelsesområde og definisjoner

Artikkel 1

1. Denne konvensjonen gjelder ethvert sjøgående skip, enten det er offentlig- eller privateid, som er registrert i territoriet til en medlemsstat der konvensjonen er i kraft og som vanligvis brukes i kommersiell maritim virksomhet. Etter denne konvensjonen, ansees et skip som står oppført i registeret til to medlemsstater for å være registrert i territoriet til den medlemsstaten hvis flagg det seiler under.
2. I den grad den finner det gjennomførlig, etter å ha konsultert de representative organisasjonene av fiskebåtrederier og fiskere, skal den kompetente myndighet gjennomføre bestemmelsene i denne konvensjonen for kommersielt maritimt fiske.
3. I tilfelle tvil om skip skal eller ikke skal ansees for å være beskjeftiget med kommersiell maritim virksomhet eller kommersielt maritimt fiske etter denne konvensjonen, skal spørsmålet avgjøres av

den kompetente myndigheten etter å ha rådført seg med berørte rederiers, sjøfolks og fiskeres organisasjoner.

4. Denne konvensjonen gjelder ikke fartøy av tre bygget på tradisjonelt vis såsom dhower og djunker.

Artikkel 2

Etter denne konvensjonen:

- a. betyr uttrykket «kompetent myndighet» statsråden, departementet eller annen myndighet med fullmakt til å fastsette forskrifter, pålegg eller annen instruks med lovs kraft angående sjøfolks arbeids- eller hviletid eller bemanning av skip;
- b. betyr uttrykket «arbeidstid» den tiden hvor en sjømann skal utføre arbeid for skipet;
- c. betyr uttrykket «hviletid» tid utenom arbeidstid; dette ordet omfatter ikke korte pauser;
- d. betyr uttrykket «sjøfolk» enhver person som er definert i nasjonal lovgivning eller kollektive avtaler og som er ansatt eller tilsatt i enhver stilling ombord på et sjøgående skip som kommer inn under konvensjonen.
- e. betyr ordet «rederi» eieren av skipet eller enhver annen organisasjon eller person, den som driver skipet eller totalbefrakter, som har påtatt seg ansvaret for driften av skipet etter rederen og som ved overtakelse av slikt ansvar har samtykket i å overta enhver medfølgende plikt og ansvar.

Del II

Sjøfolks arbeidstid og hviletid

Artikkel 3

Innen grensene som er gitt i artikkel 5, skal det fastsettes enten et maksimum antall arbeidstimer som ikke skal overstiges i løpet av en gitt tidsperiode, eller et minimum antall hviletimer som skal gis i løpet av en gitt tidsperiode.

Artikkel 4

En medlemsstat som ratifiserer denne konvensjonen erkjenner at normen for sjøfolks normale arbeidstid skal, på samme måte som for andre arbeidstakere, baseres på en åttetimers dag med én dags hvil per uke og hvile på offentlige fridager. Dette skal dog ikke hindre medlemsstaten i å ha prosedyrer til å godkjenne eller registrere en kollektive avtale som bestemmer sjøfolks normale arbeidstid på et grunnlag som ikke er mindre gunstig enn denne normen.

Artikkel 5

1. Grensene for arbeids- og hviletid skal være som følger:
 - a. maksimumsarbeidstiden skal ikke overstige:
 - i. 14 timer i noen 24-timers periode; og
 - ii. 72 timer i noen syv-dagers periode; eller
 - b. minimumshviletiden skal ikke være mindre enn:
 - i. 10 timer i noen 24-timers periode; og
 - ii. 77 timer i noen syv-dagers periode.
2. Hviletiden kan deles i maksimalt to perioder, hvorav én skal være minst seks timer lang, og intervallet mellom fortløpende hvileperioder skal ikke overstige 14 timer.
3. Mønstringer, brann- og livbåtøvelser, og øvelser forskrevet i nasjonale lover og forskrifter og i internasjonale instrumenter, skal utføres på en måte som reduserer forstyrrelse av hvileperioder til et minimum og ikke forårsaker tretthet.
4. Når det gjelder situasjoner hvor sjøfolk er i beredskap, f.eks. når et maskinrom er ubemannet, skal de ha en tilfredsstillende hvileperiode til erstatning dersom den normale hvileperioden blir forstyrret av utkallinger i sammenheng med arbeidet.
5. Der det ikke finnes noen kollektiv avtale eller voldgiftskjennelse eller der den kompetente myndighet finner at bestemmelsene i avtalen eller kjennelse i forhold til punkt 3 eller 4 ikke er fyllestgjørende, skal den kompetente myndighet fastsette slike bestemmelser for å sikre at vedkommende sjøfolk får tilstrekkelig hvile.
6. Intet i punktene 1 og 2 skal hindre medlemsstaten i å ha nasjonale lover eller forskrifter eller en prosedyre som gjør at den kompetente myndighet kan godkjenne eller registrere kollektive avtaler som tillater unntak fra de fastsatte grensene. Slike unntak skal, så langt som mulig, følge de fastsatte normene, men kan ta hensyn til hyppigere eller lengre fritidsperioder eller til erstatningsfritid for sjøfolk som er på vakt eller sjøfolk som arbeider ombord på skip på korte sjøreiser.
7. Medlemsstaten skal kreve oppslag, på et lett tilgjengelig sted, av en liste med arbeidsordninger ombord på skipet, som for hver stilling skal inneholde minst:

- a. planen for tjeneste til sjøs og tjeneste i havn; og
 - b. maksimumsarbeidstid eller minimumshviletid som kreves i lover, forskrifter eller kollektive avtaler som er i kraft i flaggstaten.
8. Den listen som omtalt i punkt 7 skal utformes i standardisert format på skipets arbeidsspråk og på engelsk.

Artikkel 6

Ingen sjøfolk under 18 år skal arbeide om natten. I denne artikkelen betyr «natt» en periode på minst ni fortløpende timer, herunder intervallet fra midnatt til kl. 05.00. Denne bestemmelsen behøver ikke gjennomføres når det ville forringe effektiviteten i opplæringen som unge sjøfolk i alderen 16 til 18 år får i henhold til fastsatte programmer og planer.

Artikkel 7

1. Intet i denne konvensjonen skal ansees for å svekke adgangen som en skipsfører har til å kreve at sjøfolk skal arbeide så mange timer som er nødvendig for direkte å trygge skipets sikkerhet, personer ombord eller last, eller for å yte hjelp til andre skip eller personer i nød på havet.
2. I henhold til punkt 1, kan skipsføreren suspendere arbeidstids- eller hviletidsplanen og kreve at sjøfolk skal arbeide så mange timer som er nødvendig inntil situasjonen er normalisert.
3. Så snart som praktisk mulig etter at situasjonen er normalisert, skal skipsføreren sikre at sjøfolk som har utført arbeid under en fastsatt hvileperiode får en tilstrekkelig hvileperiode.

Artikkel 8

1. Medlemsstaten skal kreve at det blir ført oppgaver over sjøfolks daglige arbeidstid eller daglige hviletid for å muliggjøre kontroll med overholdelsen av bestemmelsene i artikkel 5. Sjøfolkene skal motta kopi av de fortegnelser som gjelder ham eller henne. De skal undertegnes av skipsføreren, eller den som skipsføreren bemyndiger, og av sjøfolkene selv.
2. Den kompetente myndighet skal fastsette prosedyrene for føring av slike fortegnelser ombord, herunder intervallene for innføring av opplysningene. Den kompetente myndighet skal fastsette formatet for oppgavene over sjøfolks arbeids- eller hviletid og skal ta hensyn til retningslinjer som eventuelt foreligger fra Den internasjonale arbeidsorganisasjonen eller den skal bruke et standardformat som organisasjonen eventuelt har utarbeidet. Formatet skal fastsettes på det språk eller språkene som fastsatt i artikkel 5, punkt 8.
3. En kopi av de relevante bestemmelsene i den nasjonale lovgivningen som gjelder denne konvensjonen og de relevante kollektive avtaler skal oppbevares ombord og være lett tilgjengelige for mannskapet.

Artikkel 9

Den kompetente myndigheten skal gjennomgå og undertegne fortegnelsene som er omtalt i artikkel 8, med passende mellomrom, for å kontrollere at bestemmelsene som gjelder arbeids- eller hviletid og som gjelder gjennomføringen av denne konvensjonen, blir overholdt.

Artikkel 10

Dersom oppgavene eller andre forhold tyder på brudd på bestemmelser som gjelder arbeids- eller hviletid, skal den kompetente myndighet kreve at det treffes tiltak, herunder om nødvendig revurdering av skipets bemanning, for å unngå fremtidige brudd.

Del III

Bemanning av skip

Artikkel 11

1. Ethvert skip som denne konvensjonen gjelder for skal være tilstrekkelig, sikkert og effektivt bemannet, i samsvar med dokumentet for sikkerhetsbemanning eller tilsvarende dokument utstedt av den kompetente myndighet.
2. Når den fastsetter, godkjenner eller revurderer bemanningsnivåer, skal den kompetente myndighet ta hensyn til:
 - a. behovet for å unngå eller redusere til et minimum, så langt det er gjennomførlig, urimelig lang arbeidstid, for å sikre tilstrekkelig hvile og begrense trøtthet; og
 - b. de internasjonale instrumentene som er påpekt i innledningen til konvensjonen.

Artikkel 12

Ingen person under 16 år skal arbeide på skip.

Del IV
Rederiets og skipførers ansvar

Artikkel 13

Rederiet skal sørge for at skipsføreren får de nødvendige ressurser for å overholde forpliktelsene etter denne konvensjonen, herunder dem som gjelder hensiktsmessig bemanning av skipet. Skipsføreren skal treffe alle nødvendige tiltak for å sikre at kravene vedrørende sjøfolks arbeids- og hviletid som følger av denne konvensjonen, blir overholdt.

Del V
Gjennomføring

Artikkel 14

Den medlemsstat som ratifiserer denne konvensjonen skal ha ansvar for gjennomføringen av dens bestemmelser gjennom lover eller forskrifter, unntatt der gjennomføring finner sted gjennom kollektive avtaler, voldgiftskjennelser eller domstolsavgjørelser.

Artikkel 15

Medlemsstaten skal:

- a. treffe alle nødvendige tiltak, herunder fastsette hensiktsmessige sanksjoner og korrigerende tiltak, for å sikre effektiv håndhevelse av bestemmelsene i denne konvensjonen;
- b. ha hensiktsmessige inspeksjonstjenester til å føre tilsyn med gjennomføring av de tiltak som blir gjort for å iverksette denne konvensjonen og skaffe dem de nødvendige ressurser til dette formålet; og
- c. etter å ha rådført seg med rederiers og sjøfolks organisasjoner, ha prosedyrer for å undersøke klager vedrørende ethvert forhold som er nevnt i denne konvensjonen.

Del VI
Sluttbestemmelser

Artikkel 16

Denne konvensjonen reviderer konvensjonen om hyrer, arbeidstid og bemanning (revidert), 1958; konvensjonen om hyrer, arbeidstid og bemanning (revidert), 1949; konvensjonen om hyrer, arbeidstid og bemanning (revidert), 1946; og konvensjonen om hyrer, arbeidstid og bemanning (revidert), 1936. Fra det tidspunktet denne konvensjonen har trådt i kraft, skal ovenstående konvensjoner ikke lenger være åpne for ratifisering.

Artikkel 17

De formelle ratifikasjoner av denne konvensjonen skal oversendes Generaldirektøren for Det internasjonale arbeidsbyrået til registrering.

Artikkel 18

1. Denne konvensjoner skal binde bare for de medlemsstatene i Den internasjonale arbeidsorganisasjonen som har fått sine ratifikasjoner hos Generaldirektøren.
2. Denne konvensjonen skal tre i kraft seks måneder etter den dag da fem medlemsstaters ratifikasjoner, hvorav tre av hver for seg har skip tilsvarende minst én million bruttotonn, er blitt registrert hos Generaldirektøren for Det internasjonale arbeidsbyrå.
3. Deretter skal denne konvensjonen tre i kraft for enhver medlemsstat seks måneder etter dag da dens ratifikasjon ble registrert.

Artikkel 19

1. Enhver medlemsstat som har ratifisert denne konvensjonen kan si den opp når 10 år er gått fra den dag da konvensjonene trådte i kraft, ved å sende melding om dette til registrering hos Generaldirektøren for Det internasjonale arbeidsbyrå. Slik oppsigelse trer ikke i kraft før ett år etter at den er blitt registrert.
2. Enhver medlemsstat som har ratifisert denne konvensjonen, og som ikke gjør bruk av den oppsigelsesrett som er fastsatt i denne artikkel innen ett år etter utgangen av den 10-årsperioden som er nevnt i foregående punkt, er bundet for ytterligere 10 år, og kan deretter si opp denne konvensjonen ved utgangen av hver 10-årsperiode på de vilkår som er fastsatt i denne artikkel.

Artikkel 20

1. Generaldirektøren for Det internasjonale arbeidsbyrå skal underrette alle medlemsstater av Den internasjonale arbeidsorganisasjon om registrering av alle ratifikasjoner og oppsigelser som er sendt ham av organisasjonenes medlemsstater.
2. Når vilkårene, fastsatt i artikkel 18, pkt. 2, er oppfylt, skal Generaldirektøren gjøre medlemsstatene oppmerksom på hvilken dato konvensjonen vil tre i kraft.

Artikkel 21

Generaldirektøren for Det internasjonale arbeidsbyrå skal sende Generalsekretæren for De forente nasjoner fullstendige opplysninger om all ratifikasjoner og oppsigelser som registreres av ham etter reglene i de foregående artikler, for registrering i samsvar med artikkel 102 i De forente nasjoners pakt.

Artikkel 22

Styret for Det internasjonale arbeidsbyrå skal, når det finner det nødvendig, legge fram for Arbeidskonferansen en melding om hvordan denne konvensjonen har virket og undersøke om det er ønskelig å sette spørsmålet om hel eller delvis revisjon av konvensjonen på konferansens dagsorden.

Artikkel 23

1. Dersom Arbeidskonferansen vedtar en ny konvensjon som helt eller delvis endrer denne konvensjonen og intet annet er bestemt i den nye konvensjonen, skal:
 - a. en medlemsstats ratifikasjon av den nye reviderte konvensjonen ipso jure innebære en øyeblikkelig oppsigelse av denne konvensjonen uten hensyn til reglene i artikkel 19 ovenfor, forutsatt at den nye, reviderte konvensjonen er trådt i kraft;
 - b. denne konvensjonen ikke lenger kunne ratifiseres av medlemsstatene fra den dag da den nye, reviderte konvensjonen trer i kraft.
2. Denne konvensjonen skal i alle tilfelle fortsatt være i kraft i sin nåværende form og med sitt nåværende innhold for de medlemsstater som har ratifisert den, men som ikke har ratifisert den reviderte konvensjonen.

Artikkel 24

De engelske og franske versjoner av teksten i denne konvensjonen har lik gyldighet.

30. nov. 1999 nr. 2

Protokoll til konvensjonen om langtransportert grensekryssende luftureining av 1979 om reduksjon av forsurening, overgjødsling og bakkenært ozon av 13. november 1979 nr. 1

I henhold til kgl.res. av 19. november 1999 ble avtalen undertegnet 1. desember 1999. Avtalen ble ratifisert 30. januar 2002 og trådte i kraft 17. mai 2005. Det vises til St.prp.nr.87 (1999–2000), Innst.S.nr.88 (2000–2001) og Stortingsvedtak 18. desember 2001. Opprinnelig test publisert i NT V s. 535, Overenskomster 1983 s. 540.

Protocol to the 1979 Convention on Long-range Transboundary Air Pollution to Abate Acidification, Eutrophication and Groundlevel Ozone

The Parties,

Determined to implement the Convention on Long-range Transboundary Air Pollution,

Aware that nitrogen oxides, sulphur, volatile organic compounds and reduced nitrogen compounds have been associated with adverse effects on human health and the environment,

Concerned that critical loads of acidification, critical loads of nutrient nitrogen and critical levels of ozone for human health and vegetation are still exceeded in many areas of the United Nations Economic Commission for Europe's region,

Concerned also that emitted nitrogen oxides, sulphur and volatile organic compounds, as well as secondary pollutants such as ozone and the reaction products of ammonia, are transported in the atmosphere over long distances and may have adverse transboundary effects,

Recognizing that emissions from Parties within the United Nations Economic Commission for Europe's region contribute to air pollution on the hemispheric and global scales, and recognizing the potential for transport between continents and the need for further study with regard to that potential,

Recognizing also that Canada and the United States of America are bilaterally negotiating reductions of emissions of nitrogen oxides and volatile organic compounds to address the transboundary ozone effect,

Recognizing furthermore that Canada will undertake further reductions of emissions of sulphur by 2010 through the implementation of the Canada-wide Acid Rain Strategy for Post-2000, and that the United States is committed to the implementation of a nitrogen oxides reduction programme in the eastern United States and to the reduction in emissions necessary to meet its national ambient air quality standards for particulate matter,

Resolved to apply a multi-effect, multi-pollutant approach to preventing or minimizing the exceedances of critical loads and levels,

Taking into account the emissions from certain existing activities and installations responsible for present air pollution levels and the development of future activities and installations,

Aware that techniques and management practices are available to reduce emissions of these substances,

Resolved to take measures to anticipate, prevent or minimize emissions of these substances, taking into account the application of the precautionary approach as set forth in principle 15 of the Rio Declaration on Environment and Development,

Reaffirming that States have, in accordance with the Charter of the United Nations and the principles of international law, the sovereign right to exploit their own resources pursuant to their own environmental and developmental policies, and the responsibility to ensure that activities within their jurisdiction or control do not cause damage to the environment of other States or of areas beyond the limits of national jurisdiction,

Conscious of the need for a cost-effective regional approach to combating air pollution that takes account of the variations in effects and abatement costs between countries,

Noting the important contribution of the private and non-governmental sectors to knowledge of the effects associated with these substances and available abatement techniques, and their role in assisting in the reduction of emissions to the atmosphere,

Bearing in mind that measures taken to reduce emissions of sulphur, nitrogen oxides, ammonia and volatile organic compounds should not constitute a means of arbitrary or unjustifiable discrimination or a disguised restriction on international competition and trade,

Taking into consideration best available scientific and technical knowledge and data on emissions, atmospheric processes and effects on human health and the environment of these substances, as well as on abatement costs, and acknowledging the need to improve this knowledge and to continue scientific and technical cooperation to further understanding of these issues,

Noting that under the Protocol concerning the Control of Emissions of Nitrogen Oxides or their Transboundary Fluxes, adopted at Sofia on 31 October 1988, and the Protocol concerning the Control of Emissions of Volatile Organic Compounds or their Transboundary Fluxes, adopted at Geneva on 18 November 1991, there is already provision to control emissions of nitrogen oxides and volatile organic compounds, and that the technical annexes to both those Protocols already contain technical guidance for reducing these emissions,

Noting also that under the Protocol on Further Reduction of Sulphur Emissions, adopted at Oslo on 14 June 1994, there is already provision to reduce sulphur emissions in order to contribute to the abatement of acid deposition by diminishing the exceedances of critical sulphur depositions, which have been derived from critical loads of acidity according to the contribution of oxidized sulphur compounds to the total acid deposition in 1990,

Noting furthermore that this Protocol is the first agreement under the Convention to deal specifically with reduced nitrogen compounds,

Bearing in mind that reducing the emissions of these substances may provide additional benefits for the control of other pollutants, including in particular transboundary secondary particulate aerosols, which contribute to human health effects associated with exposure to airborne particulates,

Bearing in mind also the need to avoid, in so far as possible, taking measures for the achievement of the objectives of this Protocol that aggravate other health and environment-related problems,

Noting that measures taken to reduce the emissions of nitrogen oxides and ammonia should involve consideration of the full biogeochemical nitrogen cycle and, so far as possible, not increase emissions of reactive nitrogen including nitrous oxide which could aggravate other nitrogen-related problems,

Aware that methane and carbon monoxide emitted by human activities contribute, in the presence of nitrogen oxides and volatile organic compounds, to the formation of tropospheric ozone, and

Aware also of the commitments that Parties have assumed under the United Nations Framework Convention on Climate Change,

Have agreed as follows:

Article 1 *Definitions*

For the purposes of the present Protocol,

1. «Convention» means the Convention on Long-range Transboundary Air Pollution, adopted at Geneva on 13 November 1979;
2. «EMEP» means the Cooperative Programme for Monitoring and Evaluation of Long-range Transmission of Air Pollutants in Europe;
3. «Executive Body» means the Executive Body for the Convention constituted under article 10, paragraph 1, of the Convention;
4. «Commission» means the United Nations Economic Commission for Europe;
5. «Parties» means, unless the context otherwise requires, the Parties to the present Protocol;
6. «Geographical scope of EMEP» means the area defined in article 1, paragraph 4, of the Protocol to the 1979 Convention on Long-range Transboundary Air Pollution on Long-term Financing of the Cooperative Programme for Monitoring and Evaluation of the Long-range Transmission of Air Pollutants in Europe (EMEP), adopted at Geneva on 28 September 1984;
7. «Emission» means the release of a substance from a point or diffuse source into the atmosphere;
8. «Nitrogen oxides» means nitric oxide and nitrogen dioxide, expressed as nitrogen dioxide (NO₂);
9. «Reduced nitrogen compounds» means ammonia and its reaction products;
10. «Sulphur» means all sulphur compounds, expressed as sulphur dioxide (SO₂);
11. «Volatile organic compounds», or «VOCs», means, unless otherwise specified, all organic compounds of an anthropogenic nature, other than methane, that are capable of producing photochemical oxidants by reaction with nitrogen oxides in the presence of sunlight;
12. «Critical load» means a quantitative estimate of an exposure to one or more pollutants below which significant harmful effects on specified sensitive elements of the environment do not occur, according to present knowledge;
13. «Critical levels» means concentrations of pollutants in the atmosphere above which direct adverse effects on receptors, such as human beings, plants, ecosystems or materials, may occur, according to present knowledge;
14. «Pollutant emissions management area», or «PEMA», means an area designated in annex III under the conditions laid down in article 3, paragraph 9;
15. «Stationary source» means any fixed building, structure, facility, installation or equipment that emits or may emit sulphur, nitrogen oxides, volatile organic compounds or ammonia directly or indirectly into the atmosphere;
16. «New stationary source» means any stationary source of which the construction or substantial modification is commenced after the expiry of one year from the date of entry into force of the present Protocol. It shall be a matter for the competent national authorities to decide whether a modification is substantial or not, taking into account such factors as the environmental benefits of the modification.

Article 2 *Objective*

The objective of the present Protocol is to control and reduce emissions of sulphur, nitrogen oxides, ammonia and volatile organic compounds that are caused by anthropogenic activities and are likely to cause adverse effects on human health, natural ecosystems, materials and crops, due to acidification, eutrophication or ground-level ozone as a result of long-range transboundary atmospheric transport, and to ensure, as far as possible, that in the long term and in a stepwise approach, taking into account advances in scientific knowledge, atmospheric depositions or concentrations do not exceed:

- a. For Parties within the geographical scope of EMEP and Canada, the critical loads of acidity, as described in annex I;
- b. For Parties within the geographical scope of EMEP, the critical loads of nutrient nitrogen, as described in annex I; and
- c. For ozone:
 - i. For Parties within the geographical scope of EMEP, the critical levels of ozone, as given in annex I;
 - ii. For Canada, the Canada-wide Standard for ozone; and
 - iii. For the United States of America, the National Ambient Air Quality Standard for ozone.

Article 3
Basic obligations

1. Each Party having an emission ceiling in any table in annex II shall reduce and maintain the reduction in its annual emissions in accordance with that ceiling and the timescales specified in that annex. Each Party shall, as a minimum, control its annual emissions of polluting compounds in accordance with the obligations in annex II.
2. Each Party shall apply the limit values specified in annexes IV, V and VI to each new stationary source within a stationary source category as identified in those annexes, no later than the timescales specified in annex VII. As an alternative, a Party may apply different emission reduction strategies that achieve equivalent overall emission levels for all source categories together.
3. Each Party shall, in so far as it is technically and economically feasible and taking into consideration the costs and advantages, apply the limit values specified in annexes IV, V and VI to each existing stationary source within a stationary source category as identified in those annexes, no later than the timescales specified in annex VII. As an alternative, a Party may apply different emission reduction strategies that achieve equivalent overall emission levels for all source categories together or, for Parties outside the geographical scope of EMEP, that are necessary to achieve national or regional goals for acidification abatement and to meet national air quality standards.
4. Limit values for new and existing boilers and process heaters with a rated thermal input exceeding 50 MW_{th} and new heavy-duty vehicles shall be evaluated by the Parties at a session of the Executive Body with a view to amending annexes IV, V and VIII no later than two years after the date of entry into force of the present Protocol.
5. Each Party shall apply the limit values for the fuels and new mobile sources identified in annex VIII, no later than the timescales specified in annex VII.
6. Each Party should apply best available techniques to mobile sources and to each new or existing stationary source, taking into account guidance documents I to V adopted by the Executive Body at its seventeenth session (decision 1999/1) and any amendments thereto.
7. Each Party shall take appropriate measures based, *inter alia*, on scientific and economic criteria to reduce emissions of volatile organic compounds associated with the use of products not included in annex VI or VIII. The Parties shall, no later than at the second session of the Executive Body after the entry into force of the present Protocol, consider with a view to adopting an annex on products, including criteria for the selection of such products, limit values for the volatile organic compound content of products not included in annex VI or VIII, as well as timescales for the application of the limit values.
8. Each Party shall, subject to paragraph 10:
 - a. Apply, as a minimum, the ammonia control measures specified in annex IX; and
 - b. Apply, where it considers it appropriate, best available techniques for preventing and reducing ammonia emissions, as listed in guidance document V adopted by the Executive Body at its seventeenth session (decision 1999/1) and any amendments thereto.
9. Paragraph 10 shall apply to any Party:
 - a. Whose total land area is greater than 2 million square kilometres;
 - b. Whose annual emissions of sulphur, nitrogen oxides, ammonia and/or volatile organic compounds contributing to acidification, eutrophication or ozone formation in areas under the jurisdiction of one or more other Parties originate predominantly from within an area under its jurisdiction that is listed as a PEMA in annex III, and which has presented documentation in accordance with subparagraph c to this effect;
 - c. Which has submitted upon signature, ratification, acceptance or approval of, or accession to, the present Protocol a description of the geographical scope of one or more PEMAs for one or more pollutants, with supporting documentation, for inclusion in annex III; and
 - d. Which has specified upon signature, ratification, acceptance or approval of, or accession to, the present Protocol its intention to act in accordance with this paragraph.
10. A Party to which this paragraph applies shall:
 - a. If within the geographical scope of EMEP, be required to comply with the provisions of this article and annex II only within the relevant PEMA for each pollutant for which a PEMA within its jurisdiction is included in annex III; or
 - b. If not within the geographical scope of EMEP, be required to comply with the provisions of paragraphs 1, 2, 3, 5, 6 and 7 and annex II, only within the relevant PEMA for each pollutant (nitrogen oxides, sulphur and/or volatile organic compounds) for which a PEMA within its

jurisdiction is included in annex III, and shall not be required to comply with paragraph 8 anywhere within its jurisdiction.

11. Canada and the United States of America shall, upon their ratification, acceptance or approval of, or accession to, the present Protocol, submit to the Executive Body their respective emission reduction commitments with respect to sulphur, nitrogen oxides and volatile organic compounds for automatic incorporation into annex II.
12. The Parties shall, subject to the outcome of the first review provided for under article 10, paragraph 2, and no later than one year after completion of that review, commence negotiations on further obligations to reduce emissions.

Article 4

Exchange of information and technology

1. Each Party shall, in a manner consistent with its laws, regulations and practices and in accordance with its obligations in the present Protocol, create favourable conditions to facilitate the exchange of information, technologies and techniques, with the aim of reducing emissions of sulphur, nitrogen oxides, ammonia and volatile organic compounds by promoting *inter alia*:
 - a. The development and updating of databases on best available techniques, including those that increase energy efficiency, low-emission burners and good environmental practice in agriculture;
 - b. The exchange of information and experience in the development of less polluting transport systems;
 - c. Direct industrial contacts and cooperation, including joint ventures; and
 - d. The provision of technical assistance.
2. In promoting the activities specified in paragraph 1, each Party shall create favourable conditions for the facilitation of contacts and cooperation among appropriate organizations and individuals in the private and public sectors that are capable of providing technology, design and engineering services, equipment or finance.

Article 5

Public awareness

1. Each Party shall, in a manner consistent with its laws, regulations and practices, promote the provision of information to the general public, including information on:
 - a. National annual emissions of sulphur, nitrogen oxides, ammonia and volatile organic compounds and progress towards compliance with the national emission ceilings or other obligations referred to in article 3;
 - b. Depositions and concentrations of the relevant pollutants and, where applicable, these depositions and concentrations in relation to critical loads and levels referred to in article 2;
 - c. Levels of tropospheric ozone; and
 - d. Strategies and measures applied or to be applied to reduce air pollution problems dealt with in the present Protocol and set out in article 6.
2. Furthermore, each Party may make information widely available to the public with a view to minimizing emissions, including information on:
 - a. Less polluting fuels, renewable energy and energy efficiency, including their use in transport;
 - b. Volatile organic compounds in products, including labelling;
 - c. Management options for wastes containing volatile organic compounds that are generated by the public;
 - d. Good agricultural practices to reduce emissions of ammonia;
 - e. Health and environmental effects associated with the pollutants covered by the present Protocol; and
 - f. Steps which individuals and industries may take to help reduce emissions of the pollutants covered by the present Protocol.

Article 6

Strategies, policies, programmes, measures and information

1. Each Party shall, as necessary and on the basis of sound scientific and economic criteria, in order to facilitate the implementation of its obligations under article 3:
 - a. Adopt supporting strategies, policies and programmes without undue delay after the present Protocol enters into force for it;
 - b. Apply measures to control and reduce its emissions of sulphur, nitrogen oxides, ammonia and volatile organic compounds;

- c. Apply measures to encourage the increase of energy efficiency and the use of renewable energy;
 - d. Apply measures to decrease the use of polluting fuels;
 - e. Develop and introduce less polluting transport systems and promote traffic management systems to reduce overall emissions from road traffic;
 - f. Apply measures to encourage the development and introduction of low-polluting processes and products, taking into account guidance documents I to V adopted by the Executive Body at its seventeenth session (decision 1999/1) and any amendments thereto;
 - g. Encourage the implementation of management programmes to reduce emissions, including voluntary programmes, and the use of economic instruments, taking into account guidance document VI adopted by the Executive Body at its seventeenth session (decision 1999/1) and any amendments thereto;
 - h. Implement and further elaborate policies and measures in accordance with its national circumstances, such as the progressive reduction or phasing-out of market imperfections, fiscal incentives, tax and duty exemptions and subsidies in all sectors that emit sulphur, nitrogen oxides, ammonia and volatile organic compounds which run counter to the objective of the Protocol, and apply market instruments; and
 - i. Apply measures, where cost-effective, to reduce emissions from waste products containing volatile organic compounds.
2. Each Party shall collect and maintain information on:
 - a. Actual levels of emissions of sulphur, nitrogen compounds and volatile organic compounds, and of ambient concentrations and depositions of these compounds and ozone, taking into account, for those Parties within the geographical scope of EMEP, the work plan of EMEP; and
 - b. The effects of ambient concentrations and of the deposition of sulphur, nitrogen compounds, volatile organic compounds and ozone on human health, terrestrial and aquatic ecosystems and materials.
 3. Any Party may take more stringent measures than those required by the present Protocol.

Article 7 *Reporting*

1. Subject to its laws and regulations and in accordance with its obligations under the present Protocol:
 - a. Each Party shall report, through the Executive Secretary of the Commission, to the Executive Body, on a periodic basis as determined by the Parties at a session of the Executive Body, information on the measures that it has taken to implement the present Protocol. Moreover:
 - i. Where a Party applies different emission reduction strategies under article 3, paragraphs 2 and 3, it shall document the strategies applied and its compliance with the requirements of those paragraphs;
 - ii. Where a Party judges certain limit values, as specified in accordance with article 3, paragraph 3, not to be technically and economically feasible, taking into consideration the costs and advantages, it shall report and justify this;
 - b. Each Party within the geographical scope of EMEP shall report, through the Executive Secretary of the Commission, to EMEP, on a periodic basis to be determined by the Steering Body of EMEP and approved by the Parties at a session of the Executive Body, the following information:
 - i. Levels of emissions of sulphur, nitrogen oxides, ammonia and volatile organic compounds using, as a minimum, the methodologies and the temporal and spatial resolution specified by the Steering Body of EMEP;
 - ii. Levels of emissions of each substance in the reference year (1990) using the same methodologies and temporal and spatial resolution;
 - iii. Data on projected emissions and current reduction plans; and
 - iv. Where it deems it appropriate, any exceptional circumstances justifying emissions that are temporarily higher than the ceilings established for it for one or more pollutants; and
 - c. Parties in areas outside the geographical scope of EMEP shall make available information similar to that specified in subparagraph b, if requested to do so by the Executive Body.
2. The information to be reported in accordance with paragraph 1a shall be in conformity with a decision regarding format and content to be adopted by the Parties at a session of the Executive

Body. The terms of this decision shall be reviewed as necessary to identify any additional elements regarding the format or the content of the information that is to be included in the reports.

3. In good time before each annual session of the Executive Body, EMEP shall provide information on:
 - a. Ambient concentrations and depositions of sulphur and nitrogen compounds as well as, where available, ambient concentrations of volatile organic compounds and ozone; and
 - b. Calculations of sulphur and oxidized and reduced nitrogen budgets and relevant information on the long-range transport of ozone and its precursors.Parties in areas outside the geographical scope of EMEP shall make available similar information if requested to do so by the Executive Body.
4. The Executive Body shall, in accordance with article 10, paragraph 2b, of the Convention, arrange for the preparation of information on the effects of depositions of sulphur and nitrogen compounds and concentrations of ozone.
5. The Parties shall, at sessions of the Executive Body, arrange for the preparation, at regular intervals, of revised information on calculated and internationally optimized allocations of emission reductions for the States within the geographical scope of EMEP, using integrated assessment models, including atmospheric transport models, with a view to reducing further, for the purposes of article 3, paragraph 1, the difference between actual depositions of sulphur and nitrogen compounds and critical load values as well as the difference between actual ozone concentrations and the critical levels of ozone specified in annex I, or such alternative assessment methods as approved by the Parties at a session of the Executive Body.

Article 8

Research, development and monitoring

The Parties shall encourage research, development, monitoring and cooperation related to:

- a. The international harmonization of methods for the calculation and assessment of the adverse effects associated with the substances addressed by the present Protocol for use in establishing critical loads and critical levels and, as appropriate, the elaboration of procedures for such harmonization;
- b. The improvement of emission databases, in particular those on ammonia and volatile organic compounds;
- c. The improvement of monitoring techniques and systems and of the modelling of transport, concentrations and depositions of sulphur, nitrogen compounds and volatile organic compounds, as well as of the formation of ozone and secondary particulate matter;
- d. The improvement of the scientific understanding of the long-term fate of emissions and their impact on the hemispheric background concentrations of sulphur, nitrogen, volatile organic compounds, ozone and particulate matter, focusing, in particular, on the chemistry of the free troposphere and the potential for intercontinental flow of pollutants;
- e. The further elaboration of an overall strategy to reduce the adverse effects of acidification, eutrophication and photochemical pollution, including synergisms and combined effects;
- f. Strategies for the further reduction of emissions of sulphur, nitrogen oxides, ammonia and volatile organic compounds based on critical loads and critical levels as well as on technical developments, and the improvement of integrated assessment modelling to calculate internationally optimized allocations of emission reductions taking into account the need to avoid excessive costs for any Party. Special emphasis should be given to emissions from agriculture and transport;
- g. The identification of trends over time and the scientific understanding of the wider effects of sulphur, nitrogen and volatile organic compounds and photochemical pollution on human health, including their contribution to concentrations of particulate matter, the environment, in particular acidification and eutrophication, and materials, especially historic and cultural monuments, taking into account the relationship between sulphur oxides, nitrogen oxides, ammonia, volatile organic compounds and tropospheric ozone;
- h. Emission abatement technologies, and technologies and techniques to improve energy efficiency, energy conservation and the use of renewable energy;
- i. The efficacy of ammonia control techniques for farms and their impact on local and regional deposition;
- j. The management of transport demand and the development and promotion of less polluting modes of transport;
- k. The quantification and, where possible, economic evaluation of benefits for the environment and human health resulting from the reduction of emissions of sulphur, nitrogen oxides, ammonia and volatile organic compounds; and

1. The development of tools for making the methods and results of this work widely applicable and available.

Article 9 *Compliance*

Compliance by each Party with its obligations under the present Protocol shall be reviewed regularly. The Implementation Committee established by decision 1997/2 of the Executive Body at its fifteenth session shall carry out such reviews and report to the Parties at a session of the Executive Body in accordance with the terms of the annex to that decision, including any amendments thereto.

Article 10 *Reviews by the parties at sessions of the executive body*

1. The Parties shall, at sessions of the Executive Body, pursuant to article 10, paragraph 2a, of the Convention, review the information supplied by the Parties, EMEP and subsidiary bodies of the Executive Body, the data on the effects of concentrations and depositions of sulphur and nitrogen compounds and of photochemical pollution as well as the reports of the Implementation Committee referred to in article 9 above.
2.
 - a. The Parties shall, at sessions of the Executive Body, keep under review the obligations set out in the present Protocol, including:
 - i. Their obligations in relation to their calculated and internationally optimized allocations of emission reductions referred to in article 7, paragraph 5, above; and
 - ii. The adequacy of the obligations and the progress made towards the achievement of the objective of the present Protocol;
 - b. Reviews shall take into account the best available scientific information on the effects of acidification, eutrophication and photochemical pollution, including assessments of all relevant health effects, critical levels and loads, the development and refinement of integrated assessment models, technological developments, changing economic conditions, progress made on the databases on emissions and abatement techniques, especially related to ammonia and volatile organic compounds, and the fulfilment of the obligations on emission levels;
 - c. The procedures, methods and timing for such reviews shall be specified by the Parties at a session of the Executive Body. The first such review shall commence no later than one year after the present Protocol enters into force.

Article 11 *Settlement of disputes*

1. In the event of a dispute between any two or more Parties concerning the interpretation or application of the present Protocol, the parties concerned shall seek a settlement of the dispute through negotiation or any other peaceful means of their own choice. The parties to the dispute shall inform the Executive Body of their dispute.
2. When ratifying, accepting, approving or acceding to the present Protocol, or at any time thereafter, a Party which is not a regional economic integration organization may declare in a written instrument submitted to the Depositary that, in respect of any dispute concerning the interpretation or application of the Protocol, it recognizes one or both of the following means of dispute settlement as compulsory *ipso facto* and without special agreement, in relation to any Party accepting the same obligation:
 - a. Submission of the dispute to the International Court of Justice;
 - b. Arbitration in accordance with procedures to be adopted by the Parties at a session of the Executive Body, as soon as practicable, in an annex on arbitration.A Party which is a regional economic integration organization may make a declaration with like effect in relation to arbitration in accordance with the procedures referred to in subparagraph b.
3. A declaration made under paragraph 2 shall remain in force until it expires in accordance with its terms or until three months after written notice of its revocation has been deposited with the Depositary.
4. A new declaration, a notice of revocation or the expiry of a declaration shall not in any way affect proceedings pending before the International Court of Justice or the arbitral tribunal, unless the parties to the dispute agree otherwise.
5. Except in a case where the parties to a dispute have accepted the same means of dispute settlement under paragraph 2, if after twelve months following notification by one party to another that a dispute exists between them, the parties concerned have not been able to settle their dispute

through the means mentioned in paragraph 1, the dispute shall be submitted, at the request of any of the parties to the dispute, to conciliation.

6. For the purpose of paragraph 5, a conciliation commission shall be created. The commission shall be composed of an equal number of members appointed by each party concerned or, where parties in conciliation share the same interest, by the group sharing that interest, and a chairperson chosen jointly by the members so appointed. The commission shall render a recommendatory award, which the parties to the dispute shall consider in good faith.

Article 12

Annexes

The annexes to the present Protocol shall form an integral part of the Protocol.

Article 13

Amendments and adjustments

1. Any Party may propose amendments to the present Protocol. Any Party to the Convention may propose an adjustment to annex II to the present Protocol to add to it its name, together with emission levels, emission ceilings and percentage emission reductions.
2. Proposed amendments and adjustments shall be submitted in writing to the Executive Secretary of the Commission, who shall communicate them to all Parties. The Parties shall discuss the proposed amendments and adjustments at the next session of the Executive Body, provided that those proposals have been circulated by the Executive Secretary to the Parties at least ninety days in advance.
3. Amendments to the present Protocol, including amendments to annexes II to IX, shall be adopted by consensus of the Parties present at a session of the Executive Body, and shall enter into force for the Parties which have accepted them on the ninetieth day after the date on which two thirds of the Parties have deposited with the Depositary their instruments of acceptance thereof. Amendments shall enter into force for any other Party on the ninetieth day after the date on which that Party has deposited its instrument of acceptance thereof.
4. Amendments to the annexes to the present Protocol, other than to the annexes referred to in paragraph 3, shall be adopted by consensus of the Parties present at a session of the Executive Body. On the expiry of ninety days from the date of its communication to all Parties by the Executive Secretary of the Commission, an amendment to any such annex shall become effective for those Parties which have not submitted to the Depositary a notification in accordance with the provisions of paragraph 5, provided that at least sixteen Parties have not submitted such a notification.
5. Any Party that is unable to approve an amendment to an annex, other than to an annex referred to in paragraph 3, shall so notify the Depositary in writing within ninety days from the date of the communication of its adoption. The Depositary shall without delay notify all Parties of any such notification received. A Party may at any time substitute an acceptance for its previous notification and, upon deposit of an instrument of acceptance with the Depositary, the amendment to such an annex shall become effective for that Party.
6. Adjustments to annex II shall be adopted by consensus of the Parties present at a session of the Executive Body and shall become effective for all Parties to the present Protocol on the ninetieth day following the date on which the Executive Secretary of the Commission notifies those Parties in writing of the adoption of the adjustment.

Article 14

Signature

1. The present Protocol shall be open for signature at Gothenburg (Sweden) on 30 November and 1 December 1999, then at United Nations Headquarters in New York until 30 May 2000, by States members of the Commission as well as States having consultative status with the Commission, pursuant to paragraph 8 of Economic and Social Council resolution 36 (IV) of 28 March 1947, and by regional economic integration organizations, constituted by sovereign States members of the Commission, which have competence in respect of the negotiation, conclusion and application of international agreements in matters covered by the Protocol, provided that the States and organizations concerned are Parties to the Convention and are listed in annex II.
2. In matters within their competence, such regional economic integration organizations shall, on their own behalf, exercise the rights and fulfil the responsibilities which the present Protocol attributes to their member States. In such cases, the member States of these organizations shall not be entitled to exercise such rights individually.

*Article 15**Ratification, acceptance, approval and accession*

1. The present Protocol shall be subject to ratification, acceptance or approval by Signatories.
2. The present Protocol shall be open for accession as from 31 May 2000 by the States and organizations that meet the requirements of article 14, paragraph 1.
3. The instruments of ratification, acceptance, approval or accession shall be deposited with the Depositary.

*Article 16**Depositary*

The Secretary-General of the United Nations shall be the Depositary.

*Article 17**Entry into force*

1. The present Protocol shall enter into force on the ninetieth day following the date on which the sixteenth instrument of ratification, acceptance, approval or accession has been deposited with the Depositary.
2. For each State and organization that meets the requirements of article 14, paragraph 1, which ratifies, accepts or approves the present Protocol or accedes thereto after the deposit of the sixteenth instrument of ratification, acceptance, approval or accession, the Protocol shall enter into force on the ninetieth day following the date of deposit by such Party of its instrument of ratification, acceptance, approval or accession.

*Article 18**Withdrawal*

At any time after five years from the date on which the present Protocol has come into force with respect to a Party, that Party may withdraw from it by giving written notification to the Depositary. Any such withdrawal shall take effect on the ninetieth day following the date of its receipt by the Depositary, or on such later date as may be specified in the notification of the withdrawal.

*Article 19**Authentic texts*

The original of the present Protocol, of which the English, French and Russian texts are equally authentic, shall be deposited with the Secretary-General of the United Nations.

IN WITNESS WHEREOF the undersigned, being duly authorized thereto, have signed the present Protocol.

DONE at Gothenburg (Sweden), this thirtieth day of November one thousand nine hundred and ninety-nine.

*Annexes to the Protocol**Annex I**Critical loads and levels**I. Critical loads of acidity**A. For Parties within the geographical scope of EMEP*

1. Critical loads (as defined in article 1) of acidity for ecosystems are determined in accordance with the Convention's *Manual on methodologies and criteria for mapping critical levels/loads and geographical areas where they are exceeded*. They are the maximum amount of acidifying deposition an ecosystem can tolerate in the long term without being damaged. Critical loads of acidity in terms of nitrogen take account of within-ecosystem nitrogen removal processes (e.g. uptake by plants). Critical loads of acidity in terms of sulphur do not. A combined sulphur and nitrogen critical load of acidity considers nitrogen only when the nitrogen deposition is greater than the ecosystem nitrogen removal processes. All critical loads reported by Parties are summarized for use in the integrated assessment modelling employed to provide guidance for setting the emission ceilings in annex II.

B. For Parties in North America

2. For eastern Canada, critical sulphur plus nitrogen loads for forested ecosystems have been determined with scientific methodologies and criteria (1997 Canadian Acid Rain Assessment) similar to those in the Convention's *Manual on methodologies and criteria for mapping critical levels/loads and geographical areas where they are exceeded*. Eastern Canada critical load values (as defined in article 1) of acidity are for sulphate in precipitation expressed in kg/ha/year. Alberta in western Canada, where deposition levels are currently below the environmental limits, has adopted the generic critical load classification systems used for soils in Europe for potential acidity. Potential acidity is defined by subtracting the total (both wet and dry) deposition of base cations from that of sulphur and nitrogen. In addition to critical loads for potential acidity, Alberta has established target and monitoring loads for managing acidifying emissions.
3. For the United States of America, the effects of acidification are evaluated through an assessment of the sensitivity of ecosystems, the total loading within ecosystems of acidifying compounds, and the uncertainty associated with nitrogen removal processes within ecosystems.
4. These loads and effects are used in integrated assessment modelling and provide guidance for setting the emission ceilings and/or reductions for Canada and the United States of America in annex II.

II. Critical loads of nutrient nitrogen

For Parties within the geographical scope of EMEP

5. Critical loads (as defined in article 1) of nutrient nitrogen (eutrophication) for ecosystems are determined in accordance with the Convention's *Manual on methodologies and criteria for mapping critical levels/loads and geographical areas where they are exceeded*. They are the maximum amount of eutrophying nitrogen deposition an ecosystem can tolerate in the long term without being damaged. All critical loads reported by Parties are summarized for use in the integrated assessment modelling employed to provide guidance for setting the emission ceilings in annex II.

III. Critical levels of ozone

A. For Parties within the geographical scope of EMEP

6. Critical levels (as defined in article 1) of ozone are determined to protect plants in accordance with the Convention's *Manual on methodologies and criteria for mapping critical levels/loads and geographical areas where they are exceeded*. They are expressed as a cumulative exposure over a threshold ozone concentration of 40 ppb (parts per billion by volume). This exposure index is referred to as AOT40 (accumulated exposure over a threshold of 40 ppb). The AOT40 is calculated as the sum of the differences between the hourly concentration (in ppb) and 40 ppb for each hour when the concentration exceeds 40 ppb.
7. The long-term critical level of ozone for crops of an AOT40 of 3000 ppb.hours for May-July (used as a typical growing season) and for daylight hours was used to define areas at risk where the critical level is exceeded. A specific reduction of exceedances was targeted in the integrated assessment modelling undertaken for the present Protocol to provide guidance for setting the emission ceilings in annex II. The long-term critical level of ozone for crops is considered also to protect other plants such as trees and natural vegetation. Further scientific work is under way to develop a more differentiated interpretation of exceedances of critical levels of ozone for vegetation.
8. A critical level of ozone for human health is represented by the WHO Air Quality Guideline level for ozone of 120 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ as an 8-hour average. In collaboration with the World Health Organization's Regional Office for Europe (WHO/EURO), a critical level expressed as an AOT60 (accumulated exposure over a threshold of 60 ppb), i.e. 120 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, calculated over one year, was adopted as a surrogate for the WHO Air Quality Guideline for the purpose of integrated assessment modelling. This was used to define areas at risk where the critical level is exceeded. A specific reduction of these exceedances was targeted in the integrated assessment modelling undertaken for the present Protocol to provide guidance for setting the emission ceilings in annex II.

B. For Parties in North America

9. For Canada, critical levels of ozone are determined to protect human health and the environment and are used to establish a Canada-wide Standard for ozone. The emission ceilings in annex II are defined according to the ambition level required to achieve the Canada-wide Standard for ozone.
10. For the United States of America, critical levels of ozone are determined to protect public health with an adequate margin of safety, to protect public welfare from any known or expected adverse effects, and are used to establish a national ambient air quality standard. Integrated assessment modelling and the air quality standard are used in providing guidance for setting the emission ceilings and/or reductions for the United States of America in annex II.

Annex II
Emission ceilings

The emission ceilings listed in the tables below relate to the provisions of article 3, paragraphs 1 and 10, of the present Protocol. The 1980 and 1990 emission levels and the percentage emission reductions listed are given for information purposes only.

Table 1. Emission ceilings for sulphur (thousands of tonnes of SO₂ per year)

Party	Emission levels		Emission ceilings for 2010	Percentage emission reductions for 2010 (base year 1990)
	1980	1990		
Armenia	141	73	73	0 %
Austria	400	91	39	-57 %
Belarus	740	637	480	-25 %
Belgium	828	372	106	-72 %
Bulgaria	2050	2008	856	-57 %
Canada national ^a	4643	3236		
PEMA (SOMA)	3135	1873		
Croatia	150	180	70	-61 %
Czech Republic	2257	1876	283	-85 %
Denmark	450	182	55	-70 %
Finland	584	260	116	-55 %
France	3208	1269	400	-68 %
Germany	7514	5313	550	-90 %
Greece	400	509	546	7 %
Hungary	1633	1010	550	-46 %
Ireland	222	178	42	-76 %
Italy	3757	1651	500	-70 %
Latvia	–	119	107	-10 %
Liechtenstein	0.39	0.15	0.11	-27 %
Lithuania	311	222	145	-35 %
Luxembourg	24	15	4	-73 %
Netherlands	490	202	50	-75 %
Norway	137	53	22	-58 %
Poland	4100	3210	1397	-56 %
Portugal	266	362	170	-53 %
Republic of Moldova	308	265	135	-49 %
Romania	1055	1311	918	-30 %
Russian Federation ^b	7161	4460		
PEMA	1062	1133	635	-44 %
Slovakia	780	543	110	-80 %
Slovenia	235	194	27	-86 %
Spain ^b	2959	2182	774	-65 %
Sweden	491	119	67	-44 %
Switzerland	116	43	26	-40 %
Ukraine	3849	2782	1457	-48 %
United Kingdom	4863	3731	625	-83 %

Party	Emission levels		Emission ceilings for 2010	Percentage emission reductions for 2010 (base year 1990)
	1980	1990		
United States of America ^c				
European Community	26456	16436	4059	-75 %

- a Upon ratification, acceptance or approval of, or accession to, the present Protocol, Canada shall submit an emission ceiling for sulphur, either at a national level or for its PEMA, and will endeavour to provide a ceiling for 2010. The PEMA for sulphur will be the sulphur oxides management area (SOMA) that was designated pursuant to annex III to the Protocol on Further Reduction of Sulphur Emissions adopted at Oslo on 14 June 1994 as the South-east Canada SOMA. This is an area of 1 million km² which includes all the territory of the provinces of Prince Edward Island, Nova Scotia and New Brunswick, all the territory of the province of Quebec south of a straight line between Havre-St. Pierre on the north coast of the Gulf of Saint Lawrence and the point where the Quebec-Ontario boundary intersects the James Bay coastline, and all the territory of the province of Ontario south of a straight line between the point where the Ontario-Quebec boundary intersects the James Bay coastline and Nipigon River near the north shore of Lake Superior.
- b Figures apply to the European part within the EMEP area.
- c Upon ratification, acceptance or approval of, or accession to, the present Protocol, the United States of America shall provide for inclusion in this annex: (a) specific emission reduction measures applicable to mobile and stationary sources of sulphur to be applied either nationally or within a PEMA if it has submitted a PEMA for sulphur for inclusion in annex III; (b) a value for total estimated sulphur emission levels for 1990, either national or for the PEMA; (c) an indicative value for total sulphur emission levels for 2010, either national or for the PEMA; and (d) associated estimates of the percentage reduction in sulphur emissions. Item (b) will be included in the table and items (a), (c) and (d) will be included in a footnote to the table.

Table 2. Emission ceilings for nitrogen oxides (thousands of tonnes of NO₂ per year)

Party	Emission levels 1990	Emission ceilings for 2010	Percentage emission reductions for 2010 (base year 1990)
Armenia	46	46	0 %
Austria	194	107	-45 %
Belarus	285	255	-11 %
Belgium	339	181	-47 %
Bulgaria	361	266	-26 %
Canada ^a	2104		
Croatia	87	87	0 %
Czech Republic	742	286	-61 %
Denmark	282	127	-55 %
Finland	300	170	-43 %
France	1882	860	-54 %
Germany	2693	1081	-60 %
Greece	343	344	0 %
Hungary	238	198	-17 %
Ireland	115	65	-43 %
Italy	1938	1000	-48 %
Latvia	93	84	-10 %
Liechtenstein	0.63	0.37	-41 %
Lithuania	158	110	-30 %
Luxembourg	23	11	-52 %
Netherlands	580	266	-54 %
Norway	218	156	-28 %
Poland	1280	879	-31 %
Portugal	348	260	-25 %
Republic of Moldova	100	90	-10 %
Romania	546	437	-20 %
Russian Federation ^b	3600		
PEMA	360	265	-26 %
Slovakia	225	130	-42 %
Slovenia	62	45	-27 %
Spain ^b	1113	847	-24 %

Party	Emission levels 1990	Emission ceilings for 2010	Percentage emission reductions for 2010 (base year 1990)
Sweden	338	148	-56 %
Switzerland	166	79	-52 %
Ukraine	1888	1222	-35 %
United Kingdom	2673	1181	-56 %
United States of America ^c			
European Community	13161	6671	-49 %

a Upon ratification, acceptance or approval of, or accession to, the present Protocol, Canada shall submit 1990 emission levels and 2010 emission ceilings for nitrogen oxides, either at a national level or for its PEMA for nitrogen oxides, if it has submitted one.

b Figures apply to the European part within the EMEP area.

c Upon ratification, acceptance or approval of, or accession to, the present Protocol, the United States of America shall provide for inclusion in this annex: (a) specific emission reduction measures applicable to mobile and stationary sources of nitrogen oxides to be applied either nationally or within a PEMA if it has submitted a PEMA for nitrogen oxides for inclusion in annex III; (b) a value for total estimated nitrogen oxide emission levels for 1990, either national or for the PEMA; (c) an indicative value for total nitrogen oxide emission levels for 2010, either national or for the PEMA; and (d) associated estimates of the percentage reduction in nitrogen oxide emissions. Item (b) will be included in the table and items (a), (c) and (d) will be included in a footnote to the table.

Table 3. Emission ceilings for ammonia (thousands of tonnes of NH_3 per year)

Party	Emission levels 1990	Emission ceilings for 2010	Percentage emission reductions for 2010 (base year 1990)
Armenia	25	25	0 %
Austria	81	66	-19 %
Belarus	219	158	-28 %
Belgium	107	74	-31 %
Bulgaria	144	108	-25 %
Croatia	37	30	-19 %
Czech Republic	156	101	-35 %
Denmark	122	69	-43 %
Finland	35	31	-11 %
France	814	780	-4 %
Germany	764	550	-28 %
Greece	80	73	-9 %
Hungary	124	90	-27 %
Ireland	126	116	-8 %
Italy	466	419	-10 %
Latvia	44	44	0 %
Liechtenstein	0.15	0.15	0 %
Lithuania	84	84	0 %
Luxembourg	7	7	0 %
Netherlands	226	128	-43 %
Norway	23	23	0 %
Poland	508	468	-8 %
Portugal	98	108	10 %
Republic of Moldova	49	42	-14 %
Romania	300	210	-30 %
Russian Federation ^a	1191		
PEMA	61	49	-20 %
Slovakia	62	39	-37 %
Slovenia	24	20	-17 %
Spain ^a	351	353	1 %
Sweden	61	57	-7 %
Switzerland	72	63	-13 %
Ukraine	729	592	-19 %
United Kingdom	333	297	-11 %
European Community	3671	3129	-15 %

a Figures apply to the European part within the EMEP area.

Table 4. Emission ceilings for volatile organic compounds (thousands of tonnes of VOC per year)

Party	Emission levels 1990	Emission ceilings for 2010	Percentage emission reductions for 2010 (base year 1990)
Armenia	81	81	0 %
Austria	351	159	-55 %
Belarus	533	309	-42 %
Belgium	324	144	-56 %
Bulgaria	217	185	-15 %
Canada ^a	2880		
Croatia	105	90	-14 %
Czech Republic	435	220	-49 %
Denmark	178	85	-52 %
Finland	209	130	-38 %
France	2957	1100	-63 %
Germany	3195	995	-69 %
Greece	373	261	-30 %
Hungary	205	137	-33 %
Ireland	197	55	-72 %
Italy	2213	1159	-48 %
Latvia	152	136	-11 %
Liechtenstein	1.56	0.86	-45 %
Lithuania	103	92	-11 %
Luxembourg	20	9	-55 %
Netherlands	502	191	-62 %
Norway	310	195	-37 %
Poland	831	800	-4 %
Portugal	640	202	-68 %
Republic of Moldova	157	100	-36 %
Romania	616	523	-15 %
Russian Federation ^b	3566		
PEMA	203	165	-19 %
Slovakia	149	140	-6 %
Slovenia	42	40	-5 %
Spain ^b	1094	669	-39 %
Sweden	526	241	-54 %
Switzerland	292	144	-51 %
Ukraine	1369	797	-42 %
United Kingdom	2555	1200	-53 %
United States of America ^c			
European Community	15353	6600	-57 %

a Upon ratification, acceptance or approval of, or accession to, the present Protocol, Canada shall submit 1990 emission levels and 2010 emission ceilings for volatile organic compounds, either at a national level or for its PEMA for volatile organic compounds, if it has submitted one.

b Figures apply to the European part within the EMEP area.

c Upon ratification, acceptance or approval of, or accession to, the present Protocol, the United States of America shall provide for inclusion in this annex: (a) specific emission reduction measures applicable to mobile and stationary sources of volatile organic compounds to be applied either nationally or within a PEMA if it has submitted a PEMA for volatile organic compounds for inclusion in annex III; (b) a value for total estimated volatile organic compound emission levels for 1990, either national or for the PEMA; (c) an indicative value for total volatile organic compound emission levels for 2010, either national or for the PEMA; and (d) associated estimates of the percentage reduction in volatile organic compound emissions. Item (b) will be included in the table and items (a), (c) and (d) will be included in a footnote to the table.

Annex III

Designated pollutant emissions management area (PEMA)

The following PEMA is listed for the purpose of the present Protocol:

Russian Federation PEMA

This is the area of Murmansk *oblast*, the Republic of Karelia, Leningrad *oblast* (including St. Petersburg), Pskov *oblast*, Novgorod *oblast* and Kaliningrad *oblast*. The boundary of the PEMA

coincides with the State and administrative boundaries of these constituent entities of the Russian Federation.

Annex IV

Limit values for emissions of sulphur from stationary sources

1. Section A applies to Parties other than Canada and the United States of America, section B applies to Canada and section C applies to the United States of America

A. Parties other than Canada and the United States of America

2. For the purpose of section A, except table 2 and paragraphs 11 and 12, limit value means the quantity of a gaseous substance contained in the waste gases from an installation that is not to be exceeded. Unless otherwise specified, it shall be calculated in terms of mass of pollutant per volume of the waste gases (expressed as mg/m^3), assuming standard conditions for temperature and pressure for dry gas (volume at 273.15 K, 101.3 kPa). With regard to the oxygen content of the exhaust gas, the values given in the tables below for each source category shall apply. Dilution for the purpose of lowering concentrations of pollutants in waste gases is not permitted. Start-up, shutdown and maintenance of equipment are excluded.
3. Emissions shall be monitored¹ in all cases. Compliance with limit values shall be verified. The methods of verification can include continuous or discontinuous measurements, type approval, or any other technically sound method.
4. Sampling and analysis of pollutants, as well as reference measurement methods to calibrate any measurement system, shall be carried out in accordance with the standards laid down by the European Committee for Standardization (CEN) or by the International Organization for Standardization (ISO). While awaiting the development of CEN or ISO standards, national standards shall apply.
5. Measurements of emissions should be carried out continuously when emissions of SO_2 exceed 75 kg/h.
6. In the case of continuous measurement for new plant, compliance with the emission standards is achieved if the calculated daily mean values do not exceed the limit value and if no hourly value exceeds the limit value by 100 %.
7. In the case of continuous measurements for existing plant, compliance with the emission standards is achieved if (a) none of the monthly mean values exceeds the limit values; and (b) 97 % of all the 48-hour mean values do not exceed 110 % of the limit values.
8. In the case of discontinuous measurements, as a minimum requirement, compliance with the emission standards is achieved if the mean value based on an appropriate number of measurements under representative conditions does not exceed the value of the emission standard.
9. Boilers and process heaters with a rated thermal input exceeding 50 MW_{th} :

Table 1. Limit values for SO_x emissions released from boilers^a

	Thermal input (MW_{th})	Limit value ($\text{mg SO}_2/\text{Nm}^3$) ^b	Alternative for domestic solid fuels removal efficiency
Solid and liquid fuels, new installations	50–100	850	90 % ^d
	100–300	850–200 ^c (linear decrease)	92 % ^d
	> 300	200 ^c	95 % ^d
Solid fuels, existing installations	50–100	2000	
	100–500	2000–400 (linear decrease)	
	> 500	400	
	50–150		40 %
	150–500		40–90 % (linear increase)
	> 500		90 %

	Thermal input (MW _{th})	Limit value (mg SO ₂ /Nm ³) ^b	Alternative for domestic solid fuels removal efficiency
Liquid fuels, existing installations	50–300 300–500 > 500	1700 1700–400 (linear decrease) 400	
Gaseous fuels in general, new and existing installations		35	
Liquefied gas, new and existing installations		5	
Low-calorific-value gases (e.g. gasification of refinery residues or combustion of coke oven gas)		new 400 existing 800	
Blast-furnace gas		new 200 existing 800	
New combustion plant in refineries (average of all new combustion installations)	> 50 (total refinery capacity)	600	
Existing combustion plant in refineries (average of all existing combustion installations)		1000	

- a In particular, the limit values shall not apply to:
- Plant in which the products of combustion are used for direct heating, drying, or any other treatment of objects or materials, e.g. reheating furnaces, furnaces for heat treatment;
 - Post-combustion plant, i.e. any technical apparatus designed to purify the waste gases by combustion that is not operated as an independent combustion plant;
 - Facilities for the regeneration of catalytic cracking catalysts;
 - Facilities for the conversion of hydrogen sulphide into sulphur;
 - Reactors used in the chemical industry;
 - Coke battery furnaces;
 - Cowpers;
 - Waste incinerators; and
 - Plant powered by diesel, petrol or gas engines or by combustion turbines, irrespective of the fuel used.
- b The O₂ reference content is 6 % for solid fuels and 3 % for others.
- c 400 with heavy fuel oil S <0.25 %.
- d If an installation reaches 300 mg/Nm³ SO₂, it may be exempted from applying the removal efficiency.

10. Gas oil:

Table 2. Limit values for the sulphur content of gas oil^a

	Sulphur content (per cent by weight)
Gas oil	<0.2 after 1 July 2000 <0.1 after 1 January 2008

- a «Gas oil» means any petroleum product within HS 2710, or any petroleum product which, by reason of its distillation limits, falls within the category of middle distillates intended for use as fuel and of which at least 85 per cent by volume, including distillation losses, distils at 350° C. Fuels used in on-road and non-road vehicles and agricultural tractors are excluded from this definition. Gas oil intended for marine use is included in the definition if it meets the description above or it has a viscosity or density falling within the ranges of viscosity or density defined for marine distillates in table I of ISO 8217 (1996).
11. Claus plant: for plant that produces more than 50 Mg of sulphur a day:
- a. Sulphur recovery 99.5 % for new plant;
 - b. Sulphur recovery 97 % for existing plant.
12. Titanium dioxide production: in new and existing installations, discharges arising from digestion and calcination steps in the manufacture of titanium dioxide shall be reduced to a value of not more than 10 kg of SO₂ equivalent per Mg of titanium dioxide produced.

B. Canada

13. Limit values for controlling emissions of sulphur dioxide from new stationary sources in the following stationary source category will be determined on the basis of available information on control technology and levels including limit values applied in other countries and the following document: Canada Gazette, Part I. Department of the Environment. Thermal Power Generation Emissions – National Guidelines for New Stationary Sources. May 15, 1993. pp. 1633–1638.

C. United States of America

14. Limit values for controlling emissions of sulphur dioxide from new stationary sources in the following stationary source categories are specified in the following documents:
 - a. Electric Utility Steam Generating Units – 40 Code of Federal Regulations (C.F.R.) Part 60, Subpart D, and Subpart Da;
 - b. Industrial-Commercial-Institutional Steam Generating Units – 40 C.F.R. Part 60, Subpart Db, and Subpart Dc;
 - c. Sulphuric Acid Plants – 40 C.F.R. Part 60, Subpart H;
 - d. Petroleum Refineries – 40 C.F.R. Part 60, Subpart J;
 - e. Primary Copper Smelters – 40 C.F.R. Part 60, Subpart P;
 - f. Primary Zinc Smelters – 40 C.F.R. Part 60, Subpart Q;
 - g. Primary Lead Smelters – 40 C.F.R. Part 60, Subpart R;
 - h. Stationary Gas Turbines – 40 C.F.R. Part 60, Subpart GG;
 - i. Onshore Natural Gas Processing – 40 C.F.R. Part 60, Subpart LLL;
 - j. Municipal Waste Combustors – 40 C.F.R. Part 60, Subpart Ea, and Subpart Eb; and
 - k. Hospital/Medical/Infectious Waste Incinerators – 40 C.F.R. Part 60, Subpart Ec.

Note

- 1 Monitoring is to be understood as an overall activity, comprising measuring of emissions, mass balancing, etc. It can be carried out continuously or discontinuously.

Annex V

Limit values for emissions of nitrogen oxides from stationary sources

1. Section A applies to Parties other than Canada and the United States of America, section B applies to Canada and section C applies to the United States of America

A. Parties other than Canada and the United States of America

2. For the purpose of section A, limit value means the quantity of a gaseous substance contained in the waste gases from an installation that is not to be exceeded. Unless otherwise specified, it shall be calculated in terms of mass of pollutant per volume of the waste gases (expressed as mg/m^3), assuming standard conditions for temperature and pressure for dry gas (volume at 273.15 K, 101.3 kPa). With regard to the oxygen content of exhaust gas, the values given in the tables below for each source category shall apply. Dilution for the purpose of lowering concentrations of pollutants in waste gases is not permitted. Limit values generally address NO together with NO₂, commonly named NO_x, expressed as NO₂. Start-up, shutdown and maintenance of equipment are excluded.
3. Emissions shall be monitored¹ in all cases. Compliance with limit values shall be verified. The methods of verification can include continuous or discontinuous measurements, type approval, or any other technically sound method.
4. Sampling and analysis of pollutants, as well as reference measurement methods to calibrate any measurement system, shall be carried out in accordance with the standards laid down by the European Committee for Standardization (CEN) or by the International Organization for Standardization (ISO). While awaiting the development of CEN or ISO standards, national standards shall apply.
5. Measurements of emissions should be carried out continuously when emissions of NO_x exceed 75 kg/h.
6. In the case of continuous measurements, except for existing combustion plant covered in table 1, compliance with the emission standards is achieved if the calculated daily mean values do not exceed the limit value and if no hourly value exceeds the limit value by 100 %.
7. In the case of continuous measurements for existing combustion plant covered in table 1, compliance with the emission standards is achieved if (a) none of the monthly mean values exceeds the emission limit values; and (b) 95 % of all the 48-hour mean values do not exceed 110 % of the emission limit values.

8. In the case of discontinuous measurements, as a minimum requirement, compliance with the emission standards is achieved if the mean value based on an appropriate number of measurements under representative conditions does not exceed the value of the emission standard.
9. Boilers and process heaters with a rated thermal input exceeding 50 MW_{th} :

Table 1. Limit values for NO_x emissions released from boilers^a

	Limit value (mg/Nm ³) ^b
Solid fuels, new installations:	
– Boilers 50–100 MW _{th}	400
– Boilers 100–300 MW _{th}	300
– Boilers > 300 MW _{th}	200
Solid fuels, existing installations:	
– Solid in general	650
– Solid with less than 10 % volatile compounds	1300
Liquid fuels, new installations:	
– Boilers 50–100 MW _{th}	400
– Boilers 100–300 MW _{th}	300
– Boilers > 300 MW _{th}	200
Liquid fuels, existing installations	450
Gaseous fuels, new installations:	
Fuel: natural gas	
– Boilers 50–300 MW _{th}	150
– Boilers > 300 MW _{th}	100
Fuel: all other gases	200
Gaseous fuels, existing installations	350

- a In particular, the limit values shall not apply to:
 - Plant in which the products of combustion are used for direct heating, drying, or any other treatment of objects or materials, e.g. reheating furnaces, furnaces for heat treatment;
 - Post-combustion plant, i.e. any technical apparatus designed to purify the waste gases by combustion that is not operated as an independent combustion plant;
 - Facilities for the regeneration of catalytic cracking catalysts;
 - Facilities for the conversion of hydrogen sulphide into sulphur;
 - Reactors used in the chemical industry;
 - Coke battery furnaces;
 - Cowpers;
 - Waste incinerators; and
 - Plant powered by diesel, petrol or gas engines or by combustion turbines, irrespective of the fuel used.
 - b These values do not apply to boilers running less than 500 hours a year. The O₂ reference content is 6 % for solid fuels and 3 % for others.
10. Onshore combustion turbines with a rated thermal input exceeding 50 MW_{th} : the NO_x limit values expressed in mg/Nm³ (with an O₂ content of 15 %) are to be applied to a single turbine. The limit values in table 2 apply only above 70 % load.

Table 2. Limit values for NO_x emissions released from onshore combustion turbines

> 50 MW _{th} (Thermal input at ISO conditions)	Limit value (mg/Nm ³) ^b
New installations, natural gas ^a	50 ^b
New installations, liquid fuels ^c	120
Existing installations, all fuels ^d	
– Natural gas	150
– Liquid	200

- a Natural gas is naturally occurring methane with not more than 20 % (by volume) of inerts and other constituents.
- b 75 mg/Nm³ if:
 - Combustion turbine used in a combined heat and power system; or
 - Combustion turbine driving compressor for public gas grid supply.
 For combustion turbines not falling into either of the above categories, but having an efficiency greater than 35 %, determined at ISO base load conditions, the limit value shall be 50*n/35 where n is the combustion turbine efficiency expressed as a percentage (and determined at ISO base load conditions).
- c This limit value applies only to combustion turbines firing light and medium distillates.
- d The limit values do not apply to combustion turbines running less than 150 hours a year.

11. Cement production:

Table 3. Limit values for NO_x emissions released from cement production^a

	Limit value (mg/Nm^3)
New installations (10 % O_2)	
– Dry kilns	500
– Other kilns	800
Existing installations (10 % O_2)	1200

a Installations for the production of cement clinker in rotary kilns with a capacity > 500 Mg/day or in other furnaces with a capacity > 50 Mg/day.

12. Stationary engines:

Table 4. Limit values for NO_x emissions released from new stationary engines

Capacity, technique, fuel specification	Limit value ^a (mg/Nm^3)
Spark ignition (= Otto) engines, 4-stroke, > 1 MW_{th}	
– Lean-burn engines	250
– All other engines	500
Compression ignition (= Diesel) engines, > 5 MW_{th}	
– Fuel: natural gas (jet ignition engines)	500
– Fuel: heavy fuel oil	600
– Fuel: diesel oil or gas oil	500

a These values do not apply to engines running less than 500 hours a year. The O_2 reference content is 5 %.

13. Production and processing of metals:

Table 5. Limit values for NO_x emissions released from primary iron and steel^a production

Capacity, technique, fuel specification	Limit value (mg/Nm^3)
New and existing sinter plant	400

a Production and processing of metals: metal ore roasting or sintering installations, installations for the production of pig iron or steel (primary or secondary fusion) including continuous casting with a capacity exceeding 2.5 Mg/hour, installations for the processing of ferrous metals (hot rolling mills > 20 Mg/hour of crude steel).

14. Nitric acid production:

Table 6. Limit values for NO_x emissions released from nitric acid production excluding acid concentration units

Capacity, technique, fuel specification	Limit value (mg/Nm^3)
– New installations	350
– Existing installations	450

B. Canada

15. Limit values for controlling emissions of nitrogen oxides (NO_x) from new stationary sources in the following stationary source categories will be determined on the basis of available information on control technology and levels including limit values applied in other countries and the following documents:

- Canadian Council of Ministers of the Environment (CCME). National Emission Guidelines for Stationary Combustion Turbines. December 1992. PN1072;
- Canada Gazette, Part I. Department of the Environment. Thermal Power Generation Emissions – National Guidelines for New Stationary Sources. May 15, 1993. pp. 1633–1638; and
- CME. National Emission Guidelines for Cement Kilns. March 1998. PN1284.

C. United States of America

16. Limit values for controlling emissions of NO_x from new stationary sources in the following stationary source categories are specified in the following documents:
 - a. Coal-fired Utility Units – 40 Code of Federal Regulations (C.F.R.) Part 76;
 - b. Electric Utility Steam Generating Units – 40 C.F.R. Part 60, Subpart D, and Subpart Da;
 - c. Industrial-Commercial-Institutional Steam Generating Units – 40 C.F.R. Part 60, Subpart Db;
 - d. Nitric Acid Plants – 40 C.F.R. Part 60, Subpart G;
 - e. Stationary Gas Turbines – 40 C.F.R. Part 60, Subpart GG;
 - f. Municipal Waste Combustors – 40 C.F.R. Part 60, Subpart Ea, and Subpart Eb; and
 - g. Hospital/Medical/Infectious Waste Incinerators – 40 C.F.R. Part 60, Subpart Ec.

Note

- 1 Monitoring is to be understood as an overall activity, comprising measuring of emissions, mass balancing, etc. It can be carried out continuously or discontinuously.

Annex VI

Limit values for emissions of volatile organic compounds from stationary sources

1. Section A applies to Parties other than Canada and the United States of America, section B applies to Canada and section C applies to the United States of America

A. Parties other than Canada and the United States of America

2. This section of the present annex covers the stationary sources of non-methane volatile organic compound (NMVOC) emissions listed in paragraphs 8 to 21 below. Installations or parts of installations for research, development and testing of new products and processes are not covered. Threshold values are given in the sector-specific tables below. They generally refer to solvent consumption or emission mass flow. Where one operator carries out several activities falling under the same subheading at the same installation on the same site, the solvent consumption or emission mass flow of such activities are added together. If no threshold value is indicated, the given limit value applies to all the installations concerned.
3. For the purpose of section A of the present annex:
 - a. «Storage and distribution of petrol» means the loading of trucks, railway wagons, barges and seagoing ships at depots and mineral oil refinery dispatch stations, excluding vehicle refuelling at service stations covered by relevant documents on mobile sources;
 - b. «Adhesive coating» means any process in which an adhesive is applied to a surface, with the exception of adhesive coating and laminating associated with printing processes and wood and plastic lamination;
 - c. «Wood and plastic lamination» means any process to adhere together wood and/or plastic to produce laminated products;
 - d. «Coating processes» means the application of metal and plastic surfaces to: passenger cars, truck cabins, trucks, buses or wooden surfaces and covers any process in which a single or multiple application of a continuous film of coating is laid onto:
 - i. New vehicles defined (see below) as vehicles of category M1 and of category N1 insofar as they are coated at the same installation as M1 vehicles;
 - ii. Truck cabins, defined as the housing for the driver, and all integrated housing for the technical equipment of category N2 and N3 vehicles;
 - iii. Vans and trucks defined as category N1, N2 and N3 vehicles, but excluding truck cabins;
 - iv. Buses defined as category M2 and M3 vehicles; and
 - v. Other metallic and plastic surfaces including those of aeroplanes, ships, trains, etc., wooden surfaces, textile, fabric, film and paper surfaces.

This source category does not include the coating of substrates with metals by electrophoretic or chemical spraying techniques. If the coating process includes a step in which the same article is printed, that printing step is considered part of the coating process. However, printing processes operated as a separate activity are not included. In this definition:

- M1 vehicles are those used for the carriage of passengers and comprising not more than eight seats in addition to the driver's seat;
- M2 vehicles are those used for the carriage of passengers and comprising more than eight seats in addition to the driver's seat, and having a maximum mass not exceeding 5 Mg;

- M3 vehicles are those used for the carriage of passengers and comprising more than eight seats in addition to the driver's seat, and having a maximum mass exceeding 5 Mg;
 - N1 vehicles are those used for the carriage of goods and having a maximum mass not exceeding 3.5 Mg;
 - N2 vehicles are those used for the carriage of goods and having a maximum mass exceeding 3.5 Mg but not exceeding 12 Mg;
 - N3 vehicles are those used for the carriage of goods and having a maximum mass exceeding 12 Mg.
- e. «Coil coating» means any processes where coiled steel, stainless steel, coated steel, copper alloys or aluminium strip is coated with either a film-forming or laminate coating in a continuous process;
- f. «Dry cleaning» means any industrial or commercial process using VOCs in an installation to clean garments, furnishings and similar consumer goods with the exception of the manual removal of stains and spots in the textile and clothing industry;
- g. «Manufacturing of coatings, varnishes, inks and adhesives» means the manufacture of coating preparations, varnishes, inks and adhesives, and of intermediates as far as they are produced in the same installation by mixing pigments, resins and adhesive materials with organic solvents or other carriers. This category also includes dispersion, predispersion, realization of a certain viscosity or colour and packing the final products in containers;
- h. «Printing» means any process of reproduction of text and/or images in which, with the use of an image carrier, ink is transferred onto a surface and applies to the following subprocesses:
- i. Flexography: a printing process using an image carrier of rubber or elastic photopolymers on which the printing inks are above the non-printing areas, using liquid inks that dry through evaporation;
 - ii. Heat set web offset: a web-fed printing process using an image carrier in which the printing and non-printing areas are in the same plane, where web-fed means that the material to be printed is fed to the machine from a reel as distinct from separate sheets. The non-printing area is treated to attract water and thus reject ink. The printing area is treated to receive and transmit ink to the surface to be printed. Evaporation takes place in an oven where hot air is used to heat the printed material;
 - iii. Publication rotogravure: rotogravure used for printing paper for magazines, brochures, catalogues or similar products, using toluene-based inks;
 - iv. Rotogravure: a printing process using a cylindrical image carrier in which the printing area is below the non-printing area, using liquid inks that dry through evaporation. The recesses are filled with ink and the surplus is cleaned off the non-printing area before the surface to be printed contacts the cylinder and lifts the ink from the recesses;
 - v. Rotary screen printing: a web-fed printing process in which the ink is passed onto the surface to be printed by forcing it through a porous image carrier, in which the printing area is open and the non-printing area is sealed off, using liquid inks that dry only through evaporation. Web-fed means that the material to be printed is fed to the machine from a reel as distinct from separate sheets;
 - vi. Laminating associated to a printing process: the adhering of two or more flexible materials to produce laminates; and
 - vii. Varnishing: a process by which a varnish or an adhesive coating is applied to a flexible material for the purpose of later sealing the packaging material;
- i. «Manufacturing of pharmaceutical products» means chemical synthesis, fermentation, extraction, formulation and finishing of pharmaceutical products and, where carried out at the same site, the manufacture of intermediate products;
- j. «Conversion of natural or synthetic rubber» means any process of mixing, crushing, blending, calendering, extruding and vulcanization of natural or synthetic rubber and additionally processes for the processing of natural or synthetic rubber to derive an end product;
- k. «Surface cleaning» means any process except dry cleaning using organic solvents to remove contamination from the surface of material, including degreasing; a cleaning process consisting of more than one step before or after any other processing step is considered as one surface cleaning process. The process refers to the cleaning of the surface of products and not to the cleaning of process equipment;
- l. «Extraction of vegetable oil and animal fat and refining of vegetable oil» means the extraction of vegetable oil from seeds and other vegetable matter, the processing of dry

residues to produce animal feed, and the purification of fats and vegetable oils derived from seeds, vegetable matter and/or animal matter;

- m. «Vehicle refinishing» means any industrial or commercial coating activity and associated degreasing activities performing:
 - i. The coating of road vehicles, or part of them, carried out as part of vehicle repair, conservation or decoration outside manufacturing installations, or
 - ii. The original coating of road vehicles, or part of them, with refinishing-type materials, where this is carried out away from the original manufacturing line, or
 - iii. The coating of trailers (including semi-trailers);
 - n. «Impregnation of wooden surfaces» means any process impregnating timber with preservative;
 - o. «Standard conditions» means a temperature of 273.15 K and a pressure of 101.3 kPa;
 - p. «NMVOCs» comprise all organic compounds except methane which at 273.15K show a vapour pressure of at least 0.01 kPa or which show a comparable volatility under the given application conditions;
 - q. «Waste gas» means the final gaseous discharge containing NMVOCs or other pollutants from a stack or from emission abatement equipment into air. The volumetric flow rates shall be expressed in m³/h at standard conditions;
 - r. «Fugitive emission of NMVOCs» means any emission, not in waste gases, of NMVOC into air, soil and water as well as, unless otherwise stated, solvents contained in any product and includes uncaptured emissions of NMVOCs released to the outside environment via windows, doors, vents and similar openings. Fugitive limit values are calculated on the basis of a solvent management plan (see appendix I to the present annex);
 - s. «Total emission of NMVOCs» means the sum of fugitive emission of NMVOCs and emission of NMVOCs in waste gases;
 - t. «Input» means the quantity of organic solvents and their quantity in preparations used when carrying out a process, including the solvents recycled inside and outside the installation, and which are counted every time they are used to carry out the activity;
 - u. «Limit value» means the maximum quantity of a gaseous substance contained in the waste gases from an installation which is not to be exceeded during normal operation. Unless otherwise specified, it shall be calculated in terms of mass of pollutant per volume of the waste gases (expressed as mg C/Nm³ unless specified otherwise), assuming standard conditions for temperature and pressure for dry gas. For solvent-using installations, limit values are given as mass unit per characteristic unit of the respective activity. Gas volumes that are added to the waste gas for cooling or dilution purposes shall not be considered when determining the mass concentration of the pollutant in the waste gas. Limit values generally address all volatile organic compounds except methane (no further distinction is made, e.g. in terms of reactivity or toxicity);
 - v. «Normal operation» means all periods of operation except start-up and shutdown operations and maintenance of equipment;
 - w. «Substances harmful to human health» are subdivided into two categories:
 - i. Halogenated VOCs that have possible risk of irreversible effects; or
 - ii. Hazardous substances that are carcinogens, mutagens or toxic to reproduction or that may cause cancer, may cause heritable genetic damage, may cause cancer by inhalation, may impair fertility or may cause harm to the unborn child.
4. The following requirements shall be satisfied:
- a. Emissions of NMVOCs shall be monitored¹ and compliance with limit values shall be verified. The methods of verification may include continuous or discontinuous measurements, type approval, or any other technically sound method; furthermore, they shall be economically viable;
 - b. The concentrations of air pollutants in gas-carrying ducts shall be measured in a representative way. Sampling and analysis of all pollutants, as well as reference measurement methods to calibrate any measurement system, shall be carried out according to the standards laid down by the European Committee for Standardization (CEN) or by the International Organization for Standardization (ISO). While awaiting the development of CEN or ISO standards, national standards shall apply;
 - c. If measurements of emissions of NMVOCs are required, they should be carried out continuously if emissions of NMVOCs exceed 10 kg of total organic carbon (TOC)/h in the exhaust duct downstream from an emission reduction installation and the hours of operation exceed 200 hours a year. For all other installations, discontinuous measurement is required as

- a minimum. For the approval of compliance, own approaches may be used provided that they result in equal stringency;
- d. In the case of continuous measurements, as a minimum requirement, compliance with the emission standards is achieved if the daily mean does not exceed the limit value during normal operation and no hourly average exceeds the limit values by 150 %. For the approval of compliance, own approaches may be used provided that they result in equal stringency;
 - e. In the case of discontinuous measurements, as a minimum requirement, compliance with the emission standards is achieved if the mean value of all readings does not exceed the limit value and no hourly mean exceeds the limit value by 150 %. For the approval of compliance, own approaches may be used provided that they result in equal stringency;
 - f. All appropriate precautions shall be taken to minimize emissions of NMVOCs during start-up and shutdown, and in case of deviations from normal operation; and
 - g. Measurements are not required if end-of-pipe abatement equipment is not needed to comply with the limit values below and it can be shown that limit values are not exceeded.
5. The following limit values should be applied for waste gases, unless stated otherwise below:
 - a. 20 mg substance/m³ for discharges of halogenated volatile organic compounds (which are assigned the risk phrase: possible risk of irreversible effects), where the mass flow of the sum of the considered compounds is greater than or equal to 100 g/h; and
 - b. 2 mg/m³ (expressed as the mass sum of individual compounds) for discharges of volatile organic compounds (which are assigned the following risk phrases: may cause cancer, heritable genetic damage, cancer by inhalation or harm to the unborn child; may impair fertility), where the mass flow of the sum of the considered compounds is greater than or equal to 10g/h.
 6. For the source categories listed in paragraphs 9 to 21 below, the following revisions are relevant:
 - a. Instead of applying the limit values for installations set out below, the operators of the respective installations may be allowed to use a reduction scheme (see appendix II to the present annex). The purpose of a reduction scheme is to give the operator the possibility to achieve by other means emission reductions equivalent to those achieved if given limit values were to be applied; and
 - b. For fugitive emissions of NMVOCs, the fugitive emission values set out below shall be applied as a limit value. However, where it is demonstrated to the satisfaction of the competent authority that for an individual installation this value is not technically and economically feasible, the competent authority may exempt that installation provided that significant risks to human health or the environment are not expected. For each derogation, the operator must demonstrate to the satisfaction of the competent authority that the best available technique is used.
 7. The limit values for VOC emissions for the source categories defined in paragraph 3 shall be as specified in paragraphs 8 to 21 below.
 8. Storage and distribution of petrol:

Table 1. Limit values for VOC emissions released from the storage and distribution of petrol, excluding the loading of seagoing ships

Capacity, technique, further specification	Threshold values	Limit value
Vapour recovery unit serving storage and distribution facilities at refinery tank farms or terminals	5000 m ³ petrol throughput annually	10 g VOC/Nm ³ including methane

Note:

The vapour displaced by the filling of petrol storage tanks shall be displaced either into other storage tanks or into abatement equipment meeting the limit values in the table above.

9. Adhesive coating:

Table 2. Limit values for NMVOC emissions released from adhesive coating

Capacity, technique, further specification	Threshold value for solvent consumption (Mg/year)	Limit value	Limit value for fugitive emissions of NMVOCs (% of solvent input)
Footwear manufacture; new and existing installations	> 5	25 g solvent per pair	
Other adhesive coating, except footwear; new and existing installations	5–15 > 15	50 ^a mg C/Nm ³ 50 ^a mg C/Nm ³	25 20

a If techniques are used which allow reuse of recovered solvent, the limit value shall be 150 mg C/Nm³.

10. Wood and plastic lamination:

Table 3. Limit values for NMVOC emissions released from wood and plastic lamination

Capacity, technique, further specification	Threshold value for solvent consumption (Mg/year)	Limit value for total emissions of NMVOCs
Wood and plastic laminating; new and existing installations	> 5	30 g NMVOC/m ²

11. Coating processes (metal and plastic surfaces in passenger cars, truck cabins, trucks, buses, wooden surfaces):

Table 4. Limit values for NMVOC emissions released from coating processes in the car industry

Capacity, technique, further specification	Threshold value for solvent consumption (Mg/year) ^a	Limit value ^b for total emissions of NMVOCs
New installations, car coating (M1, M2)	> 15 (and > 5,000 coated items a year)	45 g NMVOC/m ² or 1.3kg/item and 33 g NMVOC/m ²
Existing installations, car coating (M1, M2)	> 15 (and > 5,000 coated items a year)	60 g NMVOC/m ² or 1.9kg/item and 41 g NMVOC/m ²
New and existing installations, car coating (M1, M2)	> 15 (≤ 5,000 coated monocoques or > 3,500 coated chassis a year)	90 g NMVOC/m ² or 1.5kg/item and 70 g NMVOC/m ²
New installations, coating of new truck cabins (N1, N2, N3)	> 15 (≤ 5,000 coated items a year)	65 g NMVOC/m ²
New installations, coating of new truck cabins (N1, N2, N3)	> 15 (> 5,000 coated items a year)	55 g NMVOC/m ²
Existing installations, coating of new truck cabins (N1, N2, N3)	> 15 (≤ 5,000 coated items a year)	85 g NMVOC/m ²
Existing installations, coating of new truck cabins (N1, N2, N3)	> 15 (> 5,000 coated items a year)	75 g NMVOC/m ²
New installations, coating of new trucks and vans (without cabin) (N1, N2, N3)	> 15 (≤ 2,500 coated items a year)	90 g NMVOC/m ²
New installations, coating of new trucks and vans (without cabin) (N1, N2, N3)	> 15 (> 2,500 coated items a year)	70 g NMVOC/m ²
Existing installations, coating of new trucks and vans (without cabin) (N1, N2, N3)	> 15 (≤ 2,500 coated items a year)	120 g NMVOC/m ²
Existing installations, coating of new trucks and vans (without cabin) (N1, N2, N3)	> 15 (> 2,500 coated items a year)	90 g NMVOC/m ²
New installations, coating of new buses (M3)	> 15 (≤ 2,000 coated items a year)	210 g NMVOC/m ²
New installations, coating of new buses (M3)	> 15 (> 2,000 coated items a year)	150 g NMVOC/m ²

Capacity, technique, further specification	Threshold value for solvent consumption (Mg/year) ^a	Limit value ^b for total emissions of NMVOCs
Existing installations, coating of new buses (M3)	> 15 ($\leq$ 2,000 coated items a year)	290 g NMVOC/m ²
Existing installations, coating of new buses (M3)	> 15 (> 2,000 coated items a year)	225 g NMVOC/m ²

a For a solvent consumption $\leq$ 15 Mg a year (coating of cars), table 14 on car refinishing applies.

b The total limit values are expressed in terms of mass of solvent (g) emitted in relation to the surface area of product (m²). The surface area of the product is defined as the surface area calculated from the total electrophoretic coating area and the surface area of any parts that might be added in successive phases of the coating process which are coated with the same coatings. The surface of the electrophoretic coating area is calculated using the formula: (2 x total weight of product shell): (average thickness of metal sheet x density of metal sheet).

Table 5. Limit values for NMVOC emissions released from coating processes in various industrial sectors

Capacity, technique, further specification	Threshold value for solvent consumption (Mg/year)	Limit value	Limit value for fugitive emission of NMVOCs (% of solvent input)
New and existing installations: other coating, incl. metal, plastics, textile, fabric,	5–15	100 ^{a b} mg C/Nm ³	25 ^b
foil and paper (excl. web screen printing for textiles, see printing)	> 15	50/75 ^{b c d} mg C/Nm ³	20 ^b
New and existing installations: wood coating	15–25 > 25	100 ^a mg C/Nm ³ 50/75 ^c mg C/Nm ³	25 20

a Limit value applies to coating applications and drying processes operated under contained conditions.

b If contained coating conditions are not possible (boat construction, aircraft coating, etc.), installations may be granted exemption from these values. The reduction scheme of paragraph 6a is then to be used, unless it is demonstrated to the satisfaction of the competent authority that this option is not technically and economically feasible. In this case, the operator must demonstrate to the satisfaction of the competent authority that the best available technique is used.

c The first value applies to drying processes, the second to coating application processes.

d If, for textile coating, techniques are used which allow reuse of recovered solvents, the limit value shall be 150 mg C/Nm³ for drying and coating together.

12. Coil coating:

Table 6. Limit values for NMVOC emissions released from coil coating

Capacity, technique, further specification	Threshold value for solvent consumption (Mg/year)	Limit value (mg C/Nm ³)	Limit value for fugitive emissions of NMVOCs (% of solvent input)
New installations	> 25	50 ^a	5
Existing installations	> 25	50 ^a	10

a If techniques are used which allow reuse of recovered solvent, the limit value shall be 150 mg C/Nm³.

13. Dry cleaning:

Table 7. Limit values for NMVOC emissions released from dry cleaning

Capacity, technique, further specification	Threshold value for solvent consumption (Mg/year)	Limit value
New and existing installations	0	20 g NMVOC/kg ^a

a Limit value for total emissions of NMVOCs calculated as mass of emitted solvent per mass of cleaned and dried product.

14. Manufacturing of coatings, varnishes, inks and adhesives:

Table 8. Limit values for NMVOC emissions released from manufacturing of coatings, varnishes, inks and adhesives

Capacity, technique, further specification	Threshold value for solvent consumption (Mg/year)	Limit value (mg C/Nm ³)	Limit value for fugitive emissions of NMVOCs (% of solvent input)
New and existing installations	100–1,000 > 1,000	150 ^a 150 ^b	5 ^{a c} 3 ^{b c}

a A total limit value of 5 % of solvent input may be applied instead of using the waste gas concentration limit and the limit value for fugitive emissions of NMVOCs.

b A total limit value of 3 % of solvent input may be applied instead of using the waste gas concentration limit and the limit value for fugitive emissions of NMVOCs.

c The fugitive limit value does not include solvents sold as part of a preparation in a sealed container.

15. Printing (flexography, heat set web offset, publication rotogravure etc.):

Table 9. Limit values for NMVOC emissions released from printing processes

Capacity, technique, further specification	Threshold value for solvent consumption (Mg/year)	Limit value (mg C/Nm ³)	Limit value for fugitive emissions of NMVOCs (% of solvent input)
New and existing installations: heat set web offset	15–25 > 25	100 20	30 ^a 30 ^a
New installations: publication rotogravure	> 25	75	10
Existing installations: publication rotogravure	> 25	75	15
New and existing installations: other rotogravure, flexography, rotary screen printing, lamination and varnishing units	15–25 > 25	100 100	25 20
New and existing installations: rotary screen printing on textiles, paperboard	> 30	100	20

a Solvent residue in finished products is not to be considered as part of the fugitive emissions of NMVOCs.

16. Manufacturing of pharmaceutical products:

Table 10. Limit values for NMVOC emissions released from manufacturing of pharmaceutical products

Capacity, technique, further specification	Threshold value for solvent consumption (Mg/year)	Limit value (mg C/Nm ³)	Limit value for fugitive emissions of NMVOCs (% of solvent input)
New installations	> 50	20 ^{a b}	5 ^{b d}
Existing installations	> 50	20 ^{a c}	15 ^{c d}

a If techniques are used which allow reuse of recovered solvents, the limit value shall be 150 mg C/Nm³.

b A total limit value of 5 % of solvent input may be applied instead of using the waste gas concentration limit and the limit value for fugitive emissions of NMVOCs.

c A total limit value of 15 % of solvent input may be applied instead of using the waste gas concentration limit and the limit value for fugitive emissions of NMVOCs.

d The fugitive limit value does not include solvents sold as part of a coatings preparation in a sealed container.

17. Conversion of natural or synthetic rubber:

Table 11. Limit values for NMVOC emission released from conversion of natural or synthetic rubber

Capacity, technique, further specification	Threshold value for solvent consumption (Mg/year)	Limit value (mg C/Nm ³)	Limit value for fugitive emissions of NMVOCs (% of solvent input)
New and existing installations: conversion of natural or synthetic rubber	> 15	20 ^{a b}	25 ^{a c}

a A total limit value of 25 % of solvent input may be applied instead of using the waste gas concentration limit and the limit value for fugitive emissions of NMVOCs.

b If techniques are used which allow reuse of recovered solvent, the limit value shall be 150 mg C/Nm³.

c The fugitive limit does not include solvents sold as part of a preparation in a sealed container.

18. Surface cleaning:

Table 12. Limit values for NMVOC emissions released from surface cleaning

Capacity, technique, further specification	Threshold value for solvent consumption (Mg/year)	Limit value	Limit value for fugitive emissions of NMVOCs (% of solvent input)
New and existing installations: surface cleaning using substances mentioned in paragraph 3w	1-5 > 5	20 mg compound/Nm ³ 20 mg compound/Nm ³	15 10
New and existing installations: other surface cleaning	2-10 > 10	75 mg C/Nm ^{3 a} 75 mg C/Nm ^{3 a}	20 ^a 15 ^a

a Installations which demonstrate to the competent authority that the average organic solvent content of all cleaning material used does not exceed 30 % w/w are exempt from applying these values.

19. Vegetable oil and animal fat extraction and vegetable oil refining processes:

Table 13. Limit values for NMVOC emissions released from extraction of vegetable and animal fat and refining of vegetable oil

Capacity, technique, further specification	Threshold value for solvent consumption (Mg/year)	Total limit value(kg/Mg)
New and existing installations	> 10	Animal fat: 1.5 Castor: 3.0 Rape seed: 1.0 Sunflower seed: 1.0 Soya beans (normal crush): 0.8 Soya beans (white flakes): 1.2 Other seeds and vegetable material: 3.0 ^a All fractionation processes, excl. degumming ^b : 1.5 Degumming: 4.0

a Limit values for total emissions of NMVOCs from installations treating single batches of seeds or other vegetable material shall be set case by case by the competent authorities on the basis of the best available technologies.

b The removal of gum from the oil.

20. Vehicle refinishing:

Table 14. Limit values for NMVOC emissions released from vehicle refinishing

Capacity, technique, further specification	Threshold value for solvent consumption (Mg/year)	Limit value (mgC/Nm ³)	Limit value for fugitive emissions of NMVOCs (% of solvent input)
New and existing installations	> 0.5	50 ^a	25

a Compliance with limit values to be proven by 15-minute average measurements.

21. Impregnation of wooden surfaces:

Table 15. Limit values for NMVOC emissions released from impregnation of wooden surfaces

Capacity, technique, further specification	Threshold value for solvent consumption (Mg/year)	Limit value (mgC/Nm ³)	Limit value for fugitive emission of NMVOCs (% of solvent input)
New and existing installations	> 25	100 ^{a b}	45 ^b

a Does not apply to impregnation with creosote.

b A total limit value of 11 kg solvent/m³ of wood treated may be applied instead of using the waste gas concentration limit and the limit value for fugitive emissions of NMVOCs.

B. Canada

22. Limit values for controlling emissions of volatile organic compounds (VOCs) from new stationary sources in the following stationary source categories will be determined on the basis of available information on control technology and levels, including limit values applied in other countries, and the following documents:
- Canadian Council of Ministers of the Environment (CCME). Environmental Code of Practice for the Reduction of Solvent Emissions from Dry Cleaning Facilities. December 1992. PN1053;
 - CCME. Environmental Guideline for the Control of Volatile Organic Compounds Process Emissions from New Organic Chemical Operations. September 1993. PN1108;
 - CCME. Environmental Code of Practice for the Measurement and Control of Fugitive VOC Emissions from Equipment Leaks. October 1993. PN1106;
 - CCME. A Program to Reduce Volatile Organic Compound Emissions by 40 Percent from Adhesives and Sealants. March 1994. PN1116;
 - CCME. A Plan to Reduce Volatile Organic Compound Emissions by 20 Percent from Consumer Surface Coatings. March 1994. PN1114;
 - CCME. Environmental Guidelines for Controlling Emissions of Volatile Organic Compounds from Aboveground Storage Tanks. June 1995. PN1180;
 - CCME. Environmental Code of Practice for Vapour Recovery during Vehicle Refueling at Service Stations and Other Gasoline Dispersing Facilities. (Stage II) April 1995. PN1184;
 - CCME. Environmental Code of Practice for the Reduction of Solvent Emissions from Commercial and Industrial Degreasing Facilities. June 1995. PN1182;
 - CCME. New Source Performance Standards and Guidelines for the Reduction of Volatile Organic Compound Emissions from Canadian Automotive Original Equipment Manufacturer (OEM) Coating Facilities. August 1995. PN1234;
 - CCME. Environmental Guideline for the Reduction of Volatile Organic Compound Emissions from the Plastics Processing Industry. July 1997. PN1276; and
 - CCME. National Standards for the Volatile Organic Compound Content of Canadian Commercial/Industrial Surface Coating Products – Automotive Refinishing. August 1997. PN1288.

C. United States of America

23. Limit values for controlling emissions of VOCs from new stationary sources in the following stationary source categories are specified in the following documents:
- a. Storage Vessels for Petroleum Liquids – 40 Code of Federal Regulations (C.F.R.) Part 60, Subpart K, and Subpart Ka;
 - b. Storage Vessels for Volatile Organic Liquids – 40 C.F.R. Part 60, Subpart Kb;
 - c. Petroleum Refineries – 40 C.F.R. Part 60, Subpart J;
 - d. Surface Coating of Metal Furniture – 40 C.F.R. Part 60, Subpart EE;
 - e. Surface Coating for Automobile and Light Duty Trucks – 40 C.F.R. Part 60, Subpart MM;
 - f. Publication Rotogravure Printing – 40 C.F.R. Part 60, Subpart QQ;
 - g. Pressure Sensitive Tape and Label Surface Coating Operations – 40 C.F.R. Part 60, Subpart RR;
 - h. Large Appliance, Metal Coil and Beverage Can Surface Coating – 40 C.F.R. Part 60, Subpart SS, Subpart TT and Subpart WW;
 - i. Bulk Gasoline Terminals – 40 C.F.R. Part 60, Subpart XX;
 - j. Rubber Tire Manufacturing – 40 C.F.R. Part 60, Subpart BBB;
 - k. Polymer Manufacturing – 40 C.F.R. Part 60, Subpart DDD;
 - l. Flexible Vinyl and Urethane Coating and Printing – 40 C.F.R. Part 60, Subpart FFF;
 - m. Petroleum Refinery Equipment Leaks and Wastewater Systems – 40 C.F.R. Part 60, Subpart GGG and Subpart QQQ;
 - n. Synthetic Fiber Production – 40 C.F.R. Part 60, Subpart HHH;
 - o. Petroleum Dry Cleaners – 40 C.F.R. Part 60, Subpart JJJ;
 - p. Onshore Natural Gas Processing Plants – 40 C.F.R. Part 60, Subpart KKK;
 - q. SOCFI Equipment Leaks, Air Oxidation Units, Distillation Operations and Reactor Processes – 40 C.F.R. Part 60, Subpart VV, Subpart III, Subpart NNN and Subpart RRR;
 - r. Magnetic Tape Coating – 40 C.F.R. Part 60, Subpart SSS;
 - s. Industrial Surface Coatings – 40 C.F.R. Part 60, Subpart TTT; and
 - t. Polymeric Coatings of Supporting Substrates Facilities – 40 C.F.R. Part 60, Subpart VVV.

Note

- 1 Monitoring is to be understood as an overall activity, comprising measuring of emissions, mass balancing, etc. It can be carried out continuously or discontinuously.

Appendix I *Solvent management plan*

Introduction

1. This appendix to the annex on limit values for emissions of non-methane volatile organic compounds (NMVOCs) from stationary sources provides guidance on carrying out a solvent management plan. It identifies the principles to be applied (para. 2), provides a framework for the mass balance (para. 3) and provides an indication of the requirements for verification of compliance (para.4).

Principles

2. The solvent management plan serves the following purposes:
- a. Verification of compliance, as specified in the annex; and
 - b. Identification of future reduction options.

Definitions

3. The following definitions provide a framework for the mass balance exercise:
- a. Inputs of organic solvents:
 - I1. The quantity of organic solvents or their quantity in preparations purchased that are used as input into the process in the time frame over which the mass balance is being calculated.
 - I2. The quantity of organic solvents or their quantity in preparations recovered and reused as solvent input into the process. (The recycled solvent is counted every time it is used to carry out the activity.)

- b. Outputs of organic solvents:
 - O1. Emission of NMVOCs in waste gases.
 - O2. Organic solvents lost in water, if appropriate taking into account waste-water treatment when calculating O5.
 - O3. The quantity of organic solvents that remains as contamination or residue in output of products from the process.
 - O4. Uncaptured emissions of organic solvents to air. This includes the general ventilation of rooms, where air is released to the outside environment via windows, doors, vents and similar openings.
 - O5. Organic solvents and/or organic compounds lost due to chemical or physical reactions (including, for example, those that are destroyed, e.g. by incineration or other waste-gas or waste-water treatments, or captured, e.g. by adsorption, as long as they are not counted under O6, O7 or O8).
 - O6. Organic solvents contained in collected waste.
 - O7. Organic solvents, or organic solvents contained in preparations, that are sold or are intended to be sold as a commercially valuable product.
 - O8. Organic solvents contained in preparations recovered for reuse but not as input into the process, as long as they are not counted under O7.
 - O9. Organic solvents released in other ways.

Guidance on use of the solvent management plan for verification of compliance

4. The use of the solvent management plan will be determined by the particular requirement which is to be verified, as follows:
 - a. Verification of compliance with the reduction option mentioned in paragraph 6a of the annex, with a total limit value expressed in solvent emissions per unit product, or as otherwise stated in the annex.
 - i. For all activities using the reduction option mentioned in paragraph 6a of the annex, the solvent management plan should be put into effect annually to determine consumption. Consumption can be calculated by means of the following equation:

$$C = I1 - O8$$

A parallel exercise should also be undertaken to determine solids used in coating in order to derive the annual reference emission and the target emission each year;
 - ii. For assessing compliance with a total limit value expressed in solvent emissions per unit product or as otherwise stated in the annex, the solvent management plan should be put into effect annually to determine emission of NMVOCs. Emission of NMVOCs can be calculated by means of the following equation:

$$E = F + O1$$

Where F is the fugitive emission of NMVOC as defined in subparagraph b.i below. The emission figure should be divided by the relevant product parameter;
 - b. Determination of fugitive emission of NMVOCs for comparison with fugitive emission values in the annex:
 - i. *Methodology:* The fugitive emission of NMVOC can be calculated by means of the following equation:

$$F = I1 - O1 - O5 - O6 - O7 - O8$$

or

$$F = O2 + O3 + O4 + O9$$

This quantity can be determined by direct measurement of the quantities. Alternatively, an equivalent calculation can be made by other means, for instance by using the capture efficiency of the process.

The fugitive emission value is expressed as a proportion of the input, which can be calculated by means of the following equation:

$$I = I1 + I2$$
 - ii. *Frequency:* Fugitive emission of NMVOCs can be determined by a short but comprehensive set of measurements. This need not to be done again until the equipment is modified.

Appendix II

Reduction scheme

Principles

1. The purpose of the reduction scheme is to allow the operator the possibility to achieve by other means emission reductions equivalent to those achieved if the limit values were to be applied. To that end the operator may use any reduction scheme specially designed for his installation, provided that in the end an equivalent emission reduction is achieved. Parties shall report on progress in achieving the same emission reduction, including experience with the application of the reduction scheme.

Practice

2. If applying coatings, varnishes, adhesives or inks, the following scheme can be used. Where it is inappropriate, the competent authority may allow an operator to apply any alternative exemption scheme which it is satisfied fulfils the principles outlined here. The design of the scheme takes into account the following facts:
 - a. Where substitutes containing little or no solvent are still under development, a time extension must be given to the operator to implement his emission reduction plans;
 - b. The reference point for emission reductions should correspond as closely as possible to the emissions that would have resulted had no reduction action been taken.
3. The following scheme shall operate for installations for which a constant solid content of product can be assumed and used to define the reference point for emission reductions:
 - a. The operator shall forward an emission reduction plan which includes in particular decreases in the average solvent content of the total input and/or increased efficiency in the use of solids to achieve a reduction of the total emissions from the installation to a given percentage of annual reference emissions, termed the target emission. This must be done in the following time frame:

Time period		Maximum allowed total annual emissions
New installations	Existing installations	
By 31.10.2001	By 31.10.2005	Target emission x 1.5
By 31.10.2004	By 31.10.2007	Target emission

- b. The annual reference emission is calculated as follows:
 - i. The total mass of solids in the quantity of coating and/or ink, varnish or adhesive consumed in a year is determined. Solids are all materials in coatings, inks, varnishes and adhesives that become solid once the water or the volatile organic compounds are evaporated;
 - ii. The annual reference emissions are calculated by multiplying the mass determined as in subparagraph i by the appropriate factor listed in the table below. The competent authorities may adjust these factors for individual installations to reflect documented increased efficiency in the use of solids.

Activity	Multiplication factor for use in subparagraph b.ii
Rotogravure printing; flexography printing; laminating as part of a printing activity; printing; varnishing as part of a printing activity; wood coating; coating of textiles, fabric, film or paper; adhesive coating	4
Coil coating; vehicle refinishing	3
Food contact coating; aerospace coating	2.33
Other coatings and rotary screen printing	1.5

- iii. The target emission is equal to the annual reference emission multiplied by a percentage equal to:
 - (The fugitive emission value + 15), for installations in the following sectors:
 - Vehicle coating (solvent consumption < 15 Mg/year) and vehicle refinishing;
 - Metal, plastic, textile, fabric, film and paper coating (solvent consumption between 5 and 15 Mg/year);
 - Coating of wooden surfaces (solvent consumption between 15 and 25 Mg/year).
 - (The fugitive emission value + 5) for all other installations;
- iv. Compliance is achieved if the actual solvent emission determined from the solvent management plan is less than or equal to the target emission.

Annex VII

Timescales under article 3

1. The timescales for the application of the limit values referred to in article 3, paragraphs 2 and 3, shall be:
 - a. For new stationary sources, one year after the date of entry into force of the present Protocol for the Party in question; and
 - b. For existing stationary sources:
 - i. In the case of a Party that is not a country with an economy in transition, one year after the date of entry into force of the present Protocol or 31 December 2007, whichever is the later; and
 - ii. In the case of a Party that is a country with an economy in transition, eight years after the entry into force of the present Protocol.
2. The timescales for the application of the limit values for fuels and new mobile sources referred to in article 3, paragraph 5, and the limit values for gas oil referred to in annex IV, table 2, shall be:
 - i. In the case of a Party that is not a country with an economy in transition, the date of entry into force of the present Protocol or the dates associated with the measures specified in annex VIII and with the limit values specified in annex IV, table 2, whichever is the later; and
 - ii. In the case of a Party that is a country with an economy in transition, five years after the date of entry into force of the present Protocol or five years after the dates associated with the measures specified in annex VIII and with the limit values in annex IV, table 2, whichever is the later.

This timescale shall not apply to a Party to the present Protocol to the extent that that Party is subject to a shorter timescale with regard to gas oil under the Protocol on Further Reduction of Sulphur Emissions.
3. For the purpose of the present annex, «a country with an economy in transition» means a Party that has made with its instrument of ratification, acceptance, approval or accession a declaration that it wishes to be treated as a country with an economy in transition for the purposes of paragraphs 1 and/or 2 of this annex.

Annex VIII

Limit values for fuels and new mobile sources

Introduction

1. Section A applies to Parties other than Canada and the United States of America, section B applies to Canada and section C applies to the United States of America
2. The annex contains limit values for NO_x, expressed as nitrogen dioxide (NO₂) equivalents, and for hydrocarbons, most of which are volatile organic compounds, as well as environmental specifications for marketed fuels for vehicles.
3. The timescales for applying the limit values in this annex are laid down in annex VII.

A. Parties other than Canada and the United States of America
Passenger cars and light-duty vehicles

4. Limit values for power-driven vehicles with at least four wheels and used for the carriage of passengers (category M) and goods (category N) are given in table 1.

Heavy-duty vehicles

5. Limit values for engines for heavy-duty vehicles are given in tables 2 and 3 depending on the applicable test procedures.

Motorcycles and mopeds

6. Limit values for motorcycles and mopeds are given in table 6 and table 7.

Non-road vehicles and machines

7. Limit values for agricultural and forestry tractors and other non-road vehicle/machine engines are listed in tables 4 and 5. Stage I (table 4) is based on EC regulation 96, «Uniform provisions concerning the approval of compression-ignition (C.I.) engines to be installed in agricultural and forestry tractors with regard to the emissions of pollutants by the engine».

Fuel quality

8. Environmental quality specifications for petrol and diesel are given in tables 8 to 11.

Table 1. Limit values for passenger cars and light-duty vehicles

			Ref- erence mass (RW) (kg)	Limit values								
				Carbon monoxide		Hydro- carbons		Nitrogen oxides		Hydro- carbons and nitrogen oxides combined		Parti- culat- es ^a
				L1 (g/km)		L2 (g/km)		L3 (g/km)		L2+L3 (g/km)		L4 (g/km)
Category	Class	To be app- lied from ^b		Pet- rol	Die- sel	Pet- rol	Die- sel	Pet- rol	Die- sel	Pet- rol	Die- sel	Die- sel
A	M ^c N ₁ ^d	I 1.1.2001	All ^e	2.3	0.64	0.20	—	0.15	0.50	—	0.56	0.05
		I 1.1.2001 ^c	RW ≤ 1305	2.3	0.64	0.20	—	0.15	0.50	—	0.56	0.05
		II 1.1.2002	1305 < RW ≤ 1760	4.17	0.80	0.25	—	0.18	0.65	—	0.72	0.07
		III 1.1.2002	1760 < RW	5.22	0.95	0.29	—	0.21	0.78	—	0.86	0.10
B	M ^c N ₁ ^d	I 1.1.2006	All	1.0	0.50	0.10	—	0.08	0.25	—	0.30	0.025
		I 1.1.2006 ^f	RW ≤ 1305	1.0	0.50	0.10	—	0.08	0.25	—	0.30	0.025
		II 1.1.2007	1305 < RW ≤ 1760	1.81	0.63	0.13	—	0.10	0.33	—	0.39	0.04
		III 1.1.2007	1760 < RW	2.27	0.74	0.16	—	0.11	0.39	—	0.46	0.06

a For compression-ignition engines.

b The registration, sale or entry into service of new vehicles that fail to comply with the respective limit values shall be refused as from the dates given in this column and type approval may no longer be granted with effect from 12 months prior to these dates.

c Except vehicles whose maximum mass exceeds 2,500 kg.

d And those category M vehicles specified in note c.

e 1.1.2002 for those category M vehicles specified in note c.

f 1.1.2007 for those category M vehicles specified in note c.

g Until 1 January 2003 vehicles in this category fitted with compression-ignition engines that are non-road vehicles and vehicles with a maximum mass of more than 2,000 kg which are designed to carry more than six occupants, including the driver, shall be considered as vehicles in category N1, class III, in row A.

Table 2. Limit values for heavy-duty vehicles – European steady-state cycle (ESC) and European load-response (ELR) tests

Row	To be applied from ^a	Carbon monoxide (g/kWh)	Hydrocarbons (g/kWh)	Nitrogen oxides (g/kWh)	Particulates (g/kWh)	Smoke (m ⁻¹)
A	1.10.2001	2.1	0.66	5.0	0.10/0.13 ^b	0.8
B1	1.10.2006	1.5	0.46	3.5	0.02	0.5
B2	1.10.2009	1.5	0.46	2.0	0.02	0.5

- a With effect from the given dates and except for vehicles and engines intended for export to countries that are not parties to the present Protocol and for replacement engines for vehicles in use, Parties shall prohibit the registration, sale, entry into service or use of new vehicles propelled by a compression-ignition or gas engine and the sale and use of new compression-ignition or gas engines if their emissions do not comply with the respective limit values. With effect from twelve months prior to these dates, type approval may be refused if the limit values are not complied with.

- b For engines with a swept volume below 0.75 dm³ per cylinder and a rated power speed above 3000 revolutions per minute.

Table 3. Limit values for heavy-duty vehicles – European transient cycle (ETC) test^a

Row	To be applied from ^b	Carbon monoxide (g/kWh)	Non-methane hydrocarbons (g/kWh)	Methane ^c (g/kWh)	Nitrogen oxides (g/kWh)	Particulates ^d
A (2000)	1.10.2001	5.45	0.78	1.6	5.0	0.16/0.21 ^c
B1 (2005)	1.10.2006	4.0	0.55	1.1	3.5	0.03
B2 (2008)	1.10.2009	4.0	0.55	1.1	2.0	0.03

- a The conditions for verifying the acceptability of the ETC tests when measuring the emissions of gas-fuelled engines against the limit values applicable in row A shall be re-examined and, where necessary, modified in accordance with the procedure laid down in article 13 of Directive 70/156/EEC.

- b With effect from the given dates and except for vehicles and engines intended for export to countries that are not parties to the present Protocol and for replacement engines for vehicles in use, Parties shall prohibit the registration, sale, entry into service or use of new vehicles propelled by a compression-ignition or gas engine and the sale and use of new compression-ignition or gas engines if their emissions do not comply with the respective limit values. With effect from twelve months prior to these dates, type approval may be refused if the limit values are not complied with.

- c For natural gas engines only.

- d Not applicable to gas-fuelled engines at stage A and stages B1 and B2.

- e For engines with a swept volume below 0.75 dm³ per cylinder and a rated power speed above 3000 revolutions per minute.

Table 4. Limit values (stage I) for diesel engines for non-road mobile machines (measurement procedure ISO 8178)

Net power (P)(kW)	To be applied from ^a	Carbon monoxide (g/kWh)	Hydrocarbons (g/kWh)	Nitrogen oxides (g/kWh)	Particulate matter (g/kWh)
130 ≤ P < 560	31.12.1998	5.0	1.3	9.2	0.54
75 ≤ P < 130	31.12.1998	5.0	1.3	9.2	0.70
37 ≤ P < 75	31.03.1998	6.5	1.3	9.2	0.85

- a With effect from the given date and with the exception of machinery and engines intended for export to countries that are not parties to the present Protocol, Parties shall permit the registration, where applicable, and placing on the market of new engines, whether or not installed in machinery, only if they meet the limit values set out in the table. Type approval for an engine type or family shall be refused with effect from 30 June 1998 if it fails to meet the limit values.

Note:

These limits are engine-out limits and shall be achieved before any exhaust after-treatment service.

Table 5. Limit values (stage II) for diesel engines for non-road mobile machines (measurement procedure ISO 8178)

Net power (P)(kW)	To be applied from ^a	Carbon monoxide (g/kWh)	Hydrocarbons (g/kWh)	Nitrogen oxides (g/kWh)	Particulate matter (g/kWh)
130 ≤ P < 560	31.12.2001	3.5	1.0	6.0	0.2
75 ≤ P < 130	31.12.2002	5.0	1.0	6.0	0.3
37 ≤ P < 75	31.12.2003	5.0	1.3	7.0	0.4
18 ≤ P < 37	31.12.2000	5.5	1.5	8.0	0.8

a With effect from the given dates and with the exception of machinery and engines intended for export to countries that are not parties to the present Protocol, Parties shall permit the registration, where applicable, and placing on the market of new engines, whether or not installed in machinery, only if they meet the limit values set out in the table. Type approval for an engine type or family shall be refused with effect from twelve months prior to these dates if it fails to meet the limit values.

Table 6. Limit values for motorcycles and 3- and 4-wheelers (> 50 cm³ ; >45km/h) to be applied from 17 June 1999^a

Engine type	Limit values
2-stroke	CO = 8 g/km HC = 4 g/km NO _x = 0.1 g/km
4-stroke	CO = 13 g/km HC = 3 g/km NO _x = 0.3 g/km

a Type approval shall be refused as from the given date if the vehicle's emissions do not meet the limit values.

Note:

For 3- and 4-wheelers, the limit values have to be multiplied by 1.5.

Table 7. Limit values for mopeds (≤ 50 cm³ ; < 45 km/h)

Stage	To be applied from ^a	Limit values	
		CO (g/km)	HC + NO _x (g/km)
I	17.6.1999	6.0 ^b	3.0 ^b
II	17.6.2002	1.0 ^c	1.2

a Type approval shall be refused as from the given dates if the vehicle's emissions do not meet the limit values.

b For 3- and 4-wheelers, multiply by 2.

c For 3- and 4-wheelers, 3.5 g/km.

Table 8. Environmental specifications for marketed fuels to be used for vehicles equipped with positive-ignition engines

Type: Petrol

Parameter	Unit	Limits ^a		Test	
		Minimum	Maximum	Method ^b	Date of publication
Research octane number		95	–	EN 25164	1993
Motor octane number		85	–	EN 25163	1993
Reid vapour pressure, summer period ^c	kPa	–	60	EN 12	1993
Distillation:					
evaporated at 100°C	% v/v	46	–	EN-ISO 3405	1988
evaporated at 150°C	% v/v	75	–		
Hydrocarbon analysis:					
– olefins	% v/v	–	18.0 ^d	ASTM D1319	1995
– aromatics		–	42	ASTM D1319	1995
– benzene		–	1	project EN12177	1995
Oxygen content	% m/m	–	2.7	EN 1601	1996

Parameter	Unit	Limits ^a		Test	
		Minimum	Maximum	Method ^b	Date of publication
Oxygenates:					
– Methanol, stabilizing agents must be added	% v/v	–	3	EN 1601	1996
– Ethanol, stabilizing agents may be necessary	% v/v	–	5	EN 1601	1996
– Iso-propyl alcohol	% v/v	–	10	EN 1601	1996
– Tert-butyl alcohol	% v/v	–	7	EN 1601	1996
– Iso-butyl alcohol	% v/v	–	10	EN 1601	1996
– Ethers containing 5 or more carbon atoms per molecule	% v/v	–	15	EN 1601	1996
Other oxygenates ^c	% v/v	–	10	EN 1601	1996
Sulphur content	mg/kg	–	150	project EN-ISO/DIS 14596	1996

- a The values quoted in the specification are «true values». In the establishment of their limit values, the terms of ISO 4259, «Petroleum products – Determination and application of precision data in relation to methods of test», have been applied and, in fixing a minimum value, a minimum difference of 2R above zero has been taken into account (R = reproducibility). The results of individual measurements shall be interpreted on the basis of the criteria described in ISO 4259 (published in 1995).
- b EN – European standard; ASTM – American Society for Testing and Materials; DIS – Draft international standard.
- c The summer period shall begin no later than 1 May and shall not end before 30 September. For member States with arctic conditions the summer period shall begin no later than 1 June and not end before 31 August and the RVP is limited to 70 kPa.
- d Except for regular unleaded petrol (minimum motor octane number (MON) of 81 and minimum research octane number (RON) of 91), for which the maximum olefin content shall be 21 % v/v. These limits shall not preclude the introduction on the market of a member State of another unleaded petrol with lower octane numbers than set out here.
- e Other mono-alcohols with a final distillation point no higher than the final distillation point laid down in national specifications or, where these do not exist, in industrial specifications for motor fuels.

Note:

Parties shall ensure that, no later than 1 January 2000, petrol can be marketed within their territory only if it complies with the environmental specifications set out in table 8. Where a Party determines that banning petrol with a sulphur content which does not comply with the specifications for sulphur content in table 8, but does not exceed the current content, would raise severe difficulties for its industries in making the necessary changes in their manufacturing facilities by 1 January 2000, it may extend the time period of marketing within its territory until 1 January 2003 at the latest. In such a case the Party shall specify, in a declaration to be deposited together with its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, that it intends to extend the time period and present written information on the reason for this to the Executive Body.

Table 9. Environmental specifications for marketed fuels to be used for vehicles equipped with compression-ignition engines

Type: Diesel fuel

Parameter	Unit	Limits ^a		Test	
		Minimum	Maximum	Method ^b	Date of publication
Cetane number		51	–	EN-ISO 5165	1992
Density at 15° C	kg/m ³	–	845	EN-ISO 3675	1995
Distillation point: 95 %	° C	–	360	EN-ISO 3405	1988
Polycyclic aromatic hydrocarbons	% m/m	–	11	IP 391	1995
Sulphur content	mg/kg	–	350	project EN-ISO/DIS14596	1996

- a The values quoted in the specification are «true values». In the establishment of their limit values, the terms of ISO 4259, «Petroleum products – Determination and application of precision data in relation to methods of test», have been applied and, in fixing a minimum value, a minimum difference of 2R above zero has been taken into account (R = reproducibility). The results of individual measurements shall be interpreted on the basis of the criteria described in ISO 4259 (published in 1995).
- b EN – European standard; IP – The Institute of Petroleum; DIS – Draft international standard.

Note:

Parties shall ensure that, no later than 1 January 2000, diesel fuel can be marketed within their territory only if it complies with the environmental specifications set out in table 9. Where a Party determines that banning diesel fuel with a sulphur content which does not comply with the specifications for sulphur content in table 9, but does not exceed the current content, would raise severe difficulties for its industries in making the necessary changes in their manufacturing facilities by 1 January 2000, it may extend the time period of marketing within its territory until 1 January 2003 at the latest. In such a case the Party shall specify, in a declaration to be deposited together with its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, that it intends to extend the time period and present written information on the reason for this to the Executive Body.

Table 10. Environmental specifications for marketed fuels to be used for vehicles equipped with positive-ignition engines

Type: Petrol

Parameter	Unit	Limits ^a		Test	
		Minimum	Maximum	Method ^b	Date of publication
Research octane number		95		EN 25164	1993
Motor octane number		85		EN 5163	1993
Reid vapour pressure, summer period	kPa	—			
Distillation:					
evaporated at 100° C	% v/v	—	—		
evaporated at 150° C		—	—		
Hydrocarbon analysis:					
– olefins	% v/v	—			
– aromatics	% v/v	—	35	ASTM D1319	1995
– benzene	% v/v	—			
Oxygen content	% m/m	—			
Sulphur content	mg/kg	—	50	project EN-ISO/DIS 14596	1996

a The values quoted in the specification are «true values». In the establishment of their limit values, the terms of ISO 4259, «Petroleum products – Determination and application of precision data in relation to methods of test», have been applied and, in fixing a minimum value, a minimum difference of 2R above zero has been taken into account (R = reproducibility). The results of individual measurements shall be interpreted on the basis of the criteria described in ISO 4259 (published in 1995).

b EN – European standard; ASTM – American Society for Testing and Materials; DIS – Draft international standard.

Note:

Parties shall ensure that, no later than 1 January 2005, petrol can be marketed within their territory only if it complies with the environmental specifications set out in table 10. Where a Party determines that banning petrol with a sulphur content which does not comply with the specifications for sulphur content in table 10, but does comply with table 8, would raise severe difficulties for its industries in making the necessary changes in their manufacturing facilities by 1 January 2005, it may extend the time period of marketing within its territory until 1 January 2007 at the latest. In such a case the Party shall specify, in a declaration to be deposited together with its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, that it intends to extend the time period and present written information on the reason for this to the Executive Body.

Table 11. Environmental specifications for marketed fuels to be used for vehicles equipped with compression-ignition engines

Type: Diesel fuel

Parameter	Unit	Limits ^a		Test	
		Minimum	Maximum	Method ^b	Date of publication
Cetane number			—		
Density at 15° C	kg/m ³		—		
Distillation point: 95 %	°C	—			

Parameter	Unit	Limits ^a		Test	
		Minimum	Maximum	Method ^b	Date of publication
Polycyclic aromatic hydrocarbons	% m/m	–			
Sulphur content	mg/kg	–	50	project EN-ISO/DIS14596	1996

- a The values quoted in the specification are «true values». In the establishment of their limit values, the terms of ISO 4259, «Petroleum products – Determination and application of precision data in relation to methods of test», have been applied and, in fixing a minimum value, a minimum difference of 2R above zero has been taken into account (R = reproducibility). The results of individual measurements shall be interpreted on the basis of the criteria described in ISO 4259.
- b EN – European standard; DIS – Draft international standard.

Note:

Parties shall ensure that, no later than 1 January 2005, diesel fuel can be marketed within their territory only if it complies with the environmental specifications set out in table 11. Where a Party determines that banning diesel fuel with a sulphur content which does not comply with the specifications for sulphur content in table 11, but does comply with table 9, would raise severe difficulties for its industries in making the necessary changes in their manufacturing facilities by 1 January 2005, it may extend the time period of marketing within its territory until 1 January 2007 at the latest. In such a case the Party shall specify, in a declaration to be deposited together with its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, that it intends to extend the time period and present written information on the reason for this to the Executive Body.

B. Canada

9. New vehicle emission standards for light-duty vehicles, light-duty trucks, heavy-duty vehicles, heavy-duty engines and motorcycles: Motor Vehicle Safety Act (and successor legislation), Schedule V of the Motor Vehicle Safety Regulations: Vehicle Emissions (Standard 1100), SOR/97–376, (28 July, 1997), as amended from time to time.
10. Canadian Environmental Protection Act, Diesel Fuel Regulations, SOR/97–110 (4 February, 1997, sulphur in diesel fuel), as amended from time to time.
11. Canadian Environmental Protection Act, Benzene in Gasoline Regulations, SOR/97–493 (6 November, 1997), as amended from time to time.
12. Canadian Environmental Protection Act, Sulphur in Gasoline Regulations, Canada Gazette, Part II, June 4, 1999, as amended from time to time.

C. United States of America

13. Implementation of a mobile source emission control programme for light-duty vehicles, light-duty trucks, heavy-duty trucks and fuels to the extent required by sections 202 (a), 202 (g) and 202 (h) of the Clean Air Act, as implemented through:
 - a. 40 Code of Federal Regulations (C.F.R.) Part 80, Subpart D – Reformulated Gasoline;
 - b. 40 C.F.R. Part 86, Subpart A – General Provisions for Emission Regulations;
 - c. 40 C.F.R. Part 80, section 80.29 – Controls and Prohibitions on Diesel Fuel Quality.

Annex IX

Measures for the control of emissions of ammonia from agricultural sources

1. The Parties that are subject to obligations in article 3, paragraph 8a, shall take the measures set out in this annex.
2. Each Party shall take due account of the need to reduce losses from the whole nitrogen cycle.

A. Advisory code of good agricultural practice

3. Within one year from the date of entry into force of the present Protocol for it, a Party shall establish, publish and disseminate an advisory code of good agricultural practice to control ammonia emissions. The code shall take into account the specific conditions within the territory of the Party and shall include provisions on:
 - Nitrogen management, taking account of the whole nitrogen cycle;
 - Livestock feeding strategies;
 - Low-emission manure spreading techniques;
 - Low-emission manure storage systems;
 - Low-emission animal housing systems; and

- Possibilities for limiting ammonia emissions from the use of mineral fertilizers.

Parties should give a title to the code with a view to avoiding confusion with other codes of guidance.

B. Urea and ammonium carbonate fertilizers

4. Within one year from the date of entry into force of the present Protocol for it, a Party shall take such steps as are feasible to limit ammonia emissions from the use of solid fertilizers based on urea.
5. Within one year from the date of entry into force of the present Protocol for it, a Party shall prohibit the use of ammonium carbonate fertilizers.

C. Manure application

6. Each Party shall ensure that low-emission slurry application techniques (as listed in guidance document V adopted by the Executive Body at its seventeenth session (decision 1999/1) and any amendments thereto) that have been shown to reduce emissions by at least 30 % compared to the reference specified in that guidance document are used as far as the Party in question considers them applicable, taking account of local soil and geomorphological conditions, slurry type and farm structure. The timescales for the application of these measures shall be: 31 December 2009 for Parties with economies in transition and 31 December 2007 for other Parties.¹
7. Within one year from the date of entry into force of the present Protocol for it, a Party shall ensure that solid manure applied to land to be ploughed shall be incorporated within at least 24 hours of spreading as far as it considers this measure applicable, taking account of local soil and geomorphological conditions and farm structure.

D. Manure storage

8. Within one year from the date of entry into force of the present Protocol for it, a Party shall use for new slurry stores on large pig and poultry farms of 2,000 fattening pigs or 750 sows or 40,000 poultry, low-emission storage systems or techniques that have been shown to reduce emissions by 40 % or more compared to the reference (as listed in the guidance document referred to in paragraph 6), or other systems or techniques with a demonstrably equivalent efficiency.²
9. For existing slurry stores on large pig and poultry farms of 2,000 fattening pigs or 750 sows or 40,000 poultry, a Party shall achieve emission reductions of 40 % insofar as the Party considers the necessary techniques to be technically and economically feasible.² The timescales for the application of these measures shall be: 31 December 2009 for Parties with economies in transition and 31 December 2007 for all other Parties.¹

E. Animal housing

10. Within one year from the date of entry into force of the present Protocol for it, a Party shall use, for new animal housing on large pig and poultry farms of 2,000 fattening pigs or 750 sows or 40,000 poultry, housing systems which have been shown to reduce emissions by 20 % or more compared to the reference (as listed in the guidance document referred to in paragraph 6), or other systems or techniques with a demonstrably equivalent efficiency.² Applicability may be limited for animal welfare reasons, for instance in straw-based systems for pigs and aviary and free-range systems for poultry.

Notes

- 1 For the purpose of the present annex, «a country with an economy in transition» means a Party that has made with its instrument of ratification, acceptance, approval or accession a declaration that it wishes to be treated as a country with an economy in transition for the purposes of paragraphs 6 and/or 9 of this annex.
- 2 Where a Party judges that other systems or techniques with a demonstrably equivalent efficiency can be used for manure storage and animal housing in order to comply with paragraphs 8 and 10, or where a Party judges the reduction of emissions from manure storage required under paragraph 9 not to be technically or economically feasible, documentation to this effect shall be reported in accordance with article 7, paragraph 1a.

Protokoll til konvensjonen om langtransportert grensekryssande luftureining av 1979 om reduksjon av forsurening, overgjødning og bakkenært ozon

Partane,

som er *bestemte* på å gjennomføre konvensjonen om langtransportert grensekryssande luftureining, som er *merksame* på at nitrogenoksid, svovel, flyktige organiske sambindingar og reduserte nitrogensambindingar er sette i samanheng med skadeverknader på menneskehelsa og miljøet,

som er *uroa* over at tolegrensene for sur nedbør, tolegrensene for avsetning av næringsnitrogen og tolegrensene for luftkonsentrasjon av ozon når det gjeld menneskehelsa og vegetasjonen, framleis vert overskridne i mange delar av området til FN's økonomiske kommisjon for Europa,

som *og er uroa* over at utslipp av nitrogenoksid, svovel og flyktige organiske sambindingar, og likeins sekundære ureiningsstoff som ozon og reaksjonsprodukta av ammoniakk, vert transporterte over lange avstandar i atmosfæren og kan få skadeverknader over landegrensene,

som er *klar* over at utslipp frå partar innanfor området til FN's økonomiske kommisjon for Europa medverkar til luftureining på hemisfærisk og globalt plan, og som veit at utslippa kan bli transporterte frå kontinent til kontinent og at det er nødvendig å studere dette fenomenet nærare,

som *og er klar* over at Canada og Sambandsstatane forhandlar bilateralt om reduksjonar i utslippa av nitrogenoksid og flyktige organiske sambindingar for å få kontroll med den grensekryssande ozoneffekten,

som *vidare er klar* over at Canada vil ta på seg å redusere svovelutslippa ytterlegare innan 2010 ved å gjennomføre sin landsdekkjande strategi mot sur nedbør for åra etter 2000, og at Sambandsstatane har forplikta seg til å gjennomføre eit reduksjonsprogram for nitrogenoksid i den austlege delen av Sambandsstatane og til å redusere utslippa så mykje som nødvendig for å oppfylle sine nasjonale kvalitetskrav til omgjevnadsluft når det gjeld partikkelstoff,

som er *fast bestemte* på ta i bruk metodar som rettar seg mot fleire effektar og fleire ureiningsstoff for å hindre eller minimalisere overskridingane av tolegrensar for luftkonsentrasjon og avsetning,

som *tek omsyn* til utslippa frå visse eksisterande aktivitetar og installasjonar som er ansvarlege for luftureining i dag og til utviklinga av framtidige aktivitetar og installasjonar,

som er *merksame på* at det finst teknikkar og kontrollmetodar som gjer det mogeleg å redusere utslippa av desse stoffa,

som er *fast bestemte* på å treffe tiltak for å føresjå, hindre eller minimalisere utslippa av desse stoffa ved å ta omsyn til føre-var-regelen som går fram av prinsipp 15 i Rio-erklæringa om miljø og utvikling,

som *stadfester* at statane etter FN-charteret og prinsippa i folkeretten er suverene når det gjeld å utnytte eigne ressursar i samsvar med eigen politikk for miljø og utvikling, og er ansvarlege for å sjå til at aktivitetar under deira jurisdiksjon eller kontroll ikkje gjer skade på miljøet i andre statar eller i område utanfor dei nasjonale jurisdiksjongrensene,

som er *klar* over at det trengst ei kostnadseffektiv regional tilnærming i kampen mot luftureining som tek omsyn til varierende verknader og reduksjonskostnader frå land til land,

som *merkjer seg* det viktige bidraget frå privat og ikkje-statleg sektor til kunnskapen om verknadene av desse stoffa og tilgjengelege reduksjonsteknikkar, og den rolla desse sektorane spelar for å vere med på å redusere utslippa til atmosfæren,

som *minner om* at tiltak som vert iverksette for å redusere utslipp av svovel, nitrogenoksid, ammoniakk og flyktige organiske sambindingar, ikkje må bli eit middel til tilfeldig eller urimeleg forskjellsbehandling eller ei skjult hindring mot internasjonal konkurranse og handel,

som *tek omsyn til* dei beste tilgjengelege vitenskaplege og tekniske kunnskapar og data om utslipp, prosessar i atmosfæren og verknadene av desse stoffa på menneskehelsa og miljøet, og som erkjenner at desse kunnskapane må betrast og at det krevst vidare vitenskapleg og teknisk samarbeid for å auke innsikta i desse spørsmåla,

som *merkjer seg* at Protokoll om utslipp av nitrogenoksid eller den mengda av nitrogenoksid som kryssar nasjonale grensar, vedteken i Sofia 31. oktober 1988, og Protokoll om kontroll med utslipp av flyktige organiske stoff eller dei grensekryssande mengdene av slike, vedteken i Genève 18. november 1991, allereie gjev føresegnar om kontroll med utslipp av nitrogenoksid og flyktige organiske sambindingar, og at dei tekniske vedlegga til desse to protokollane inneheld teknisk rettleiing til reduksjon av desse utslippa,

som *og merkjer seg* at Protokoll om vidare reduksjon i svovelutslippa, vedteken i Oslo 14. juni 1994, allereie gjev føresegnar om reduserte svovelutslipp for å bidra til lågare sure avsetningar ved å minske overskridingane av tolegrensene for svovelavsetning, som er utleia av tolegrensene for sur nedbør sett på bakgrunn av den delen av dei samla sure avsetningane som oksiderte svovelsambindingar utgjorde i 1990,

som *elles merkjer seg* at denne protokollen er den første avtalen under konvensjonen som spesielt rettar seg mot reduserte nitrogensambindingar,

som *minner om* at reduserte utslipp av desse stoffa òg kan vere ein fordel for kontrollen med andre ureiningsstoff, særleg grensekryssande sekundære partikkelaerosolar, som er delaktige i helseeffektar som følgjer av at menneske vert utsette for luftborne partikkelstoff,

som òg *minner om* at ein mest mogeleg må unngå at tiltak som vert sette i verk for å nå måla med denne protokollen, fører til forverring av andre helse- og miljøproblem,

som *merkjer seg* at tiltak som vert sette i verk for å redusere utslappa av ulike nitrogenoksid og ammoniakk, bør ta omsyn til heile den biokjemiske nitrogensyklusen, og, så sant det let seg gjere, ikkje auke utslappa av reaktivt nitrogen, mellom anna lystgass, som kan føre til forverring av andre nitrogenrelaterte problem,

som er *merksame på* at utslipp av metan og karbonmonoksid frå menneskelege aktivitetar, i nærvær av nitrogenoksid og flyktige organiske sambindingar, medverkar til danning av troposfærisk ozon, og

som òg er *merksame på* dei plikter partane har teke på seg i samband med FN's rammekonvensjon om klimaendring,

er samde om følgjande:

Artikkel 1 *Definisjonar*

For denne protokollen gjeld at

1. «Konvensjonen» tyder Konvensjon om langtransportert grensekryssande luftureining, som vart vedteken i Genève 13. november 1979;
2. «EMEP» tyder Det europeiske måle- og evalueringsprogrammet for langtransportert luftureining;
3. «Styringsorganet» tyder Styringsorganet for konvensjonen, som er oppretta i samsvar med artikkel 10 nr. 1 i konvensjonen;
4. «Kommisjonen» tyder FN's økonomiske kommisjon for Europa;
5. «Partane» tyder partane i denne protokollen, så sant samanhengen ikkje krev noko anna;
6. «Det geografiske verkeområdet for EMEP» tyder området som er definert i artikkel 1 nr. 4 i Protokoll til konvensjonen av 1979 om langtransportert grensekryssande luftureining, om langsiktig finansiering av Det europeiske måle- og evalueringsprogrammet for langtransportert luftureining (EMEP), som vart vedteken i Genève 28. september 1984;
7. «Utslipp» tyder utslipp av eit stoff frå eit punkt eller ei diffus kjelde til atmosfæren;
8. «Nitrogenoksid» tyder nitrogenmonoksid og nitrogendioksid, uttrykt som nitrogendioksid (NO₂);
9. «Reduserte nitrogensambindingar» tyder ammoniakk og reaksjonsprodukta av dette;
10. «Svovel» tyder alle svovelsambindingar, uttrykt som svoveldioksid (SO₂);
11. «Flyktige organiske sambindingar» eller «VOC», når ikkje anna er sagt, tyder alle organiske sambindingar utanom metan som er av menneskeskapt art og som kan danne fotokjemiske oksidantar ved reaksjon med nitrogenoksid i nærvær av sollys;
12. «Togrense for avsetning» tyder ei kvantitativt utrekna øvre grense for eksponering mot eitt eller fleire ureiningsstoff; under denne grensa vil det, ut frå det ein veit i dag, ikkje oppstå nemneverdig skade på visse sårbare element i miljøet;
13. «Togrense for luftkonsentrasjon» er ei grense for konsentrasjonar av ureiningar i atmosfæren; over denne grensa kan det, ut frå det ein veit i dag, oppstå direkte skadeverknader på resipient, mellom anna menneske, planter, økosystem og materiale;
14. «Tiltaksområde for utslipp av ureiningsstoff», eller «PEMA» (pollutant emissions management area), tyder eit område utpeika i vedlegg III på dei vilkår som er fastsette i artikkel 3 nr. 9;
15. «Stasjonær kjelde» tyder fast bygning, byggverk, anlegg, installasjon eller utstyr som slepper ut eller kan sleppe ut svovel, nitrogenoksid, flyktige organiske sambindingar eller ammoniakk direkte eller indirekte til atmosfæren;
16. «Ny stasjonær kjelde» tyder stasjonær kjelde som det vert sett i gang bygging eller vesentleg ombygging av meir enn eitt år etter at denne protokollen har teke til å gjelde. Det er opp til dei ansvarlege nasjonale styresmaktene å avgjere om ei ombygging er vesentleg eller ikkje, og det skal her takast omsyn til slike faktorar som miljøvinstar ved ombygginga.

Artikkel 2 *Formål*

Formålet med denne protokollen er å kontrollere og redusere utslappa av svovel, nitrogenoksid, ammoniakk og flyktige organiske sambindingar som oppstår som følgje av menneskeskapte aktivitetar og som kan ventast å ha skadeleg innverknad på menneskehelse, på naturlege økosystem, på materiale og på avlingar, gjennom forsuring, overgjødsling eller danning av bakkenært ozon som eit resultat av atmosfærisk transport over lange avstandar og over landegrenser, og i størst mogeleg grad å sikre at dei

atmosfæriske avsetningane eller konsentrasjonane på lang sikt, og etter ein skrittvis framgangsmåte som tek omsyn til ny vitskapeleg kunnskap, ikkje overstig:

- a. for partar innanfor det geografiske verkeområdet for EMEP og Canada – tolegrensene for sure avsetningar som forklart i vedlegg I;
- b. for partar innanfor det geografiske verkeområdet for EMEP – tolegrensene for avsetning av næringsnitrogen som forklart i vedlegg I;
- c. for ozon:
 - i. for partar innanfor det geografiske verkeområdet for EMEP – tolegrensene for luftkonsentrasjon av ozon som er fastsette i vedlegg I;
 - ii. for Canada – landsdekkjande standard for ozon; og
 - iii. for Sambandsstatane – nasjonale kvalitetskrav til omgjevnadsluft (National Ambient Air Quality Standard) som gjeld for ozon.

Artikkel 3 *Grunnleggjande plikter*

1. Kvar part som har eit utsléppstak i ein tabell i vedlegg II, skal redusere og halde ved lag reduksjonen i sine årlege utslépp i samsvar med dette taket og med tidsfristane som er fastsette i det same vedlegget. Kvar part skal som eit minstemål avgrense sine årlege utslépp av ureinande sambindingar i samsvar med pliktene i vedlegg II.
2. Kvar part skal seinast innanfor dei tidsfristane som er fastsette i vedlegg VII, gjere grenseverdiane som er fastsette i vedlegg IV, V og VI gjeldande for kvar ny stasjonær kjelde innanfor dei kategoriane av stasjonære kjelder som er nemnde i desse vedlegga. Som eit alternativ kan ein part nytte andre strategiar for utsleppsreduksjon som fører til tilsvarande totale utsleppsnivå for alle kjeldekategoriar til saman.
3. Kvar part skal, så langt det er teknisk og økonomisk gjennomførleg når det vert teke omsyn til kostnader og fordelar, og seinast innanfor dei tidsfristane som er fastsette i vedlegg VII, gjere grenseverdiane som er fastsette i vedlegg IV, V og VI gjeldande for kvar eksisterande stasjonær kjelde i dei kategoriane av stasjonære kjelder som er nemnde i desse vedlegga. Som eit alternativ kan ein part bruke andre strategiar for utsleppsreduksjon som fører til tilsvarande samla utsleppsnivå for alle kjeldekategoriar til saman, eller, for partar utanfor det geografiske verkeområdet for EMEP, som er nødvendige for å nå nasjonale eller regionale mål for forsuringsreduksjon og å oppfylle nasjonale krav til luftkvalitet.
4. Grenseverdiar for nye og eksisterande kjelar og prosessvarmarar med ein nominell termisk effekt på meir enn 50 MW_{th} og nye tunge køyrety skal evaluerast av partane i eit møte i Styringsorganet med sikte på å endre vedlegg IV, V og VIII seinast to år etter datoen då denne protokollen tek til å gjelde.
5. Kvar part skal ta i bruk grenseverdiane for dei drivstoff og nye mobile kjelder som er nemnde i vedlegg VIII seinast innanfor dei tidsfristane som er fastsette i vedlegg VII.
6. Kvar part bør bruke dei beste tilgjengelege teknikkar på mobile kjelder og på kvar ny eller eksisterande stasjonær kjelde, og bør her ta omsyn til rettleiingsdokument I til V som Styringsorganet vedtok i sitt syttande møte (vedtak 1999/1), med eventuelle endringar.
7. Kvar part skal treffe høvelege tiltak, mellom anna på grunnlag av vitskapelege og økonomiske kriterium, for å redusere utsléppa av flyktige organiske sambindingar som knytter seg til bruk av produkt som ikkje er tekne med i vedlegg VI eller VIII. Seinast i det andre møtet i Styringsorganet etter at denne protokollen har teke til å gjelde, skal partane med sikte på å vedta eit vedlegg om produkt, som òg skal innehalde kriterium for utvalet av slike produkt, vurdere grenseverdiar for innhald av flyktige organiske sambindingar i produkt som ikkje er med i vedlegg VI eller VIII, og tidsfristar for innføring av desse grenseverdiane.
8. Med atterhald om nr. 10 skal kvar part:
 - a. som eit minstemål setje i verk dei kontrolltiltaka for ammoniakk som er fastsette i vedlegg IX; og
 - b. når han finn det tenleg, bruke dei beste tilgjengelege teknikkar for å hindre og redusere ammoniakkutslépp slik dei er oppførte i lista i rettleiingsdokument V som Styringsorganet vedtok i sitt syttande møte (vedtak 1999/1), med eventuelle endringar;
9. nr. 10 skal gjelde for kvar part:
 - a. som har eit samla flatemål større enn 2 millionar kvadratkilometer;
 - b. der dei årlege utsléppa av svovel, nitrogenoksid, ammoniakk og/eller flyktige organiske sambindingar som medverkar til forsureing, overgjødsling eller ozondanning i område under ein eller fleire andre partars jurisdiksjon, i hovudsak stammar frå eit område under partens

- jurisdiksjon som er oppført som PEMA i vedlegg III, og som har lagt fram dokumentasjon på dette i samsvar med bokstav c;
- c. som ved undertekning, ratifikasjon, godtaking eller godkjenning av eller tiltreding til denne protokollen har lagt ved ei framstilling av det geografiske verkeområdet for eitt eller fleire PEMA for eitt eller fleire ureiningsstoff, med støttedokumentasjon, for oppføring i vedlegg III; og
 - d. som ved undertekning, ratifikasjon, godtaking eller godkjenning av eller tiltreding til denne protokollen har sagt frå om at han aktar å handle i samsvar med dette nr.
10. Ein part som dette nr. gjeld for, treng:
 - a. viss han ligg innanfor det geografiske verkeområdet for EMEP, berre oppfylle føresegnene i denne artikkelen og vedlegg II innanfor det aktuelle tiltaksområdet (PEMA) for kvart ureiningsstoff som har eit PEMA innanfor partens jurisdiksjonsområde oppført i vedlegg III; eller
 - b. viss han ikkje ligg innanfor det geografiske verkeområdet for EMEP, berre oppfylle føresegnene i nr. 1, 2, 3, 5, 6 og 7 og vedlegg II innanfor det aktuelle PEMA for kvart ureiningsstoff (nitrogenoksid, svovel og/eller flyktige organiske sambindingar) som har eit PEMA innanfor partens jurisdiksjonsområde oppført i vedlegg III, og han treng ikkje oppfylle nr. 8 nokon stad innanfor sitt jurisdiksjonsområde.
 11. Canada og Sambandsstatane skal, når dei ratifiserer, godtek, godkjenner eller tiltrer denne protokollen, leggje fram for Styringsorganet dei utsleppsreduksjonar dei kvar for seg forpliktar seg til når det gjeld svovel, nitrogenoksid og flyktige organiske sambindingar, og desse skal automatisk oppførast i vedlegg II.
 12. Med atterhald om utfallet av den første gjennomgangen som det er gjeve føresegner om i artikkel 10 nr. 2, skal partane seinast eitt år etter at denne gjennomgangen er ferdig, starte forhandlingar med tanke på å forplikte seg til ytterlegare utsleppsreduksjonar.

Artikkel 4

Utteksling av informasjon og teknologi

1. I tråd med eigne lover og forskrifter og eigen praksis, og i samsvar med dei plikter han har teke på seg med denne protokollen, skal kvar part leggje tilhøva til rette for utveksling av informasjon, teknologi og teknikkar med sikte på å redusere utsleppa av svovel, nitrogenoksid, ammoniakk og flyktige organiske sambindingar ved å arbeide for mellom anna:
 - a. utvikling og oppdatering av databasar over dei beste tilgjengelege teknikkar, mellom anna teknikkar som gjev auka energieffektivitet, lågutsleppsbrennarar og god miljøpraksis i landbruket;
 - b. utveksling av opplysningar og røynslar i utviklinga av mindre ureinande transportsystem;
 - c. direkte industrikontaktar og samarbeid, mellom anna fellesføretak; og
 - d. tilgang til teknisk assistanse.
2. For å fremje aktivitetane som er nemnde i nr. 1, skal kvar part leggje tilhøva til rette for kontaktar og samarbeid mellom relevante organisasjonar og personar i privat og offentleg sektor som kan hjelpe med teknologi, konstruksjons- og ingeniørtenester, utstyr eller finansiering.

Artikkel 5

Publikumsinformasjon

1. I tråd med eigne lover og forskrifter og eigen praksis skal kvar part arbeide for å skaffe fram informasjon til publikum, mellom anna om:
 - a. nasjonale årlege utslepp av svovel, nitrogenoksid, ammoniakk og flyktige organiske sambindingar, og om framgang i arbeidet med å oppfylle dei nasjonale utsleppstaka eller andre plikter som parten har teke på seg etter artikkel 3;
 - b. avsetningar og konsentrasjonar av dei aktuelle ureiningsstoffa, og i aktuelle tilfelle om tilhøvet mellom desse avsetningane og konsentrasjonane og tolegrensene for avsetningar og luftkonsentrasjonar som er nemnde i artikkel 2;
 - c. nivå av troposfærisk ozon; og
 - d. strategiar og tiltak som nemnt i artikkel 6 som vert eller vil bli nytta for å redusere luftureiningsproblem som er omhandla i denne protokollen.
2. Vidare kan kvar part gjere informasjon tilgjengeleg for eit breitt publikum med sikte på å minimalisere utslepp, mellom anna informasjon om:
 - a. brennstoff som ureinar mindre, fornybar energi og energieffektivitet, mellom anna om bruk av dette i transportsektoren;
 - b. flyktige organiske sambindingar i produkt, mellom anna innanfor etikettering;

- c. kontrollalternativ for avfall som publikum genererer og som inneheld flyktige organiske sambindingar;
- d. god jordbrukspraksis for å redusere utsleppa av ammoniakk;
- e. helse- og miljøeffektar som knyter seg til ureiningsstoffa som kjem inn under denne protokollen; og
- f. tiltak som personar og næringar kan setje i verk for å vere med på å redusere utsleppa av dei ureiningsstoffa som kjem inn under denne protokollen.

Artikkel 6

Strategiar, politikk, program, tiltak og informasjon

1. Alt etter behov og på grunnlag av trygge vitskaplege og økonomiske kriterium skal kvar part gjere følgjande for lettare å kunne oppfylle dei pliktene han har teke på seg etter artikkel 3:
 - a. vedta støttande strategiar, politikk og program utan urimeleg opphald etter at denne protokollen tek til å gjelde for parten;
 - b. setje i verk tiltak for å kontrollere og redusere sine utslepp av svovel, nitrogenoksid, ammoniakk og flyktige organiske sambindingar;
 - c. setje i verk tiltak for å oppmuntre til auka energieffektivisering og bruk av fornybar energi;
 - d. setje i verk tiltak for å minske bruken av ureinande brennstoff;
 - e. utvikle og innføre mindre ureinande transportsystem og fremje trafikkreguleringssystem for å redusere dei samla utsleppa frå vegtrafikken;
 - f. setje i verk tiltak for å oppmuntre til utvikling og innføring av prosessar og produkt som ureinar lite, idet det vert teke omsyn til rettleiingsdokument I til V som Styringsorganet vedtok i sitt syttande møte (vedtak 1999/1), med eventuelle endringar;
 - g. oppmuntre til gjennomføring av tiltaksprogram for å redusere utslepp, også frivillige program, og til bruk av økonomiske verkemiddel, idet det vert teke omsyn til rettleiingsdokument VI som Styringsorganet vedtok i sitt syttande møte (vedtak 1999/1), med eventuelle endringar;
 - h. gjennomføre og vidareutvikle politikk og tiltak i samsvar med sin nasjonale situasjon, mellom anna gradvis reduksjon eller avvikling av uheldige marknadsmekanismar, skattemessige fordelar, skatte- og avgiftsfritak og subsidiar i alle sektorar som slepper ut svovel, nitrogenoksid, ammoniakk og flyktige organiske sambindingar som er i motstrid med formålet med protokollen, ta i bruk marknadsinstrument; og
 - i. setje i verk tiltak der det er kostnadseffektivt for å redusere utsleppa frå avfallsprodukt som inneheld flyktige organiske sambindingar.
2. Kvar part skal samle inn og halde oppdatert informasjon om:
 - a. faktiske nivå for utslepp av svovel, nitrogensambindingar og flyktige organiske sambindingar, og for konsentrasjonar i omgjevnadene og avsetningar av desse sambindingane og ozon, idet det for dei partane som ligg innanfor det geografiske verkeområdet for EMEP vert teke omsyn til arbeidsplanen for EMEP; og
 - b. verknadene av omgjevnadskonsentrasjonar og av avsetningar av svovel, nitrogensambindingar, flyktige organiske sambindingar og ozon på menneskehelsa, på økosystem på land og i vatn og på materiale.
3. Ein part kan setje i verk strengare tiltak enn dei denne protokollen krev.

Artikkel 7

Rapportering

1. Med atterhald om eigne lover og forskrifter og i samsvar med sine plikter etter denne protokollen:
 - a. skal kvar part med dei mellomrom partane fastset i møte i Styringsorganet, rapportere til Styringsorganet via eksekutivsekretæren for Kommisjonen om dei tiltak parten har sett i verk for å gjennomføre denne protokollen. Vidare
 - i. skal ein part, når han nyttar ulike utsleppsreduksjonsstrategiar etter artikkel 3 nr. 2 og 3, dokumentere dei strategiane som er nytta og at han oppfyller krava i desse nummera;
 - ii. skal ein part, når han finn at visse grenseverdiar som er fastsette i samsvar med artikkel 3 nr. 3, ikkje er teknisk og økonomisk gjennomførlege når det vert teke omsyn til kostnader og fordelar, rapportere og grunngje dette;
 - b. skal kvar part innanfor det geografiske verkeområdet for EMEP med dei mellomrom Styringsgruppa for EMEP fastset og som partane godkjenner i eit møte i Styringsorganet, rapportere til EMEP via eksekutivsekretæren for Kommisjonen om:

- i. utsleppsnivå for svovel, nitrogenoksid, ammoniakk og flyktige organiske sambindingar; som eit minimum skal det her gjerast bruk av dei metodar og den oppløysing i tid og rom som Styringsgruppa for EMEP fastset;
 - ii. utsleppsnivå for kvart stoff i referanseåret (1990) ved hjelp av dei same metodane og same oppløysing i tid og rom;
 - iii. data over framskrivne utslepp og noverande reduksjonsplanar; og
 - iv. når han finn grunn til det, om eventuelle særlege omstende som kan forsvare utslepp som forbigåande er høgare enn taka som er fastsette for parten for eitt eller fleire ureiningsstoff; og
- c. skal partar i område utanfor det geografiske verkeområdet for EMEP gje tilgang til informasjon tilsvarande det som nemnt i bokstav b dersom Styringsorganet ber om det.
2. Opplysningane som skal gjevast etter nr. 1 a, skal i format og innhald samsvare med eit vedtak som partane skal gjere om dette i eit møte i Styringsorganet. Villkåra i dette vedtaket skal vurderast etter behov for å fastslå eventuelle tilleggselement når det gjeld format og innhald i opplysningane som skal takast med i rapportane.
3. I god tid før kvart årleg møte i Styringsorganet skal EMEP leggje fram opplysningar om:
 - a. omgjevnadskonsentrasjonar og avsetningar av svovel og nitrogensambindingar, og om konsentrasjonar av flyktige organiske sambindingar og ozon der slike opplysningar ligg føre; og
 - b. utrekningar av budsjett for svovel og oksidert og redusert nitrogen og relevant informasjon om langtransport av ozon og forløparane til ozon.Partar i område utanfor det geografiske verkeområdet for EMEP skal gje tilgang til liknande informasjon dersom Styringsorganet ber om det.
4. Styringsorganet skal i samsvar med artikkel 10 nr. 2 b i konvensjonen syte for utarbeiding av informasjon om verknadene av avsetning av svovel og nitrogensambindingar og konsentrasjonar av ozon.
5. Partane skal i møte i Styringsorganet syte for at det med jamne mellomrom vert utarbeidd revidert informasjon om kalkulert og internasjonalt optimalisert fordeling av utsleppsreduksjonar for statane innanfor det geografiske verkeområdet for EMEP; det skal her brukast integrerte evalueringsmodellar, mellom anna modellar for atmosfærisk transport, med sikte på ytterlegare å redusere, til dei formål som går fram av artikkel 3 nr. 1, skilnaden mellom faktiske avsetningar av svovel og nitrogensambindingar og tolegrenseverdiane for avsetning, og likeins skilnaden mellom faktiske ozonkonsentrasjonar og tolegrenseverdiane for luftkonsentrasjon av ozon som er fastsette i vedlegg I, eller andre evalueringsmetodar som partane godkjenner i møte i Styringsorganet.

Artikkel 8

Forsking, utvikling og overvaking

Partane skal oppmuntre til forking, utvikling og samarbeid på følgjande område:

- a. internasjonal harmonisering av metodar til utrekning og vurdering av skadeverknadene av stoffa som denne protokollen tek føre seg, til bruk i arbeidet med å fastslå tolegrenser for luftkonsentrasjon og avsetning, og i aktuelle tilfelle utarbeiding av prosedyrar for slik harmonisering;
- b. forbedring av utsleppsdatabasar, særleg over ammoniakk og flyktige organiske sambindingar;
- c. forbedring av teknikkar og system til overvaking og av reknemodellar for transport, konsentrasjonar og avsetningar av svovel, nitrogensambindingar og flyktige organiske sambindingar og for danning av ozon og sekundære partikkelstoff;
- d. forbedring av kunnskapen om kva som skjer med utslepp på lang sikt og kva verknad dei har på dei hemisfæriske bakgrunnskonsentrasjonane av svovel, nitrogen, flyktige organiske sambindingar, ozon og partikkelstoff, med særleg vekt på kjemien i den frie troposfæren og potensialet for interkontinental transport av ureiningsstoff;
- e. vidare utarbeiding av ein samla strategi for å redusere skadeverknadene av forsureing, overgjødsling og fotokjemisk ureining, medrekna synergjar og kombinerte effektar;
- f. strategiar for vidare reduksjon av utsleppa av svovel, nitrogenoksid, ammoniakk og flyktige organiske sambindingar på grunnlag av tolegrensene for avsetningar og luftkonsentrasjonar og av den tekniske utviklinga, og forbedring av integrerte evalueringsmodellar for å rekne ut internasjonalt optimalisert fordeling av utsleppsreduksjonar, der ein tek omsyn til at kostnadene ikkje må bli for store for nokon part. Det bør spesielt leggjast vekt på utslepp frå landbruk og transport;

- g. påvising av utviklingstendensar over tid og vitskapleg forståing av dei meir generelle verknadene som svovel, nitrogen, flyktige organiske sambindingar og fotokjemisk ureining har på menneskehelsa – mellom anna korleis dei medverkar til konsentrasjonar av partikkelstoff, på miljøet – særleg i form av forsuring og overgjødsling, og på materiale – særleg historiske og kulturelle minnesmerke; det må her takast omsyn til tilhøvet mellom svoveloksid, nitrogenoksid, ammoniakk, flyktige organiske sambindingar og troposfærisk ozon;
- h. utsleppsreducerande teknologi, teknologi og teknikkar til auka energieffektivitet, energisparing og bruk av fornybar energi;
- i. effekten av ammoniakkreducerande teknikkar i landbruket og kva innverknad desse har på lokale og regionale avsetningar;
- j. styring med transportbehov og utvikling og fremjing av mindre ureinande transportmåtar;
- k. kvantifisering og om mogeleg økonomisk evaluering av fordelane for miljøet og menneskehelsa ved å redusere utsleppa av svovel, nitrogenoksid, ammoniakk og flyktige organiske sambindingar; og
- l. utvikling av verkty for å gjere metodane og resultata frå dette arbeidet lett tilgjengelege og omsetjelege i praksis.

Artikkel 9

Etterleving

Det skal med jamne mellomrom kontrollerast at kvar part gjer det han har forplikta seg til gjennom denne protokollen. Implementeringskomiteen som Styringsorganet oppretta med vedtak 1997/2 i sitt femtande møte, skal utføre slike kontrollar og rapportere til partane i eit møte i Styringsorganet i samsvar med reglane i vedlegget til det nemnde vedtaket og med eventuelle endringar i det.

Artikkel 10

Gjennomgang ved partane i møte i styringsorganet

- 1. I møte i Styringsorganet skal partane i samsvar med artikkel 10 nr. 2 a i konvensjonen gå gjennom opplysningar som partane, EMEP og underordna organ til Styringsorganet legg fram, data over verknadene av konsentrasjonar og avsetningar av svovel og nitrogensambindingar og av fotokjemisk ureining, og likeins rapportane frå Implementeringskomiteen som er nemnde i artikkel 9 ovanfor.
- 2.
 - a. I møte i Styringsorganet skal partane føre tilsyn med pliktene dei har teke på seg med denne protokollen, mellom anna:
 - i. måla dei har forplikta seg til når det gjeld den kalkulerte og internasjonalt optimaliserte fordelinga av utsleppsreduksjonar som er nemnd i artikkel 7 nr. 5 ovanfor; og
 - ii. om desse måla er tilstrekkelige og om det er gjort god nok framgang med å oppfylle formålet med denne protokollen;
 - b. Under gjennomgangane skal det takast omsyn til den beste tilgjengelege vitskaplege informasjon om verknadene av forsuring, overgjødsling og fotokjemisk ureining, mellom anna vurderingar av alle relevante helseeffektar, tolegrenser for luftkonsentrasjon og avsetning, utvikling og perfektjonering av integrerte evalueringsmodellar, teknologisk utvikling, endringar i dei økonomiske tilhøva, framgang i arbeidet med databasar over utslepp og reduksjonsteknikkar, særleg i samband med ammoniakk og flyktige organiske sambindingar, og oppfylling av tilplikta verdier for utslepps nivå;
 - c. Prosedyrar, metodar og tidspunkt for slike gjennomgangar skal fastsetjast av partane i eit møte i Styringsorganet. Første gjennomgangen skal seinast ta til eitt år etter at denne protokollen tek til å gjelde.

Artikkel 11

Tvisteløysing

- 1. Dersom det oppstår tvist mellom to eller fleire partar om tolkinga eller bruken av denne protokollen, skal dei aktuelle partane prøve å løyse tvisten gjennom forhandlingar eller med andre fredeleg middel etter eige val. Partane i tvisten skal informere Styringsorganet om tvisten.
- 2. Ein part som ikkje er ein regional organisasjon for økonomisk integrasjon, kan når han underteiknar, godtek, godkjenner eller tiltrer denne protokollen, eller når som helst seinare, erklære i eit skriftleg dokument innlevert til depositaren at han ved ein eventuell tvist om tolkinga eller bruken av protokollen godtek eitt eller begge av følgjande middel til tvisteløysing som obligatorisk *ipso facto* og utan særskild avtale i høve til ein annan part som forpliktar seg til det same:
 - a. at tvisten vert lagd fram for Den internasjonale domstolen;

- b. skiltsdom i samsvar med prosedyrar som partane snarast mogeleg vedtek i møte i Styringsorganet i eit eige vedlegg om skiltsdom.
- Ein part som er ein regional organisasjon for økonomisk integrasjon, kan gje fråsegn med tilsvarande verknad om skiltsdom i samsvar prosedyrane som er nemnde i bokstav b.
3. Ei fråsegn i samsvar med nr. 2 skal stå ved lag så lenge som det er sagt i fråsegna at ho skal gjelde, eller til tre månader etter at det er innlevert skriftleg melding til depositaren om at ho vert trekt tilbake.
 4. Om det vert innlevert ny fråsegn eller melding om at ei fråsegn vert trekt tilbake, eller ei fråsegn går ut, skal dette ikkje på nokon måte verke inn på saker som verserer for Den internasjonale domstolen eller skiltsdomsnemnda med mindre partane i tvisten er samde om anna.
 5. Når partane i ein tvist ikkje har godteke ein og same tvisteløysingsmåte i samsvar med nr. 2, og dei aktuelle partane ikkje har klart å løyse tvisten med dei midla som er nemnde i nr. 1 innan tolv månader etter at den eine parten har varsla den andre om at det ligg føre tvist dei imellom, skal det etter oppmoding frå ein av partane i tvisten innleiest mekling i tvisten.
 6. Til det formålet som er nemnt i nr. 5 skal det opprettast ein meklingskommisjon. Kommisjonen skal vere samansett av eit likt tal medlemmer utpeika av kvar part i tvisten, eller, dersom fleire partar i tvisten har same interesse, av den gruppa som deler denne interessa, og av ein leiar som skal veljast av dei medlemene som såleis er utpeika. Kommisjonen skal tilrå ei løysing, som partane i tvisten skal vurdere i god tru.

Artikkel 12

Vedlegg

Vedlegga til denne protokollen er ein integrert del av protokollen.

Artikkel 13

Endringar og justeringar

1. Alle partar kan føreslå endringar i denne protokollen. Ein part i konvensjonen kan føreslå ei justering i vedlegg II til denne protokollen med det formål å leggje til namnet sitt saman med utsleppsnivå, utsleppstak og prosentvise utsleppsreduksjonar.
2. Framlegg til endringar og justeringar skal innleverast skriftleg til eksekutivsekretæren for Kommisjonen, som skal oversende dei til alle partane. Partane skal diskutere dei føreslåtte endringane og justeringane i neste møte i Styringsorganet på den føresetnad at framlegga er utdelte til partane av eksekutivsekretæren minst nitti dagar i førevegen.
3. Endringar i denne protokollen, også endringar i vedlegg II til IX, skal vedtakast ved semje mellom partane som er til stades i eit møte i Styringsorganet, og skal ta til å gjelde for partane som har godteke dei den nittiande dagen etter datoen då to tredelar av partane har deponert dokument hos depositaren om at dei godtek endringane. Endringar skal tre i kraft for alle andre partar den nittiande dagen etter datoen då vedkommande part har deponert sitt dokument for godtaking av endringane.
4. Endringar i vedlegga til denne protokollen, utanom vedlegga som det er vist til i nr. 3, skal vedtakast ved semje mellom partane som er til stades i eit møte i Styringsorganet. Når det er gått nitti dagar frå eksekutivsekretæren for Kommisjonen har meldt frå til alle partar om ei endring i slikt vedlegg, får endringa verknad for dei partane som ikkje har levert melding til depositaren i samsvar med føresegnene i nr. 5, så sant minst seksten partar ikkje har levert slik melding.
5. Ein part som ikkje kan godkjenne ei endring i eit anna vedlegg enn dei det er vist til i nr. 3, skal skriftleg melde frå til depositaren om dette innan nitti dagar etter datoen då det er meldt frå om at endringa er vedteken. Depositaren skal omgåande melde frå til alle partar om alle slike meldingar som han får. Ein part kan når som helst erstatte ei tidlegare melding med godtaking, og endringa i slikt vedlegg får verknad for denne parten så snart parten har deponert eit dokument hos depositaren om at han godtek endringa.
6. Justeringar i vedlegg II skal vedtakast ved semje mellom partane som er til stades på eit møte i Styringsorganet, og får verknad for alle partar i denne protokollen den nittiande dagen etter datoen då eksekutivsekretæren for Kommisjonen skriftleg melder frå til desse partane om at justeringa er vedteken.

Artikkel 14 *Underteikning*

1. Denne protokollen vert open for underteikning i Göteborg (Sverige) 30. november og 1. desember 1999, og deretter i FN-hovudkvarteret i New York fram til 30. mai 2000 av statar som er medlemmer av Kommisjonen og statar som har konsultasjonsstatus hos Kommisjonen, i samsvar med avsnitt 8 i resolusjon 36 (IV) i Det økonomiske og sosiale rådet av 28. mars 1947, og av regionale organisasjonar for økonomisk integrasjon samansette av suverene statar som er medlemmer av Kommisjonen, og som har fullmakt til å forhandle, inngå og bruke internasjonale avtalar i saker som kjem inn under protokollen, føresett at dei aktuelle statane og organisasjonane er partar i konvensjonen og står på lista i vedlegg II.
2. I saker der dei har avgjerdsrett, skal slike regionale organisasjonar for økonomisk integrasjon på eigne vegner utøve dei rettar og oppfylle dei plikter som denne protokollen tillegg medlemsstatane. I slike tilfelle har medlemsstatane i desse organisasjonane ikkje høve til å utøve desse rettane kvar for seg.

Artikkel 15 *Ratifikasjon, godtaking, godkjenning og tiltreding*

1. Denne protokollen krev ratifikasjon, godtaking, godkjenning eller tiltreding av signatarstatane.
2. Denne protokollen vert open for tiltreding frå 31. mai 2000 av dei statane og organisasjonane som oppfyller krava i artikkel 14 nr. 1.
3. Ratifikasjons-, godtakings-, godkjennings- eller tiltredingsdokumenta skal deponerast hos depositaren.

Artikkel 16 *Depositær*

Generalsekretæren for Dei sameinte nasjonane skal vere depositær.

Artikkel 17 *Iverksettjing*

1. Denne protokollen trer i kraft den nittiande dagen etter datoen då det sekstande ratifikasjons-, godtakings-, godkjennings- eller tiltredingsdokumentet er deponert hos depositaren.
2. For kvar stat og organisasjon som oppfyller krava i artikkel 14 nr. 1 og som ratifiserer, godtek, godkjenner eller tiltrer denne protokollen etter at det sekstande ratifikasjons-, godtakings-, godkjennings- eller tiltredingsdokumentet er deponert, tek protokollen til å gjelde den nittiande dagen etter datoen då slik part har deponert sitt ratifikasjons-, godtakings-, godkjennings- eller tiltredingsdokument.

Artikkel 18 *Oppseiing*

Når det har gått fem år etter datoen då denne protokollen har teke til å gjelde for ein part, kan parten når som helst seie opp protokollen ved å gje skriftleg melding til depositaren. Slik oppseiing får verknad frå den nittiande dagen etter datoen då depositaren mottek meldinga, eller frå ein seinare dato dersom dette er fastsett i meldinga om oppseiing.

Artikkel 19 *Gyldige tekstar*

Originalen til denne protokollen, i engelsk, fransk og russisk utgåve som alle gjeld likt, skal deponerast hos generalsekretæren for Dei sameinte nasjonane.

TIL VITNE OM DETTE har dei underskrivne etter fullmakt underteikna denne protokollen.

UTFERDA i Göteborg (Sverige) den trettiande november nittennittini.

Vedlegg til protokollen

Vedlegg I

Tolegrenser for avsetning og luftkonsentrasjon

I. Tolegrenser for sure avsetningar

A. For partar innanfor det geografiske verkeområdet for EMEP

1. Tolegrenser (som definert i artikkel 1) for sure avsetningar i økosystem vert fastsette i samsvar med *Manual on methodologies and criteria for mapping critical levels/loads and geographical areas where they are exceeded* («Handbok i metodar og kriterium for kartlegging av tolegrenser for avsetning/luftkonsentrasjon og geografiske område der dei vert overskridne») som er utarbeidd til konvensjonen. Dei representerer den største mengda av forsurande avsetningar (sur nedbør) som eit økosystem kan tole på lang sikt utan å ta skade. Når det gjeld nitrogen, tek tolegrensene for sure avsetningar omsyn til nitrogenfjerningsprosessar innanfor økosystemet (t.d. opptak i planter). Noko tilsvarende gjeld ikkje for svovel. Ei kombinert tolegrense for sure avsetningar der svovel og nitrogen vert slegne saman, tek omsyn til nitrogen berre når nitrogenavsetninga er større enn nitrogenfjerningsprosessane i økosystemet. Alle opplysningar om tolegrenser for avsetning som partane melder inn, vert oppsummerte til bruk i dei integrerte vurderingsmodellane som vert brukte som rettesnor for å fastsetje utsleppstaka i vedlegg II.

B. For partar i Nord-Amerika

2. For det austlege Canada er tolegrenser for avsetning av svovel pluss nitrogen for skogkledde økosystem fastsette ved hjelp av vitskaplege metodar og kriterium (1997 Canadian Acid Rain Assessment) tilsvarende dei som er brukte i *Manual on methodologies and criteria for mapping critical levels/loads and geographical areas where they are exceeded*. Verdiane som er sette som tolegrenser for sure avsetningar i det austlege Canada (som definert i artikkel 1), gjeld sulfat i nedbør uttrykt i kg/ha/år. Alberta i det vestlege Canada, der avsetningsnivåa for tida ligg under miljøgrensene, har når det gjeld potensiell surleik teke i bruk dei felles systema for klassifisering av tolegrenser for avsetning som vert brukte på jordsmonn i Europa. Potensiell surleik vert fastsett ved å dra den samla avsetninga (våt og tørr) av basekation frå avsetninga av svovel og nitrogen. I tillegg til tolegrenser for potensiell surleik har Alberta etablert mål- og overvåkingsavsetningar for kontroll med forsurande utslepp.
3. For Sambandsstatane vert effektane av forsurning evaluerte ut frå ei vurdering av kor sårbare økosystema er og kor sterkt belasta dei totalt sett er med forsurande sambindingar, og ut frå uvisse omkring nitrogenfjerningsprosessar innanfor økosystem.
4. Desse belastningane og verknadene vert brukte i integrerte evalueringsmodellar, og tener som rettesnor for å fastsetje utsleppstak og/eller reduksjonar for Canada og Sambandsstatane i vedlegg II.

II. Tolegrenser for avsetning av næringsnitrogen

For partar innanfor det geografiske verkeområdet for EMEP

5. Tolegrenser for avsetning (som definert i artikkel 1) av næringsnitrogen (overgjødsling/eutrofiering) for økosystem vert fastsette i samsvar med *Manual on methodologies and criteria for mapping critical levels/loads and geographical areas where they are exceeded*. Dei representerer den største mengda av eutrofierande nitrogenavsetningar som eit økosystem kan tole på lang sikt utan å ta skade. Alle opplysningar om tolegrenser for avsetning som partane melder inn, vert oppsummerte til bruk i dei integrerte vurderingsmodellane som vert nytta som rettesnor for å fastsetje utsleppstaka i vedlegg II.

III. Tolegrenser for luftkonsentrasjon av ozon

A. For partar innanfor det geografiske verkeområdet for EMEP

6. Tolegrenser (som definert i artikkel 1) for luftkonsentrasjon av ozon vert fastsette for å verne planter i samsvar med *Manual on methodologies and criteria for mapping critical levels/loads and geographical areas where they are exceeded*. Dei er uttrykte som ei kumulativ eksponering over ein terskelkonsentrasjon av ozon på 40 ppb (delar per milliard rekna i volum). Denne eksponeringsindeksen kallast AOT40 (akkumulert eksponering over ein terskel på 40 ppb). AOT40

vert utrekna som summen av differansane mellom timekonsentrasjonane (i ppb) og 40 ppb for kvar time der konsentrasjonen ligg over 40 ppb.

7. Den langsiktige tolegrensa for luftkonsentrasjon av ozon når det gjeld avlingar, som er sett til ein AOT40 på 3000 ppb-timar for mai-juli (ein typisk vekstsesong) og for dagslystimar, vart brukt til å definere utsette område der tolegrensa vert overskriden. Ein konkret overskridingsreduksjon vart sett som mål i dei integrerte vurderingsmodellane som vart laga til denne protokollen som ei rettesnor for å fastsetje utsleppstaka i vedlegg II. Den langsiktige tolegrensa for luftkonsentrasjon av ozon for avlingar vert òg rekna som eigna til å verne andre planter som tre og naturleg vegetasjon. Vidare vitskapleg arbeid er sett i gang for å komme fram til ei meir differensiert tolking av overskridingar av tolegrensene for luftkonsentrasjon av ozon når det gjeld vegetasjon.
8. Ei tolegrense for luftkonsentrasjon av ozon når det gjeld menneskehelse er WHO-retningslinene for luftkvalitet (WHO Air Quality Guideline), som opererer med ein ozonkonsentrasjon på 120 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ i gjennomsnitt over 8 timar. I samarbeid med Verdsheleorganisasjonens regionkontor i Europa (WHO/EURO) vart ei tolegrense for luftkonsentrasjon uttrykt som ein AOT60 (akkumulert eksponering over ein terskel på 60 ppb), dvs. 120 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, rekna over eitt år, sett i staden for WHO-retningslinene for luftkvalitet til bruk i integrerte vurderingsmodellar. Denne vart brukt for å definere utsette område der tolegrensa for luftkonsentrasjon vert overskriden. Ein konkret reduksjon av desse overskridingane vart sett som mål i dei integrerte vurderingsmodellane som vart laga til denne protokollen som ei rettesnor for å fastsetje utsleppstaka i vedlegg II.

B. For partar i Nord-Amerika

9. For Canada vert tolegrenser for luftkonsentrasjon av ozon fastsette for å verne menneskehelse og miljøet, og tener til å etablere ein landsdekkjande standard for ozon. Utsleppstaka i vedlegg II er definerte ut frå det ambisjonsnivå som er nødvendig for å oppfylle den landsdekkjande kanadiske standarden for ozon.
10. For Sambandsstatane vert tolegrenser for luftkonsentrasjon av ozon fastsette for å sikre folkehelse med tilstrekkelig tryggingmargin og for å verne den offentlege velferda mot alle kjende og venta skadeverknader, og vert brukte til å etablere ein nasjonal kvalitetsstandard for omgjenvadsluft. Integrerte vurderingsmodellar vert saman med luftkvalitetsstandarden brukte som rettesnor for å fastsetje utsleppstaka og/eller reduksjonane for Sambandsstatane i vedlegg II.

Vedlegg II Utsleppstak

Utsleppstaka som er oppførte i tabellane nedanfor, står i samanheng med føresegnene i artikkel 3 nr. 1 og 10 i denne protokollen. Utsleppstaka for 1980 og 1990 og dei prosentvise utsleppsreduksjonane som er oppførte, er berre tekne med som opplysningar.

Tabell 1. Utsleppstak for svovel (i tusen tonn SO_2 per år)

Part	Utsleppsnivå		Utsleppstak for 2010	Prosentvise utslepps- reduksjonar for 2010 (basisår 1990)
	1980	1990		
Armenia	141	73	73	0 %
Austerrike	400	91	39	-57 %
Kviterussland	740	637	480	-25 %
Belgia	828	372	106	-72 %
Bulgaria	2050	2008	856	-57 %
Canada nasjonalt ^a	4643	3236		
PEMA (SOMA)	3135	1873		
Kroatia	150	180	70	-61 %
Den tsjekkiske republikken	2257	1876	283	-85 %
Danmark	450	182	55	-70 %
Finland	584	260	116	-55 %
Frankrike	3208	1269	400	-68 %
Tyskland	7514	5313	550	-90 %
Hellas	400	509	546	7 %

Part	Utsleppsnivå		Utsleppstak for 2010	Prosent- vise utslepps- reduksjonar for 2010 (basisår 1990)
	1980	1990		
Ungarn	1633	1010	550	-46 %
Irland	222	178	42	-76 %
Italia	3757	1651	500	-70 %
Latvia	–	119	107	-10 %
Liechtenstein	0,39	0,15	0,11	-27 %
Litauen	311	222	145	-35 %
Luxembourg	24	15	4	-73 %
Nederland	490	202	50	-75 %
Noreg	137	53	22	-58 %
Polen	4100	3210	1397	-56 %
Portugal	266	362	170	-53 %
Republikken Moldova	308	265	135	-49 %
Romania	1055	1311	918	-30 %
Den russiske føderasjonen ^b	7161	4460		
PEMA	1062	1133	635	-44 %
Slovakia	780	543	110	-80 %
Slovenia	235	194	27	-86 %
Spania ^b	2959	2182	774	-65 %
Sverige	491	119	67	-44 %
Sveits	116	43	26	-40 %
Ukraina	3849	2782	1457	-48 %
Storbritannia	4863	3731	625	-83 %
Sambandsstatane ^c				
Den europeiske fellesskapen	26456	16436	4059	-75 %

a Ved ratifisering, godtaking eller godkjenning av eller tiltreding til denne protokollen skal Canada leggje fram eit utsleppstak for svovel, enten på nasjonalt nivå eller for sitt PEMA, og vil freiste å skaffe fram eit tak for 2010. PEMA for svovel vil vere kontrollområdet for svoveloksid (SOMA), som vart utpeika i samsvar med vedlegg III til protokollen om vidare reduksjon av svovelutslepp som vart vedteken i Oslo 14. juni 1994 som SOMA Sørøst-Canada. Dette er eit område på 1 million km² som omfattar heile territoriet til provinsane Prince Edward Island, Nova Scotia og New Brunswick, heile territoriet til provinsen Quebec sør for ei rett linje mellom Havre-St. Pierre på nordkysten av Saint Lawrence-golfen og punktet der grensa mellom Quebec og Ontario kryssar kystlinja i James Bay, og heile territoriet til provinsen Ontario sør for ei rett linje mellom punktet der grensa mellom Ontario og Quebec kryssar kystlinja i James Bay og Nipigon River nær nordbreidda av Lake Superior.

b Tala gjeld den europeiske delen innanfor EMEP-området.

c Ved ratifisering, godtaking eller godkjenning av eller tiltreding til denne protokollen skal USA leggje fram for innlemming i dette vedlegget: a) konkrete utsleppsreducerande tiltak for mobile og stasjonære svovelkjelder som skal iverksetjast enten nasjonalt eller innanfor eit PEMA dersom landet har peika ut eit PEMA for svovel for innlemming i vedlegg III; b) ein verdi for samla kalkulert svovelutsleppsnivå for 1990, enten nasjonalt eller for vedkommande PEMA; c) eit overslag over samla svovelutsleppsnivå for 2010, enten nasjonalt eller for PEMA; og d) tilhøyrande overslag for prosentvis reduksjon av svovelutslepp. Punkt b) vil bli teke med i tabellen og punkt a), c) og d) vil bli tekne med i ein fotnote til tabellen.

Tabell 2. Utsleppstak for nitrogenoksid (i tusen tonn NO₂ per år)

Part	Utsleppsnivå 1990	Utsleppstak for 2010	Prosentvise utsleppsreduksjonar for 2010 (basisår 1990)
Armenia	46	46	0 %
Austerrike	194	107	-45 %
Kviterussland	285	255	-11 %
Belgia	339	181	-47 %
Bulgaria	361	266	-26 %
Canada ^a	2104		
Kroatia	87	87	0 %
Den tsjekkiske republikken	742	286	-61 %
Danmark	282	127	-55 %

Part	Utslepps nivå 1990	Utsleppstak for 2010	Prosentvis utsleppsreduksjonar for 2010 (basisår 1990)
Finland	300	170	-43 %
Frankrike	1882	860	-54 %
Tyskland	2693	1081	-60 %
Hellas	343	344	0 %
Ungarn	238	198	-17 %
Irland	115	65	-43 %
Italia	1938	1000	-48 %
Latvia	93	84	-10 %
Liechtenstein	0,63	0,37	-41 %
Litauen	158	110	-30 %
Luxembourg	23	11	-52 %
Nederland	580	266	-54 %
Noreg	218	156	-28 %
Polen	1280	879	-31 %
Portugal	348	260	-25 %
Republikken Moldova	100	90	-10 %
Romania	546	437	-20 %
Den russiske føderasjonen ^b	3600		
PEMA	360	265	-26 %
Slovakia	225	130	-42 %
Slovenia	62	45	-27 %
Spania ^b	1113	847	-24 %
Sverige	338	148	-56 %
Sveits	166	79	-52 %
Ukraina	1888	1222	-35 %
Storbritannia	2673	1181	-56 %
Sambandsstatane ^c			
Den europeiske fellesskapen	13161	6671	-49 %

a Ved ratifikasjon, godtaking eller godkjenning av eller tiltreding til denne protokollen skal Canada leggje fram utsleppsnivå for 1990 og utsleppstak for 2010 for nitrogenoksid, enten på nasjonalt plan eller for sitt PEMA for nitrogenoksid, dersom landet har meldt inn slikt.

b Tala gjeld for den europeiske delen innanfor EMEP-området.

c Ved ratifikasjon, godtaking eller godkjenning av eller tiltreding til denne protokollen skal Sambandsstatane leggje fram for innlemming i dette vedlegget: a) konkrete utsleppsreducerande tiltak for mobile og stasjonære nitrogenoksidkjelder som skal iverksetjast enten nasjonalt eller innanfor eit PEMA dersom landet har meldt inn eit PEMA for nitrogenoksid for innlemming i vedlegg III; b) eit samla overslag over utsleppsnivå for nitrogenoksid for 1990, enten nasjonalt eller for vedkommande PEMA; c) eit overslag over samla utsleppsnivå av nitrogenoksid for 2010, enten nasjonalt eller for PEMA; og d) tilhøyrande overslag for prosentvis reduksjon av nitrogenoksidutslepp. Punkt b) vil bli teke med i tabellen og punkt a), c) og d) vil bli tekne med i ein fotnote til tabellen.

Tabell 3. Utsleppstak for ammoniakk (i tusen tonn NH_3 per år)

Part	Utslepps- nivå 1990	Utsleppstak for 2010	Prosentvis utsleppsreduksjonar for 2010 (basisår 1990)
Armenia	25	25	0 %
Austerrike	81	66	-19 %
Kviterussland	219	158	-28 %
Belgia	107	74	-31 %
Bulgaria	144	108	-25 %
Kroatia	37	30	-19 %
Den tsjekkiske republikken	156	101	-35 %
Danmark	122	69	-43 %
Finland	35	31	-11 %
Frankrike	814	780	-4 %
Tyskland	764	550	-28 %
Hellas	80	73	-9 %
Ungarn	124	90	-27 %
Irland	126	116	-8 %
Italia	466	419	-10 %

Part	Utslepps- nivå 1990	Utsleppstak for 2010	Prosentvise utsleppsreduksjoner for 2010 (basisår 1990)
Latvia	44	44	0 %
Liechtenstein	0,15	0,15	0 %
Litauen	84	84	0 %
Luxembourg	7	7	0 %
Nederland	226	128	-43 %
Noreg	23	23	0 %
Polen	508	468	-8 %
Portugal	98	108	10 %
Republikken Moldova	49	42	-14 %
Romania	300	210	-30 %
Den russiske føderasjonen ^a	1191		
PEMA	61	49	-20 %
Slovakia	62	39	-37 %
Slovenia	24	20	-17 %
Spania ^a	351	353	1 %
Sverige	61	57	-7 %
Sveits	72	63	-13 %
Ukraina	729	592	-19 %
Storbritannia	333	297	-11 %
Den europeiske fellesskapen	3671	3129	-15 %

a Tala gjeld for den europeiske delen innanfor EMEP-området.

Tabell 4. Utsleppstak for flyktige organiske sambindingar (i tusen tonn VOC per år)

Part	Utslepps- nivå 1990	Utsleppstak for 2010	Prosentvise utsleppsreduksjoner for 2010 (basisår 1990)
Armenia	81	81	0 %
Austerrike	351	159	-55 %
Kviterussland	533	309	-42 %
Belgia	324	144	-56 %
Bulgaria	217	185	-15 %
Canada ^a	2880		
Kroatia	105	90	-14 %
Den tsjekkiske republikken	435	220	-49 %
Danmark	178	85	-52 %
Finland	209	130	-38 %
Frankrike	2957	1100	-63 %
Tyskland	3195	995	-69 %
Hellas	373	261	-30 %
Ungarn	205	137	-33 %
Irland	197	55	-72 %
Italia	2213	1159	-48 %
Latvia	152	136	-11 %
Liechtenstein	1,56	0,86	-45 %
Litauen	103	92	-11 %
Luxembourg	20	9	-55 %
Nederland	502	191	-62 %
Noreg	310	195	-37 %
Polen	831	800	-4 %
Portugal	640	202	-68 %
Republikken Moldova	157	100	-36 %
Romania	616	523	-15 %
Den russiske føderasjonen ^b	3566		
PEMA	203	165	-19 %
Slovakia	149	140	-6 %
Slovenia	42	40	-5 %
Spania ^b	1094	669	-39 %
Sverige	526	241	-54 %

Part	Utslepps- nivå 1990	Utsleppstak for 2010	Prosentvise utsleppsreduksjonar for 2010 (basisår 1990)
Sveits	292	144	-51 %
Ukraina	1369	797	-42 %
Storbritannia	2555	1200	-53 %
Sambandsstatane ^c			
Den europeiske fellesskapen	15353	6600	-57 %

- a Ved ratifikasjon, godtaking eller godkjenning av eller tiltredding til denne protokollen skal Canada leggje fram utsleppsnivå for 1990 og utsleppstak for 2010 for flyktige organiske sambindingar, enten på nasjonalt plan eller for sitt PEMA for flyktige organiske sambindingar, dersom landet har meldt inn slikt.
- b Tala gjeld for den europeiske delen innanfor EMEP-området.
- c Ved ratifikasjon, godtaking eller godkjenning av eller tiltredding til denne protokollen skal Sambandsstatane leggje fram for innlemming i dette vedlegget: a) konkrete utsleppsreducerande tiltak for mobile og stasjonære kjelder for flyktige organiske sambindingar som skal iverksetjast enten nasjonalt eller innanfor eit PEMA dersom landet har meldt inn eit PEMA for flyktige organiske sambindingar for innlemming i vedlegg III; b) eit samla overslag over utsleppsnivå for flyktige organiske sambindingar for 1990, enten nasjonalt eller for vedkommande PEMA; c) eit overslag over samla utsleppsnivå av flyktige organiske sambindingar for 2010, enten nasjonalt eller for PEMA; og d) tilhøyrande overslag for prosentvis reduksjon i utslipp av flyktige organiske sambindingar. Punkt b) vil bli teke med i tabellen og punkt a), c) og d) vil bli tekne med i ein fotnote til tabellen.

Vedlegg III

Utpeika kontrollområde for utslipp av ureiningsstoff (PEMA)

Følgjande PEMA vert oppført til bruk i samband med denne protokollen:

PEMA, Den russiske føderasjonen

Dette er området til Murmansk *oblast*, Republikken Karelia, Leningrad *oblast* (inkludert St. Petersburg), Pskov *oblast*, Novgorod *oblast* og Kaliningrad *oblast*. PEMA-grensa fell saman med stats- og forvaltningsgrensene for desse delane av Den russiske føderasjonen.

Vedlegg IV

Grenseverdiar for utslipp av svovel frå stasjonære kjelder

- Del A gjeld for partar utanom Canada og Sambandsstatane, del B gjeld for Canada og del C for Sambandsstatane.

A. Partar utanom Canada og Sambandsstatane

- I samband med del A, bortsett frå tabell 2 og nr. 11 og 12, er grenseverdi å forstå som den mengda av eit gassformig stoff i røykgassar frå ein installasjon som ikkje skal overskridast. Så sant ikkje noko anna er fastsett, skal mengda reknast ut som masse av ureiningsstoff per volumeining røykgass (uttrykt i mg/m^3), når ein går ut frå normaltilhøve for temperatur og trykk for tørr gass (volum ved 273,15 K, 101,3 kPa). Når det gjeld oksygeninnhaldet i avgassen, gjeld verdiane som er fastsette i tabellane nedanfor for kvar kjeldekategori. Fortynning for å senke konsentrasjonane av ureiningsstoff i røykgassar er ikkje tillate. Oppstart, avstenging og vedlikehald av utstyr er halde utanfor.
- Utsleppa skal overvakast¹ i alle tilfelle. Oppfylling av grenseverdiane skal verifiserast. Verifikasjonsmetodane kan omfatte kontinuerlege eller diskontinuerlege målingar, typegodkjenning eller andre teknisk pålitelege metodar.
- Prøvetaking og analyse av ureiningsstoff skal, til liks med referansemålemetodar for å kalibrere målesystem, vere i samsvar med normene som er fastsette av Den europeiske standardiseringskomiteen (CEN) eller av Den internasjonale standardiseringsorganisasjonen (ISO). I påvente av at CEN- eller ISO-standardar skal bli utvikla, skal nasjonale standardar gjelde.
- Utsleppsmålingar bør utførast kontinuerleg når utsleppa av SO_2 er over 75 kg/h.
- Ved kontinuerleg måling av nytt utstyr er utsleppskrava oppfylte dersom dei utrekna daglege gjennomsnittsverdiane ikkje overstig grenseverdien og dersom ingen timeverdi overstig grenseverdien med 100 %.
- Ved kontinuerleg måling av eksisterande utstyr er utsleppskrava oppfylte dersom a) ingen av dei månadlege gjennomsnittsverdiane overstig grenseverdiane; og b) 97 % av alle 48-timars middelverdiar ikkje overstig 110 % av grenseverdiane.
- Ved diskontinuerlege målingar gjeld som eit minstekrav for å oppfylle utsleppsstandardane at middelverdien basert på eit tilstrekkeleg tal målingar under representative tilhøve ikkje må overstige verdien i utsleppsstandard.

9. Kjelar og prosessvarmarar med ein nominell termisk effekt på over 50 MW_{th} :Tabell 1. Grenseverdier for SO_x -utslepp frå kjelar^a

	Termisk effekt (MW _{th})	Grenseverdi (mg SO ₂ / Nm ³) ^b	Alternativ for reinseeffektivitet for fast brensel til hushaldsbruk
Fast og flytande brensel, nye installasjonar	50–100	850	90 % ^d
	100–300	850–200 ^c (lineær minking)	92 % ^d
	> 300	200 ^c	95 % ^d
Fast brensel, eksisterande installasjonar	50–100	2000	
	100–500	2000–400 (lineær minking)	
	> 500	400	
	50–150		40 %
	150–500		40–90 % (lineær auke)
	> 500		90 %
Flytande brensel, eksisterande installasjonar	50–300	1700	
	300–500	1700–400 (lineær minking)	
	> 500	400	
Gassbrensel generelt, nye og eksisterande installasjonar		35	
Flytande gass, nye og eksisterande installasjonar		5	
Gass med låg brennverdi (t.d. forgassingav raffinerirestar eller forbrenning av kokosomngass)		ny 400 eksisterande 800	
Masomngass		ny 200 eksisterande 800	
Nytt forbrenningsutstyr i raffineri (gjennomsnitt for alle nye forbrenningsinstallasjonar)	> 50 (total raffinerikapasitet)	600	
Eksisterande forbrenningsanlegg i raffineri (gjennomsnitt for alle eksisterande forbrenningsinstallasjonar)		1000	

a Spesielt skal grenseverdiane ikkje gjelde for:

- Utstyr der forbrenningsproduktar vert brukte til direkte oppvarming, tørking eller anna behandling av gjenstandar eller materiale, t.d. oppvarmingsomnar, omnar til varmebehandling;
- Etterforbrenningsutstyr, dvs. teknisk apparatur konstruert for å reinse røykgassane ved forbrenning, som ikkje vert drive som eige forbrenningsanlegg;
- Anlegg for regenerering av katalysatorar til katalytisk krakking;
- Anlegg for omdanning av hydrogensulfid til svovel;
- Reaktorar brukt i kjemisk industri;
- Koksomnblokker;
- Cowperanlegg;
- Avfallsforbrenningsanlegg, og
- Utstyr drive av diesel-, bensin- eller gassmotorar eller av forbrenningsturbinar, utan omsyn til brennstoff.

b Referanseinnhaldet av O₂ er 6 % for faste brennstoff og 3 % for andre.

c 400 med tung fyringsolje S < 0,25 %.

d Viss ein installasjon når 300 mg/Nm³ SO₂, kan det gjevast fritak for reinseeffektiviteten.

10. Gassolje:

Tabell 2. Grenseverdier for svovelinnhald i gassolje^a

	Svovelinnhald (vektprosent)
Gassolje	< 0,2 etter 1. juli 2000
	< 0,1 etter 1. januar 2008

a «Gassolje» er petroleumsprodukt innanfor HS 2710, eller petroleumsprodukt som på grunn av sine destillasjonsgrenser kjem inn under kategorien mellomdestillat til bruk som brensel der minst 85 volumprosent, medrekna destillasjonstap, destillerer ved 350° C. Drivstoff som vert brukt av veggåande køyrety, ikkje-veggåande køyrety og landbrukstraktorar, er haldne utanfor denne definisjonen. Gassolje til marin bruk vert omfatta av definisjonen dersom han svarar til definisjonen ovanfor eller har ein viskositet eller tettleik som ligg innanfor dei viskositets- eller tettleiksområda som er definerte for marindestillat i tabell I i ISO 8217 (1996).

11. Claus-utstyr: for utstyr som produserer meir enn 50 Mg svovel om dagen:
 - a. svovelgjenvinning 99,5 % for nytt utstyr
 - b. svovelgjenvinning 97 % for eksisterande utstyr.
12. Produksjon av titandioksid: i nye og eksisterande installasjonar skal utslepp som skriv seg frå oppslutnings- og røstingstrinn i produksjonen av titandioksid, reduserast til ein verdi på høgst 10 kg SO₂ -ekvivalent per Mg produsert titandioksid.

B. Canada

13. Grenseverdier for kontroll med utslepp av svoveldioksid frå nye stasjonære kjelder i følgjande kategori av stasjonære kjelder vil bli fastlagde på grunnlag av tilgjengeleg informasjon om reduksjonsteknologi og -nivå som vert brukte i andre land, også grenseverdier, og følgjande dokument: Canada Gazette, Part I. Department of the Environment. Thermal Power Generation Emissions – National Guidelines for New Stationary Sources. May 15, 1993. ss. 1633–1638.

C. Sambandsstatane

14. Grenseverdier for kontroll med utslepp av svoveldioksid frå nye stasjonære kjelder i følgjande kategoriar av stasjonære kjelder er fastsette i følgjande dokument:
 - a. Electric Utility Steam Generating Units – 40 Code of Federal Regulations (C.F.R.) Part 60, Subpart D og Subpart Da;
 - b. Industrial-Commercial-Institutional Steam Generating Units – 40 C.F.R. Part 60, Subpart Db og Subpart Dc;
 - c. Sulphuric Acid Plants – 40 C.F.R. Part 60, Subpart H;
 - d. Petroleum Refineries – 40 C.F.R. Part 60, Subpart J;
 - e. Primary Copper Smelters – 40 C.F.R. Part 60, Subpart P;
 - f. Primary Zinc Smelters – 40 C.F.R. Part 60, Subpart Q;
 - g. Primary Lead Smelters – 40 C.F.R. Part 60, Subpart R;
 - h. Stationary Gas Turbines – 40 C.F.R. Part 60, Subpart GG;
 - i. Onshore Natural Gas Processing – 40 C.F.R. Part 60, Subpart LLL;
 - j. Municipal Waste Combustors – 40 C.F.R. Part 60, Subpart Ea og Subpart Eb; og
 - k. Hospital/Medical/Infectious Waste Incinerators – 40 C.F.R. Part 60, Subpart Ec.

Note

- 1 Overvaking er å forstå som ein samla aktivitet, som omfattar måling av utslepp, massebalansering osv. Det kan skje kontinuerleg eller diskontinuerleg.

*Vedlegg V**Grenseverdier for utslepp av nitrogenoksid frå stasjonære kjelder*

1. Del A gjeld for partar utanom Canada og Sambandsstatane, del B gjeld for Canada og del C for Sambandsstatane.

A. Partar utanom Canada og Sambandsstatane

2. I samband med del A er grenseverdi å forstå som den mengda av eit gassformig stoff i røykgassar frå ein installasjon som ikkje skal overskridast. Så sant ikkje noko anna er fastsett, skal mengda reknast ut i masse av ureiningsstoff per volumeining røykgass (uttrykt i mg/m³), når ein går ut frå normaltilhøve for temperatur og trykk for tørr gass (volum ved 273,15 K, 101,3 kPa). Når det gjeld oksygeninnhaldet i avgass, gjeld verdiane som er fastsette i tabellane nedanfor for kvar kjeldekategori. Fortynning for å senke konsentrasjonane av ureiningsstoff i røykgassar er ikkje

- tillate. Grenseverdiane rettar seg generelt mot NO saman med NO₂, vanlegvis kalla NO_x, uttrykt som NO₂. Oppstart, avstenging og vedlikehald av utstyr er halde utanfor.
3. Utsleppa skal overvakast¹ i alle tilfelle. Etterleving av grenseverdiar skal verifiserast. Verifikasjonsmetodane kan omfatte kontinuerlege eller diskontinuerlege målingar, typegodkjenning eller andre teknisk pålitelege metodar.
 4. Prøvetaking og analyse av ureiningsstoff skal, til liks med referansemålemetodar for å kalibrere målesystem, utførast i samsvar med dei normene som er fastsette av Den europeiske standardiseringskomiteen (CEN) eller av Den internasjonale standardiseringsorganisasjonen (ISO). I påvente av at CEN- eller ISO-standardar skal bli utvikla, skal nasjonale standardar gjelde.
 5. Utsleppsmålingar bør utførast kontinuerleg når utsleppa av NO_x er over 75 kg/h.
 6. Ved kontinuerleg måling, når ein ser bort frå eksisterande forbrenningsutstyr som er med i tabell 1, er utsleppskrava oppfylte dersom dei utrekna daglege middelvevdiane ikkje overstig grenseverdien og ingen timeverdi overstig grenseverdien med 100 %.
 7. Ved kontinuerleg måling av eksisterande forbrenningsutstyr som er med i tabell 1, er utsleppskrava oppfylte dersom a) ingen av dei månadlege middelvevdiane overstig grenseverdiane; og b) 95 % av alle 48-timars middelvevdiane ikkje overstig 110 % av utsleppsgrenseverdiane.
 8. Ved diskontinuerlege målingar gjeld som eit minstekrav for å oppfylle utsleppsstandardane at middelvevdien basert på eit tilstrekkeleg tal målingar under representative tilhøve ikkje må overstige verdien i utsleppsstandarden.
 9. Kjellar og prosessvarmarar med ein nominell termisk effekt på over 50 MW_{th}:

Tabell 1. Grenseverdiar for NO_x-utslepp frå kjellar^a

	Grenseverdi (mg/Nm ³) ^b
Fast brensel, nye installasjonar:	
– Kjellar 50–100 MW _{th}	400
– Kjellar 100–300 MW _{th}	300
– Kjellar > 300 MW _{th}	200
Fast brensel, eksisterande installasjonar:	
– Fast, generelt	650
– Fast, med mindre enn 10 % flyktige sambindingar	1300
Flytande brensel, nye installasjonar:	
– Kjellar 50–100 MW _{th}	400
– Kjellar 100–300 MW _{th}	300
– Kjellar > 300 MW _{th}	200
Flytande brensel, eksisterande installasjonar	450
Gassbrensel, nye installasjonar:	
Brensel: naturgass	
– Kjellar 50–300 MW _{th}	150
– Kjellar > 300 MW _{th}	100
Brensel: alle andre gassar	200
Gassbrensel, eksisterande installasjonar	350

- a Spesielt skal grenseverdiane ikkje gjelde for:
- Utstyr der forbrenningsprodukta vert brukte til direkte oppvarming, tørking eller anna behandling av gjenstandar eller materiale, t.d. oppvarmingsomnar, omnar til varmebehandling;
 - Etterforbrenningsutstyr, dvs. all teknisk apparatur konstruert for å reinse røykgassane ved forbrenning, som ikkje vert drive som eige forbrenningsanlegg;
 - Anlegg til regenerering av katalysatorar til katalytisk krakking;
 - Anlegg til omdanning av hydrogensulfid til svovel;
 - Reaktorar brukt i kjemisk industri;
 - Koksomnblokker;
 - Cowperanlegg;
 - Avfallsforbrenningsanlegg, og
 - Utstyr drive av diesel-, bensin- eller gassmotorar, eller av forbrenningsturbinar, utan omsyn til drivstoff.
- b Desse verdiane gjeld ikkje for kjellar som er i bruk mindre enn 500 timar i året. Referanseinnhaldet av O₂ er 6 % for fast brensel og 3 % for andre.

10. Forbrenningsturbinar på land med nominell termisk effekt over 50 MW_{th} : NO_x -grenseverdiane uttrykt i mg/Nm³ (med eit O₂ -innhald på 15 %) skal nyttast på ein einskild turbin. Grenseverdiane i tabell 2 gjeld berre over 70 % belastning.

Tabell 2: Grenseverdier for NO_x -utslepp frå forbrenningsturbinar på land

> 50 MW _{th} (termisk effekt under ISO-vilkår)	Grenseverdi (mg/Nm ³)
Nye installasjonar, naturgass ^a	50 ^b
Nye installasjonar, flytande brensel ^c	120
Eksisterande installasjonar, alle brenseltypar ^d	
– Naturgass	150
– Flytande	200

a Naturgass er naturleg førekommande metan med høgst 20 % (i volum) inertstoff og andre bestanddelar.

b 75 mg/Nm³ ved:

- Forbrenningsturbin brukt i kombinert varme- og kraftanlegg; eller
- Forbrenningsturbin som driv kompressor til offentleg gassforsyningsnett.

For forbrenningsturbinar som ikkje kjem inn under nokon av kategoriane ovanfor, men som har ein effektivitet større enn 35 % fastsett ved ISO basisbelastning, skal grenseverdien vere 50*n/35, der n er effektiviteten til forbrenningsturbinen uttrykt som ein prosentdel (og fastsett ved ISO basisbelastning).

c Denne grenseverdien gjeld berre for forbrenningsturbinar som brenner lett- og mellomdestillat.

d Grenseverdien gjeld ikkje for forbrenningsturbinar som er i bruk mindre enn 150 timar i året.

11. Sementproduksjon:

Tabell 3: Grenseverdier for NO_x -utslepp frå sementproduksjon^a

	Grenseverdi (mg/Nm ³)
Nye installasjonar (10 % O ₂)	
– Tørrromnar	500
– Andre omnar	800
Eksisterande installasjonar (10 % O ₂)	1200

a Installasjonar for produksjon av sementklinker i roteromnar med ein kapasitet på > 500 Mg per dag eller i andre omnar med ein kapasitet på > 50 Mg per dag.

12. Stasjonære motorar:

Tabell 4: Grenseverdier for NO_x -utslepp frå nye stasjonære motorar

Kapasitet, teknikk, brennstoffspesifikasjon	Grenseverdi ^a (mg/Nm ³)
Motorar med gnisttenning (= Otto), 4-takts, > 1 MW _{th}	
– Motorar med mager forbrenning	250
– Alle andre motorar	500
Motorar med kompresjonstenning (= diesel), 4-takts, > 5 MW _{th}	
– Brennstoff: naturgass (med pilotflamme)	500
– Brennstoff: tung fyringsolje	600
– Brennstoff: diesololje eller gassolje	500

a Desse verdiane gjeld ikkje for motorar som er i bruk mindre enn 500 timar i året. Referanseinnhald av O₂ er 5 %.

13. Produksjon og foredling av metall:

Tabell 5: Grenseverdier for NO_x -utslepp frå primær jern- og stålproduksjon^a

Kapasitet, teknikk, brennstoffspesifikasjon	Grenseverdi (mg/Nm ³)
Nytt og eksisterande sinterutstyr	400

a Produksjon og foredling av metall: installasjonar for røsting eller sintring av malm, installasjonar for produksjon av råjern eller stål (primær eller sekundær fusjon), også kontinuerleg støyping, med ein kapasitet på over 2,5 Mg/time, installasjonar for foredling av ferrometall (varmvalseverk > 20 Mg råstål per time).

14. Produksjon av salpetersyre:

Tabell 6. Grenseverdier NO_x -utslepp frå produksjon av salpetersyre, einingar for syrekonsentrasjon ikkje medrekna

Kapasitet, teknikk, brennstoffspesifikasjon	Grenseverdi (mg/Nm^3)
– Nye installasjonar	350
– Eksisterande installasjonar	450

B. Canada

15. Grenseverdier for kontroll med utslepp av nitrogenoksid (NO_x) frå nye stasjonære kjelder i følgjande kategoriar av stasjonære kjelder vil bli fastlagde på grunnlag av tilgjengeleg informasjon om kontrollteknologi og -nivå som vert brukte i andre land, også grenseverdier, og følgjande dokument:
- Canadian Council of Ministers of the Environment (CCME). National Emission Guidelines for Stationary Combustion Turbines. December 1992. PN 1072;
 - Canada Gazette, Part I. Department of the Environment. Thermal Power Generation Emissions – National Guidelines for New Stationary Sources. May 15, 1993. ss. 1633–1638; og
 - CME. National Emission Guidelines for Cement Kilns. March 1988. PN1284.

C. Sambandsstatane

16. Grenseverdier for kontroll med utslepp av NO_x frå nye stasjonære kjelder i følgjande kategoriar av stasjonære kjelder er fastsette i følgjande dokument:
- Coal-fired Utility Units – 40 Code of Federal Regulations (C.F.R.) Part 76;
 - Electric Utility Steam Generating Units – 40 C.F.R. Part 60, Subpart D, and Subpart Da;
 - Industrial-Commercial-Institutional Steam Generating Units – 40 C.F.R. Part 60, Subpart Db;
 - Nitric Acid Plants – 40 C.F.R. Part 60, Subpart G;
 - Stationary Gas Turbines – 40 C.F.R. Part 60, Subpart GG;
 - Municipal Waste Combustors – 40 C.F.R. Part 60, Subpart Ea og Subpart Eb;
 - Hospital/Medical/Infectious Waste Incinerators – 40 C.F.R. Part 60, Subpart Ec.

Note

- 1 Overvaking er å forstå som ein samla aktivitet, og omfattar måling av utslepp, massebalansering osv. Det kan utførast kontinuerleg eller diskontinuerleg.

Vedlegg VI

Grenseverdier for utslepp av flyktige organiske sambindingar frå stasjonære kjelder

1. Del A gjeld for partar utanom Canada og Sambandsstatane, del B gjeld for Canada og del C for Sambandsstatane.

A. Partar utanom Canada og Sambandsstatane

2. Denne delen av vedlegget dekkjer dei stasjonære kjeldene til utslepp av flyktige organiske sambindingar utanom metan (NMVOC) som er oppførte i nr. 8 til 21 nedanfor. Installasjonar eller delar av installasjonar til forskning, utvikling og testing av nye produkt og prosessar er ikkje omhandla. Terskelverdier er gjevne i dei sektorspesifikke tabellane nedanfor. Dei refererer generelt til løysemiddelforbruk eller massestraum av utslepp. Når ein operatør utfører fleire aktivitetar som kjem inn under same undertittel ved same installasjon på same stad, vert løysemiddelforbruket eller massestraumen av utslepp ved slike aktivitetar lagde saman. Dersom ingen terskelverdi er oppgjeven, gjeld den oppsette grenseverdien for alle dei aktuelle installasjonane.
3. For del A i dette vedlegget gjeld at:
- «lagring og distribusjon av bensin» tyder lasting av lastebilar, jernbanevogner, lekterar og sjøgåande skip ved depot og ekspedisjonsstader for mineraloljeraffineri, utanom etterfylling av drivstoff på køyrety på servicestasjonar som kjem inn under relevante dokument om mobile kjelder;
 - «klebemiddelpåføring» tyder alle prosessar der ei overflate får påført eit klebemiddel, utanom klebemiddelpåføring og laminering i samband med trykkjeproesserar og laminering av tre og plast;
 - «laminering av tre og plast» tyder alle prosessar der tre og/eller plast vert limte saman til laminerte produkt;

- d. «beleggingsprosesser» tyder påføring av metall- og plastbelegg på: personbilar, lastebilhytter, lastebilar, bussar eller treoverflater, og omfattar alle prosessar der eitt eller fleire kontinuerlege sjikt vert lagde på:
- nye køyretøy som vert definerte (sjå nedanfor) som køyretøy i kategori M1, og i kategori N1 i den mån dei får belegg påført ved same installasjon som M1-køyretøy;
 - lastebilhytter, definerte som hus for føraren, og all integrert innkledning av teknisk utstyr for køyretøy i kategori N2 og N3;
 - varebilar og lastebilar som vert definerte som køyretøy i kategori N1, N2 og N3, utanom lastebilytter;
 - bussar som vert definerte som køyretøy i kategori M2 og M3; og
 - andre metall- og plastoverflater, mellom anna på fly, skip, tog osv., treoverflater, tekstil-, stoff-, film- og papiroverflater.
- Denne kjelde kategorien omfattar ikkje belegging av substrat med metall ved hjelp av elektroforetiske eller kjemiske sprøyteteknikkar. Dersom beleggingsprosessen omfattar eit trinn der den same artikkelen vert trykt, vert trykkinga rekna som ein del av beleggingsprosessen. Trykkjeproprosasar som vert utførte som ein eigen aktivitet, er derimot ikkje rekna med. Køyretøy er her inndelte i følgjande kategoriar:
- M1 – køyretøy som vert brukte til frakt av passasjerar og ikkje har meir enn åtte sete i tillegg til førarsetet;
 - M2 – køyretøy som vert brukte til frakt av passasjerar og har meir enn åtte sete i tillegg til førarsetet, og som har ein største masse på høgst 5 Mg;
 - M3 – køyretøy som vert brukte til frakt av passasjerar og har meir enn åtte sete i tillegg til førarsetet, og som har ein største masse på meir enn 5 Mg;
 - N1 – køyretøy som vert brukte til frakt av gods og har ein største masse på høgst 3,5 Mg;
 - N2 – køyretøy som vert brukte til frakt av gods og har ein største masse på over 3,5 Mg men ikkje over 12 Mg;
 - N3 – køyretøy som vert brukte til frakt av gods og har ein største masse på over 12 Mg.
- e. «bandbelegging» tyder alle prosessar der rullar av stål, rustfritt stål, belagt stål, koparlegeringar eller aluminiumstrips vert påførte enten filmdannande belegg eller laminatbelegg i ein kontinuerleg prosess;
- f. «tørreinsing» tyder ein industriell eller kommersiell prosess der det vert brukt VOC i ein installasjon for å reinse plagg, bustadtekstilar eller liknande forbrukarvarer, utanom manuell fjerning av flekkar i tekstil- og konfeksjonsindustrien;
- g. «produksjon av belegg, lakk, trykkfarge og klebemiddel» tyder framstilling av beleggpreparat, lakkar, trykkfarge og klebemiddel, og av mellomprodukt i den mån dei vert framstilte i same installasjon ved å blande pigment, harpiksar og klebemiddel med organiske løysmiddel eller andre berestoff. Denne kategorien omfattar òg dispersjon, predispersjon, oppnåing av ein viss viskositet eller farge og pakking av ferdig produkt i behaldarar;
- h. «trykking» tyder ein reproduksjonsprosess for tekst og/eller bilete der trykkfarge ved hjelp av ei trykkform vert overført til ei overflate, og gjeld følgjande underprosessar:
- fleksografi: ein prosess der det vert brukt ei trykkform av gummi eller elastiske fotopolymerar der trykkfargane ligg høgre enn dei ikkje-trykkjande områda, og der det vert brukt flytande trykkfarge som tørkar ved fordamping;
 - heatset rulloffset: ein rulleforma trykkjeproprosess der det vert brukt ei trykkform med trykkjande og ikkje-trykkjande område i same plan. Rullemating tyder at materialet det skal trykkjast på, vert mata inn i maskina frå ein rull og ikkje som lause ark. Det ikkje-trykkjande området er behandla slik at det trekkjer til seg vatn og dermed avviser trykkfarge. Det trykkjande området er behandla slik at det tek til seg og overfører trykkfarge til overflata som skal trykkjast. Fordamping skjer i ein omgjeving der varm luft vert brukt til å varme opp det trykte materialet;
 - publikasjonsdjuptrykk: djuptrykk som vert brukt til å trykke papir til blad, brosjyrar, katalogar og liknande produkt, der det vert brukt toluen-basert trykkfarge;
 - djuptrykk: trykkjeproprosess der det vert brukt ei sylindrisk trykkform der det trykkjande området ligg lågare enn det ikkje-trykkjande området, med flytande trykkfargar som tørkar ved fordamping. Fordjupingane vert fylte med trykkfarge og overskotsfargen vert fjerna frå det ikkje-trykkjande området før overflata som skal trykkjast kjem i kontakt med sylindren og løftar trykkfargen opp frå fordjupingane;
 - rotasjonssilketrykk: rulleforma trykkjeproprosess der trykkfargen vert overført til overflata som skal trykkjast ved at han vert pressa gjennom ei porøs trykkform der det trykkjande området er opent og det ikkje-trykkjande området er tett, og der det vert brukt flytande

- trykkfarge som først tørkar ved fordamping. Rullemating tyder at materialet som skal trykkjast vert mata inn i maskina frå ein rull og ikkje som lause ark;
- vi. laminering i tilknytning til trykkjeprosess: samanliming av to eller fleire bøyelege materiale for å framstille laminat; og
 - vii. lakking: prosess der lakk eller klebemiddel vert påført eit fleksibelt materiale for at emballasjematerialet seinare skal kunne forseglast;
- i. «framstilling av farmasøytiske produkt» tyder kjemisk syntese, fermentering, ekstraksjon, formulering og klargjering av farmasøytiske produkt og, når det vert utført ved same anlegg, framstilling av mellomprodukt;
 - j. «omdanning av naturleg eller syntetisk gummi» tyder ein prosess som går ut på blanding, knusing, miksing, kalendrering, ekstrudering og vulkanisering av naturleg eller syntetisk gummi, og prosessar for foredling av naturleg eller syntetisk gummi for å utvinne eit sluttprodukt;
 - k. «overflatereingjering» tyder ein prosess utanom tørreinsing der det vert brukt organiske løysemiddel for å fjerne ureinleik frå overflata på materiale, mellom anna avfetting; ein reingjeringsprosess som består av meir enn eitt trinn før eller etter eit anna foredlingstrinn, vert sett på som éin overflatereingjeringsprosess. Prosessen gjeld reingjering av overflata på produkt og ikkje reingjering av prosessutstyr;
 - l. «utvinning av vegetabilsk olje og animalsk feitt og raffinering av vegetabilsk olje» tyder utvinning av vegetabilsk olje frå frø og anna vegetabilsk stoff, behandling av tørre restprodukt for å produsere dyrefôr og reinsing av feitt og vegetabilske oljar utvinne frå frø, vegetabilsk stoff og/eller animalsk stoff;
 - m. «nybelegging av køyrety» tyder industriell eller kommersiell beleggingsaktivitet og tilhøyrande avfettingsaktivitetar som utgjer:
 - i. belegging av veggåande køyrety eller delar av slike, når det vert utført som ein del av reparasjon, konservering eller dekorering av køyrety utanfor produksjonsanlegg, eller
 - ii. original belegging av veggåande køyrety eller delar av slike, med materiale av nybeleggingstype, når arbeidet vert utført borte frå den opphavlege produksjonslinja, eller
 - iii. belegging av tilhengarar (også semi-tilhengarar);
 - n. «impregnering av treoverflater» tyder prosess der materiale vert impregnert med konserveringsmiddel;
 - o. «standardtilhøve» tyder ein temperatur på 273,15 K og eit trykk på 101,3 kPa;
 - p. «NMVOC» omfattar alle organiske sambindingar utanom metan som ved 273,15 K viser eit damptrykk på minst 0,01 kPa eller som er tilsvarande flyktige under dei aktuelle påføringsstilhøva;
 - q. «røykgass» tyder sluttutslepp i gassform som inneheld NMVOC eller andre ureiningsstoff frå skorstein eller frå utsleppsreducerande utstyr til luft. Den volumetriske massestraumen skal vere uttrykt i m^3/h ved standardtilhøve;
 - r. «diffust utslepp av NMVOC» tyder utslepp av NMVOC, utanom røykgassar, til luft, jord og vatn, og, dersom anna ikkje er sagt, av løysemiddel som finst i produkt, og omfattar uhindra utslepp av NMVOC til det yre miljøet gjennom vindauge, dører, ventilar og liknande opningar. Grenseverdiar for diffuse utslepp vert rekna ut på basis av ein løysemiddelkontrollplan (sjå tillegg I til dette vedlegget);
 - s. «samla utslepp av NMVOC» tyder summen av diffuse utslepp av NMVOC og utslepp av NMVOC i røykgassar;
 - t. «tilført løysemiddel» tyder den mengda av organiske løysemiddel, i rein form eller som komponentar i andre preparat, som vert brukt for å utføre ein prosess, også løysemiddel som vert resirkulerte i og utanfor anlegget, og som vert talde kvar gong dei vert brukte for å utføre aktiviteten;
 - u. «grenseverdi» tyder største mengd av eit gassformig stoff i røykgassane frå ein installasjon som ikkje må overstigast under normal drift. Når anna ikkje er sagt, skal grenseverdien reknast ut i masse av ureiningsstoff per volumdel røykgass (uttrykt som $\text{mg C}/\text{Nm}^3$ om anna ikkje er sagt) ved standardtilhøve for temperatur og trykk for tørrgass. For løysemiddelbrukande installasjonar er grenseverdiane oppgjevne som masseeining per karakteristisk eining for den aktuelle aktiviteten. Gass som vert tilført røykgassen til kjøling eller fortynning, skal ikkje reknast med når massekonsentrasjonen av ureiningsstoffet i røykgassen vert utrekna. Grenseverdiar rettar seg generelt mot alle flyktige organiske sambindingar utanom metan (det vert ikkje skilt nærare, t.d. etter reaktivitet eller toksisitet);
 - v. «normal drift» tyder alle driftsperiodar utanom oppstart, avstengingsoperasjonar og vedlikehald av utstyr;

- w. «stoff som er skadelege for menneskehelsa» er delte inn i to undergrupper:
 - i. halogenerte VOC med mogeleg risiko for uopprettelege verknader;
 - ii. farlege stoff som er kreftframkallande, mutagene eller giftige for reproduksjonen eller som kan vere årsak til kreft, kan skape arveleg genetisk skade, kan føre til kreft ved innanding, kan skade forplantningsevna eller kan skade barnet i mors liv;
- 4. Følgjande krav skal vere oppfylte:
 - a. Utslepp av NMVOC skal overvakast¹, og det skal verifiserast at grenseverdiane er overhaldne. Verifikasjonsmetodane kan omfatte kontinuerleg eller diskontinuerlege målingar, typegodkjenning eller annan teknisk forsvarleg metode; vidare skal dei vere økonomisk forsvarlege;
 - b. Konsentrasjonane av luftureiningsstoff i gassførande rør skal målast på representativ måte. Prøvetaking og analyse av alle ureiningsstoff, til liks med referansemålemetodar for å kalibrere målesystem, skal vere i samsvar med standardane som er fastsette av Den europeiske standardiseringskomiteen (CEN) eller av Den internasjonale standardiseringsorganisasjonen (ISO). I påvente av at CEN- eller ISO-standardar skal bli utvikla, skal nasjonale standardar gjelde;
 - c. Viss det krevst målingar av utslepp av NMVOC, bør slike målingar utførast kontinuerleg når utsleppa av NMVOC overstig 10 kg samla organisk karbon (TOC)/h i utløpsrøret nedstraums frå ein utsleppsreduserande installasjon og driftstimane overstig 200 i året. For alle andre installasjonar må det som eit minimum utførast diskontinuerlege målingar. Eigne metodar kan brukast for å vise at krava er oppfylte så sant desse metodane er like strenge;
 - d. Ved kontinuerleg måling er minstekravet for å oppfylle utsleppsstandardane at dagsmiddelverdien ikkje overstig grenseverdien under normal drift og ingen timestgjennomsnitt overstig grenseverdiane med 150 %. Eigne metodar kan brukast for å vise at krava er oppfylte så sant desse metodane er like strenge;
 - e. Ved diskontinuerleg måling er minstekravet for å oppfylle utsleppsstandardane at middelverdien for alle avlesingar ikkje overstig grenseverdien og ingen timestgjennomsnitt overstig grenseverdiane med 150 %. Eigne metodar kan brukast for å vise at krava er oppfylte så sant desse metodane er like strenge;
 - f. Alle nødvendige rådgjerdar skal setjast i verk for å minimalisere utsleppa av NMVOC under oppstart og avstenging og ved fråvik frå normal drift;
 - g. Målingar krevst ikkje dersom grenseverdiane nedanfor kan oppfyllast utan reduksjonsutstyr på slutten av prosessen og det kan påvisast at grenseverdiane ikkje vert overskridne.
- 5. Følgjande grenseverdiar bør gjerast gjeldande for røykgassar så sant ikkje anna er sagt nedanfor:
 - a. 20 mg stoff/m³ for utslepp av halogenerte flyktige organiske sambindingar (med risikouttrykket «mogleg risiko for uopprettelege verknader»), når massestraumen av dei aktuelle sambindingane til saman er større enn eller lik 100 g/h; og
 - b. 2 mg/m³ (uttrykt som massesummen av dei ulike sambindingane) for utslepp av flyktige organiske sambindingar (som er fordelte på følgjande risikouttrykk: kan føre til kreft, arveleg genetisk skade, kreft ved innanding eller skade på barn i mors liv; kan skade forplantningsevna) når massestraumen for summen av dei aktuelle sambindingane er større enn eller lik 10 g/h.
- 6. For kjeldekategoriene som er oppførte i nr. 9 til 21 nedanfor, er følgjande revisjonar relevante:
 - a. I staden for å bruke grenseverdiane for installasjonar som er oppførte nedanfor, kan operatørane av dei aktuelle installasjonane tillatast å bruke eit reduksjonsprogram (sjå tillegg II til dette vedlegget). Formålet med eit reduksjonsprogram er at operatøren på andre måtar skal kunne oppnå utsleppsreduksjonar tilsvarande dei som ville bli oppnådde om fastsette grenseverdiar vart brukte; og
 - b. For diffuse utslepp av NMVOC skal utsleppsverdiane for diffuse utslepp som er nemnde nedanfor brukast som ein grenseverdi. Men dersom det vert godtgjort overfor ansvarleg styresmakt at denne verdien ikkje er teknisk og økonomisk gjennomførleg for ein bestemt installasjon, kan ansvarleg styresmakt gje fritak for vedkommande installasjon på det vilkår at det ikkje er venta vesentleg risiko for menneskehelsa eller miljøet. For kvar fråvikning må operatøren godtgjere overfor ansvarleg styresmakt at beste tilgjengelege teknikk er brukt.
- 7. Grenseverdiane for VOC-utslepp for kjeldekategoriene som er definerte i nr. 3, skal vere som fastsett i nr. 8 til 21 nedanfor.

8. Lagring og distribusjon av bensin:

Tabell 1. Grenseverdier for VOC-utslepp frå lagring og distribusjon av bensin, utanom lasting av sjøgående skip

Kapasitet, teknikk, vidare spesifisering	Terskelverdier	Grenseverdi
Dampgjenvinningseining for distribusjonsanlegg ved tankanlegg eller terminalar ved raffineri	5000 m ³ bensingjennomstrøymingsmengd årleg	10 g VOC/Nm ³ inkludert metan

Merknad:

Dampen som vert trengd unna ved fylling av bensinlagringstankar, skal leiast enten til andre lagringstankar eller til reduksjonsutstyr som oppfyller grenseverdiene i tabellen ovanfor.

9. Klebemiddelpåføring:

Tabell 2. Grenseverdier for NMVOC-utslepp frå klemiddelpåføring

Kapasitet, teknikk, vidare spesifisering	Terskelverdi for løysemiddel-forbruk (Mg/år)	Grenseverdi	Grenseverdi for diffuse utslepp av NMVOC (% av tilført løysemiddel)
Skotyproduksjon; nye og eksisterande installasjonar	> 5	25 g løysemiddel per par	
Anna klebemiddelpåføring utanom skoty; nye og eksisterande installasjonar	5–15 > 15	50 ^a mg C/Nm ³ 50 ^a mg C/Nm ³	25 20

a Viss det vert brukt teknikkar som gjer at gjenvunne løysemiddel kan brukast om att, skal grenseverdien vere 150 mg/Nm³.

10. Tre- og plastlaminering:

Tabell 3. Grenseverdier for NMVOC-utslepp frå tre- og plastlaminering

Kapasitet, teknikk, vidare spesifisering	Terskelverdi for løysemiddelforbruk (Mg/år)	Grenseverdi for samla utslepp av NMVOC
Tre- og plastlaminering; nye og eksisterande installasjonar	> 5	30 g NMVOC/m ²

11. Beleggingsprosessar (metall- og plastoverflater i personbilar, lastebilhytter, lastebilar, bussar, treoverflater)

Tabell 4. Grenseverdier for NMVOC-utslepp frå beleggingsprosessar i bilindustrien

Kapasitet, teknikk, vidare spesifisering	Terskelverdi for løysemiddelforbruk (Mg/år) ^a	Grenseverdi ^b for samla utslepp av NMVOC
Nye installasjonar, belegging av bilar (M1, M2)	> 15 (og > 5000 stk. i året)	45 g NMVOC/m ² eller 1,3 kg/stk. og 33 g NMVOC/m ²
Eksisterande installasjonar, belegging av bilar (M1, M2)	> 15 (og > 5000 stk. i året)	60 g NMVOC/m ² eller 1,9 kg/stk. og 41 g NMVOC/m ²
Nye og eksisterande installasjonar, belegging av bilar (M1, M2)	> 15 (≤ 5000 monokokkrammer eller > 3500 chassis i året)	90 g NMVOC/m ² eller 1,5 kg/stk. og 70 g NMVOC/m ²
Nye installasjonar, belegging av nye lastebilhytter (N1, N2, N3)	> 15 (≤ 5000 stk. i året)	65 g NMVOC/m ²
Nye installasjonar, belegging av nye lastebilhytter (N1, N2, N3)	> 15 (> 5000 stk. i året)	55 g NMVOC/m ²
Eksisterande installasjonar, belegging av nye lastebilhytter (N1, N2, N3)	> 15 (≤ 5000 stk. i året)	85 g NMVOC/m ²

Kapasitet, teknikk, vidare spesifikasjon	Terskelverdi for løysemiddelforbruk (Mg/år) ^a	Grenseverdi ^b for samla utslepp av NMVOC
Eksisterande installasjonar, belegging av nye lastebilhytter (N1, N2, N3)	> 15 (> 5000 stk. i året)	75 g NMVOC/m ²
Nye installasjonar, belegging av nye lastebilar og varebilar (utan hytte) (N1, N2, N3)	> 15 (≤ 2500 stk. i året)	90 g NMVOC/m ²
Nye installasjonar, belegging av nye lastebilar og varebilar (utan hytte) (N1, N2, N3)	> 15 (> 2500 stk. i året)	70 g NMVOC/m ²
Eksisterande installasjonar, belegging av nye lastebilar og varebilar (utan hytte) (N1, N2, N3)	> 15 (≤ 2500 stk. i året)	120 g NMVOC/m ²
Eksisterande installasjonar, belegging av nye lastebilar og varebilar (utan hytte) (N1, N2, N3)	> 15 (> 2500 stk. i året)	90 g NMVOC/m ²
Nye installasjonar, belegging av nye bussar (M3)	>15 (≤ 2000 stk. i året)	210 g NMVOC/m ²
Nye installasjonar, belegging av nye bussar (M3)	> 15 (> 2000 stk. i året)	150 g NMVOC/m ²
Eksisterande installasjonar, belegging av nye bussar (M3)	> 15 (≤ 2000 stk. i året)	290 g NMVOC/m ²
Eksisterande installasjonar, belegging av nye bussar (M3)	> 15 (> 2000 stk. i året)	225 g NMVOC/m ²

a For eit løysemiddelforbruk ≤ 15 Mg i året (belegging av bilar) gjeld tabell 14 om nybelegging av bilar.

b Dei samla grenseverdiane er uttrykte som masse av løysemiddel (g) som vert sleppt ut sett i høve til overflatearealet av produktet (m²). Overflatearealet av produktet vert definert som overflatearealet rekna ut frå samla elektroforetisk beleggingsareal og overflatearealet på eventuelle delar som vert lagde til i påfølgjande fasar av beleggingsprosessen og som vert påførte dei same belegga. Arealet for elektroforetisk belegg vert rekna ut med formelen (2 x totalvekt av produktskal) : (gjennomsnittleg tjukkleik på platemetall x tettleik på platemetall).

Tabell 5. Grenseverdiar for NMVOC-utslepp frå beleggingsprosessar i ulike industrisektorar

Kapasitet, teknikk, vidare spesifikasjon	Terskelverdi for løysemiddel-forbruk (Mg/år)	Grenseverdi	Grenseverdi for diffuse utslepp av NMVOC (% av tilført løysemiddel)
Nye og eksisterande installasjonar: anna belegging, inkl. metall, plast, tekstil, stoff,	5–15	100 ^{a b} mg C/Nm ³	25 ^b
folie og papir (ekskl. silketrykk for tekstilar, sjå trykking)	> 15	50/75 ^{b c d} mg C/Nm ³	20 ^b
Nye og eksisterande installasjonar: trebelegging	15–25 > 25	100 ^a mg C/Nm ² 50/75 ^c mg C/Nm ³	25 20

a Grenseverdiane gjeld for belegging og tørkeprosessar utført under innelukka tilhøve.

b Viss belegging ikkje kan utførast under innelukka tilhøve (båtbygging, flybelegging osv.), kan installasjonar fritakast frå desse verdiane. Reduksjonsprogrammet i nr. 6 a skal då brukast, med mindre det vert godtgjort overfor ansvarleg styresmakt at dette alternativet ikkje er teknisk og økonomisk gjennomførleg. I så fall må operatøren godtgjere overfor ansvarleg styresmakt at beste tilgjengelege teknikk vert brukt.

c Første verdien gjeld for tørkeprosessar, den andre for beleggingsprosessar.

d Dersom det ved tekstilbelegging vert brukt teknikkar som gjer at gjenvunne løysemiddel kan brukast om att, skal grenseverdien vere 150 mg C/Nm³ for tørking og belegging til saman.

12. Bandbelegging:

Tabell 6. Grenseverdier for NMVOC-utslepp frå bandbelegging

Kapasitet, teknikk, vidare spesifikasjon	Terskelverdi for løysemiddel-forbruk (Mg/år)	Grenseverdi (mg C/Nm ³)	Grenseverdi for diffuse utslepp av NMVOC (% av tilført løysemiddel)
Nye installasjonar	> 25	50 ^a	5
Eksisterande installasjonar	> 25	50 ^a	10

a Dersom det vert brukt teknikkar som gjer at gjenvunne løysemiddel kan brukast om att, skal grenseverdien vere 150 mg C/Nm³.

13. Tørreinsing:

Tabell 7. Grenseverdier for NMVOC-utslepp frå tørreinsing

Kapasitet, teknikk, vidare spesifikasjon	Terskelverdi for løysemiddelforbruk (Mg/år)	Grenseverdi
Nye og eksisterande installasjonar	0	20 g NMVOC/kg ^a

a Grenseverdier for samla utslepp av NMVOC rekna som masse av utslept løysemiddel per masse av reinsa og tørka produkt.

14. Produksjon av beleg, lakk, trykkfargar og klebemiddel:

Tabell 8. Grenseverdier for NMVOC-utslepp frå produksjon av beleg, lakk, trykkfargar og klebemiddel

Kapasitet, teknikk, vidare spesifikasjon	Terskelverdi for løysemiddel-forbruk (Mg/år)	Grenseverdi (mg C/Nm ³)	Grenseverdi for diffuse utslepp av NMVOC (% av tilført løysemiddel)
Nye og eksisterande installasjonar	100–1000 > 1000	150 ^a 150 ^b	5 ^{a c} 3 ^{b c}

a Ein samla grenseverdi på 5 % av tilført løysemiddel kan brukast i staden for konsentrasjonsgrensa for røykgass og grenseverdien for diffuse utslepp av NMVOC.

b Ein samla grenseverdi på 3 % av tilført løysemiddel kan brukast i staden for konsentrasjonsgrensa for røykgass og grenseverdien for diffuse utslepp av NMVOC.

c Grenseverdien for diffuse utslepp omfattar ikkje løysemiddel som vert selde som ein del av eit preparat i lukka behaldar.

15. Trykking (fleksografi, heatset rulloffset, publikasjonsdjuptykk osv.):

Tabell 9. Grenseverdier for NMVOC-utslepp frå trykkjeprosessar

Kapasitet, teknikk, vidare spesifikasjon	Terskelverdi for løysemiddel-forbruk (Mg/år)	Grenseverdi (mg C/Nm ³)	Grenseverdi for diffuse utslepp av NMVOC (% av tilført løysemiddel)
Nye og eksisterande installasjonar:	15–25	100	30 ^a
heatset rulloffset	> 25	20	30 ^a
Nye installasjonar: publikasjonsdjuptykk	> 25	75	10
Eksisterande installasjonar: publikasjonsdjuptykk	> 25	75	15
Nye og eksisterande installasjonar: anna djuptykk, fleksografi, rotasjon-silketrykk, laminerings- og lakkeringseningar	15–25 > 25	100 100	25 20
Nye og eksisterande installasjonar: rotasjonssilketrykk på tekstilar, kartong	> 30	100	20

a Løysemiddelrestar i ferdige produkt skal ikkje reknast som ein del av flyktige utslepp av NMVOC.

16. Framstilling av farmasøytiske produkt:

Tabell 10. Grenseverdier for NMVOC-utslepp frå framstilling av farmasøytiske produkt

Kapasitet, teknikk, vidare spesifikasjon	Terskelverdi for løysmiddel-forbruk (Mg/år)	Grenseverdi (mg C/Nm ³)	Grenseverdi for diffuse utslepp av NMVOC (% av tilført løysmiddel)
Nye installasjonar	> 50	20 ^{a b}	5 ^{b d}
Eksisterande installasjonar	> 50	20 ^{a c}	15 ^{c d}

- a Dersom det vert brukt teknikkar som gjer at gjenvunne løysmiddel kan brukast om att, skal grenseverdien vere 150 mg C/Nm³.
- b Ein samla grenseverdi på 5 % av tilført løysmiddel kan brukast i staden for konsentrasjonsgrensa for røykgass og grenseverdien for diffuse utslepp av NMVOC.
- c Ein samla grenseverdi på 15 % av tilført løysmiddel kan brukast i staden for konsentrasjonsgrensa for røykgass og grenseverdien for diffuse utslepp av NMVOC.
- d Grenseverdien for diffuse utslepp omfattar ikkje løysmiddel som vert selde som ein del av eit beleggingspreparat i lukka behaldar.

17. Omdanning av naturleg eller syntetisk gummi:

Tabell 11. Grenseverdier for utslepp av NMVOC frå omdanning av naturleg eller syntetisk gummi

Kapasitet, teknikk, vidare spesifikasjon	Terskelverdi for løysmiddel-forbruk (Mg/år)	Grenseverdi (mg C/Nm ³)	Grenseverdi for diffuse utslepp av NMVOC (% av tilført løysmiddel)
Nye og eksisterande installasjonar: omdanning av naturleg eller syntetisk gummi	> 15	20 ^{a b}	25 ^{a c}

- a Ein samla grenseverdi på 25 % av tilført løysmiddel kan brukast i staden for å bruke konsentrasjonsgrensa for røykgass og grenseverdien for diffuse utslepp av NMVOC.
- b Dersom det vert brukt teknikkar som gjer at gjenvunne løysmiddel kan brukast om att, skal grenseverdien vere 150 mg C/Nm³.
- c Grenseverdien for diffuse utslepp omfattar ikkje løysmiddel som vert selde som ein del av eit preparat i lukka behaldar.

18. Overflatereinsing:

Tabell 12. Grenseverdier for NMVOC-utslepp frå overflatereinsing

Kapasitet, teknikk, vidare spesifikasjon	Terskelverdi for løysmiddel-forbruk (Mg/år)	Grenseverdi	Grenseverdi for diffuse utslepp av NMVOC (% av tilført løysmiddel)
Nye og eksisterande installasjonar:	1–5	20 mg sambinding/Nm ³	15
overflatereinsing ved bruk av stoff som er nemnde i nr. 3 w	> 5	20 mg sambinding/Nm ³	10
Nye og eksisterande installasjonar:	2–10	75 mg C/Nm ^{3 a}	20 ^a
anna overflatereinsing	> 10	75 mg C/Nm ^{3 a}	15 ^a

- a Installasjonar som godtgjer overfor ansvarleg styresmakt at gjennomsnittleg innhald av organiske løysmiddel i alt reingjeringsmateriell som vert brukt ikkje overstig 30 % w/w er fritakne frå å bruke desse verdiane.

19. Utvinning av vegetabilsk olje og animalsk feitt, raffinering av vegetabilsk olje:

Tabell 13. Grenseverdier for samla utslepp av NMVOC frå utvinning av vegetabilsk og animalsk feitt og raffinering av vegetabilsk olje

Kapasitet, teknikk, vidare spesifikasjon	Terskelverdi for løysemiddel-forbruk (Mg/år)	Samla grenseverdi (kg/Mg)
Nye og eksisterande installasjonar	> 10	Animalsk feitt: 1,5
		Kastorbønner: 3,0
		Raps: 1,0
		Solsikkefrø: 1,0
		Soyabønner (normal maling) 0,8
		Soyabønner (kvite flak) 1,2
		Anna frø og vegetabilsk materiale: 3,0 ^a
		Alle fraksjoneringsprosesser utanom avgummiering ^b : 1,5
		Avgummiering: 4,0

a Grenseverdier for samla utslepp av NMVOC frå installasjonar som behandlar enkeltparti av frø eller anna vegetabilsk materiale, skal fastsetjast frå sak til sak av ansvarleg styresmakt på grunnlag av beste tilgjengelege teknologi.

b Fjerning av gummi frå oljen.

20. Nybelegging av køyrety:

Tabell 14. Grenseverdier for NMVOC-utslepp frå nybelegging av køyrety

Kapasitet, teknikk, vidare spesifikasjon	Terskelverdi for løysemiddel-forbruk (Mg/år)	Grenseverdi (mg C/Nm ³)	Grenseverdi for diffuse utslepp av NMVOC (% av tilført løysemiddel)
Nye og eksisterande installasjonar	> 0,5	50 ^a	25

a Oppfylgning av grenseverdiane skal påvisast ved 15-minutts gjennomsnittsmålingar.

21. Impregnering av treoverflater:

Tabell 15. Grenseverdier for NMVOC-utslepp frå impregnering av treoverflater

Kapasitet, teknikk, vidare spesifikasjon	Terskelverdi for løysemiddel-forbruk (Mg/år)	Grenseverdi (mg C/Nm ³)	Grenseverdi for diffuse utslepp av NMVOC (% av tilført løysemiddel)
Nye og eksisterande installasjonar	> 25	100 ^{a b}	45 ^b

a Gjeld ikkje impregnering med kreosot.

b Ein samla grenseverdi på 11 kg løysemiddel/m³ behandla tre kan brukast i staden for konsentrasjonsgrensa for røykgass og grenseverdien for diffuse utslepp av NMVOC.

B. Canada

22. Grenseverdier til kontroll med utslepp av flyktige organiske sambindingar (VOC) frå nye stasjonære kjelder i følgjande kategoriar av stasjonære kjelder vil bli fastsette på grunnlag av tilgjengeleg informasjon om kontrollteknologi og -nivå som vert brukte i andre land, også grenseverdier, og følgjande dokument:

- a. Canadian Council of Ministers of the Environment (CCME). Environmental Code of Practice for the Reduction of Solvent Emissions from Dry Cleaning Facilities. December 1992. PN1053;
- b. CCME. Environmental Guideline for the Control of Volatile Organic Compounds Process Emissions from New Organic Chemical Operations. September 1993. PN1108;
- c. CCME. Environmental Code of Practice for the Measurement and Control of Fugitive VOC Emissions from Equipment Leaks. October 1993. PN1106;
- d. CCME. A Program to Reduce Volatile Organic Compound Emissions by 40 Percent from Adhesives and Sealants. March 1994. PN1116;
- e. CCME. A Plan to Reduce Volatile Organic Compound Emissions by 20 Percent from Consumer Surface Coatings. March 1994. PN1114;
- f. CCME. Environmental Guidelines for Controlling Emissions of Volatile Organic Compounds from Aboveground Storage Tanks. June 1995. PN1180;
- g. CCME. Environmental Code of Practice for Vapour Recovery during Vehicle Refueling at Service Stations and Other Gasoline Dispersing Facilities. (Stage II) April 1995. PN1184;
- h. CCME. Environmental Code of Practice for the Reduction of Solvent Emissions from Commercial and Industrial Degreasing Facilities. June 1995. PN1182;
- i. CCME. New Source Performance Standards and Guidelines for the Reduction of Volatile Organic Compound Emissions from Canadian Automotive Original Equipment Manufacturer (OEM) Coating Facilities. August 1995. PN1234;
- j. CCME. Environmental Guideline for the Reduction of Volatile Organic Compound Emissions from the Plastics Processing Industry. July 1997. PN1276; og
- k. CCME. National Standards for the Volatile Organic Compound Content of Canadian Commercial/Industrial Surface Coating Products – Automotive Refinishing. August 1997. PN1288.

C. Sambandsstatane

23. Grenseverdiar for å kontrollere utslipp av VOC frå nye stasjonære kjelder i følgjande kategoriar av stasjonære kjelder er fastsette i følgjande dokument:
 - a. Storage Vessels for Petroleum Liquids – 40 Code of Federal Regulations (C.F.R.) Part 60, Subpart K og Subpart Ka;
 - b. Storage Vessels for Volatile Organic Liquids – 40 C.F.R. Part 60, Subpart Kb;
 - c. Petroleum Refineries – 40 C.F.R. Part 60, Subpart J;
 - d. Surface Coating of Metal Furniture – 40 C.F.R. Part 60, Subpart EE;
 - e. Surface Coating for Automobile and Light Duty Trucks – 40 C.F.R. Part 60, Subpart MM;
 - f. Publication Rotogravure Printing – 40 C.F.R. Part 60, Subpart QQ;
 - g. Pressure Sensitive Tape and Label Surface Coating Operations – 40 C.F.R. Part 60, Subpart RR;
 - h. Large Appliance, Metal Coil and Beverage Can Surface Coating – 40 C.F.R. Part 60, Subpart SS, Subpart TT og Subpart WW;
 - i. Bulk Gasoline Terminals – 40 C.F.R. Part 60, Subpart XX;
 - j. Rubber Tire Manufacturing – 40 C.F.R. Part 60, Subpart BBB;
 - k. Polymer Manufacturing – 40 C.F.R. Part 60, Subpart DDD;
 - l. Flexible Vinyl and Urethane Coating and Printing – 40 C.F.R. Part 60, Subpart FFF;
 - m. Petroleum Refinery Equipment Leaks and Wastewater Systems – 40 C.F.R. Part 60, Subpart GGG og Subpart QQQ;
 - n. Synthetic Fiber Production – 40 C.F.R. Part 60, Subpart HHH;
 - o. Petroleum Dry Cleaners – 40 C.F.R. Part 60, Subpart JJJ;
 - p. Onshore Natural Gas Processing Plants – 40 C.F.R. Part 60, Subpart KKK;
 - q. SOCM I Equipment Leaks, Air Oxidation Units, Distillation Operations and Reactor Processes – 40 C.F.R. Part 60, Subpart VV, Subpart III, Subpart NNN og Subpart RRR;
 - r. Magnetic Tape Coating – 40 C.F.R. Part 60, Subpart SSS;
 - s. Industrial Surface Coatings – 40 C.F.R. Part 60, Subpart TTT; og
 - t. Polymeric Coatings of Supporting Substrates Facilities – 40 C.F.R. Part 60, Subpart VVV.

Note

- 1 Overvaking er å forstå som ein samla prosess som omfattar måling av utslipp, massebalansering osv. Det kan utførast kontinuerleg eller diskontinuerleg.

Tillegg I

Kontrolltiltak for løysemiddel

Innleiing

1. Dette tillegget til vedlegget om grenseverdier for utslepp av flyktige organiske sambindingar utanom metan (NMVOC) frå stasjonære kjelder gjev rettleiing om gjennomføring av ein kontrollplan for løysemiddel. Det fastset prinsippa som skal nyttast (nr. 2), set ei ramme for massebalansen (nr. 3) og gjev ein indikasjon på krava til verifikasjon av oppfylling (nr. 4).

Prinsipp

2. Kontrollplanen for løysemiddel tener følgjande formål:
 - a. Verifikasjon av oppfylling, som fastsett i vedlegget; og
 - b. Identifikasjon av framtidige reduksjonsalternativ.

Definisjonar

3. Følgjande definisjonar gjev ei ramme for fastsetjing av massebalansen:
 - a. Tilført organisk løysemiddel:
 - I1. Mengda av organiske løysemiddel eller mengda av slike i innkjøpte preparat som vert brukte som tilført løysemiddel i prosessen i det tidsrommet då massebalansen vert utrekna.
 - I2. Mengda av organiske løysemiddel eller mengda av slike i preparat som vert gjevne eller gjenbrukte som tilført løysemiddel i prosessen. (Resirkulert løysemiddel skal teljast kvar gong det vert brukt for å utføre aktiviteten).
 - b. Utgåande organisk løysemiddel:
 - O1. Utslepp av NMVOC i røykgassar.
 - O2. Organisk løysemiddel som går ut i vatn, viss aktuelt når det vert teke omsyn til spillvassbehandling i utrekninga av O5.
 - O3. Mengda av organiske løysemiddel som vert att som kontaminasjon eller restprodukt i produkta frå prosessen.
 - O4. Fritt utslepp av organiske løysemiddel til luft. Dette omfattar vanleg ventilasjon av rom, der luft vert sleppt ut til utemiljøet gjennom vindauger, dører, ventilar og liknande opningar.
 - O5. Organisk løysemiddel og/eller organiske sambindingar som går tapt som følge av kjemiske eller fysiske reaksjonar (m.a. løysemiddel som vert destruerte ved forbrenning eller anna behandling av røykgass eller spillvatn, eller som vert fanga opp t.d. ved adsorpsjon, så sant dei ikkje vert talde under O6, O7 eller O8.
 - O6. Organiske løysemiddel i oppsamla avfall.
 - O7. Organiske løysemiddel, eller organiske løysemiddel i preparat, som vert selde eller er tenkt selde som produkt med kommersiell verdi.
 - O8. Organiske løysemiddel i preparat som vert gjevne til gjenbruk, men ikkje som tilført løysemiddel i prosessen, så sant dei ikkje vert talde under O7.
 - O9. Organiske løysemiddel som vert frigjevne på andre måtar.

Rettleiing i bruk av løysemiddelkontrollplanen for verifikasjon av etterleving

4. Bruken av løysemiddelkontrollplanen vert avgjort av kva krav som skal verifiserast, på følgjande måte:
 - a. Verifikasjon av etterleving av reduksjonsalternativet som er nemnt i nr. 6 a i vedlegget, med ein samla grenseverdi uttrykt i løysemiddelutslepp per eining produkt eller som elles nemnt i vedlegget.
 - i. For alle aktivitetar som gjer bruk av reduksjonsalternativet som er nemnt i nr. 6 a i vedlegget, bør løysemiddelkontrollplanen setjast i verk årleg for å fastslå forbruket. Forbruket kan reknast ut ved hjelp av følgjande likning:
$$C = I1 - O8$$
Eit tilsvarande reknestykke bør gjerast for faststoff som vert brukte til belegging for å komme fram til årleg referanseutslepp og målutslepp for kvart år;

- ii. For å verifisere oppfyllding av ein samla grenseverdi uttrykt i løysemiddelutslepp per eining produkt eller som elles nemnt i vedlegget, bør løysemiddelkontrollplanen setjast i verk årleg for å fastslå utslepp av NMVOC. Utslepp av NMVOC kan reknast ut ved hjelp av følgjande likning:

$$E = F + O1$$
 der F er det diffuse utsleppet av NMVOC slik det er definert under bokstav b.i nedanfor. Utsleppstalet bør dividerast med den relevante produktparameteren;
- b. Fastsetjing av diffust utslepp av NMVOC for samanlikning med verdiane for diffuse utslepp i vedlegget:
 - i. *Metode:* Det diffuse utsleppet av NMVOC kan reknast ut ved hjelp av følgjande likning:

$$F = I1 - O1 - O5 - O6 - O7 - O8$$
 eller

$$F = O2 + O3 + O4 + O9$$
 Denne mengda kan slåast fast ved direkte måling av mengdene. Som eit alternativ kan ei tilsvarande utrekning gjerast på andre måtar, til dømes ved å gå ut frå oppfangings effektiviteten i prosessen. Verdien for diffuse utslepp er uttrykt som del av tilført mengd, som kan reknast ut ved hjelp av følgjande likning:

$$I = I1 + I2$$
 - ii. *Frekvens:* Diffuse utslepp av NMVOC kan slåast fast gjennom eit kort, men omfattande sett av målingar. Dette treng ikkje gjerast igjen før utstyret vert modifisert.

Tillegg II

Reduksjonsprogram

Prinsipp

1. Formålet med reduksjonsprogrammet er gjere det mogeleg for operatøren å oppnå utsleppsreduksjonar på andre måtar som tilsvarar dei som kan oppnåast ved å bruke grenseverdiane. Til dette kan operatøren bruke kva reduksjonsprogram som helst som er utvikla for hans installasjon, på den føresetnad at det til slutt fører til ein tilsvarande utsleppsreduksjon. Partane skal rapportere om framgangen i å oppnå den same utsleppsreduksjonen, mellom anna om erfaringar med bruken av utsleppsprogrammet.

Praksis

2. Ved påføring av belegg, lakk, klebemiddel eller trykkfarge kan følgjande program nyttast. Der det ikkje passar, kan ansvarleg styresmakt tillate ein operatør å bruke eit alternativt fritaksprogram når det er godtgjort at det oppfyller prinsippa som er skisserte her. Innretninga på programmet tek omsyn til følgjande fakta:
 - a. Når avløysingsstoff som inneheld lite eller ikkje noko løysemiddel framleis er under utvikling, må operatøren få utsetjing med å gjennomføre sine utsleppsreduksjonsplanar;
 - b. Referansepunktet for utsleppsreduksjonar bør vere mest mogeleg i samsvar med dei utsleppa som ville vore resultatet om det ikkje hadde blitt iverksett noko reduksjonstiltak.
3. Følgjande program skal gjelde for installasjonar der ein kan gå ut frå og bruke eit konstant innhald av produkt i fast form til å definere referansepunktet for utsleppsreduksjonar:
 - a. Operatøren skal oversende ein utsleppsreduksjonsplan som særskilt omhandlar nedsett gjennomsnittleg løysemiddelinnhald i samla tilførte kvanta og/eller auka effektivitet i bruken av faststoff for å oppnå ein reduksjon i dei samla utsleppa frå installasjonen til ein gitt prosentset av årlege referanseutslepp, det såkalla målutsleppet. Dette må gjerast innan følgjande fristar:

Tidsrom		Største tillatne årlege totalutslepp
Nye installasjonar	Eksisterande installasjonar	
Innan 31.10.2001	Innan 31.10.2005	Målutslepp x 1,5
Innan 31.10.2004	Innan 31.10.2007	Målutslepp

- b. Årleg referanseutslepp skal utreknast på følgjande måte:
 - i. Samla masse av faststoff i mengda av belegg og/eller trykkfarge, lakk eller klebemiddel som går med på eit år vert fastslått. Faststoff er alt materiale i belegg, trykkfargar,

- lakkar og klebemiddel som blir fast så snart vatnet eller dei flyktige organiske sambindingane er fordampa;
- ii. Årlege referanseutslepp kan reknast ut ved å gange massen som går fram av bokstav i med rett faktor frå tabellen nedanfor. Dei ansvarlege styresmaktene kan justere desse faktorane for individuelle installasjonar slik at dei reflekterer dokumentert auka effektivitet i bruken av faststoff.

Aktivitet	Multiplikasjonsfaktor til bruk i bokstav b.ii
Djuptrykk; fleksografi; laminering som del av ein trykkjeaktivitet; trykking; lakking som del av ein trykkjeprosess; trebelegging; belegging av tekstilar, tøy, film eller papir; påføring av klebemiddel	4
Bandbelegging; nybelegging av køyretøy	3
Kontaktbelegging av matvarer; belegging innanfor luft- og romfart	2,33
Andre belegg og silketrykk	1,5

- iii. Målsleppet er lik det årlege referanseutsleppet multiplisert med ein proportsjonsfaktor lik:
- (verdien for diffuse utslepp + 15) for installasjonar i følgjande sektorar:
 - køyretøybelegging (løysemiddelforbruk < 15 Mg/år) og nybelegging av køyretøy
 - belegging av metall, plast, tekstil, tøy, film og papir (løysemiddelforbruk mellom 5 og 15 Mg/år);
 - belegging av treoverflater (løysemiddelforbruk mellom 15 og 25 Mg/år).
 - (verdien for diffuse utslepp + 5) for alle andre installasjonar;
- iv. Krava er oppfylte dersom det faktiske løysemiddelutsleppet som går fram av løysemiddelkontrollplanen er mindre enn eller lik målsleppet.

Vedlegg VII

Tidsfristar i artikkel 3

1. Tidsfristane for innføring av grenseverdiane som det er vist til i artikkel 3 nr. 2 og 3, skal vere:
 - a. For nye stasjonære kjelder, eitt år etter datoen då denne protokollen tek til å gjelde for vedkommande part, og
 - b. For eksisterande stasjonære kjelder:
 - i. For partar som ikkje er land med ein økonomi under omlegging, eitt år etter datoen då denne protokollen tek til å gjelde, eller 31. desember 2007 dersom dette kjem seinare; og
 - ii. For partar som er land med ein økonomi under omlegging, åtte år etter at denne protokollen tek til å gjelde.
2. Tidsfristane for innføring av grenseverdiane for drivstoff og nye mobile kjelder som det er vist til i artikkel 3 nr. 5, og grenseverdiane for gassolje som det er vist til i vedlegg IV, tabell 2, skal vere:
 - i. For partar som ikkje er land med ein økonomi under omlegging, datoen då denne protokollen tek til å gjelde, eller datoane som gjeld for tiltaka som er fastsette i vedlegg VIII og for grenseverdiane som er fastsette i vedlegg IV tabell 2 dersom desse kjem seinare; og
 - ii. For partar som er land med ein økonomi under omlegging, fem år etter datoen då denne protokollen tek til å gjelde, eller fem år etter datoane som gjeld for tiltaka som er fastsette i vedlegg VIII og for grenseverdiane i vedlegg IV tabell 2 dersom dette kjem seinare.

Desse tidsfristane skal ikkje gjelde for partar i denne protokollen som etter protokollen om vidare reduksjon av svovelutslepp er pålagde ein kortare tidsfrist med omsyn til gassolje.
3. I samband med dette vedlegget tyder «land med ein økonomi under omlegging» ein part som i sitt ratifikasjons-, godtakings-, godkjennings- eller tiltredingsdokument har sagt frå om at han ønskjer å bli behandla som eit land med ein økonomi under omlegging i samband med nr. 1 og/eller 2 i dette vedlegget.

Vedlegg VIII

Grenseverdier for drivstoff og nye mobile kjelder

Innleiing

1. Del A gjeld for partar utanom Canada og Sambandsstatane, del B gjeld for Canada og del C gjeld for Sambandsstatane.

2. Vedlegget inneheld grenseverdiar for NO_x, uttrykt i nitrogendioksidekvivalentar (NO₂), og for hydrokarbon, som i dei fleste tilfelle er flyktige organiske sambindingar, og miljøspesifikasjonar for marknadsførte drivstoff for køyretøy.
3. Tidsfristane for å innføre grenseverdiene i dette vedlegget er fastsette i vedlegg VII.

A. Partar utanom Canada og Sambandsstatane Personbilar og lette køyretøy

4. Grenseverdiar for motordrivne køyretøy med minst fire hjul som vert brukte til frakt av passasjerar (kategori M) og gods (kategori N), er oppførte i tabell 1.

Tunge køyretøy

5. Grenseverdiar for motorar til tunge køyretøy er oppførte i tabell 2 og 3 alt etter testprosedyre.

Motorsyklar og mopedar

6. Grenseverdiar for motorsyklar og mopedar er oppførte i tabell 6 og 7.

Ikkje-veggåande køyretøy og maskiner

7. Grenseverdiar for jord- og skogbrukstraktorar og andre ikkje-veggåande køyretøy/maskiner er oppførte i tabell 4 og 5. Fase I (tabell 4) er basert på ECE-forskrift 96 om einsarta føresegnar for godkjenning av motorar med kompresjonstening til bruk i jord- og skogbrukstraktorar, som gjeld utslipp av ureiningsstoff frå motoren.

Drivstoffkvalitet

8. Miljøspesifikasjonar for bensin og diesel er oppførte i tabell 8 til 11.

Tabell 1. Grenseverdiar for personbilar og lette køyretøy

Kategori	Klasse	Innføringsdato ^b	Referansemasse (RW) (kg)		Grenseverdiar							
					Karbonmonoksid	Hydrokarbon		Nitrogenoksid		Hydrokarbon og nitrogenoksid til saman		Partikkelstoff ^a
					L1 (g/km)	L2 (g/km)		L3 (g/km)		L2+L3 (g/km)		L4 (g/km)
			Bensin	Diesel	Bensin	Diesel	Bensin	Diesel	Bensin	Diesel	Bensin	Diesel
A	M ^c	I 1.1.2001	Alle ^g	2,3	0,64	0,20	–	0,15	0,50	–	0,56	0,05
		II 1.1.2001 ^e	RW ≤ 1305	2,3	0,64	0,20	–	0,15	0,50	–	0,56	0,05
	N ^d	I 1.1.2002	1305 < RW ≤ 1760	4,17	0,80	0,25	–	0,18	0,65	–	0,72	0,07
		II 1.1.2002	1760 < RW	5,22	0,95	0,29	–	0,21	0,78	–	0,86	0,10
B	M ^c	I 1.1.2006	Alle	1,0	0,50	0,10	–	0,08	0,25	–	0,30	0,025
		II 1.1.2007	1305 < RW ≤ 1760	1,81	0,63	0,13	–	0,10	0,33	–	0,39	0,04
	N ^d	I 1.1.2006 ^f	RW ≤ 1305	1,0	0,50	0,10	–	0,08	0,25	–	0,30	0,025
		II 1.1.2007	1760 < RW	2,27	0,74	0,16	–	0,11	0,39	–	0,46	0,06

a For motorar med kompresjonstening.

b Registrering, sal og idriftsetjing av nye køyretøy som ikkje oppfyller dei respektive grenseverdiene skal nektast frå og med datoane i denne kolonnen, og typegodkjenning skal nektast frå og med 12 månader før desse datoane.

c Unnateke køyretøy med maksimal masse større enn 2500 kg.

d Og dei køyretøya i kategori M som er nemnde i merknad c.

e 1.1.2002 for dei køyretøya i kategori M som er nemnde i merknad c.

f 1.1.2007 for dei køyretøya i kategori M som er nemnde i merknad c.

g Til 1. januar 2003 skal køyretøy i denne kategorien som er utstyrte med kompresjonstenningsmotor og som er ikkje-veggåande køyretøy, og køyretøy med ein maksimal masse større enn 2000 kg som er bygde for å frakte meir enn seks personar medrekna førar, reknast som køyretøy i kategori N1 klasse III i rad A.

Tabell 2. Grenseverdiar for tunge køyretøy – europeisk test ved stasjonær drift (ESC) og ved belastning (ELR)

Rad	Innføringsdato ^a	Karbonmonoksid (g/kWh)	Hydrokarbon (g/kWh)	Nitrogenoksid (g/kWh)	Partikkelstoff (g/kWh)	Røyk (m ⁻¹)
A	1.10.2001	2,1	0,66	5,0	0,10/0,13 ^b	0,8
B1	1.10.2006	1,5	0,46	3,5	0,02	0,5
B2	1.10.2009	1,5	0,46	2,0	0,02	0,5

a Med verknad frå dei oppgjevne datoane og med unntak for køyretøy og motorar som er tenkte til eksport til land som ikkje er partar i denne protokollen og for erstatningsmotorar til køyretøy som er i bruk, skal partane forby registrering, sal, idriftsetjing og bruk av nye køyretøy med kompresjonstenningsmotor eller gassmotor og sal og bruk av nye kompresjonstenningsmotorar og gassmotorar viss utslappa frå dei ikkje oppfyller dei respektive grenseverdiene. Med verknad frå 12 månader før desse datoane kan typegodkjenning nektast dersom grenseverdiene ikkje er oppfylte.

b For motorar med slagvolum under 0,75 dm³ per sylinder og nominelt turtal over 3000 omdreingar i minuttet.

Tabell 3. Grenseverdier for tunge køyretøy – europeisk testsyklus med blanda køyring (ETC)^a

Rad	Innførings- dato ^b	Karbon- monoksid (g/kWh)	Hydro- karbon utanom metan (g/kWh)	Metan ^c (g/kWh)	Nitrogen- oksid (g/kWh)	Partikkel- stoff ^d
A (2000)	1.10.2001	5,45	0,78	1,6	5,0	0,16/0,21 ^e
B1 (2005)	1.10.2006	4,0	0,55	1,1	3,5	0,03
B2 (2008)	1.10.2009	4,0	0,55	1,1	2,0	0,03

a Vilkår for å verifisere at ETC-testane kan godtakast når utslipp frå gassdrivne motorar skal målast mot dei aktuelle grenseverdiane i rad A, skal gjennomgåast på nytt og om nødvendig endrast i samsvar med prosedyren som er fastsett i artikkel 13 i direktiv 70/156/EØF.

b Med verknad frå dei oppgitte datoane og med unntak for køyretøy og motorar som er tenkte til eksport til land som ikkje er partar i denne protokollen og for erstatningsmotorar til køyretøy som er i bruk, skal partane forby registrering, sal, idriftsetjing og bruk av nye køyretøy med kompresjonstenningsmotor eller gassmotor og sal og bruk av nye kompresjonstenningsmotorar og gassmotorar viss utslippa frå dei ikkje oppfyller dei respektive grenseverdiane. Med verknad frå 12 månader før desse datoane kan typegodkjenning nektast dersom grenseverdiane ikkje er oppfylte.

c Berre for naturgassmotorar.

d Gjeld ikkje for gassdrivne motorar i trinn A og trinn B1 og B2.

e For motorar med slagvolum under 0,75 dm³ per sylinder og nominelt turtal over 3000 omdreingar i minuttet.

Tabell 4. Grenseverdier (trinn I) for dieselmotorar til ikkje-veggåande mobile maskiner (måleprosedyre ISO 8178).

Netto effekt (P)(kW)	Innførings- dato ^a	Karbon- monoksid (g/kWh)	Hydrogen- karbon (g/kWh)	Nitrogen- oksid (g/kWh)	Partikkel- stoff
130 ≤ P < 560	31.12.1998	5,0	1,3	9,2	0,54
75 ≤ P < 130	31.12.1998	5,0	1,3	9,2	0,70
37 ≤ P < 75	31.03.1998	6,5	1,3	9,2	0,85

a Med verknad frå dei oppgitte datoane og med unntak for maskiner og motorar som er tenkte til eksport til land som ikkje er partar i denne protokollen, skal partane tillate registrering, der det er aktuelt, og marknadsføring av nye motorar, anten dei er monterte i maskiner eller ikkje, berre dersom dei oppfyller grenseverdiane som er fastsette i tabellen. Typegodkjenning av ein motortype eller motorfamilie skal nektast med verknad frå 30. juni 1998 dersom grenseverdiane ikkje er oppfylte.

Merknad:

Desse grenseverdiane gjeld ved utløpet frå motoren og skal oppnåast før eventuelle innretningar til etterbehandling av eksos.

Tabell 5. Grenseverdier (fase II) for dieselmotorar til ikkje-veggåande mobile maskiner (måleprosedyre ISO 8178)

Netto effekt (P) (kW)	Innførings- dato ^a	Karbon- monoksid (g/kWh)	Hydro- karbon (g/kWh)	Nitrogen- oksid (g/kWh)	Partikkel- stoff
130 ≤ P < 560	31.12.2001	3,5	1,0	6,0	0,2
75 ≤ P < 130	31.12.2002	5,0	1,0	6,0	0,3
37 ≤ P < 75	31.12.2003	5,0	1,3	7,0	0,4
18 ≤ P < 37	31.12.2000	5,5	1,5	8,0	0,8

a Med verknad frå dei oppgitte datoane og med unntak for maskiner og motorar som er tenkte til eksport til land som ikkje er partar i denne protokollen, skal partane tillate registrering, der det er aktuelt, og marknadsføring av nye motorar, anten dei er monterte i maskiner eller ikkje, berre dersom dei oppfyller grenseverdiane som er fastsette i tabellen. Typegodkjenning av ein motortype eller motorfamilie skal nektast med verknad frå tolv månader før desse datoane dersom grenseverdiane ikkje er oppfylte.

Tabell 6. Grenseverdier for motorsyklar og 3- og 4-hjularar ($> 50 \text{ cm}^3$; $> 45 \text{ km/h}$) som skal innførast frå 17. juni 1999^a

Motortype	Grenseverdier
2-takts	CO = 8 g/km HC = 4 g/km NO _x = 0,1 g/km
4-takts	CO = 13 g/km HC = 3 g/km NO _x = 0,3 g/km

a Typegodkjenning skal nektast frå og med den oppgitte datoen dersom utsleppa frå køyretøyet ikkje oppfyller grenseverdiene.

Merknad:

For 3- og 4-hjularar skal grenseverdiene gangast med 1,5.

Tabell 7. Grenseverdier for mopedar ($\leq 50 \text{ cm}^3$; $< 45 \text{ km/h}$)

Trinn	Innførings- dato ^a	Grenseverdier	
		CO (g/km)	HC + NO _x (g/km)
I	17.6.1999	6,0 ^b	3,0 ^b
II	17.6.2002	1,0 ^c	1,2

a Typegodkjenning skal nektast frå og med dei oppgitte datoane dersom utsleppa frå køyretøyet ikkje oppfyller grenseverdiene.

b For 3- og 4-hjularar skal talet gangast med 2.

c For 3- og 4-hjularar 3,5 g/km.

Tabell 8. Miljøspesifikasjonar for marknadsførte drivstoff til bruk i køyretøy med motor med elektrisk tenning

Type: Bensin

Parameter	Eining	Grenser ^a		Test	
		Minimum	Maksimum	Metode ^b	Utgjevingssår
Teoretisk oktantal (RON)		95	–	EN 25164	1993
Motoroktantal (MON)		85	–	EN 25163	1993
Reid-damptrykk, sommarperiode ^c	kPa	–	60	EN 12	1993
Destillasjon:					
fordamping ved 100° C	% v/v	46	–	EN-ISO 3405	1988
fordamping ved 150° C	% v/v	75	–		
Hydrokarbon-analyse:					
– alken	% v/v	–	18,0 ^d	ASTM D1319	1995
– aromastoff		–	42	ASTM D1319	1995
– benzen		–	1	prosjekt EN 12177	1995
Oksygeninnhald	% m/m	–	2,7	EN 1601	1996
Oksygenat:					
– Metanol, stabiliseringsstoff må tilsetjast	% v/v	–	3	EN 1601	1996
– Etanol, stabiliseringsstoff kan vere nødvendig	% v/v	–	5	EN 1601	1996
– Iso-propylalkohol	% v/v	–	10	EN 1601	1996
– Tert-butyl-alkohol	% v/v	–	7	EN 1601	1996
– Iso-butylalkohol	% v/v	–	10	EN 1601	1996
– Eter med 5 eller fleire karbonatom per molekyl	% v/v	–	15	EN 1601	1996
Andre oksygenat ^e	% v/v	–	10	EN 1601	1996
Svovelinnhald	mg/kg	–	150	prosjekt EN-ISO/DIS 14596	1996

- a Verdiane som er siterte i spesifikasjonen er «sanne verdier». Grenseverdiane er baserte på vilkåra i ISO 4259 «Petroleum products – Determination and application of precision data in relation to methods of test», og for å fastsette ein minimumsverdi er det teke omsyn til ein minimumsdifferanse på 2R over null (R = reproduserbare resultat). Resultata av individuelle målingar skal tolkast på grunnlag av kriteria som er skildra i ISO 4259 (utgjevingsår 1995).
- b EN – Europeisk standard; ASTM – American Society for Testing and Materials; DIS – utkast til internasjonal standard.
- c Sommarperioden skal ta til seinast 1. mai og slutte tidlegast 30. september. For medlemsstatar med arktiske tilhøve skal sommarperioden ta til seinast 1. juni og slutte tidlegast 31. august og Reid-damptrykket (RVP) vert avgrensa til 70 kPa.
- d Med unntak av vanleg blyfri bensin (minste motoroktant (MON) 81 og minste teoretiske oktant (RON) 91), der største alkeninnhald skal vere 21 % v/v. Desse grensene skal ikkje vere til hinder for at det hos ein medlemsstat kan marknadsførast annan blyfri bensin med lågare oktant enn dei som er oppsette her.
- e Andre mono-alkoholar der endeleg destillasjonspunkt ikkje er høgare enn det som er fastsett i nasjonale spesifikasjonar, eller, dersom slike ikkje ligg føre, i industrispesifikasjonar for motordrivstoff.

Merknad:

Partane skal syte for at det seinast frå 1. januar 2000 på deira territorium berre kan marknadsførast bensin som oppfyller miljøspesifikasjonane i tabell 8. Ein part som slår fast at forbod mot bensin der svovelinnhaldet ikkje oppfyller spesifikasjonane i tabell 8, men heller ikkje er større noverande innhald, vil innebære alvorlege vanskar for industrien i landet når det gjeld å gjennomføre dei nødvendige endringane i sine produksjonsanlegg innan 1. januar 2000, kan utvide marknadsføringssperioden på sitt territorium til seinast 1. januar 2003. I dette tilfellet skal parten i ei erklæring som han deponerer saman med sitt ratifikasjons-, godtakings-, godkjennings- eller tiltredingsdokument, seie frå om at han aktar å utvide perioden og leggje fram for Styringsorganet skriftlege opplysningar om grunnane til dette.

Tabell 9. Miljøspesifikasjonar for marknadsførte drivstoff til bruk i køyretøy med kompresjonstenningsmotor

Type: Diesel

Parameter	Eining	Grenser ^a		Test	
		Minimum	Maksimum	Metode ^b	Utgjevingsår
Cetantal		51	–	EN-ISO 5165	1992
Tettleik ved 15 °C	kg/m ³	–	845	EN-ISO 3675	1995
Destillasjonspunkt: 95 %	°C	–	360	EN-ISO 3405	1988
Polysykliske aromatiske hydrokarbon	% m/m	–	11	IP 391	1995
Svovelinnhald	mg/kg	–	350	prosjekt EN-ISO/DIS 14596	1996

- a Verdiane som er siterte i spesifikasjonen er «sanne verdier». Grenseverdiane er baserte på vilkåra i ISO 4259 «Petroleum products – Determination and application of precision data in relation to methods of test», og for å fastsette ein minimumsverdi er det teke omsyn til ein minimumsdifferanse på 2R over null (R = reproduserbare resultat). Resultata av individuelle målingar skal tolkast på grunnlag av kriteria som er skildra i ISO 4259 (utgjevingsår 1995).
- b EN – Europeisk standard; DIS – utkast til internasjonal standard.

Merknad:

Partane skal syte for at det seinast frå 1. januar 2000 på deira territorium berre kan marknadsførast diesel som oppfyller miljøspesifikasjonane i tabell 9. Ein part som slår fast at forbod mot diesel der svovelinnhaldet ikkje oppfyller spesifikasjonane i tabell 9, men heller ikkje er større noverande innhald, vil innebære alvorlege vanskar for industrien i landet når det gjeld å gjennomføre dei nødvendige endringane i sine produksjonsanlegg innan 1. januar 2000, kan utvide marknadsføringssperioden på sitt territorium til seinast 1. januar 2003. I dette tilfellet skal parten i ei erklæring som han deponerer saman med sitt ratifikasjons-, godtakings-, godkjennings- eller tiltredingsdokument, seie frå om at han aktar å utvide perioden og leggje fram for Styringsorganet skriftlege opplysningar om grunnane til dette.

Tabell 10. Miljøspesifikasjonar for marknadsførte drivstoff til bruk i køyretøy med motorar med elektrisk tenning

Type: Bensin

Parameter	Eining	Grenser ^a		Test	
		Minimum	Maksimum	Metode ^b	Utgjevingsår
Teoretisk oktant (RON)		95		EN 25164	1993
Motoroktant (MON)		85		EN 5163	1993
Reid-damptrykk, sommarperiode	kPa	–			

Parameter	Eining	Grenser ^a		Test	
		Minimum	Maksimum	Metode ^b	Utgjevingssår
Destillasjon:					
fordamping ved 100° C	% v/v	–	–		
fordamping ved 150° C		–	–		
Hydrokarbonanalyse:					
– alken	% v/v	–			
– aromastoff	% v/v	–	35	ASTM D1319	1995
– benzen	% v/v	–			
Oksygeninnhald	% m/m	–			
Svovelinnhald	mg/kg	–	50	prosjekt EN-ISO/DIS 14596	1996

- a Verdiane som er siterte i spesifikasjonen er «sanne verdier». Grenseverdiane er baserte på vilkåra i ISO 4259 «Petroleum products – Determination and application of precision data in relation to methods of test», og for å fastsetje ein minimumsverdi er det teke omsyn til ein minimumsdifferanse på 2R over null (R = reproduserbare resultat). Resultata av individuelle målingar skal tolkast på grunnlag av kriteria som er skildra i ISO 4259 (utgjevingssår 1995).
- b EN – Europeisk standard; ASTM – American Society for Testing and Materials; DIS – utkast til internasjonal standard.

Merknad:

Partane skal syte for at det seinast frå 1. januar 2005 på deira territorium berre kan marknadsførast bensin som oppfyller miljøspesifikasjonane i tabell 10. Ein part som slår fast at forbod mot bensin der svovelinnhaldet ikkje oppfyller spesifikasjonane i tabell 10, men oppfyller tabell 8, vil innebære alvorlege vanskar for industrien i landet når det gjeld å gjennomføre dei nødvendige endringane i sine produksjonsanlegg innan 1. januar 2005, kan utvide marknadsføringssperioden på sitt territorium til seinast 1. januar 2007. I dette tilfellet skal parten i ei erklæring som han deponerer saman med sitt ratifikasjons-, godtakings-, godkjenningss- eller tiltredingsdokument, seie frå om at han aktar å utvide perioden og leggje fram for Styringsorganet skriftlege opplysningar om grunnane til dette.

Tabell 11. Miljøspesifikasjonar for marknadsførte drivstoff til bruk i køyrety utstyrte med motorar med kompresjonstenning

Type: Diesel

Parameter	Eining	Grenser ^a		Test	
		Minimum	Maksimum	Metode ^b	Utgjevingssår
Cetantal			–		
Tettleik ved 15° C	kg/m ³		–		
Destillasjonspunkt: 95 %	° C	–			
Polysykliske aromatiske hydrokarbon	% m/m	–			
Svovelinnhald	mg/kg	–	50	prosjekt EN-ISO/DIS 14596	1996

- a Verdiane som er siterte i spesifikasjonen er «sanne verdier». Grenseverdiane er baserte på vilkåra i ISO 4259 «Petroleum products – Determination and application of precision data in relation to methods of test», og for å fastsetje ein minimumsverdi er det teke omsyn til ein minimumsdifferanse på 2R over null (R = reproduserbare resultat). Resultata av individuelle målingar skal tolkast på grunnlag av kriteria som er skildra i ISO 4259 (utgjevingssår 1995).
- b EN – Europeisk standard; DIS – utkast til internasjonal standard.

Merknad:

Partane skal syte for at det seinast frå 1. januar 2005 på deira territorium berre kan marknadsførast diesel som oppfyller miljøspesifikasjonane i tabell 11. Ein part som slår fast at forbod mot diesel der svovelinnhaldet ikkje oppfyller spesifikasjonane i tabell 11, men oppfyller tabell 9, vil innebære alvorlege vanskar for industrien i landet når det gjeld å gjennomføre dei nødvendige endringane i sine produksjonsanlegg innan 1. januar 2005, kan utvide marknadsføringssperioden på sitt territorium til seinast 1. januar 2007. I dette tilfellet skal parten i ei erklæring som han deponerer saman med sitt ratifikasjons-, godtakings-, godkjenningss- eller tiltredingsdokument, seie frå om at han aktar å utvide perioden og leggje fram for Styringsorganet skriftlege opplysningar om grunnane til dette.

B. Canada

9. Nye køyretytsleppsstandardar for lette køyrety, lette lastebilar, tunge køyrety, tunge motorar og motorsyklar: Motor Vehicle Safety Act (og etterfølgjande lovgjeving), Schedule V i Motor Vehicle Safety Regulations: Vehicle Emissions (Standard 1100), SOR/97-376, (28 July 1997), med seinare endringar.
10. Canadian Environmental Protection Act, Diesel Fuel Regulations, SOR/97-110 (4 February 1997, sulphur in diesel fuel), med påfølgjande endringar.
11. Canadian Environmental Protection Act, Benzene in Gasoline Regulations, SOR/97-493 (6 November 1997), med påfølgjande endringar.
12. Canadian Environmental Protection Act, Sulphur in Gasoline Regulations, Canada Gazette, Part II, June 4, 1999, med påfølgjande endringar.

C. Sambandsstatane

13. Gjennomføring av eit utsleppskontrollprogram for mobile kjelder som skal gjelde for lette køyrety, lette lastebilar, tunge lastebilar og drivstoff i den grad det vert pålagt i Section 202 g) og 202 h) i Clean Air Act, i samsvar med følgjande regelverk:
 - a. 40 Code of Federal Regulations (C.F.R.) Part 80, Subpart D – Reformulated Gasoline;
 - b. 40 C.F.R. Part 86, Subpart A – General Provisions for Emission Regulations;
 - c. 40 C.F.R. Part 80, section 80.29 – Controls and Prohibitions om Diesel Fuel Quality.

Vedlegg IX

Kontrolltiltak for utslepp av ammoniakk frå landbrukskjelder

1. Dei partane som er forplikta til å oppfylle krav etter artikkel 3 nr. 8 a, skal setje i verk dei tiltak som går fram av dette vedlegget.
2. Kvar part skal ta rimeleg omsyn til behovet for å redusere tap frå heile nitrogensyklusen.

A. Rettleiande reglar for god landbrukspraksis

3. Innan eitt år frå datoen då denne protokollen tek til å gjelde for ein part, skal parten utarbeide, publisere og spreie eit rettleiande regelverk for god landbrukspraksis for å kontrollere ammoniakkutsleppa. Regelverket skal ta omsyn til dei særlege tilhøva på territoriet til parten og skal innehalde føresegnar om:
 - Nitrogenhandtering, der ein tek omsyn til heile nitrogensyklusen;
 - Fôringstrategiar for husdyr;
 - Lågutsleppsteknikkar for spreieing av husdyrgjødsel;
 - Lågutsleppssystem for lagring av husdyrgjødsel;
 - Lågutsleppssystem for oppstalling av husdyr;
 - Metodar til å avgrense ammoniakkutsleppa frå bruk av mineralgjødsel.Partane bør velje ein tittel på regelverket som ikkje fører til forveksling med andre rettleiande regelverk.

B. Urea- og ammoniumkarbonatgjødsel

4. Innan eitt år frå datoen då denne protokollen tek til å gjelde for ein part, skal parten setje i verk dei tiltak som er gjennomførlege for å avgrense ammoniakkutsleppa frå bruk av fast gjødsel på ureabasis.
5. Innan eitt år frå datoen då denne protokollen tek til å gjelde for ein part, skal parten forby bruk av ammoniumkarbonatgjødsel.

C. Spreieing av naturgjødsel

6. Kvar part skal sikre at spreieteknikkar for halvtflytande husdyrgjødsel (blautgjødsel) (slik dei står oppførte i rettleiingsdokument V, som Styringsorganet vedtok i sitt syttande møte (vedtak 1999/1), med eventuelle endringar) som påviseleg reduserer utsleppa med minst 30 % samanlikna med referansen som er fastsett i det nemnde rettleiingsdokumentet, vert brukte så langt den aktuelle parten finn dei eigna når det vert teke omsyn til jordsmonn og geomorfologiske tilhøve på staden, type husdyrgjødsel og bruksstruktur. Tidsfristane for innføring av desse tiltaka skal vere: 31. desember 2009 for partar med ein økonomi under omlegging, og 31. desember 2007 for andre partar.¹
7. Innan eitt år frå datoen då denne protokollen tek til å gjelde for ein part, skal parten sikre at fast husdyrgjødsel som vert spreidd på jorde som skal pløyast, skal vere nedpløgd seinast 24 timar etter spreieing, så langt han finn dette tiltaket eigna når det vert teke omsyn til jordsmonn og geomorfologiske tilhøve på staden og til bruksstrukturen.

D. Lagring av husdyrgjødsel

8. Innan eitt år frå datoen då denne protokollen tek til å gjelde for ein part, skal parten for nye blautgjødsellager på store svine- og hønsefarmar med 2000 oppføringssvin eller 750 purker eller 40000 høns, ta i bruk utseppssvake lagringssystem eller teknikkar (slik dei står oppførte i rettleiingsdokumentet som det er vist til nr. 6) som påviseleg reduserer utsleppa med 40 % eller meir samanlikna med referansen, eller andre system eller teknikkar som påviseleg har tilsvarande effektivitet.²
9. For eksisterande blautgjødsellager på store svine- og hønsefarmar med 2000 oppføringssvin eller 750 purker eller 40000 høns skal partane få i stand utseppsreduksjonar på minst 40 % så sant dei finn dei nødvendige metodane teknisk og økonomisk gjennomførlege.² Tidsfristane for iverksetjing av desse tiltaka skal vere: 31. desember 2009 for partar med ein økonomi under omlegging og 31. desember 2007 for alle andre partar.¹

E. Husdyrrom

10. Innan eitt år frå datoen då denne protokollen tek til å gjelde for ein part, skal parten for nye husdyrrom på store svine- og hønsefarmar med 2000 oppføringssvin eller 750 purker eller 40000 høns, ta i bruk oppstallingssystem for husdyr (slik dei står oppførte i rettleiingsdokumentet som det er vist til i nr. 6) som påviseleg reduserer utsleppa med 20 % eller meir samanlikna med referansen, eller andre system eller teknikkar som påviseleg har tilsvarande effektivitet.² Slike system kan vere mindre eigna med tanke på dyrevelferda, til dømes i halmbaserte system for grisar og bur og frigangssystem for høns.

Noter

- 1 I samband med dette vedlegget tyder «land med ein økonomi under omlegging» ein part som i sitt ratifikasjons-, godtakings-, godkjenings- eller tiltredingsdokument har sagt frå om at han ønskjer å bli behandla som eit land med ein økonomi under omlegging når det gjeld nr. 6 og/eller 9 i dette vedlegget.
- 2 Når ein part meiner at andre system eller teknikkar som påviseleg er tilsvarande effektive, kan brukast til lagring av husdyrgjødsel og til oppstalling av husdyr for å oppfylle nr. 8 og 10, eller når ein part meiner at reduksjonen i utslepp frå husdyrgjødsellager som vert pålagd i nr. 9 ikkje er teknisk eller økonomisk gjennomførleg, skal dokumentasjon på dette leggjast i samsvar med artikkel 7 nr. 1 a.

19. okt. 2004 nr. 36

Overenskomst mellom Norge og Tsjekkia til unngåelse av dobbeltbeskatning og forebyggelse av skatteunndragelse med hensyn til skatter av inntekt

I henhold til kgl.res. av 1. oktober 2004 ble overenskomsten undertegnet 19. oktober 2004. Overenskomsten trådte i kraft 9. september 2005 etter noteveksling hhv. 29. juni og 9. september 2005. Overenskomsten får virkning fra 1. januar 2006. Det vises til St.prp.nr.42 (2004–2005), Innst.S.nr.181 (2004–2005) samt Stortingsvedtak 26. mai 2005.

Convention between the Government of the Kingdom of Norway and the Government of the Czech Republic for the avoidance of double taxation and the prevention of fiscal evasion with respect to taxes on income

The Government of the Kingdom of Norway and the Government of the Czech Republic,
desiring to conclude a Convention for the Avoidance of Double Taxation and the Prevention of Fiscal Evasion with respect to Taxes on Income,
have agreed as follows:

*Article 1**Persons Covered*

This Convention shall apply to persons who are residents of one or both of the Contracting States.

*Article 2**Taxes Covered*

1. This Convention shall apply to taxes on income imposed on behalf of a Contracting State or of its political subdivisions or local authorities, irrespective of the manner in which they are levied.
2. There shall be regarded as taxes on income all taxes imposed on total income or on elements of income, including taxes on gains from the alienation of movable or immovable property, taxes on the total amounts of wages or salaries paid by enterprises, as well as taxes on capital appreciation.

3. The existing taxes to which the Convention shall apply are in particular:
 - a. in the case of Norway:
 - I. the tax on general income;
 - II. the tax on personal income;
 - III. the special tax on petroleum income;
 - IV. the resource rent tax on income from production of hydroelectric power;
 - V. the withholding tax on dividends; and
 - VI. the tax on remuneration to non-resident artistes, etc.;
 (hereinafter referred to as «Norwegian tax»);
 - b. in the case of the Czech Republic:
 - I. the tax on income of individuals; and
 - II. the tax on income of legal persons;
 (hereinafter referred to as «Czech tax»);
4. The Convention shall apply also to any identical or substantially similar taxes which are imposed after the date of signature of the Convention in addition to, or in place of, the existing taxes.

Article 3

General Definitions

1. For the purposes of this Convention, unless the context otherwise requires:
 - a. Where in any provision in this Convention the terms «a Contracting State» and «the other Contracting State» are used these terms shall refer to:
 - I. Where that Contracting State is the Kingdom of Norway: The land territory, internal waters, the territorial sea and the area beyond the territorial sea where the Kingdom of Norway, according to Norwegian legislation and in accordance with international law, may exercise her rights with respect to the seabed and subsoil and their natural resources; the terms do not comprise Svalbard, Jan Mayen and the Norwegian dependencies («biland»);
 - II. Where that Contracting State is the Czech Republic: The territory of the Czech Republic over which, under Czech legislation and in accordance with international law, the sovereign rights of the Czech Republic are exercised;
 - b. the term «person» includes an individual, a company and any other body of persons;
 - c. the term «company» means any body corporate or any entity which is treated as a body corporate for tax purposes;
 - d. the term «enterprise» applies to the carrying on of any business;
 - e. the terms «enterprise of a Contracting State» and «enterprise of the other Contracting State» mean respectively an enterprise carried on by a resident of a Contracting State and an enterprise carried on by a resident of the other Contracting State;
 - f. the term «business» includes also the performance of professional services and of other activities of an independent character;
 - g. the term «international traffic» means any transport by a ship or aircraft, except when the ship or aircraft is operated solely between places in a Contracting State;
 - h. the term «competent authority» means:
 - I. in Norway, the Minister of Finance or his authorised representative;
 - II. in the Czech Republic, the Minister of Finance or his authorised representative;
 - i. the term «national» means:
 - I. any individual possessing the nationality of a Contracting State;
 - II. any legal person, partnership or association deriving its status as such from the laws in force in a Contracting State.
2. As regards the application of the Convention at any time by a Contracting State, any term not defined therein shall, unless the context otherwise requires, have the meaning that it has at that time under the law of that State for the purposes of the taxes to which the Convention applies, any meaning under the applicable tax laws of that State prevailing over a meaning given to the term under other laws of that State.

Article 4

Resident

1. For the purposes of this Convention, the term «resident of a Contracting State» means any person who, under the laws of that State, is liable to tax therein by reason of his domicile, residence, place of management or any other criterion of a similar nature, and also includes that State and any

- political subdivision or local authority thereof. This term, however, does not include any person who is liable to tax in that State in respect only of income from sources in that State.
2. Where by reason of the provisions of paragraph 1 an individual is a resident of both Contracting States, then his status shall be determined as follows:
 - a. he shall be deemed to be a resident only of the State in which he has a permanent home available to him; if he has a permanent home available to him in both States, he shall be deemed to be a resident only of the State with which his personal and economic relations are closer (centre of vital interests);
 - b. if the State in which he has his centre of vital interests cannot be determined, or if he has not a permanent home available to him in either State, he shall be deemed to be a resident only of the State in which he has an habitual abode;
 - c. if he has an habitual abode in both States or in neither of them, he shall be deemed to be a resident only of the State of which he is a national;
 - d. if he is a national of both States or of neither of them, the competent authorities of the Contracting States shall settle the question by mutual agreement.
 3. Where by reason of the provisions of paragraph 1 a person other than an individual is a resident of both Contracting States, then it shall be deemed to be a resident only of the State in which its place of effective management is situated.

Article 5

Permanent Establishment

1. For the purposes of this Convention, the term «permanent establishment» means a fixed place of business through which the business of an enterprise is wholly or partly carried on.
2. The term «permanent establishment» includes especially:
 - a. a place of management of a part of the enterprise;
 - b. a branch;
 - c. an office;
 - d. a factory;
 - e. a workshop, and
 - f. a mine, an oil or gas well, a quarry or any other place of extraction of natural resources.
3. The term «permanent establishment» shall also include:
 - a. a building site, a construction, assembly or installation project or a supervisory or consultancy activity connected therewith, but only if such site, project or activity lasts for a period of more than six months;
 - b. the furnishing of services, including managerial or consultancy services other than mentioned in sub-paragraph a) of this paragraph, by an enterprise of a Contracting State or through employees or other personnel engaged by the enterprise for such purpose, but only where activities of that nature continue in the territory of the other Contracting State for a period or periods exceeding in the aggregate six months within any twelve month period.
4. Notwithstanding the preceding provisions of this Article, the term «permanent establishment» shall be deemed not to include:
 - a. the use of facilities solely for the purpose of storage or display of goods or merchandise belonging to the enterprise;
 - b. the maintenance of a stock of goods or merchandise belonging to the enterprise solely for the purpose of storage or display;
 - c. the maintenance of a stock of goods or merchandise belonging to the enterprise solely for the purpose of processing by another enterprise;
 - d. the maintenance of a fixed place of business solely for the purpose of purchasing goods or merchandise or of collecting information, for the enterprise;
 - e. the maintenance of a fixed place of business solely for the purpose of carrying on, for the enterprise, any other activity of a preparatory or auxiliary character;
 - f. the maintenance of a fixed place of business solely for any combination of activities mentioned in sub-paragraphs a) to e), provided that the overall activity of the fixed place of business resulting from this combination is of a preparatory or auxiliary character.
5. Notwithstanding the provisions of paragraphs 1 and 2, where a person – other than an agent of an independent status to whom paragraph 6 applies – is acting in a Contracting State on behalf of an enterprise of the other Contracting State, that enterprise shall be deemed to have a permanent establishment in the first-mentioned State in respect of any activities which that person undertakes for the enterprise, if such a person:

- a. has and habitually exercises in that State an authority to conclude contracts in the name of the enterprise, unless the activities of such person are limited to those mentioned in paragraph 4 which, if exercised through a fixed place of business, would not make this fixed place of business a permanent establishment under the provisions of that paragraph; or
 - b. has no such authority, but habitually maintains in the first-mentioned State a stock of goods or merchandise from which he regularly delivers goods or merchandise on behalf of the enterprise.
6. An enterprise shall not be deemed to have a permanent establishment in a Contracting State merely because it carries on business in that State through a broker, general commission agent or any other agent of an independent status, provided that such persons are acting in the ordinary course of their business.
7. The fact that a company which is a resident of a Contracting State controls or is controlled by a company which is a resident of the other Contracting State, or which carries on business in that other State (whether through a permanent establishment or otherwise), shall not of itself constitute either company a permanent establishment of the other.

Article 6

Income from Immovable Property

1. Income derived by a resident of a Contracting State from immovable property (including income from agriculture or forestry) situated in the other Contracting State may be taxed in that other State.
2. The term «immovable property» shall have the meaning which it has under the law of the Contracting State in which the property in question is situated. The term shall in any case include property accessory to immovable property (including livestock and equipment used in agriculture and forestry), rights to which the provisions of general law respecting landed property apply, usufruct of immovable property and rights to variable or fixed payments as consideration for the working of, or the right to work, mineral deposits, sources and other natural resources; ships and aircraft shall not be regarded as immovable property.
3. The provisions of paragraph 1 shall apply to income derived from the direct use, letting, or use in any other form of immovable property.
4. The provisions of paragraphs 1 and 3 shall also apply to the income from immovable property of an enterprise.

Article 7

Business Profits

1. The profits of an enterprise of a Contracting State shall be taxable only in that State unless the enterprise carries on business in the other Contracting State through a permanent establishment situated therein. If the enterprise carries on business as aforesaid, the profits of the enterprise may be taxed in the other State but only so much of them as is attributable to that permanent establishment.
2. Subject to the provisions of paragraph 3, where an enterprise of a Contracting State carries on business in the other Contracting State through a permanent establishment situated therein, there shall in each Contracting State be attributed to that permanent establishment the profits which it might be expected to make if it were a distinct and separate enterprise engaged in the same or similar activities under the same or similar conditions and dealing wholly independently with the enterprise of which it is a permanent establishment.
3. In determining the profits of a permanent establishment, there shall be allowed as deductions expenses which are incurred for the purposes of the permanent establishment, including executive and general administrative expenses so incurred, whether in the State in which the permanent establishment is situated or elsewhere.
4. No profits shall be attributed to a permanent establishment by reason of the mere purchase by that permanent establishment of goods or merchandise for the enterprise.
5. For the purposes of the preceding paragraphs, the profits to be attributed to the permanent establishment shall be determined by the same method year by year unless there is good and sufficient reason to the contrary.
6. Where profits include items of income which are dealt with separately in other Articles of this Convention, then the provisions of those Articles shall not be affected by the provisions of this Article.

Article 8
Shipping, Air Transport and Containers

1. Profits of a resident of a Contracting State from the operation of ships or aircraft in international traffic shall be taxable only in that Contracting State.
2. For the purposes of this Article and notwithstanding the provisions of Article 12, the term «profits from the operation of ships or aircraft in international traffic» includes profits derived from the rental of ships or aircraft on a full (time or voyage) basis and also includes profits from the rental of ships or aircraft on a bareboat basis, if such rental activities carried on by a resident of a Contracting State are incidental to the activity mentioned in paragraph 1.
3. Notwithstanding the provisions of Article 12, profits of a resident of a Contracting State from the use, maintenance or rental of containers (including trailers and related equipment for the transport of containers) used for the transport of goods or merchandise shall be taxable only in that Contracting State, except insofar as those containers or trailers and related equipment are used for transport solely between places within the other Contracting State.
4. The provisions of paragraphs 1 and 3 shall also apply to profits derived from the participation in a pool, a joint business or in an international operating agency.
5. The provisions of paragraphs 1, 3 and 4 shall apply to profits derived by the joint Norwegian, Danish and Swedish air transport consortium Scandinavian Airlines System (SAS), but only insofar as profits derived by SAS Norge ASA, the Norwegian partner of the Scandinavian Airlines System (SAS), are in proportion to its share in that organisation.

Article 9
Associated Enterprises

1. Where
 - a. an enterprise of a Contracting State participates directly or indirectly in the management, control or capital of an enterprise of the other Contracting State, or
 - b. the same persons participate directly or indirectly in the management, control or capital of an enterprise of a Contracting State and an enterprise of the other Contracting State,and in either case conditions are made or imposed between the two enterprises in their commercial or financial relations which differ from those which would be made between independent enterprises, then any profits which would, but for those conditions, have accrued to one of the enterprises, but, by reason of those conditions, have not so accrued, may be included in the profits of that enterprise and taxed accordingly.
2. Where a Contracting State includes in the profits of an enterprise of that State – and taxes accordingly – profits on which an enterprise of the other Contracting State has been charged to tax in that other State and the profits so included are profits which would have accrued to the enterprise of the first-mentioned State if the conditions made between the two enterprises had been those which would have been made between independent enterprises, then that other State may make an appropriate adjustment to the amount of the tax charged therein on those profits. In determining such adjustment, due regard shall be had to the other provisions of this Convention and the competent authorities of the Contracting States shall if necessary consult each other.

Article 10
Dividends

1. Dividends paid by a company which is a resident of a Contracting State to a resident of the other Contracting State may be taxed in that other State.
2. However, such dividends may also be taxed in the Contracting State of which the company paying the dividends is a resident and according to the laws of that State, but if the beneficial owner of the dividends is a resident of the other Contracting State, the tax so charged shall not exceed:
 - a. 0 per cent of the gross amount of the dividends if the beneficial owner is a company (other than a partnership) which holds directly at least 10 per cent of the capital of the company paying the dividends;
 - b. 15 per cent of the gross amount of the dividends in all other cases.This paragraph shall not affect the taxation of the company in respect of the profits out of which the dividends are paid.
3. Where dividends are derived and beneficially owned by the Government of a Contracting State, a political subdivision or local authority thereof, such dividends shall be taxable only in that State. For the purposes of this paragraph, the term «Government of a Contracting State» shall include:
 - a. in the case of Norway:
 - I. the Central Bank of Norway;

- II. the Norwegian Government Petroleum Fund;
- III. the National Insurance Fund; and
- IV. a statutory body or any institution wholly or mainly owned by the Government of Norway as may be agreed from time to time between the competent authorities of the Contracting States;
- b. in the case of the Czech Republic:
 - I. the Central Bank of the Czech Republic; and
 - II. a statutory body or any institution wholly or mainly owned by the Government of the Czech Republic as may be agreed from time to time between the competent authorities of the Contracting States.
- 4. The term «dividends» as used in this Article means income from shares or other rights, not being debt-claims, participating in profits, as well as other income which is subjected to the same taxation treatment as income from shares by the laws of the State of which the company making the payment is a resident.
- 5. The provisions of paragraphs 1 and 2 shall not apply if the beneficial owner of the dividends, being a resident of a Contracting State, carries on business in the other Contracting State of which the company paying the dividends is a resident, through a permanent establishment situated therein, and the holding in respect of which the dividends are paid is effectively connected with such permanent establishment. In such case the provisions of Article 7 shall apply.
- 6. Where a company which is a resident of a Contracting State derives profits or income from the other Contracting State, that other State may not impose any tax on the dividends paid by the company, except insofar as such dividends are paid to a resident of that other State or insofar as the holding in respect of which the dividends are paid is effectively connected with a permanent establishment situated in that other State, nor subject the company's undistributed profits to a tax on the company's undistributed profits, even if the dividends paid or the undistributed profits consist wholly or partly of profits or income arising in such other State.

Article 11 *Interest*

- 1. Interest arising in a Contracting State and beneficially owned by a resident of the other Contracting State shall be taxable only in that other State.
- 2. The term «interest» as used in this Article means income from debt-claims of every kind, whether or not secured by mortgage, and in particular, income from government securities and income from bonds or debentures, including premiums and prizes attaching to such securities, bonds or debentures. Penalty charges for late payment shall not be regarded as interest for the purposes of this Article. The term «interest» shall not include any item of income which is considered as a dividend under the provisions of paragraph 4 of Article 10.
- 3. The provisions of paragraph 1 shall not apply if the beneficial owner of the interest, being a resident of a Contracting State, carries on business in the other Contracting State in which the interest arises, through a permanent establishment situated therein, and the debt-claim in respect of which the interest is paid is effectively connected with such permanent establishment. In such case the provisions of Article 7 shall apply.
- 4. Interest shall be deemed to arise in a Contracting State when the payer is a resident of that State. Where, however, the person paying the interest, whether he is a resident of a Contracting State or not, has in a Contracting State a permanent establishment in connection with which the indebtedness on which the interest is paid was incurred, and such interest is borne by such permanent establishment, then such interest shall be deemed to arise in the State in which the permanent establishment is situated.
- 5. Where, by reason of a special relationship between the payer and the beneficial owner or between both of them and some other person, the amount of the interest, having regard to the debt-claim for which it is paid, exceeds the amount which would have been agreed upon by the payer and the beneficial owner in the absence of such relationship, the provisions of this Article shall apply only to the last-mentioned amount. In such case, the excess part of the payments shall remain taxable according to the laws of each Contracting State, due regard being had to the other provisions of this Convention.

Article 12 *Royalties*

- 1. Royalties arising in a Contracting State and paid to a resident of the other Contracting State may be taxed in that other State.

2. However, such royalties, except in the case of payments of the kind referred to in sub-paragraph a) of paragraph 3, may also be taxed in the Contracting State in which they arise and according to the laws of that State, but if the beneficial owner of the royalties is a resident of the other Contracting State the tax so charged shall not exceed:
 - a. 5 per cent of the gross amount of the royalties, in the case of payments of the kind referred to in sub-paragraph b) of paragraph 3;
 - b. 10 per cent of the gross amount of the royalties, in the case of payments of the kind referred to in sub-paragraph c) of paragraph 3.
3. The term «royalties» means payments of any kind received as a consideration for the use of, or the right to use:
 - a. any copyright of literary, artistic or scientific work except of computer software and including cinematograph films, and films or tapes for television or radio broadcasting;
 - b. any industrial, commercial or scientific equipment;
 - c. any patent, trade mark, design or model, plan, secret formula or process and computer software, or for information concerning industrial, commercial or scientific experience.
4. The provisions of paragraphs 1 and 2 shall not apply if the beneficial owner of the royalties, being a resident of a Contracting State, carries on business in the other Contracting State in which the royalties arise, through a permanent establishment situated therein, and the right or property in respect of which the royalties are paid is effectively connected with such permanent establishment. In such case the provisions of Article 7 shall apply.
5. Royalties shall be deemed to arise in a Contracting State when the payer is a resident of that State. Where, however, the person paying the royalties, whether he is a resident of a Contracting State or not, has in a Contracting State a permanent establishment in connection with which the liability to pay the royalties was incurred, and such royalties are borne by such permanent establishment, then such royalties shall be deemed to arise in the State in which the permanent establishment is situated.
6. Where, by reason of a special relationship between the payer and the beneficial owner or between both of them and some other person, the amount of the royalties, having regard to the use, right or information for which they are paid, exceeds the amount which would have been agreed upon by the payer and the beneficial owner in the absence of such relationship, the provisions of this Article shall apply only to the last-mentioned amount. In such case, the excess part of the payments shall remain taxable according to the laws of each Contracting State, due regard being had to the other provisions of this Convention.

Article 13 *Capital Gains*

1. Gains derived by a resident of a Contracting State from the alienation of immovable property referred to in Article 6 and situated in the other Contracting State may be taxed in that other State.
2. Gains from the alienation of movable property forming part of the business property of a permanent establishment which an enterprise of a Contracting State has in the other Contracting State, including such gains from the alienation of such a permanent establishment (alone or with the whole enterprise), may be taxed in that other State.
3. Gains derived by a resident of a Contracting State from the alienation of ships or aircraft operated in international traffic, or of movable property pertaining to the operation of such ships or aircraft, shall be taxable only in that State.
4. Gains derived by a resident of a Contracting State from the alienation of containers (including trailers and related equipment for the transport of containers) used for the transport of goods or merchandise shall be taxable only in that Contracting State, except insofar as those containers or trailers and related equipment are used for transport solely between places within the other Contracting State.
5. Gains derived by an individual who is a resident of a Contracting State from the alienation of shares or other rights in a company which is a resident of the other Contracting State, as well as gains from the alienation of options or other financial instruments related to such shares or rights, may be taxed in that other State, but only if the alienator has been a resident of that other State at any time during the five years immediately preceding the alienation of the shares, rights, options or financial instruments.
6. Gains from the alienation of any property other than that referred to in the preceding paragraphs shall be taxable only in the Contracting State of which the alienator is a resident.

Article 14
Income from Employment

1. Subject to the provisions of Articles 15, 17 and 18, salaries, wages and other similar remuneration derived by a resident of a Contracting State in respect of an employment shall be taxable only in that State unless the employment is exercised in the other Contracting State. If the employment is so exercised, such remuneration as is derived there from may be taxed in that other State.
2. Notwithstanding the provisions of paragraph 1, remuneration derived by a resident of a Contracting State in respect of an employment exercised in the other Contracting State shall be taxable only in the first-mentioned State if all the following conditions are met:
 - a. the recipient is present in the other State for a period or periods not exceeding in the aggregate 183 days in any period of twelve months commencing or ending in the fiscal year concerned, and
 - b. the remuneration is paid by, or on behalf of, an employer who is a resident of the State of which the recipient is a resident, and
 - c. the remuneration is not borne by a permanent establishment which the employer has in the other State.
3. Paragraph 2 of this Article shall not apply to remuneration derived by a resident of a Contracting State in respect of an employment exercised in the other Contracting State and paid by, or on behalf of, an employer who is not a resident of that other State if:
 - a. the recipient renders services in the course of that employment to a person other than the employer who, directly or indirectly, supervises, directs or controls the manner in which those services are performed; and
 - b. the employer is not responsible for carrying out the purposes for which the services are performed.
4. Notwithstanding the preceding provisions of this Article, remuneration derived by a resident of a Contracting State in respect of an employment exercised aboard a ship or aircraft operated in international traffic, shall be taxable only in that State.

Article 15
Directors' Fees

Directors' fees and similar payments derived by a resident of a Contracting State in his capacity as a member of the board of directors or of a similar organ of a company which is a resident of the other Contracting State may be taxed in that other State.

Article 16
Artistes and Sportspersons

1. Notwithstanding the provisions of Articles 7 and 14, income derived by a resident of a Contracting State as an entertainer, such as a theatre, motion picture, radio or television artiste, or a musician, or as a sportsperson, from his personal activities as such exercised in the other Contracting State, may be taxed in that other State.
2. Where income in respect of personal activities exercised by an entertainer or a sportsperson in his capacity as such accrues not to the entertainer or sportsperson himself but to another person, that income may, notwithstanding the provisions of Articles 7 and 14, be taxed in the Contracting State in which the activities of the entertainer or sportsperson are exercised.

Article 17
Pensions, Annuities, Payments under a Social Security System and Alimony

1. Pensions, including payments under a social security system, and annuities arising in a Contracting State and paid to a resident of the other Contracting State, may be taxed in the first-mentioned State.
2. The term «annuity» means a stated sum payable to an individual periodically at stated times during his life or during a specified or ascertainable period of time under an obligation to make the payments in return for adequate and full consideration in money or money's worth.
3. Alimony and other maintenance payments paid to a resident of a Contracting State shall be taxable only in that State. However, any alimony or other maintenance payments paid by a resident of a Contracting State to a resident of the other Contracting State shall, to the extent it is not allowable as a relief to the payer, be taxable only in the first-mentioned State.

Article 18
Government Service

1.
 - a. Salaries, wages and other similar remuneration, other than a pension, paid by a Contracting State or a political subdivision or a local authority thereof to an individual in respect of services rendered to that State or subdivision or authority shall be taxable only in that State.
 - b. However, such salaries, wages and other similar remuneration shall be taxable only in the other Contracting State if the services are rendered in that State and the individual is a resident of that State who:
 - I. is a national of that State; or
 - II. did not become a resident of that State solely for the purpose of rendering the services.
2. The provisions of Articles 14, 15 and 16 shall apply to salaries, wages and other similar remuneration, other than pensions, in respect of services rendered in connection with a business carried on by a Contracting State or a political subdivision or a local authority thereof.

Article 19
Students

Payments which a student or business apprentice who is or was immediately before visiting a Contracting State a resident of the other Contracting State and who is present in the first-mentioned State solely for the purpose of his education or training receives for the purpose of his maintenance, education or training shall not be taxed in that State, provided that such payments arise from sources outside that State.

Article 20
Offshore Activities

1. The provisions of this Article shall apply notwithstanding any other provision of this Convention.
2. An enterprise of a Contracting State which carries on any offshore activities in the other Contracting State in connection with the exploration or exploitation of the seabed or subsoil or their natural resources situated in that other State shall, subject to paragraphs 3 and 4 of this Article, be deemed in relation to those activities to be carrying on business in that other State through a permanent establishment situated therein.
3. The provisions of paragraph 2 and sub-paragraph b) of paragraph 6 shall not apply where the offshore activities are carried on for a period not exceeding 30 days in the aggregate in any twelve month period commencing or ending in the fiscal year concerned. However, for the purposes of this paragraph:
 - a. activities carried on by an enterprise associated with another enterprise shall be regarded as carried on by the enterprise with which it is associated if the activities in question are substantially the same as those carried on there by the last-mentioned enterprise;
 - b. two enterprises shall be deemed to be associated if:
 - I. an enterprise participates directly or indirectly in the management, control or capital of another enterprise, or
 - II. the same persons participate directly or indirectly in the management, control or capital of both enterprises.
4. Profits derived by an enterprise of a Contracting State from the transportation of supplies or personnel to a location, or between locations, where offshore activities in connection with the exploration or exploitation of the seabed or subsoil or their natural resources are being carried on in the other Contracting State, or from the operation of tugboats or other vessels auxiliary to such offshore activities, shall be taxable only in the Contracting State of which the enterprise is a resident.
5.
 - a. Subject to sub-paragraph b) of this paragraph, salaries, wages and similar remuneration derived by a resident of a Contracting State in respect of an employment connected with the exploration or exploitation of the seabed or subsoil or their natural resources situated in the other Contracting State may, to the extent that the duties are performed offshore in that other State, be taxed in that other State. However, such remuneration shall be taxable only in the first-mentioned State if the employment is carried on offshore in the other State for an employer who is not a resident of that other State and provided that the employment is carried on there for a period or periods not exceeding in the aggregate 30 days in any twelve month period commencing or ending in the fiscal year concerned.

- b. Salaries, wages and similar remuneration derived by a resident of a Contracting State in respect of an employment exercised aboard a ship or aircraft engaged in the transportation of supplies or personnel to a location, or between locations, where offshore activities in connection with the exploration or exploitation of the seabed or subsoil or their natural resources are being carried on in the other Contracting State, or in respect of an employment exercised aboard tugboats or other vessels operated auxiliary to such activities, shall be taxable only in the State of which the recipient is a resident, unless the employer is a resident of the other State. In such case the income may be taxed in that other State.
- 6. Gains derived by a resident of a Contracting State from the alienation of:
 - a. exploration or exploitation rights; or
 - b. property situated in the other Contracting State and used in connection with the exploration or exploitation of the seabed or subsoil or their natural resources situated in that other State; or
 - c. shares deriving their value or the greater part of their value directly or indirectly from such rights or such property or from such rights and such property taken together,
 may be taxed in that other State.

In this paragraph «exploration or exploitation rights» means rights to assets to be produced by the exploration or exploitation of the seabed or subsoil or their natural resources in the other Contracting State, including rights to interests in or to the benefit of such assets.

Article 21 Other Income

- 1. Items of income of a resident of a Contracting State, wherever arising, not dealt with in the foregoing Articles of this Convention shall be taxable only in that State.
- 2. The provisions of paragraph 1 shall not apply to income, other than income from immovable property as defined in paragraph 2 of Article 6, if the recipient of such income, being a resident of a Contracting State, carries on business in the other Contracting State through a permanent establishment situated therein, and the right or property in respect of which the income is paid is effectively connected with such permanent establishment. In such case the provisions of Article 7 shall apply.

Article 22 Elimination of Double Taxation

- 1. Subject to the provisions of the laws of Norway regarding the allowance as a credit against Norwegian tax of tax payable in a territory outside Norway,
 - a. Where a resident of Norway derives income which, in accordance with the provisions of this Convention, may be taxed in the Czech Republic, Norway shall allow as a deduction from the tax on the income of that resident, an amount equal to the income tax paid in the Czech Republic on that income. Such deduction shall not, however, exceed that part of the income tax, as computed before the deduction is given, which is attributable to the income which may be taxed in the Czech Republic.
 - b. Where in accordance with any provision of the Convention income derived by a resident of Norway is exempt from tax in Norway, Norway may nevertheless include such income in the tax base, but shall allow as a deduction from the Norwegian tax on income that part of the income tax which is attributable to the income derived from the Czech Republic.
- 2. In the case of a resident of the Czech Republic, double taxation shall be eliminated as follows:
 - a. The Czech Republic, when imposing taxes on its residents, may include in the tax base upon which such taxes are imposed the items of income which according to the provisions of this Convention may also be taxed in Norway, but shall allow as a deduction from the amount of tax computed on such a base an amount equal to the tax paid in Norway. Such deduction shall not, however, exceed that part of the Czech tax, as computed before the deduction is given, which is appropriate to the income which, in accordance with the provisions of this Convention, may be taxed in Norway.
 - b. Where in accordance with any provision of the Convention income derived by a resident of the Czech Republic is exempt from tax in the Czech Republic, the Czech Republic may nevertheless, in calculating the amount of tax on the remaining income of such resident, take into account the exempted income.

Article 23
Non-Discrimination

1. Nationals of a Contracting State shall not be subjected in the other Contracting State to any taxation or any requirement connected therewith, which is other or more burdensome than the taxation and connected requirements to which nationals of that other State in the same circumstances, in particular with respect to residence, are or may be subjected. This provision shall, notwithstanding the provisions of Article 1, also apply to persons who are not residents of one or both of the Contracting States.
2. Stateless persons who are residents of a Contracting State shall not be subjected in the other Contracting State to any taxation or any requirement connected therewith, which is other or more burdensome than the taxation and connected requirements to which nationals of that other State in the same circumstances, in particular with respect to residence, are or may be subjected.
3. The taxation on a permanent establishment which an enterprise of a Contracting State has in the other Contracting State shall not be less favourably levied in that other State than the taxation levied on enterprises of that other State carrying on the same activities. This provision shall not be construed as obliging a Contracting State to grant to residents of the other Contracting State any personal allowances, reliefs and reductions for taxation purposes on account of civil status or family responsibilities which it grants to its own residents.
4. Except where the provisions of paragraph 1 of Article 9, paragraph 5 of Article 11 or paragraph 6 of Article 12 apply, interest, royalties and other disbursements paid by an enterprise of a Contracting State to a resident of the other Contracting State shall, for the purpose of determining the taxable profits of such enterprise, be deductible under the same conditions as if they had been paid to a resident of the first-mentioned State.
5. Enterprises of a Contracting State, the capital of which is wholly or partly owned or controlled, directly or indirectly, by one or more residents of the other Contracting State, shall not be subjected in the first-mentioned State to any taxation or any requirement connected therewith which is other or more burdensome than the taxation and connected requirements to which other similar enterprises of the first-mentioned State are or may be subjected.
6. The provisions of this Article shall, notwithstanding the provisions of Article 2, apply to taxes of every kind and description.

Article 24
Mutual Agreement Procedure

1. Where a person considers that the actions of one or both of the Contracting States result or will result for him in taxation not in accordance with the provisions of this Convention, he may, irrespective of the remedies provided by the domestic law of those States, present his case to the competent authority of the Contracting State of which he is a resident or, if his case comes under paragraph 1 of Article 23, to that of the Contracting State of which he is a national. The case must be presented within three years from the first notification of the action resulting in taxation not in accordance with the provisions of the Convention.
2. The competent authority shall endeavour, if the objection appears to it to be justified and if it is not itself able to arrive at a satisfactory solution, to resolve the case by mutual agreement with the competent authority of the other Contracting State, with a view to the avoidance of taxation which is not in accordance with the Convention. Any agreement reached shall be implemented notwithstanding any time limits in the domestic law of the Contracting States.
3. The competent authorities of the Contracting States shall endeavour to resolve by mutual agreement any difficulties or doubts arising as to the interpretation or application of the Convention. They may also consult together for the elimination of double taxation in cases not provided for in the Convention.
4. The competent authorities of the Contracting States may communicate with each other directly for the purpose of reaching an agreement in the sense of the preceding paragraphs.

Article 25
Exchange of Information

1. The competent authorities of the Contracting States shall exchange such information as is foreseeably relevant for carrying out the provisions of this Convention or to the administration or enforcement of the domestic laws concerning taxes of every kind and description imposed on behalf of the Contracting States, or of their political subdivisions or local authorities, insofar as the taxation there under is not contrary to the Convention. The exchange of information is not restricted by Articles 1 and 2.

2. Any information received under paragraph 1 by a Contracting State shall be treated as secret in the same manner as information obtained under the domestic laws of that State and shall be disclosed only to persons or authorities (including courts and administrative bodies) concerned with the assessment or collection of, the enforcement or prosecution in respect of, the determination of appeals in relation to the taxes referred to in paragraph 1, or the oversight of the above. Such persons or authorities shall use the information only for such purposes. They may disclose the information in public court proceedings or in judicial decisions.
3. In no case shall the provisions of paragraphs 1 and 2 be construed so as to impose on a Contracting State the obligation:
 - a. to carry out administrative measures at variance with the laws and administrative practice of that or of the other Contracting State;
 - b. to supply information which is not obtainable under the laws or in the normal course of the administration of that or of the other Contracting State;
 - c. to supply information which would disclose any trade, business, industrial, commercial or professional secret or trade process, or information the disclosure of which would be contrary to public policy (ordre public).
4. If information is requested by a Contracting State in accordance with this Article, the other Contracting State shall use its information gathering measures to obtain the requested information, even though that other State may not need such information for its own tax purposes. The obligation contained in the preceding sentence is subject to the limitations of paragraph 3 but in no case shall such limitations be construed to permit a Contracting State to decline to supply information solely because it has no domestic interest in such information.
5. In no case shall the provisions of paragraph 3 be construed to permit a Contracting State to decline to supply information solely because the information is held by a bank, other financial institution, nominee or person acting in an agency or a fiduciary capacity or because it relates to ownership interests in a person.

Article 26

Assistance in the Collection of Taxes

1. The Contracting States shall lend assistance to each other in the collection of revenue claims. This assistance is not restricted by Articles 1 and 2. The competent authorities of the Contracting States may by mutual agreement settle the mode of application of this Article.
2. The term «revenue claim» as used in this Article means an amount owed in respect of taxes of every kind and description imposed on behalf of the Contracting States, or of their political subdivisions or local authorities, insofar as the taxation there under is not contrary to this Convention or any other instrument to which the Contracting States are parties, as well as interest, administrative penalties and costs of collection or conservancy related to such amount.
3. When a revenue claim of a Contracting State is enforceable under the laws of that State and is owed by a person who, at that time, cannot, under the laws of that State, prevent its collection, that revenue claim shall, at the request of the competent authority of that State, be accepted for purposes of collection by the competent authority of the other Contracting State. That revenue claim shall be collected by that other State in accordance with the provisions of its laws applicable to the enforcement and collection of its own taxes as if the revenue claim were a revenue claim of that other State that met the conditions allowing that other State to make a request under this paragraph.
4. When a revenue claim of a Contracting State is a claim in respect of which that State may, under its law, take measures of conservancy with a view to ensure its collection, that revenue claim shall, at the request of the competent authority of that State, be accepted for purposes of taking measures of conservancy by the competent authority of the other Contracting State. That other State shall take measures of conservancy in respect of that revenue claim in accordance with the provisions of its laws as if the revenue claim were a revenue claim of that other State even if, at the time when such measures are applied, the revenue claim is not enforceable in the first-mentioned State or is owed by a person who has a right to prevent its collection.
5. Notwithstanding the provisions of paragraphs 3 and 4, a revenue claim accepted by a Contracting State for purposes of paragraph 3 or 4 shall not, in that State, be subject to the time limits or accorded any priority applicable to a revenue claim under the laws of that State by reason of its nature as such. In addition, a revenue claim accepted by a Contracting State for the purposes of paragraph 3 or 4 shall not, in that State, have any priority applicable to that revenue claim under the laws of the other Contracting State.

6. Proceedings with respect to the existence, validity or the amount of a revenue claim of a Contracting State shall not be brought before the courts or administrative bodies of the other Contracting State.
7. Where, at any time after a request has been made by a Contracting State under paragraph 3 or 4 and before the other Contracting State has collected and remitted the relevant revenue claim to the first-mentioned State, the relevant revenue claim ceases to be
 - a. in the case of a request under paragraph 3, a revenue claim of the first-mentioned State that is enforceable under the laws of that State and is owed by a person who, at that time, cannot, under the laws of that State, prevent its collection, or
 - b. in the case of a request under paragraph 4, a revenue claim of the first-mentioned State in respect of which that State may, under its laws, take measures of conservancy with a view to ensure its collection,

the competent authority of the first-mentioned State shall promptly notify the competent authority of the other State of that fact and, at the option of the other State, the first-mentioned State shall either suspend or withdraw its request.
8. In no case shall the provisions of this Article be construed so as to impose on a Contracting State the obligation:
 - a. to carry out administrative measures at variance with the laws and administrative practice of that or of the other Contracting State;
 - b. to carry out measures which would be contrary to public policy (*ordre public*);
 - c. to provide assistance if the other Contracting State has not pursued all reasonable measures of collection or conservancy, as the case may be, available under its laws or administrative practice;
 - d. to provide assistance in those cases where the administrative burden for that State is clearly disproportionate to the benefit to be derived by the other Contracting State.

Article 27

Members of Diplomatic Missions and Consular Posts

1. Nothing in this Convention shall affect the fiscal privileges of members of diplomatic missions or consular posts under the general rules of international law or under the provisions of special agreements.
2. Insofar as, due to fiscal privileges granted to members of diplomatic missions and consular posts under the general rules of international law or under the provisions of special international agreements, income is not subject to tax in the receiving State, the right to tax shall be reserved to the sending State.

Article 28

Entry into Force

1. Each of the Contracting States shall notify to the other, through the diplomatic channels, the completion of the procedures required by its domestic law for the bringing into force of this Convention. This Convention shall enter into force on the date of the later of these notifications and its provisions shall have effect:
 - a. in respect of taxes withheld at source, to income paid or credited on or after 1st January in the calendar year next following that in which the Convention enters into force;
 - b. in respect of other taxes on income, to income in any taxable year beginning on or after 1st January in the calendar year next following that in which the Convention enters into force.
2. The provisions of the Convention between the Government of the Czechoslovak Socialist Republic and the Government of the Kingdom of Norway for the avoidance of double taxation and the prevention of fiscal evasion with respect to taxes on income and on capital signed at Oslo on 27 June 1979, shall cease to be in force and in effect in relation between the Czech Republic and the Kingdom of Norway on the date of the entry into effect of this Convention.

Article 29

Termination

This Convention shall remain in force until terminated by a Contracting State. Either Contracting State may terminate the Convention, through the diplomatic channels, by giving notice of termination at least six months before the end of any calendar year following after the period of five years from the date on which the Convention enters into force. In such event, the Convention shall cease to have effect:

- a. in respect of taxes withheld at source, to income paid or credited on or after 1st January in the calendar year next following that in which the notice is given;

- b. in respect of other taxes on income, to income in any taxable year beginning on or after 1st January in the calendar year next following that in which the notice is given.

IN WITNESS whereof the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this Convention.

DONE in duplicate at Prague this 19th day of October 2004 in the English language.

Overenskomst mellom Kongeriket Norges regjering og Tsjekkias regjering til unngåelse av dobbeltbeskatning og forebyggelse av skatteunndragelse med hensyn til skatter av inntekt

Kongeriket Norges Regjering og Tsjekkias Regjering
som ønsker å inngå en overenskomst til unngåelse av dobbeltbeskatning og forebyggelse av skatteunndragelse med hensyn til skatter av inntekt,
er blitt enige om følgende:

Artikkel 1

Personer som omfattes av overenskomsten

Denne overenskomst får anvendelse på personer som er bosatt i en av eller i begge de kontraherende stater.

Artikkel 2

Skatter som omfattes av overenskomsten

1. Denne overenskomst får anvendelse på skatter av inntekt som utskrives på vegne av en kontraherende stat eller dens regionale eller lokale forvaltningsmyndigheter, uten hensyn til på hvilken måte de oppkreves.
2. Som skatter av inntekt anses alle skatter som utskrives av den samlede inntekt, eller av deler av inntekten, herunder skatter av gevinst ved avhendelse av løsøre eller fast eiendom, skatter av den samlede lønn betalt av foretak, så vel som skatter av verdistigning.
3. De gjeldende skatter som overenskomsten får anvendelse på er:
 - a. I Norge:
 - I. skatt på alminnelig inntekt;
 - II. skatt på personinntekt;
 - III. særlig skatt på petroleumsinntekt;
 - IV. grunnrenteskatt på inntekt fra produksjon av vannkraft;
 - V. kildeskatt på utbytter; og
 - VI. skatt på honorar til utenlandske artister m.v.(i det følgende kalt «norsk skatt»);
 - b. I Tsjekkia:
 - I. skatt på fysiske personers inntekt; og
 - II. skatt på juridiske personers inntekt.(i det følgende kalt «tsjekkisk skatt»)
4. Overenskomsten skal også få anvendelse på alle skatter av samme eller vesentlig lignende art, som i tillegg til eller i stedet for de gjeldende skatter, blir utskrevet etter tidspunktet for undertegningen av denne overenskomst.

Artikkel 3

Alminnelige definisjoner

1. Hvis ikke annet fremgår av sammenhengen, har følgende uttrykk i overenskomsten denne betydning:
 - a. I enhver bestemmelse i denne overenskomst hvor uttrykkene «en kontraherende stat» og «den andre kontraherende stat» er brukt, skal disse uttrykkene referere til:
 - I. hvor den kontraherende stat er Kongeriket Norge: Landterritoriet, indre farvann, sjøterritoriet og områdene utenfor sjøterritoriet hvor Kongeriket Norge i overensstemmelse med norsk lovgivning og folkeretten, kan utøve sine rettigheter med hensyn til havbunnen og undergrunnen samt deres naturforekomster; uttrykket omfatter ikke Svalbard, Jan Mayen og de norske biland;
 - II. hvor den kontraherende stat er Tsjekkia: det territorium hvor Tsjekkia i overensstemmelse med tsjekkisk lovgivning og folkeretten, kan utøve sine suverene rettigheter;
 - b. «person» omfatter en fysisk person, et selskap og enhver annen sammenslutning av personer;

- c. «selskap» betyr enhver juridisk person eller enhver enhet som i skattemessig henseende behandles som en juridisk person;
 - d. «foretak» brukes om enhver form for virksomhet;
 - e. «foretak i en kontraherende stat» og «foretak i den annen kontraherende stat» betyr henholdsvis et foretak som drives av en person bosatt i en kontraherende stat og et foretak som drives av en person bosatt i den annen kontraherende stat;
 - f. «virksomhet» inkluderer også utøvelsen av fagmessige tjenester og andre aktiviteter av uavhengig karakter;
 - g. «internasjonal fart» betyr enhver transport med skip eller luftfartøy, unntatt når skipet eller luftfartøyet går i fart bare mellom steder i en kontraherende stat;
 - h. «kompetent myndighet» betyr:
 - I. i Norge, finansministeren eller den som har fullmakt fra ham;
 - II. i Tsjekkia, finansministeren eller den som har fullmakt fra ham;
 - i. «statsborger» betyr:
 - I. enhver fysisk person som er borger av en kontraherende stat;
 - II. enhver juridisk person, interessentskap eller sammenslutning som erverver sin status som sådan i henhold til gjeldende lovgivning i en kontraherende stat.
2. Når en kontraherende stat på et hvilket som helst tidspunkt anvender denne overenskomsten, skal ethvert uttrykk som ikke er definert i overenskomsten, når ikke annet fremgår av sammenhengen, ha den betydning som uttrykket på dette tidspunkt har i henhold til lovgivningen i denne stat med hensyn til de skatter som overenskomsten får anvendelse på. Den betydning som uttrykket har i henhold til skattelovgivningen i denne stat, gjelder fremfor den betydningen som uttrykket gis i annen lovgivning i denne stat.

Artikkel 4 *Skattemessig bopel*

1. I denne overenskomst betyr uttrykket «person bosatt i en kontraherende stat» enhver person som i henhold til lovgivningen i denne stat er skattepliktig der på grunnlag av domisil, bopel, sete for ledelsen eller ethvert annet lignende kriterium og omfatter også denne stat, dens regionale eller lokale forvaltningsmyndigheter. Uttrykket omfatter imidlertid ikke personer som er skattepliktig i denne stat bare på grunnlag av inntekt fra kilder i denne stat.
2. Når en fysisk person ifølge bestemmelsene i punkt 1 er bosatt i begge kontraherende stater, skal hans status avgjøres etter følgende regler:
 - a. han skal anses som bosatt bare i den stat hvor han disponerer fast bolig. Hvis han disponerer fast bolig i begge stater, skal han anses som bosatt bare i den stat hvor han har de sterkeste personlige og økonomiske forbindelser (sentrum for livsinteressene);
 - b. hvis det ikke kan bringes på det rene i hvilken stat han har sentrum for livsinteressene, eller hvis han ikke disponerer en fast bolig i noen av dem, skal han anses for bosatt bare i den stat hvor han har vanlig opphold;
 - c. hvis han har vanlig opphold i begge stater eller ikke i noen av dem, skal han anses for bosatt bare i den stat hvor han er statsborger;
 - d. hvis han er statsborger av begge stater eller ikke av noen av dem, skal de kompetente myndigheter i de kontraherende stater avgjøre spørsmålet ved gjensidig avtale.
3. Når en annen person enn en fysisk person ifølge bestemmelsene i punkt 1 anses for hjemmehørende i begge kontraherende stater, skal den anses som hjemmehørende bare i den stat hvor dens virkelige ledelse har sitt sete.

Artikkel 5 *Fast driftssted*

1. Uttrykket «fast driftssted» betyr i denne overenskomst et fast forretningssted gjennom hvilket et foretaks virksomhet helt eller delvis blir utøvet.
2. Uttrykket «fast driftssted» omfatter særlig:
 - a. et sted hvor deler av foretaket har sin ledelse;
 - b. en filial;
 - c. et kontor;
 - d. en fabrikk;
 - e. et verksted, og
 - f. et bergverk, en olje- eller gasskilde, et steinbrudd eller ethvert annet sted hvor naturforekomster utvinnes.

3. «Fast driftssted» omfatter også:
 - a. stedet for et bygningsarbeid, et anleggs-, monterings- eller installasjonsprosjekt, eller kontroll- eller rådgivningsvirksomhet tilknyttet slike, men bare hvis stedet opprettholdes, eller prosjektet eller virksomheten varer i mer enn seks måneder;
 - b. utførelsen av tjenester, herunder andre ledelses- eller rådgivningstjenester enn de som nevnes i underpunkt (a) i dette punkt, som et foretak i en kontraherende stat yter gjennom ansatte eller andre fysiske personer som er engasjert av foretaket for slikt formål, men bare hvis virksomhet av denne art finner sted i den annen kontraherende stat i ett eller flere tidsrom på mer enn seks måneder i løpet av enhver tolv månedersperiode.
4. Uansett de foranstående punkter i denne artikkel, skal uttrykket «fast driftssted» ikke anses å omfatte:
 - a. bruk av innretninger utelukkende til lagring eller utstilling av varer som tilhører foretaket;
 - b. opprettholdelsen av et varelager som tilhører foretaket utelukkende for lagring eller utstilling;
 - c. opprettholdelsen av et varelager som tilhører foretaket utelukkende for bearbeidelse ved et annet foretak;
 - d. opprettholdelsen av et fast forretningssted utelukkende for innkjøp av varer eller til innsamling av opplysninger for foretaket;
 - e. opprettholdelsen av et fast forretningssted utelukkende for å drive enhver annen aktivitet for foretaket, som er av forberedende art eller har karakter av en hjelpevirksomhet;
 - f. opprettholdelsen av et fast forretningssted utelukkende for en kombinasjon av aktiviteter som er nevnt i underpunktene a) til e), forutsatt at det faste forretningsstedets samlede virksomhet som skriver seg fra denne kombinasjon, er av forberedende art eller har karakter av en hjelpevirksomhet.
5. Når en person, som ikke er en slik uavhengig mellommann som punkt 6 gjelder for, opptre i en kontraherende stat på vegne av et foretak i den annen kontraherende stat, skal foretaket uansett bestemmelsene i punktene 1 og 2 anses for å ha et fast driftssted i den førstnevnte stat for enhver virksomhet som denne person påtar seg for foretaket, hvis en slik person:
 - a. i den førstnevnte kontraherende stat har, og vanligvis utøver, fullmakt til å slutte kontrakter på vegne av foretaket. Dette gjelder ikke hvis virksomheten er begrenset til å omfatte aktiviteter nevnt i punkt 4, og som, hvis den ble utøvet gjennom et fast forretningssted, ikke ville ha gjort dette faste forretningssted til et fast driftssted etter bestemmelsene i nevnte punkt; eller
 - b. ikke har slik fullmakt, men vanligvis opprettholder et varelager i den førstnevnte stat som han på vegne av foretaket regelmessig utleverer varer fra.
6. Et foretak skal ikke anses for å ha et fast driftssted i en kontraherende stat bare av den grunn at det driver forretningsvirksomhet i denne stat gjennom en megler, kommisjonær eller annen uavhengig mellommann, såfremt disse personer opptre innenfor rammen av sin ordinære forretningsvirksomhet.
7. Den omstendighet at et selskap hjemmehørende i en kontraherende stat kontrollerer eller blir kontrollert av et selskap som er hjemmehørende i den annen kontraherende stat, eller som utøver forretningsvirksomhet i denne annen stat (enten gjennom et fast driftssted eller på annen måte), medfører ikke i seg selv at et av disse selskaper anses for et fast driftssted for det annet.

Artikkel 6 *Inntekt av fast eiendom*

1. Inntekt som en person bosatt i en kontraherende stat oppbeholder av fast eiendom (herunder inntekt av jordbruk eller skogbruk) som ligger i den annen kontraherende stat, kan skattlegges i denne annen stat.
2. Uttrykket «fast eiendom» skal ha den betydning som det har etter lovgivningen i den kontraherende stat hvor vedkommende eiendom ligger. Uttrykket skal under enhver omstendighet omfatte tilbehør til fast eiendom (herunder besetning og redskaper som anvendes i jordbruk og skogbruk), rettigheter som er undergitt privatrettens regler om fast eiendom, bruksrett til fast eiendom og rett til varierende eller faste ytelser som vederlag for utnyttelse av eller retten til å utnytte mineralforekomster, kilder og andre naturforekomster. Skip og luftfartøy skal ikke anses som fast eiendom.
3. Bestemmelsene i punkt 1 får anvendelse på inntekt som oppbæres ved direkte bruk, utleie eller ved enhver annen form for utnyttelse av fast eiendom.
4. Bestemmelsene i punktene 1 og 3 får også anvendelse på inntekt av fast eiendom som tilhører et foretak.

Artikkel 7

Fortjeneste ved forretningsvirksomhet

1. Fortjeneste som oppbæres av et foretak i en kontraherende stat skal bare kunne skattlegges i denne stat, med mindre foretaket utøver forretningsvirksomhet i den annen kontraherende stat gjennom et fast driftssted der. Hvis foretaket utøver slik forretningsvirksomhet, kan dets fortjeneste skattlegges i den annen stat, men bare så meget av den som kan tilskrives dette faste driftssted.
2. Når et foretak i en kontraherende stat utøver forretningsvirksomhet i den annen kontraherende stat gjennom et fast driftssted der, skal det, med forbehold av bestemmelsene i punkt 3, i hver kontraherende stat tilskrives det faste driftssted den fortjeneste som det ventelig ville ha ervervet hvis det hadde vært et særskilt og selvstendig foretak som utøvet samme eller lignende virksomhet under de samme eller lignende forhold og som opptrådte helt uavhengig i forhold til det foretak hvis faste driftssted det er.
3. Ved fastsettelsen av et fast driftssteds fortjeneste skal det innrømmes fradrag for utgifter som er påløpt i forbindelse med det faste driftssted, herunder direksjons- og alminnelige administrasjonsutgifter, uansett om de er påløpt i den stat hvor det faste driftssted ligger eller andre steder.
4. Ingen fortjeneste skal henføres til et fast driftssted utelukkende i anledning av dettes innkjøp av varer for foretaket.
5. Ved anvendelse av de foranstående punkter skal den fortjeneste som tilskrives det faste driftssted fastsettes etter den samme fremgangsmåte hvert år, med mindre det er god og fyllestgjørende grunn for noe annet.
6. Hvor fortjenesten omfatter inntekter som er særskilt omhandlet i andre artikler i denne overenskomst, skal bestemmelsene i disse artikler ikke berøres av reglene i nærværende artikkel.

Artikkel 8

Skipsfart, luftfart og containere

1. Fortjeneste oppbåret av en person bosatt i en kontraherende stat ved driften av skip eller luftfartøy i internasjonal fart skal bare kunne skattlegges i denne stat.
2. Uansett bestemmelsene i artikkel 12, skal uttrykket «fortjeneste ved driften av skip eller luftfartøy i internasjonal fart» i denne artikkel også omfatte fortjeneste oppbåret ved utleie av skip eller luftfartøy som leies ut på hel (tids- eller farts-) basis, og inkluderer fortjeneste oppbåret ved utleie av skip eller luftfartøy på bareboat basis, men bare hvis slik utleievirksomhet utøvet av en person bosatt i en kontraherende stat står i sammenheng med den aktivitet som omhandles i punkt 1.
3. Uansett bestemmelsene i artikkel 12 skal fortjeneste oppbåret av en person bosatt i en kontraherende stat ved bruk, vedlikehold eller utleie av containere (innbefattet tilhengere og tilknyttet utstyr for transport av containere) benyttet til transport av varer, bare kunne skattlegges i denne stat med mindre slike containere eller tilhengere og tilknyttet utstyr er benyttet til transport bare mellom steder i den andre kontraherende stat.
4. Bestemmelsene i punktene 1 og 3 får også anvendelse på fortjeneste oppbåret ved deltakelse i en «pool», et felles forretningsforetak eller i et internasjonalt driftskontor.
5. Bestemmelsene i punktene 1, 3 og 4 får anvendelse på fortjeneste oppbåret av det felles norske, danske og svenske luftfartskonsortium Scandinavian Airlines System (SAS), men bare i den utstrekning fortjenesten oppbåret av SAS Norge ASA, den norske interessent i Scandinavian Airlines System (SAS), svarer til dets andel i nevnte organisasjon.

Artikkel 9

Foretak med fast tilknytning til hverandre

1. I tilfelle hvor
 - a. et foretak i en kontraherende stat deltar direkte eller indirekte i ledelsen, kontrollen eller kapitalen i et foretak i den annen kontraherende stat, eller
 - b. samme personer deltar direkte eller indirekte i ledelsen, kontrollen eller kapitalen i et foretak i en kontraherende stat og et foretak i den annen kontraherende stat,skal følgende gjelde: Dersom det i slike tilfelle mellom de to foretak blir avtalt eller pålagt vilkår i deres kommersielle eller finansielle samkvem som avviker fra dem som ville ha vært avtalt mellom uavhengige foretak, kan enhver fortjeneste som uten disse vilkår ville ha tilfalt et av foretakene, men i kraft av disse vilkår ikke har tilfalt dette, medregnes i og skattlegges sammen med dette foretakets fortjeneste.
2. I tilfelle hvor en kontraherende stat medregner i fortjenesten til et foretak som er hjemmehørende i denne stat – og skattlegger i samsvar med dette – fortjeneste som et foretak i den annen kontraherende stat er blitt skattlagt for i denne annen stat, og denne medregnede fortjeneste er

fortjeneste som ville ha tilfalt foretaket i den førstnevnte stat dersom vilkårene som ble avtalt mellom foretakene hadde vært slike som ville ha blitt avtalt mellom uavhengige foretak, da kan den annen stat foreta en passende justering av den skatt som er beregnet av denne fortjeneste. Ved slik justering skal det tas hensyn til denne overenskomsts øvrige bestemmelser og de kompetente myndigheter i de kontraherende stater skal om nødvendig rådføre seg med hverandre.

Artikkel 10

Dividender

1. Dividender som utdeles av et selskap hjemmehørende i en kontraherende stat til en person bosatt i den annen kontraherende stat, kan skattlegges i denne annen stat.
2. Slike dividender kan imidlertid også skattlegges i den kontraherende stat hvor det selskap som utdeler dividendene er hjemmehørende og i henhold til denne stats lovgivning, men hvis den virkelige rettighetshaver til dividendene er en person bosatt i den annen kontraherende stat, skal den skatt som ilegges ikke overstige:
 - a. 0 prosent av dividendenes bruttobeløp hvis den virkelige rettighetshaver er et selskap som direkte innehar minst 10 prosent av kapitalen i det selskap som utdeler dividendene;
 - b. 15 prosent av dividendenes bruttobeløp i alle andre tilfelle.Bestemmelsene i dette punkt berører ikke skattleggingen av selskapet for så vidt angår den fortjeneste som dividendene utdeles av.
3. Når dividendene er oppebåret av regjeringen i en kontraherende stat, eller dens regionale eller lokale forvaltningsmyndighet, som også er den virkelige rettighetshaver til dividendene, skal dividendene bare kunne skattlegges i denne stat. Ved anvendelsen av dette punkt skal uttrykket «regjeringen i en kontraherende stat» omfatte:
 - a. I Norge:
 - I. Norges Bank;
 - II. Petroleumsfondet;
 - III. Folketrygdfondet; og
 - IV. et offentligrettslig organ eller en institusjon som er helt eller hovedsakelig eid av den norske regjeringen, og som de kompetente myndigheter i de kontraherende stater til enhver tid måtte bli enige om;
 - b. I Tsjekkia:
 - I. Tsjekkias sentralbank; og
 - II. et offentligrettslig organ eller en institusjon som er helt eller hovedsakelig eid av den tsjekkiske regjeringen, og som de kompetente myndigheter i de kontraherende stater til enhver tid måtte bli enige om.
4. Uttrykket «dividender» i denne artikkel betyr inntekt av aksjer eller andre rettigheter som ikke er gjeldsfordringer, med rett til andel i overskudd, samt annen inntekt som er undergitt den samme skattemessige behandling som inntekt av aksjer etter lovgivningen i den stat hvor selskapet som foretar betalingen er hjemmehørende.
5. Bestemmelsene i punktene 1 og 2 får ikke anvendelse når den virkelige rettighetshaver til dividendene er bosatt i en kontraherende stat og utøver forretningsvirksomhet gjennom et fast driftssted i den annen kontraherende stat hvor det utdelende selskap er hjemmehørende, og de rettigheter hvorav dividendene utdeles reelt er knyttet til det faste driftssted. I så fall får bestemmelsene i henholdsvis artikkel 7 anvendelse.
6. Når et selskap hjemmehørende i en kontraherende stat oppebærer fortjeneste eller inntekt fra den annen kontraherende stat, kan denne annen stat ikke skattlegge dividender utdelt av selskapet, med mindre dividendene er utdelt til en person bosatt i denne annen stat, eller de rettigheter som dividendene utdeles av reelt er knyttet til et fast driftssted i denne annen stat, og kan heller ikke skattlegge selskapets ikke-utdelte overskudd selv om de utdelte dividender eller det ikke-utdelte overskudd består helt eller delvis av fortjeneste eller inntekt som skriver seg fra denne annen stat.

Artikkel 11

Renter

1. Renter som skriver seg fra en kontraherende stat og oppebæres av en person bosatt i den annen kontraherende stat, skal bare kunne skattlegges i denne annen stat.
2. Uttrykket «renter» i denne artikkel betyr inntekt av fordringer av enhver art, uansett om de er sikret ved pant i fast eiendom eller ikke. Uttrykket omfatter særlig inntekt av statsobligasjoner og andre obligasjoner eller gjeldsbrev, herunder agiobeløp og gevinster som knytter seg til slike obligasjoner eller gjeldsbrev. Straffetillegg for sen betaling (herunder morarenter) anses ikke som

renter etter denne artikkel. Uttrykket «renter» skal ikke omfatte inntekt som anses som dividende etter punkt 4 i artikkel 10.

3. Bestemmelsene i punkt 1 får ikke anvendelse når den virkelige rettighetshaver til rentene er bosatt i en kontraherende stat og utøver forretningsvirksomhet gjennom et fast driftssted i den annen kontraherende stat hvor rentene skriver seg fra, og den fordring som foranlediger rentebetalingen, reelt er knyttet til det faste driftsstedet. I så fall får bestemmelsene i artikkel 7 anvendelse.
4. Renter skal anses å skrive seg fra en kontraherende stat når betaleren er en person bosatt i denne stat. Når imidlertid den person som betaler rentene, enten personen er bosatt i en av de kontraherende stater eller ikke, i en kontraherende stat har et fast driftssted som den gjeld rentene betales av er knyttet til, og som rentene belastes, da skal slike renter anses å skrive seg fra den stat hvor det faste driftsstedet ligger.
5. Når rentebeløpet, på grunn av et særlig forhold mellom betaleren og den virkelige rettighetshaver eller mellom begge og tredjemann, og sett i relasjon til den gjeld som det erlegges for, overstiger det beløp som ville ha vært avtalt mellom betaleren og den virkelige rettighetshaver hvis det særlige forhold ikke hadde foreligget, skal bestemmelsene i denne artikkel bare få anvendelse på det sistnevnte beløp. I så fall skal den overskytende del av betalingen kunne skattlegges i henhold til lovgivningen i hver av de kontraherende stater under hensyntagen til denne overenskomsts øvrige bestemmelser.

Artikkel 12

Royalty

1. Royalty som skriver seg fra en kontraherende stat og som utbetales til en person bosatt i den annen kontraherende stat, kan skattlegges i denne annen stat.
2. Med unntak de betalinger som nevnes i underpunkt a) i punkt 3, kan imidlertid slik royalty også skattlegges i den kontraherende stat som den skriver seg fra og i henhold til denne stats lovgivning, men hvis den virkelige rettighetshaver til royaltyen er bosatt i den annen kontraherende stat, skal den skatt som ilegges ikke overstige
 - a. 5 prosent av royaltyens bruttobeløp for så vidt gjelder betalinger som nevnt i underpunkt b) i punkt 3;
 - b. 10 prosent av royaltyens bruttobeløp for så vidt gjelder betalinger som nevnt i underpunkt c) i punkt 3.
3. Uttrykket «royalty» i denne artikkel betyr betaling av enhver art som mottas som vederlag for bruken av, eller retten til å bruke:
 - a. enhver opphavsrett til verker av litterær, kunstnerisk eller vitenskapelig karakter, herunder kinematografiske filmer, eller filmer eller bånd for radio- eller fjernsynsutsendelse, men unntatt computer software;
 - b. et hvert industrielt, kommersielt eller vitenskapelig utstyr;
 - c. alle slags patenter, varemerker, mønster eller modeller, tegninger, hemmelige formler eller fremstillingsmåter eller computer software, eller for opplysninger om industrielle, kommersielle eller vitenskapelige erfaringer.
4. Bestemmelsene i punkt 1 og 2 får ikke anvendelse når den virkelige rettighetshaver til royaltyen er bosatt i en kontraherende stat og utøver forretningsvirksomhet gjennom et fast driftssted i den annen kontraherende stat hvor royaltyen skriver seg fra, og den rettighet eller eiendom som foranlediger betalingen av royaltyen, reelt er knyttet til det faste driftsstedet. I så fall får bestemmelsene i artikkel 7 anvendelse.
5. Royalty skal anses å skrive seg fra en kontraherende stat når betaleren er en person bosatt i denne stat. Når imidlertid den person som betaler royaltyen, enten personen er bosatt i en av de kontraherende stater eller ikke, i en kontraherende stat har et fast driftssted som forpliknelsen til å betale royalty er knyttet til, og som royaltyen belastes, da skal slik royalty anses å skrive seg fra den stat hvor det faste driftsstedet ligger.
6. Når royaltybeløpet, på grunn av et særlig forhold mellom betaleren og den virkelige rettighetshaver eller mellom begge og tredjemann, og sett i relasjon til den bruk, rettighet eller opplysning som det er vederlag for, overstiger det beløp som ville ha vært avtalt mellom betaleren og den virkelige rettighetshaver hvis det særlige forhold ikke hadde foreligget, skal bestemmelsene i denne artikkel bare få anvendelse på det sistnevnte beløp. I så fall skal den overskytende del av betalingen kunne skattlegges i henhold til lovgivningen i hver av de kontraherende stater under hensyntagen til de øvrige bestemmelser i denne overenskomsten.

Artikkel 13

Formuesgevinst

1. Gevinst som en person bosatt i en kontraherende stat oppebærer ved avhendelse av fast eiendom som omhandlet i artikkel 6, og som ligger i den annen kontraherende stat, kan skattlegges i denne annen stat.
2. Gevinst ved avhendelse av løsøre som utgjør driftsmidler knyttet til et fast driftssted som et foretak i en kontraherende stat har i den annen kontraherende stat, kan skattlegges i denne annen stat. Det samme gjelder gevinst ved avhendelse av slikt fast driftssted (alene eller sammen med hele foretaket).
3. Gevinst oppebåret av en person bosatt i en kontraherende stat ved avhendelse av skip eller luftfartøy drevet i internasjonal fart eller av løsøre knyttet til driften av slike skip eller luftfartøy, skal bare kunne skattlegges i denne stat.
4. Gevinst oppebåret av en person bosatt i en kontraherende stat ved avhendelse av containere (innbefattet tilhengere og tilknyttet utstyr for transport av containere) benyttet til transport av varer, skal bare kunne skattlegges i denne kontraherende stat, med mindre slike containere eller tilhengere og tilknyttet utstyr benyttes til transport bare mellom steder i den annen kontraherende stat.
5. Gevinster som en fysisk person bosatt i en kontraherende stat oppebærer ved avhendelsen av aksjer eller andre selskapsrettigheter i et selskap hjemmehørende i den annen kontraherende stat, og gevinster ved avhendelsen av opsjoner eller andre finansielle instrumenter knyttet til slike aksjer eller rettigheter, kan skattlegges i denne annen stat, men bare hvis avhenderen har vært bosatt i denne annen stat på noe tidspunkt i løpet av de siste fem år umiddelbart forut for avhendelsen av aksjene, rettighetene, opsjonene eller finansielle instrumentene.
6. Gevinst ved avhendelse av enhver annen formuesgjenstand enn dem som er omhandlet i de foranstående punkter i denne artikkel, skal bare kunne skattlegges i den kontraherende stat hvor avhenderen er bosatt.

Artikkel 14

Inntekt fra arbeid

1. Med forbehold av bestemmelsene i artiklene 15, 17 og 18 skal lønn og annen lignende godtgjørelse som en person bosatt i en kontraherende stat mottar i anledning av lønnsarbeid, bare kunne skattlegges i denne stat, med mindre lønnsarbeidet er utført i den annen kontraherende stat. Hvis arbeidet er utført der, kan godtgjørelse som skriver seg fra dette, skattlegges i denne annen stat.
2. Uansett bestemmelsene i punkt 1, skal godtgjørelse som en person bosatt i en kontraherende stat mottar i anledning av lønnsarbeid utført i den annen kontraherende stat, bare kunne skattlegges i den førstnevnte stat, dersom alle de følgende betingelser er oppfylt:
 - a. mottakeren oppholder seg i den annen stat i et eller flere tidsrom som til sammen ikke overstiger 183 dager i løpet av enhver tolv månedersperiode som begynner eller slutter i det angjeldende skatteår; og
 - b. godtgjørelsen er betalt av, eller på vegne av en arbeidsgiver som er bosatt i den stat hvor mottakeren er bosatt; og
 - c. godtgjørelsen ikke belastes et fast driftssted som arbeidsgiveren har i den annen stat.
3. Punkt 2 i denne artikkel kommer ikke til anvendelse på godtgjørelse som en person bosatt i en kontraherende stat mottar for arbeid utført i den annen kontraherende stat og som betalt av, eller på vegne av, en arbeidsgiver som ikke er bosatt i den annen stat, hvis:
 - a. mottakeren utfører tjenester i løpet av ansettelsesforholdet til en annen person enn den arbeidsgiveren som direkte eller indirekte har oppsyn med, styrer eller kontrollerer måten tjenestene er utført på; og
 - b. arbeidsgiveren ikke er ansvarlig for å oppfylle de formål som tjenestene er ytet i anledning av.
4. Uansett de foranstående bestemmelser i denne artikkel, skal godtgjørelse som en person bosatt i en kontraherende stat mottar for lønnsarbeid utført om bord i skip eller luftfartøy drevet i internasjonal fart, bare kunne skattlegges i denne stat.

Artikkel 15

Styregodtgjørelse

Styregodtgjørelse og andre lignende vederlag som oppebæres av en person bosatt i en kontraherende stat, i egenskap av medlem av styret eller lignende organ i et selskap som er hjemmehørende i den annen kontraherende stat, kan skattlegges i denne annen stat.

Artikkel 16

Artister og idrettsutøvere

1. Uansett bestemmelsene i artiklene 7 og 14, kan inntekt som en person bosatt i en kontraherende stat oppebærer ved personlig virksomhet utøvet i den annen kontraherende stat som artist, så som skuespiller, filmskuespiller, radio- eller fjernsynsartist eller musiker, eller som idrettsutøver, skattlegges i denne annen stat.
2. Når inntekt som skriver seg fra personlig virksomhet utøvet av en artist eller en idrettsutøver i denne egenskap, ikke tilfaller artisten eller idrettsutøveren selv, men en annen person, kan inntekten, uansett bestemmelsene i artiklene 7 og 14, skattlegges i den kontraherende stat hvor artisten eller idrettsutøveren utøver virksomheten.

Artikkel 17

Pensjoner, livrenter, trygdeytelser og underholdsbidrag

1. Pensjoner, herunder trygdeytelser, og livrenter som skriver seg fra en kontraherende stat og som betales til en person bosatt i den annen kontraherende stat, kan skattlegges i den førstnevnte stat.
2. Uttrykket «livrente» betyr et fastsatt beløp, som betales til en fysisk person periodisk til fastsatte tider på livstid eller i løpet av et bestemt eller konstaterbart tidsrom, og som erlegges i henhold til en forpliktelse til å foreta disse utbetalinger som motytelse for dertil svarende fullt vederlag i penger eller pengers verdi.
3. Underholdsbidrag og annet beløp til underhold som betales til en person bosatt i en kontraherende stat skal bare kunne skattlegges i denne stat. Imidlertid skal ethvert underholdsbidrag eller annet beløp til underhold som betales av en person bosatt i en kontraherende stat til en person bosatt i den annen kontraherende stat, i den utstrekning det ikke er fradragsberettiget for betaleren, bare kunne skattlegges i den førstnevnte stat.

Artikkel 18

Offentlig tjeneste

1.
 - a. Lønn og annen lignende godtgjørelse, unntatt pensjon, som utredes av en kontraherende stat, eller av dens regionale eller lokale forvaltningsmyndigheter til en fysisk person for tjenester som er ytet denne stat eller forvaltningsmyndighet, skal bare kunne skattlegges i denne stat.
 - b. Slik lønn og annen lignende godtgjørelse skal imidlertid kunne skattlegges bare i den annen kontraherende stat hvis tjenestene er utført i denne stat og mottakeren er bosatt i denne stat og:
 - I. er statsborger av denne stat; eller
 - II. ikke bosatte seg i denne stat bare i den hensikt å utføre nevnte tjenester.
2. Bestemmelsene i artiklene 14, 15 og 16 skal få anvendelse på lønn og annen lignende godtgjørelse, unntatt pensjon, i anledning tjenester som er ytet i forbindelse med forretningsvirksomhet drevet av en kontraherende stat, eller en av dens regionale eller lokale forvaltningsmyndigheter.

Artikkel 19

Studenter

En student eller forretningslærling som er, eller umiddelbart før sitt opphold i en kontraherende stat var, bosatt i den annen kontraherende stat, og som oppholder seg i den førstnevnte stat utelukkende for sin utdanning eller opplæring, skal ikke skattlegges i denne stat for beløp som han mottar til underhold, utdanning eller opplæring, forutsatt at disse beløp skriver seg fra kilder utenfor denne stat.

Artikkel 20

Virksomhet utenfor kysten

1. Bestemmelsene i denne artikkel skal få anvendelse uansett enhver annen bestemmelse i denne overenskomst.
2. En foretak i en kontraherende stat som driver virksomhet utenfor kysten av den annen kontraherende stat knyttet til undersøkelse eller utnyttelse av havbunnen eller undergrunnen eller deres naturforekomster i denne annen stat, skal, med forbehold av punktene 3 og 4 i denne artikkel, med hensyn til denne virksomhet anses for å drive virksomhet i denne annen stat gjennom et fast driftssted der.
3. Bestemmelsene i punkt 2 og punkt 6 b) får ikke anvendelse dersom sokkelvirksomheten er utøvet i ett eller flere tidsrom som til sammen ikke overstiger 30 dager i løpet av enhver tolv månedersperiode som begynner eller slutter i det angjeldende skatteår. Ved anvendelsen av dette punkt skal imidlertid følgende gjelde:

- a. virksomhet utøvet av et foretak som er tilknyttet et annet foretak skal anses for å være utøvet av det foretak det er tilknyttet hvis den angjeldende virksomhet i vesentlig grad er den samme som den virksomhet som det sistnevnte foretak utøver der;
 - b. to foretak skal anses for å ha fast tilknytning til hverandre hvis
 - I. et foretak deltar direkte eller indirekte i ledelsen, kontrollen eller kapitalen i et annet foretak, eller
 - II. samme personer deltar direkte eller indirekte i ledelsen, kontrollen eller kapitalen i begge foretakene.
4. Fortjeneste oppebåret av et foretak i en kontraherende stat ved transport av forsyninger eller personell til et område eller mellom områder hvor det foregår sokkelvirksomhet knyttet til undersøkelse eller utnyttelse av havbunnen eller undergrunnen eller deres naturforekomster i den annen kontraherende stat, eller ved driften av taubåter og eller andre hjelpefartøy knyttet til slik sokkelvirksomhet, skal bare kunne skattlegges i den stat der foretaket er hjemmehørende.
- 5.
- a. Med forbehold av underpunkt b) i dette punkt, kan lønn og annen lignende godtgjørelse som en person bosatt i en kontraherende stat mottar i anledning av lønnsarbeid knyttet til undersøkelse eller utnyttelse av havbunnen eller undergrunnen eller deres naturforekomster i den annen kontraherende stat, skattlegges i denne annen stat i den utstrekning arbeidet er utført utenfor kysten av denne stat. Slik godtgjørelse skal imidlertid kunne skattlegges bare i den førstnevnte stat hvis arbeidet er utøvet utenfor kysten i den annen stat for en arbeidsgiver som ikke er bosatt i denne annen stat og forutsatt at arbeidet er utøvet der i ett eller flere tidsrom som til sammen ikke overstiger 30 dager i løpet av en tolv månedersperiode som begynner eller slutter i det angjeldende skatteår.
 - b. Lønn og annen lignende godtgjørelse som en person bosatt i en kontraherende stat oppebærer i anledning av lønnsarbeid utført om bord i et skip eller luftfartøy som benyttes til transport av forsyninger eller personell til eller innen et område hvor det foregår sokkelvirksomhet knyttet til undersøkelse eller utnyttelse av havbunnen eller undergrunnen eller deres naturforekomster i en kontraherende stat, eller for lønnsarbeid utført om bord i taubåter eller andre hjelpefartøy knyttet til slik virksomhet, skal bare kunne skattlegges i den kontraherende stat hvor mottakeren er bosatt, med mindre arbeidsgiveren er bosatt i den andre staten. I et slikt tilfelle kan inntekten skattlegges i denne annen stat.
6. Gevinst som en person bosatt i en kontraherende stat oppebærer ved avhendelse av:
- a. rettigheter til undersøkelse eller utnyttelse; eller
 - b. eiendeler som befinner seg i den annen kontraherende stat og som benyttes i forbindelse med undersøkelsen eller utnyttelsen av havbunnen eller undergrunnen eller deres naturforekomster i denne annen stat; eller
 - c. aksjer hvis verdi helt eller for den vesentligste del, direkte eller indirekte, skriver seg fra slike rettigheter eller slike eiendeler, eller fra slike rettigheter og slike eiendeler sett under ett, kan skattlegges i denne annen stat.

I dette punkt betyr uttrykket «rettigheter til undersøkelse eller utnyttelse» rettigheter til aktiva som skal utvinnes ved undersøkelsen eller utnyttelsen av havbunnen eller undergrunnen eller deres naturforekomster i den annen kontraherende stat, herunder rettigheter til andeler i eller fordeler av slike aktiva.

Artikkel 21

Annen inntekt

1. Inntekter som oppebæres av en person bosatt i en kontraherende stat, og som ikke er omhandlet i de foranstående artikler i denne overenskomst, skal uansett hvor de skriver seg fra bare kunne skattlegges i denne stat.
2. Bestemmelsene i punkt 1 får ikke anvendelse på inntekt, bortsett fra inntekt av fast eiendom som definert i artikkel 6 punkt 2, når mottakeren av slik inntekt er bosatt i en kontraherende stat og utøver forretningsvirksomhet gjennom et fast driftssted i den annen kontraherende stat, og den rettighet eller eiendom som inntekten skriver seg fra reelt er knyttet til det faste driftssted. I så fall får bestemmelsene i artikkel 7 anvendelse.

Artikkel 22

Unngåelse av dobbeltbeskatning

1. Med forbehold av bestemmelsene i Norges lovgivning om godskrivning mot norsk skatt av skatt betalt i et område utenfor Norge:

- a. når en person bosatt i Norge oppbærer inntekt som i henhold til bestemmelsene i denne overenskomst kan skattlegges i Tsjekkia, skal Norge innrømme som fradrag i den skatt som ilegges vedkommende persons inntekt, et beløp som tilsvarer den inntektsskatt som er betalt på denne inntekten i Tsjekkia.; Slikt fradrag skal imidlertid ikke overstige den del av inntektsskatten, beregnet før fradrag er gitt, som kan henføres til den inntekt som kan skattlegges i Tsjekkia.
 - b. Når, i henhold til enhver bestemmelse i denne overenskomst, inntekt som oppbæres av en person bosatt i Norge er unntatt fra beskatning i Norge, kan Norge likevel medregne inntekten i beskatningsgrunnlaget, men skal sette ned den norske skatten på inntekten med den del av inntektsskatten som kan henføres til den inntekt som skriver seg fra Tsjekkia.
2. For en person bosatt i Tsjekkia skal dobbeltbeskatning unngås som følger:
 - a. Tsjekkia kan, ved ileggelsen av skatt på personer bosatt i Tsjekkia, medregne i beskatningsgrunnlaget de inntekter som pålegges slike skatter og som i henhold til bestemmelsene i denne overenskomst kan skattlegges i Norge, men skal innrømme som fradrag i den skatt som påløper slik inntekt, et beløp som tilsvarer den inntektsskatt som er betalt i Norge. Slikt fradrag skal imidlertid ikke overstige den del av inntektsskatten, beregnet før fradrag er gitt, som kan henføres til den inntekt som kan skattlegges i Norge.
 - b. Når, i henhold til enhver bestemmelse i denne overenskomst, inntekt som oppbæres av en person bosatt i Tsjekkia er unntatt fra beskatning i Tsjekkia, kan Tsjekkia likevel ta hensyn til den unntatte inntekten ved beregningen av skatt på den øvrige inntekten.

Artikkel 23

Ikke-diskriminering

1. Statsborgere av en kontraherende stat skal ikke i den annen kontraherende stat være undergitt noen beskatning eller forpliktelse i sammenheng hermed, som er annerledes eller mer tyngende enn den beskatning og dermed sammenhengende forpliktelser som er eller måtte bli pålagt den annen stats borgere under de samme forhold, særlig med hensyn til bosettelse. Denne bestemmelse skal, uansett bestemmelsene i artikkel 1, også få anvendelse på personer som ikke er bosatt i en av eller begge de kontraherende stater.
2. Statsløse personer som er bosatt i en kontraherende stat skal ikke i den annen kontraherende stat være undergitt noen beskatning eller forpliktelse i sammenheng hermed, som er annerledes eller mer tyngende enn den beskatning og dermed sammenhengende forpliktelser som er eller måtte bli pålagt den annen stats egne borgere under de samme forhold, særlig med hensyn til bosettelse.
3. Beskatningen av et fast driftssted som et foretak i en kontraherende stat har i den annen kontraherende stat, skal i denne annen stat ikke være mindre gunstig enn beskatningen av foretak i denne annen stat som utøver samme virksomhet. Denne bestemmelse skal ikke tolkes slik at den forplikter en kontraherende stat til å innrømme personer bosatt i den annen kontraherende stat slike personlige fradrag, fritak og nedsettelser ved beskatningen, som den på grunn av sivilstand eller forsørgelsesbyrde innrømmer personer som er bosatt på dens eget område.
4. Med mindre bestemmelsene i artikkel 9 punkt 1, artikkel 11 punkt 5 eller artikkel 12 punkt 6 kommer til anvendelse, skal renter, royalty og andre utbetalinger fra et foretak i en kontraherende stat til en person bosatt i den annen kontraherende stat, være fradragsberettiget ved fastsettelsen av foretakets skattepliktige inntekt på de samme vilkår som tilsvarende utbetalinger ville vært om de hadde blitt utbetalt til en person bosatt i den førstnevnte stat.
5. Foretak i en kontraherende stat hvis kapital helt eller delvis eies eller kontrolleres, direkte eller indirekte av en eller flere personer som er bosatt i den annen kontraherende stat, skal ikke i den førstnevnte stat være undergitt noen beskatning eller forpliktelse i sammenheng hermed, som er annerledes eller mer tyngende enn den beskatning eller forpliktelser i sammenheng hermed som andre lignende foretak i den førstnevnte stat er eller måtte bli undergitt.
6. Bestemmelsene i denne artikkel skal uansett bestemmelsene i artikkel 2, få anvendelse på skatter av enhver art og betegnelse.

Artikkel 24

Fremgangsmåte ved inngåelse av gjensidige avtaler

1. Når en person mener at tiltak som er truffet i den ene eller begge kontraherende stater i forhold til ham medfører eller vil medføre en beskatning som ikke er overensstemmende med bestemmelsene i denne overenskomst, kan han fremme sin sak for den kompetente myndighet i den kontraherende stat hvor han er bosatt, eller hvis saken faller inn under punkt 1 i artikkel 23, for den kompetente myndighet i den kontraherende stat hvor han er statsborger. Dette kan gjøres uten at det påvirker hans rett til å anvende de rettsmidler som finnes i disse staters interne lovgivning. Saken må

fremmes innen tre år fra den første underretning om tiltak som medfører beskatning i strid med bestemmelsene i denne overenskomst.

2. Hvis den kompetente myndighet finner at innvendingen synes begrunnet, men ikke selv er i stand til å finne en tilfredsstillende løsning, skal den søke å få saken avgjort ved gjensidig avtale med den kompetente myndighet i den annen kontraherende stat med sikte på å unngå beskatning som ikke er overensstemmende med denne overenskomst. Enhver avtale som måtte komme i stand skal legges til grunn uansett tidsfristene i de kontraherende staters interne lovgivning.
3. De kompetente myndigheter i de kontraherende stater skal ved gjensidig avtale søke å løse enhver vanskelighet eller tvil som fortolkningen eller anvendelsen av denne overenskomst måtte fremby. De kan også rådføre seg med hverandre med sikte på å unngå dobbeltbeskatning i tilfeller som ikke er løst i denne overenskomst.
4. De kompetente myndigheter i de kontraherende stater kan sette seg i direkte forbindelse med hverandre med sikte på å få i stand en avtale som omhandlet i de foranstående punkter.

Artikkel 25

Utteksling av opplysninger

1. De kompetente myndigheter i de kontraherende stater skal utveksle slike opplysninger som er overskuelig relevante for å gjennomføre bestemmelsene i denne overenskomst, eller for forvaltningen eller iverksettelsen av de interne lovbestemmelser som angår skatter av enhver art som utskrives på vegne av de kontraherende stater, eller deres regionale eller lokale forvaltningsmyndigheter. Uttveksling skal bare skje i den utstrekning den beskatning som foreskrives, ikke er i strid med denne overenskomst. Uttvekslingen av opplysninger skal gjelde for skatter av alle typer og beskrivelser og er ikke begrenset av artiklene 1 og 2.
2. Opplysninger som er mottatt av en kontraherende stat i henhold til punkt 1, skal behandles som hemmelige på samme måte som opplysninger skaffet til veie med hjemmel i intern lovgivning i denne stat. Opplysningene må bare åpenbares for personer eller myndigheter (herunder domstoler, tilsyns- og forvaltningsorganer) som har til oppgave å utligne eller innkreve, eller å gjennomføre tvangsforføyninger eller annen rettsforfølgning eller avgjøre klager vedrørende de skatter som nevnes i punkt 1. Slike personer eller myndigheter skal nytte opplysningene bare til nevnte formål. De kan åpenbare opplysningene under offentlige rettsmøter eller i judisielle avgjørelser.
3. Bestemmelsene i punktene 1 og 2 skal ikke i noe tilfelle tolkes slik at de pålegger en kontraherende stat en forpliktelse til:
 - a. å sette i verk administrative tiltak som er i strid med dens egen eller den annen kontraherende stats lovgivning og administrative praksis;
 - b. å gi opplysninger som ikke kan fremskaffes i henhold til dens egen eller den annen kontraherende stats lovgivning eller vanlige administrative praksis;
 - c. å gi opplysninger som vil åpenbare næringsmessige, forretningsmessige, industrielle, kommersielle eller yrkesmessige hemmeligheter eller forretningsmetoder, eller opplysninger hvis åpenbaring ville stride mot allmenne interesser (ordre public).
4. Hvis en kontraherende stat har anmodet om opplysninger i medhold av denne artikkel, skal den annen kontraherende stat anvende sine midler for innhenting av opplysninger for å skaffe de anmodede opplysningene, selv om den annen stat ikke selv har behov for slike opplysninger til skatteformål. Begrensningene i punkt 3 gjelder for den forpliktelsen som følger av foregående setning, men ikke i noe tilfelle skal disse begrensningene tolkes slik at de tillater en kontraherende stat å avslå å skaffe opplysninger utelukkende fordi denne stat ikke har hjemlig interesse av slike opplysninger.
5. Ikke i noe tilfelle skal bestemmelsene i punkt 3 tolkes slik at de tillater en kontraherende stat å avslå å skaffe opplysninger utelukkende fordi opplysningene må innhentes fra en bank, annen finansiell institusjon, forvalter eller person som opptre i egenskap av representant eller fullmektig, eller fordi opplysningene vedrører eierskapsinteresser i en person.

Artikkel 26

Bistand til innfordring av skatter

1. De kontraherende stater skal påta seg å yte hverandre bistand til innfordring av skattekrav. Denne bistanden er ikke begrenset av artiklene 1 og 2. De kompetente myndigheter i de kontraherende stater kan ved gjensidig avtale fastsette hvordan denne artikkel skal anvendes.
2. Uttrykket «skattekrav» slik det anvendes i denne artikkel betyr et skyldig beløp som vedrører skatter av alle typer og beskrivelser som utskrives på vegne av de kontraherende stater eller deres regionale eller lokale forvaltningsmyndigheter, og som ikke er utskrevet i strid med denne

- overenskomst eller noen annen overenskomst som de kontraherende stater har tiltrådt, samt renter, administrative straffetillegg og omkostninger til innfordring og sikring, som vedrører slikt beløp.
3. Når en kontraherende stat etter lovgivningen i denne stat ved tvang kan iverksette innfordringen av et skattekrav som skyldneren etter lovgivningen i denne stat, ikke kan hindre innfordringen av, skal et skattekrav, etter anmodning fra denne stat, godtas av den annen kontraherende stat med hensyn til innfordring. Skattekravet skal innfordres i denne annen stat i samsvar med dens lovgivning om tvangsforføyninger og innfordring av dens egne skattekrav, som om skattekravet var den annen stats eget skattekrav som den annen stat etter dette punkt kunne anmodet om innfordring av.
 4. Når et skattekrav i en kontraherende stat er et krav som denne stat i henhold til sin lovgivning kan treffe tiltak for å sikre innfordringen av, skal dette kravet etter anmodning fra denne stat, godtas av den kompetente myndighet i den annen kontraherende stat med hensyn til å treffe sikringstiltak i denne annen stat. Den annen stat skal treffe tiltak for å sikre skattekravet i henhold til sin egen lovgivning som om skattekravet var et skattekrav i den annen stat, selv om den førstnevnte stat ikke kan iverksette innfordringen av skattekravet ved tvang eller skyldneren har en rett til å hindre at det innfordres.
 5. Uansett bestemmelsene i punktene 3 og 4 skal et skattekrav som en kontraherende stat har godtatt for de formål som nevnes i punktene 3 og 4, ikke på grunn av sin egenskap som sådan, undergis de tidsfrister eller få den prioritet som gis et skattekrav i henhold til lovgivningen i denne stat. I tillegg skal et skattekrav som en kontraherende stat har godtatt for de formål som nevnes i punktene 3 og 4, ikke i denne stat få noen form for prioritet som i henhold til lovgivningen i den annen kontraherende stat, kan anvendes på dette skattekravet.
 6. Det kan ikke fremmes søksmål for domstolene eller forvaltningsorganene i den ene kontraherende stat med hensyn til skattekravets eksistens, gyldighet eller beløp i den annen kontraherende stat.
 7. Når et skattekrav, på noe tidspunkt etter at en kontraherende stat har fremmet en anmodning etter punktene 3 eller 4 og før den annen kontraherende stat har innfordret og overført det aktuelle skattekravet til den førstnevnte stat, opphører å være
 - a. når det gjelder en anmodning etter punkt 3, et skattekrav som den førstnevnte stat ved tvang kan iverksette innfordringen av etter lovgivningen i denne stat og som skyldneren på det tidspunkt og i henhold til lovgivningen i denne stat, ikke kan hindre innfordringen av, eller
 - b. når det gjelder en anmodning etter punkt 4, et skattekrav som det i den førstnevnte stat i henhold til denne stats lovgivning, kan treffes tiltak for å sikre innfordring av,skal den kompetente myndighet i den førstnevnte stat omgående gi beskjed om disse omstendighetene til den kompetente myndighet i den annen stat. Den annen stat kan velge om den førstnevnte stat enten skal suspendere eller trekke tilbake sin anmodning.
 8. Bestemmelsene i denne artikkel skal ikke i noe tilfelle tolkes slik at de pålegger en kontraherende stat en forpliktelse til:
 - a. å sette i verk tiltak som er i strid med dens egen lovgivning eller administrativ praksis eller lovgivningen eller administrativ praksis i denne eller den annen kontraherende stat;
 - b. å sette i verk tiltak som den anser for å være i strid med allmenne interesser (ordre public);
 - c. å yte bistand dersom den annen kontraherende i henhold til denne stats lovgivning eller administrative praksis, ikke har benyttet alle rimelige midler med hensyn til henholdsvis innfordring eller sikring;
 - d. å yte bistand i de tilfeller hvor den administrative byrden for denne stat åpenbart ikke står i forhold til den fordel som den annen stat oppnår.

Artikkel 27

Medlemmer av diplomatiske stasjoner og -konsulat

1. Intet i denne overenskomst skal berøre de skattemessige privilegier som tilkommer medlemmer av diplomatiske stasjoner eller konsulat i henhold til folkerettens alminnelige regler eller bestemmelser i særlige avtaler.
2. I den utstrekning inntekt ikke er undergitt beskatning i mottakerstaten på grunn av skattemessige privilegier som tilkommer diplomatiske eller konsulære tjenestemenn i henhold til folkerettens alminnelige regler eller bestemmelser i særlige traktater, skal beskatningsretten være forbeholdt senderstaten.

Artikkel 28

Ikrafttredelse

1. Hver av de kontraherende stater skal gjennom diplomatiske kanaler gjøre kjent for den annen stat når de krav som stilles etter dens interne lovgivning for å sette denne overenskomst i kraft, er

gjennomført. Denne overenskomst trer i kraft på datoen for den siste av disse bekjentgjørelser og skal deretter ha virkning:

- a. med hensyn til skatter tilbakeholdt ved kilden, for inntekt betalt eller kreditert på eller etter 1. januar i det påfølgende kalenderåret etter det året da overenskomsten trer i kraft;
 - b. med hensyn til andre skatter på inntekt, for inntekt i et hvert skatteår som begynner på eller etter 1. januar i det påfølgende kalenderåret etter det året da overenskomsten trer i kraft.
2. Bestemmelsene i Overenskomst mellom Den sosialistiske Republikk Tsjekkoslovakias Regjering og Kongeriket Norges Regjering til unngåelse av dobbeltbeskatning med hensyn til skatter av inntekt og formue undertegnet i Oslo den 27. juni 1979, skal opphøre å være i kraft og å ha virkning i forholdet mellom Tsjekkia og Kongeriket Norge fra og med den datoen denne overenskomsten får virkning

Artikkel 29

Opphør

Denne overenskomst skal forbli i kraft inntil den sies opp av en kontraherende stat. Hver av de kontraherende stater kan si opp overenskomsten ved å inngi oppsigelsesvarsel gjennom diplomatiske kanaler minst seks måneder før utløpet av ethvert kalenderår som begynner etter utløpet av et tidsrom på fem år fra ikrafttredelsesdatoen for denne overenskomst. I så fall skal overenskomsten opphøre å ha virkning:

- a. med hensyn til skatter tilbakeholdt ved kilden, for inntekt betalt eller kreditert på eller etter 1. januar i det påfølgende kalenderåret etter det året da oppsigelsesvarsel er gitt;
- b. med hensyn til andre skatter på inntekt, for inntekt i et hvert skatteår som begynner på eller etter 1. januar i det påfølgende kalenderåret etter det året da oppsigelsesvarsel er gitt.

Til bekreftelse av foranstående har de undertegnende, som er gitt behørig fullmakt til dette av sine respektive regjeringer, undertegnet denne overenskomst.

Utferdiget i to eksemplarer i Praha den 19. oktober 2004 på det engelske språk.

17. des. 2004 nr. 64

Landbruksprotokoll mellom Norge og Tunisia

I henhold til kgl.res. av 10. desember 2004 ble protokollen inngått ved brevveksling 17. desember 2004. Protokollen trådte i kraft 1. august 2005.

Agricultural Protocol between the Kingdom of Norway and the Republic of Tunisia

17 December 2004

Sir,

I have the honour to confirm on behalf of the Government of Norway, that as a result of the negotiations which have taken place in the framework of the Free Trade Agreement between the EFTA States and the Republic of Tunisia (hereinafter called Tunisia), signed on 17 December 2004 in Geneva, and in accordance with Article 4 of that Agreement, the following Protocol concerning trade in basic agricultural products is concluded:

Norway shall grant tariff concessions to agricultural products originating in Tunisia as specified in Annex 1 to this Protocol.

The rules of origin for the purpose of implementing this Protocol are set out in Annex 2 to this Protocol.

Annex 1 and 2 shall constitute an integral part of this Protocol.

The Parties to this Protocol declare their readiness to foster, on a reciprocal basis, the harmonious development of trade in agricultural products within the framework of their respective agricultural policies and international obligations. The Parties will periodically review the development of their trade in agricultural products. Furthermore, should any difficulty emerge concerning their trade in agricultural products, the Parties shall hold consultations without delay and endeavour to find an appropriate solution.

If the Government of Tunisia agrees to the above, this Letter and your Letter in reply shall constitute an agreement that this Protocol shall be applied from the date of entry into force of the said Free Trade Agreement, provided that the Parties to this agreement have exchanged their instruments of acceptance or ratification or from the date of agreement on provisional application of the said Free Trade Agreement in relation to Norway and Tunisia.

This Protocol shall remain in force as long as the Parties to it remain parties to the Free Trade Agreement between the EFTA States and Tunisia.

Please accept, Sir, the assurances of my highest consideration.

17 December 2004

Sir,

I have the honour to acknowledge receipt of your Letter of today's date, which reads as follows:

«I have the honour to confirm on behalf of the Government of Norway, that as a result of the negotiations which have taken place in the framework of the Free Trade Agreement between the EFTA States and the Republic of Tunisia (hereinafter called Tunisia), signed on 17 December 2004 in Geneva, and in accordance with Article 4 of that Agreement, the following Protocol concerning trade in basic agricultural products is concluded:

Norway shall grant tariff concessions to agricultural products originating in Tunisia as specified in Annex 1 to this Protocol.

The rules of origin for the purpose of implementing this Protocol are set out in Annex 2 to this Protocol.

Annex 1 and 2 shall constitute an integral part of this Protocol.

The Parties to this Protocol declare their readiness to foster, on a reciprocal basis, the harmonious development of trade in agricultural products within the framework of their respective agricultural policies and international obligations. The Parties will periodically review the development of their trade in agricultural products. Furthermore, should any difficulty emerge concerning their trade in agricultural products, the Parties shall hold consultations without delay and endeavour to find an appropriate solution.

If the Government of Tunisia agrees to the above, this Letter and your Letter in reply shall constitute an agreement that this Protocol shall be applied from the date of entry into force of the said Free Trade Agreement, provided that the Parties to this agreement have exchanged their instruments of acceptance or ratification or from the date of agreement on provisional application of the said Free Trade Agreement in relation to Norway and Tunisia.

This Protocol shall remain in force as long as the Parties to it remain parties to the Free Trade Agreement between the EFTA States and Tunisia.»

I have the honour to confirm that the Government of Tunisia agrees to the proposals contained in your Letter. Therefore, your Letter and this Letter in reply thereto shall constitute a Protocol which shall be applied from the date of entry into force of the said Free Trade Agreement between the EFTA States and Tunisia, provided that the Parties to this agreement have exchanged their instruments of acceptance or ratification or from the date of agreement on provisional application of the said Free Trade Agreement in relation to Norway and Tunisia.

Please accept, Sir, the assurances of my highest consideration.

Landbruksprotokoll mellom Kongeriket Norge og Republikken Tunisia

17 desember 2004

Herr,

Jeg har den ære å bekrefte på vegne av den norske regjering at, som et resultat av forhandlingene som har funnet sted innenfor rammen av frihandelsavtalen mellom EFTA-statene og Republikken Tunisia (heretter kalt Tunisia), undertegnet den 17. desember 2004 i Genève, og i henhold til avtalens artikkel 4, er følgende protokoll vedrørende handel med basis landbruksvarer inngått:

Norge skal tilstå tollkonsesjoner på landbruksvarer med opprinnelse i Tunisia som spesifisert i vedlegg 1 til denne protokollen.

Opprinnelsesreglene for anvendelse av denne protokollen er gitt i vedlegg 2 til denne protokollen.

Vedlegg 1 og 2 skal utgjøre en integrert del av denne protokollen.

Partene til denne protokollen erklærer at de er rede til, på gjensidig basis, å fremme en harmonisk utvikling i handelen med landbruksvarer innenfor rammen av deres respektive landbrukspolitikk og internasjonale forpliktelser. Partene vil periodisk gjennomgå utviklingen i deres handel med landbruksvarer. Videre, skulle det oppstå problemer i deres handel med landbruksvarer, skal partene uten opphold holde konsultasjoner og tilstrebe å finne en hensiktsmessig løsning.

Hvis den tunisiske regjering sier seg enig i ovennevnte, vil dette brev sammen med Deres svarbrev danne en avtale om at denne protokollen skal anvendes fra samme dato som ovennevnte frihandelsavtale trer i kraft, forutsatt at partene til denne avtalen har utvekslet instrumenter for aksept eller ratifikasjon eller fra den dato midlertidig anvendelse av ovennevnte frihandelsavtale i forhold til Norge og Tunisia avtales.

Denne protokollen skal være gyldig så lenge partene i denne protokollen er parter i frihandelsavtalen mellom EFTA-statene og Tunisia.

Motta, Herr, forsikringen om min utmerkede høyaktelse.

17 desember 2004

Herr,

Jeg har den ære å erkjenne mottakelse av Deres brev i dag med følgende ordlyd:

«Jeg har den ære å bekrefte på vegne av den norske regjering at, som et resultat av forhandlingene som har funnet sted innenfor rammen av frihandelsavtalen mellom EFTA-statene og Republikken Tunisia (heretter kalt Tunisia), undertegnet den 17. desember 2004 i Genève, og i henhold til avtalens artikkel 4, er følgende protokoll vedrørende handel med basis landbruksvarer inngått:

Norge skal tilstå tollkonsesjoner på landbruksvarer med opprinnelse i Tunisia som spesifisert i vedlegg 1 til denne protokollen.

Opprinnelsesreglene for anvendelse av denne protokollen er gitt i vedlegg 2 til denne protokollen.

Vedlegg 1 og 2 skal utgjøre en integrert del av denne protokollen.

Partene til denne protokollen erklærer at de er rede til, på gjensidig basis, å fremme en harmonisk utvikling i handelen med landbruksvarer innenfor rammen av deres respektive landbrukspolitikk og internasjonale forpliktelser. Partene vil periodisk gjennomgå utviklingen i deres handel med landbruksvarer. Videre, skulle det oppstå problemer i deres handel med landbruksvarer, skal partene uten opphold holde konsultasjoner og tilstrebe å finne en hensiktsmessig løsning.

Hvis den tunisiske regjering sier seg enig i ovennevnte, vil dette brev sammen med Deres svarbrev danne en avtale om at denne protokollen skal anvendes fra samme dato som ovennevnte frihandelsavtale trer i kraft, forutsatt at partene til denne avtalen har utvekslet instrumenter for aksept eller ratifikasjon eller fra den dato midlertidig anvendelse av ovennevnte frihandelsavtale i forhold til Norge og Tunisia avtales.

Denne protokollen skal være gyldig så lenge partene i denne protokollen er parter i frihandelsavtalen mellom EFTA-statene og Tunisia.»

Jeg har den ære å bekrefte at den tunisiske regjering samtykker i forslagene i Deres brev. Deres brev sammen med dette svarbrev vil således danne en protokoll som skal komme til anvendelse fra den dato ovennevnte frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Tunisia trer i kraft, forutsatt at partene til denne avtalen har utvekslet instrumenter for aksept eller ratifikasjon eller fra den dato midlertidig anvendelse av ovennevnte frihandelsavtale i forhold til Norge og Tunisia avtales.

Motta, Herr, forsikringen om min utmerkede høyaktelse.

17. des. 2004 nr. 80

Frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Tunisia

I henhold til kgl.res. av 10. desember 2004 ble avtalen undertegnet 17. desember 2004. Avtalen ble ratifisert 24. juni 2005 og trådte i kraft for Norge 1. august 2005. Det vises til St.prp.nr.59 (2004–2005), Innst.S.nr.207 (2004–2005) og til Stortingsvedtak 13. mai 2005.

Free trade agreement between the States of the European Free Trade Association and the Republic of Tunisia

Preamble

The Republic of Iceland, the Principality of Liechtenstein, the Kingdom of Norway, the Swiss Confederation as Members of the European Free Trade Association (hereinafter called the EFTA States), on the one part,

and

the Republic of Tunisia (hereinafter called Tunisia), on the other:

hereinafter collectively referred to as the Parties,

CONSIDERING the importance of the links existing between the EFTA States and Tunisia, in particular the Declaration on co-operation signed in Zermatt in December 1995, and recognizing the common wish to strengthen these links, thus establishing close and lasting relations;

RECALLING their intention to participate actively in the process of economic integration in the Euro-Mediterranean region, and the creation of an enlarged and harmonious free trade area between the European and Mediterranean countries and conscious of the objective of integration between the countries of the Maghreb;

CONSIDERING the importance which the Parties attach to the principles of the United Nations Charter, particularly the observance of human rights and political and economic freedom, which form the very basis for co-operation between the EFTA States and Tunisia;

DESIRING to create favourable conditions for the development and diversification of trade between them and for the promotion of commercial and economic co-operation in areas of common interest on the basis of equality, mutual benefit, non-discrimination and international law;

BUILDING on their respective rights and obligations under the Marrakesh Agreement Establishing the World Trade Organization (hereinafter referred to as «the WTO») and other multilateral and bilateral instruments of co-operation;

DETERMINED to implement this Agreement with the objective to preserve and protect the environment and to ensure an optimal use of natural resources in accordance with the principle of sustainable development;

NOTING the intention of EFTA States to support efforts to liberalize the Tunisian economy and in that way to contribute to the improvement of economic and social conditions in Tunisia;

DECLARING their readiness to examine the possibility of developing and deepening their economic relations in order to extend them to fields not covered by this Agreement;

CONVINCED that this Agreement will create conditions encouraging economic, trade and investment relations between them;

CONVINCED that this Agreement will create favourable conditions to strengthen both bilateral and multilateral relations between the Parties, in the economic, scientific, technical, social and cultural fields;

HAVE DECIDED, in pursuit of the above, to conclude the following Agreement (hereinafter called this Agreement):

Chapter I *General provisions*

Article 1 *Objectives*

1. The EFTA States and Tunisia shall establish a free trade area in accordance with the provisions of this Agreement with a view to spurring economic activities in their territories, thereby raising standards of living and improving employment conditions and contributing to Euro-Mediterranean economic integration.
2. The objectives of this Agreement, which is based on trade relations between market economies are:
 - (a) to achieve the liberalisation of trade in goods, in conformity with Article XXIV of the General Agreement on Tariffs and Trade (hereinafter referred to as «the GATT 1994»);
 - (b) to gradually develop an environment conducive to increased investment flows and enhanced trade in services;
 - (c) to provide fair conditions of competition for trade between the Parties to the Agreement and to ensure adequate and effective protection of intellectual property rights; and
 - (d) to support the harmonious development of economic relations between the Parties through the expansion of trade and economic co-operation and technical assistance.

Article 2 *Trade relations governed by this Agreement*

This Agreement applies to trade relations between, on the one side, the individual EFTA States and, on the other side, Tunisia, but not to the trade relations between individual EFTA States, except if otherwise provided for in this Agreement.

Article 3 *Territorial application*

This Agreement shall apply to the territories of the Parties except as provided for in Annex I.

Chapter II

Trade in goods

Article 4

Scope

1. This Chapter shall apply to the following products originating in an EFTA State or Tunisia:
 - (a) all products falling within Chapters 25 to 97 of the Harmonized Commodity Description and Coding System (HS), excluding the products listed in Annex II;
 - (b) processed agricultural products specified in Protocol A, with due regard to the arrangements provided for in that Protocol;
 - (c) fish and other marine products as provided for in Annex III.
2. Tunisia and each individual EFTA State have concluded agreements on trade in agricultural products on a bilateral basis. These agreements form part of the instruments establishing a free trade area between the EFTA States and Tunisia.

Article 5

Rules of origin and co-operation in customs administration

Protocol B lays down the rules of origin and methods of administrative co-operation.

Article 6

Customs duties on imports and charges having equivalent effect

1. No new customs duty on imports or charge having equivalent effect shall be introduced in trade between the EFTA States and Tunisia.
2. The EFTA States shall abolish on the date of entry into force of this Agreement all customs duties on imports and any charges having equivalent effect.
3. Tunisia shall gradually eliminate its customs duties on imports and any charges having equivalent effect in accordance with Annex IV.

Article 7

Basic duties

1. The applicable rates for imports between the Parties shall be the WTO bound rate, or if lower, the applied rate enforced as of 1 January 2004. If, by, before or after the entry into force of this Agreement, a tariff reduction is applied on an *erga omnes* basis, the reduced rate shall apply.
2. The Parties shall communicate to each other their respective rates applied on the date of the entry into force of this Agreement.

Article 8

Customs duties of a fiscal nature

The provisions of Article 6 shall also apply to customs duties of a fiscal nature.

Article 9

Customs duties and quantitative restrictions on exports

Without prejudice to the provisions of the GATT 1994, the EFTA States and Tunisia shall not apply to exports between themselves either customs duties or charges having equivalent effect, or quantitative restrictions or measures having equivalent effect.

Article 10

Quantitative restrictions on imports and measures having equivalent effect

1. Without prejudice to the provisions of the GATT 1994:
 - (a) no new quantitative restriction on imports or any other measures having equivalent effect shall be introduced in trade between the EFTA States and Tunisia;
 - (b) quantitative restrictions on imports and any other measures having equivalent effect in trade between the EFTA States and Tunisia shall be abolished from the entry into force of this Agreement.
2. The provisions of paragraph 1(b) shall not apply to products in category D appearing in Annex IV. The arrangements to be applied to such products shall be re-examined by the Joint Committee four years after the entry into force of the Agreement.

Article 11

Internal taxation and regulations

1. The Parties commit themselves to apply any internal taxes and other charges and regulations in accordance with Article III of the GATT 1994 and other relevant WTO Agreements.
2. Exporters may not benefit from repayment of internal taxation in excess of the amount of direct or indirect taxation imposed on products exported to the territory of one of the Parties.

Article 12

Technical regulations

1. The rights and obligations of the Parties in respect of technical regulations, standards and conformity assessment shall be governed by the WTO Agreement on Technical Barriers to Trade.
2. The Parties shall strengthen their co-operation in the field of technical regulations, standards and conformity assessment, with a view to increasing the mutual understanding of their respective systems and facilitating access to their respective markets, thereby preparing the ground for mutual recognition agreements. The Parties concerned shall consult each other in the Joint Committee in view of the implementation of the objective set out in paragraph 1.
3. Without prejudice to paragraph 1, the Parties agree to hold immediate consultations in the framework of the Joint Committee where Tunisia or an EFTA Party considers that one or more EFTA Parties or Tunisia have taken measures which are likely to create, or have created, an obstacle to trade, in order to find an appropriate solution in conformity with the WTO Agreement on Technical Barriers to Trade.

Article 13

Sanitary and phytosanitary measures

The rights and obligations of the Parties in respect of sanitary and phytosanitary measures shall be governed by the WTO Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary Measures.

Article 14

State monopolies

1. The EFTA States and Tunisia shall adjust, without affecting rights and obligations under the GATT 1994, any state monopolies of a commercial character so as to ensure that, by the entry into force of this Agreement, no discrimination regarding the conditions under which goods are procured and marketed exists between nationals of the EFTA States and of Tunisia.
2. The provisions of this Article shall apply to any body through which the competent authorities of the Parties to this Agreement, in law or in fact, either directly or indirectly supervise, determine or appreciably influence imports or exports between the Parties to this Agreement. These provisions shall likewise apply to monopolies delegated by the State to other bodies.

Article 15

Subsidies

1. The rights and obligations of the Parties in respect of subsidies shall be governed by Articles VI and XVI of the GATT 1994, the WTO Agreement on Subsidies and Countervailing Measures and the WTO Agreement on Agriculture.
2. If a Party finds that subsidies are granted which affect trade with another Party, the Party concerned may take appropriate measures in accordance with the above mentioned Agreements and the relevant internal executive regulations.
3. Before an EFTA State or Tunisia, as the case may be, initiates an investigation to determine the existence, degree and effect of any alleged subsidy in Tunisia, or in an EFTA State, as provided for in Article 11 of the Agreement on Subsidies and Countervailing Measures, the Party considering initiating an investigation shall notify in writing the Party whose goods are subject to investigation and allow for a 30 day period with a view to finding a mutually acceptable solution. The consultations shall take place in the Joint Committee if any Party so requests within 10 days from the receipt of the notification.

Article 16

Anti-Dumping

1. The rights and obligations of the Parties in respect of the application of anti-dumping measures shall be governed by Article VI of the GATT 1994 and the Agreement on Implementation of Article VI of the GATT 1994.

2. After an EFTA State or Tunisia, as the case may be, receives a properly documented application and before initiation of an investigation under the provisions of the Agreement referred to in paragraph 1, that Party shall notify in writing the Party whose goods are allegedly being dumped and allow for consultations with a view to finding a mutually acceptable solution. The outcome of the consultations shall be communicated to the other Parties.
3. The Parties shall, upon request of any Party, meet in the Joint Committee to review the contents of this Article.

Article 17

Rules of competition concerning undertakings

1. The following are incompatible with the proper functioning of this Agreement in so far as they may affect trade between an EFTA State and Tunisia:
 - (a) all agreements between undertakings, decisions by associations of undertakings and concerted practices between undertakings which have as their object or effect the prevention, restriction or distortion of competition;
 - (b) abuse by one or more undertakings of a dominant position in the territories of the Parties as a whole or in a substantial part thereof.
2. The provisions of paragraph 1 shall also apply to the activities of public undertakings, and undertakings for which the Parties grant special or exclusive rights, in so far as the application of these provisions does not obstruct the performance, in law or in fact, of the particular public tasks assigned to them.
3. The provisions of paragraphs 1 and 2 shall not be construed such as to create any direct obligations for undertakings.
4. If a Party considers that a given practice is incompatible with the provisions of paragraphs 1 and 2, the Parties concerned shall give to the Joint Committee all the assistance required in order to examine the case and, where appropriate, eliminate the practice objected to. If the Party in question fails to put an end to the practice objected to within the period fixed by the Joint Committee or if the Joint Committee fails to reach an agreement after consultations, or after thirty days following referral for such consultations, the Party concerned may adopt appropriate measures to deal with the difficulties resulting from the practice in question. The application and removal of such measures shall be governed by Article 37.

Article 18

Emergency action on imports of particular products

1. Where any product originating in a Party, as a result of the application of this Agreement, is being imported into the territory of another Party in such increased quantities and under such conditions as to constitute a substantial cause of serious injury or threat thereof to the domestic industry of like or directly competitive products in the territory of the importing Party, or of serious disturbances in any sector of the economy or difficulties which could bring about serious deterioration in the economic situation of a region of the importing Party, the importing Party may take safeguard measures in accordance with Article XIX GATT 1994 and the WTO Agreement on Safeguards.
2. Before applying safeguard measures pursuant to the provisions of Article XIX GATT 1994 and the WTO Agreement on Safeguards, the Party intending to apply such measures shall supply the Joint Committee with all relevant information required for a thorough examination of the situation with a view to seeking a solution acceptable to the Parties.
3. In order to find such a solution, the Parties shall immediately hold consultations within the Joint Committee. If, as a result of the consultations, the Parties do not reach an agreement within thirty days of the initiation of the consultations on a solution to avoid the application of the safeguard measures, the Party intending to apply safeguard measures may do so in accordance with the provisions of Article XIX GATT 1994 and the WTO Agreement on Safeguards.
4. In the event of an EFTA State or Tunisia subjecting imports of products liable to give rise to the difficulties referred to in this Article to an administrative procedure having as its purpose the rapid supply of information on trade flow trends, it shall inform the other Party.
5. In critical circumstances, where delay would cause damage which it would be difficult to repair, action under paragraph 1 of this Article may be taken provisionally without prior consultation, on the condition that consultation shall be effected immediately after taking such action.
6. In the selection of safeguard measures pursuant to this Article, Parties shall give priority to those which cause least disturbance to the achievement of the objectives of this Agreement.

7. Safeguard measures shall be notified immediately to the Joint Committee and shall be the subject of periodic consultations within the Committee, particularly with a view to their abolition as soon as circumstances permit.

Article 19

Structural adjustment

1. Exceptional measures of limited duration in the form of increased customs duties which derogate from the provisions of Article 6 may be taken by Tunisia.
2. These measures may only concern infant industries, or certain sectors undergoing restructuring or facing serious difficulties, particularly where these difficulties produce important social problems.
3. Customs duties on imports applicable in Tunisia to products originating in the EFTA States introduced by these measures may, after the introduction of these measures, not exceed in total 25 per cent ad valorem and shall maintain an element of preference for products originating in the EFTA States. The total value of imports of the products which are subject to these measures may not exceed 15 per cent of total imports of industrial products from the EFTA States as defined in paragraph 1(a) of Article 4 during the last year for which statistics are available.
4. Tunisia shall inform the Joint Committee of any exceptional measures it intends to take and, at the request of the EFTA States, consultations shall be held in the Joint Committee on such measures and the sectors to which they apply before they are implemented. When taking such measures Tunisia shall provide the Joint Committee with a schedule for the elimination of the customs duties introduced under this Article. This schedule shall provide for a phasing out of these duties at equal annual rates starting at the latest 2 years after their introduction, unless the Joint Committee decides on a different schedule.
5. The application of exceptional measures specified in this Article shall not exceed five years. All exceptional measures regarding structural adjustment shall cease to apply three years after the end of the transitional period referred to in Annex IV. The Joint Committee may decide on different time periods than those referred to in this paragraph.

Article 20

Re-export and serious shortage

1. Where compliance with the provisions of Article 9 leads to:
 - (a) re-export to a third country against which the exporting Party maintains, for the product concerned, quantitative export restrictions, export duties or measures or charges having equivalent effect; or
 - (b) a serious shortage, or threat thereof, of a product essential to the exporting Party; and where the situations referred to above give rise or are likely to give rise to major difficulties for the exporting Party, that Party may take appropriate measures.
2. The Party intending to take measures under this Article shall promptly notify the other Parties and the Joint Committee thereof. The Joint Committee shall examine the situation and may take any decisions needed to put an end to it. In the absence of such a decision within 30 days of the matter being referred to the Joint Committee, the Party concerned may adopt the appropriate measures to remedy the problem. The measures shall be immediately notified to the Joint Committee. In the selection of measures priority must be given to the action which least disturbs the functioning of this Agreement.
3. Where exceptional and critical circumstances requiring immediate action make prior information or examination, as the case may be, impossible, the Party concerned may forthwith apply temporary measures necessary to deal with the situation and shall immediately inform the other Parties and the Joint Committee thereof.
4. The measures taken shall be the subject of periodic consultations within the Joint Committee with a view to their elimination as soon as circumstances permit.

Article 21

General exceptions

Nothing in this Agreement shall preclude prohibitions or restrictions on imports, exports or goods in transit justified on grounds of public morality, public policy or public security, of the protection of health and life of humans, animals or plants, of the protection of national treasures possessing artistic, historic or archaeological value, of the protection of intellectual property or of regulations concerning gold and silver or conservation of exhaustible natural resources. Such prohibitions or restrictions shall not, however, constitute a means of arbitrary discrimination or disguised restriction on trade between the parties.

Article 22
Security exceptions

Nothing in this Agreement shall prevent a Party from taking any measures which it considers necessary:

- (a) to prevent the disclosure of information contrary to its essential security interests;
- (b) for the protection of its essential security interests or for the implementation of international obligations or national policies
 - (i) relating to the traffic in arms, ammunition and implements of war, provided that such measures do not impair the conditions of competition in respect of products not intended for specifically military purposes, and to such traffic in other goods, materials and services as is carried on directly or indirectly for the purpose of supplying a military establishment; or
 - (ii) relating to the non-proliferation of biological and chemical weapons, nuclear weapons or other nuclear explosive devices; or
 - (iii) taken in time of war or other serious international tension.

Chapter III
Protection of intellectual property

Article 23
Protection of Intellectual Property

1. The Parties shall grant and ensure adequate, effective and non-discriminatory protection of intellectual property rights, including measures for the enforcement of such rights against infringement thereof, counterfeiting and piracy, in accordance with the provisions of this Article, Annex V to this Agreement and the international agreements referred to therein.
2. The Parties shall accord to each others' nationals treatment no less favourable than that they accord to their own nationals. Exemptions from this obligation must be in accordance with the substantive provisions of Article 3 of the WTO Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (hereinafter referred to as «the TRIPS Agreement»).
3. The Parties shall grant to each others' nationals treatment no less favourable than that they accord to nationals of any other State. Exemptions from this obligation must be in accordance with the substantive provisions of the TRIPS Agreement, in particular Articles 4 and 5 thereof.
4. The Parties, upon request of any Party and subject to agreement of all the Parties, shall review the provisions on the protection of intellectual property rights contained in the present Article and in Annex V, with a view to further improving the levels of protection and promoting development of trade between the Parties.

Chapter IV
Investment

Article 24
Investment Conditions

1. The Parties shall create stable, favourable and transparent conditions for companies of the other Parties that are making or seeking to make investments in their territories.
2. Investments of investors of a Party shall in the territories of the other Parties enjoy full protection and security and shall at all times be accorded fair and equitable treatment in accordance with international law.

Article 25
Investment Promotion

The Parties recognise the importance of promoting investment and technology flows between them as a means for achieving economic growth and development. Co-operation in this respect shall include:

- (a) appropriate means of identifying investment opportunities and information channels on investment regulations;
- (b) the provision of information on the Parties' measures promoting investment abroad (technical assistance, financial support, investment insurance etc.);
- (c) the creation of a legal environment conducive to increased investment flows, including through the conclusion of international agreements; and
- (d) the planning and implementation of development projects, including for the participation of foreign investors.

Chapter V *Services*

Article 26 *Trade in Services*

1. The Parties shall aim at achieving gradual liberalisation and the opening of their markets for trade in services in accordance with the provisions of the General Agreement on Trade in Services (hereinafter referred to as «GATS»), taking into account ongoing work under the auspices of the WTO. To this end, the Parties shall jointly review developments in services sectors and consider the adoption of liberalisation measures, with due regard to Article V GATS.
2. If a Party grants to a non-Party, after the entry into force of this Agreement, additional benefits with regard to the access to its services markets, it shall be prepared to enter into consultations in the Joint Committee with a view to addressing this matter in light of the objective set out in paragraph 1.

Chapter VI *Current payments and capital movements*

Article 27 *Payments for current transactions*

Subject to the provisions of Article 29, the Parties undertake to allow all current payments for current transactions to be made in a freely convertible currency.

Article 28 *Capital movements*

With regard to transactions on the capital account of balance of payments, the EFTA States and Tunisia shall ensure, from the entry into force of this Agreement, that capital relating to direct investments in Tunisia in companies formed in accordance with current laws can move freely and that the yield from such investments and any profit stemming therefrom can be liquidated and repatriated.

Article 29 *Balance of payments difficulties*

Where one or more EFTA States or Tunisia is in serious balance of payments difficulties, or under threat thereof, the EFTA States or Tunisia, as the case may be, may, in accordance with the conditions established under the GATT 1994 and Articles VIII and XIV of the Articles of Agreement of the International Monetary Fund, adopt restrictions on current transactions which shall be of limited duration and may not go beyond what is strictly necessary to remedy the balance of payments situation. The EFTA States or Tunisia, as the case may be, shall inform the other Parties forthwith and shall submit to them as soon as possible a timetable for the elimination of the measures concerned.

Chapter VII *Government procurement*

Article 30 *Government procurement*

1. The Parties shall set as their objective a reciprocal and gradual liberalisation of public procurement markets.
2. If a Party grants to a non-Party access to its procurement markets, it shall be prepared to enter into consultations in the Joint Committee with a view to addressing this matter in light of the objective set out in paragraph 1.

Chapter VIII *Economic co-operation and technical assistance*

Article 31 *Objectives and Scope*

1. The EFTA States declare their readiness to engage in economic co-operation and provide technical assistance to Tunisia, in accordance with their national policy objectives, in order to:

- (a) facilitate the implementation of the overall objectives of this Agreement, in particular to enhance trading and investment opportunities arising from this Agreement;
 - (b) support Tunisia's own efforts to achieve sustainable economic and social development.
2. Co-operation and assistance shall focus on sectors suffering from internal difficulties or affected by the process of liberalisation of the Tunisian economy as well as sectors likely to bring the economies of the EFTA States and Tunisia closer together, particularly those generating growth and employment.

Article 32

Methods and means

1. Co-operation and assistance shall be carried out, bilaterally or through EFTA programmes or a combination of the two.
2. Parties shall co-operate with the objective of identifying and employing the most effective methods and means for the implementation of this Chapter. To this end they may coordinate efforts with relevant international organisations.
3. Conservation of the environment shall be taken into account in the implementation of assistance in the various sectors to which it is relevant.
4. Means of co-operation and assistance may include:
 - (a) exchange of information, transfer of technology and training;
 - (b) implementation of joint actions such as seminars and workshops;
 - (c) technical and administrative assistance;
 - (d) financial co-operation, such as preferential loans and development funds.

Article 33

Fields of co-operation

Co-operation and assistance may cover any fields jointly identified by the Parties that may serve to enhance Tunisia's capacities to benefit from increased international trade and investment, including in particular:

- (a) trade promotion, trade facilitation, and promotion of market opportunities;
 - (b) customs and origin matters, including vocational training in the customs field;
 - (c) modernisation of economic sectors, such as fish and aquaculture, manufacturing, food industry, financial services, tourism;
 - (d) technical regulations and sanitary and phytosanitary measures, including standardisation and certification; and
 - (e) regulatory assistance and implementation of laws in areas such as intellectual property and public procurement.

Chapter IX

Institutional and procedural provisions

Article 34

The Joint Committee

1. The implementation of this Agreement shall be supervised and administered by a Joint Committee. Each Party shall be represented in the Joint Committee.
2. For the purpose of the proper implementation of this Agreement, the Parties shall exchange information and, at the request of any Party, hold consultations within the Joint Committee. The Joint Committee shall keep under review the possibility of further removal of the obstacles to trade between the EFTA States and Tunisia.
3. The Joint Committee may take decisions in the cases provided for in this Agreement. On other matters the Joint Committee may make recommendations.

Article 35

Procedures of the Joint Committee

1. For the proper implementation of this Agreement the Joint Committee shall, upon request of any Party, meet whenever necessary but normally every two years.
2. The Joint Committee shall act by common agreement.
3. If a representative in the Joint Committee of a Party has accepted a decision subject to the fulfilment of constitutional requirements, the decision shall enter into force, if no later date is contained therein, on the date at which the lifting of the reservation is notified.

4. For the purpose of this Agreement the Joint Committee shall adopt its rules of procedure which shall, inter alia, contain provisions for convening meetings and for the designation of the Chairman and his/her term of office.
5. The Joint Committee may decide to set up such sub-committees and working parties, as it considers necessary to assist it in accomplishing its tasks.

Article 36

Fulfilment of obligations and consultations

1. The Parties shall take all necessary measures to ensure the fulfilment of their obligations under this Agreement. Should any divergency with respect to the interpretation and application of this Agreement arise, the Parties shall make every attempt through co-operation and consultations to arrive at a mutually satisfactory resolution.
2. Any Party may request in writing consultations with any other Party regarding any actual or proposed measure or any other matter that it considers might affect the operation of this Agreement. The Party requesting consultations shall at the same time notify the other Parties in writing thereof and supply all relevant information.
3. The consultations shall take place in the Joint Committee if any of the Parties so request within 30 days from the receipt of the notification referred to in paragraph 2, with a view to finding a commonly acceptable solution.

Article 37

Provisional measures

If an EFTA State considers that Tunisia has, or if Tunisia considers that an EFTA State has failed to fulfil an obligation under this Agreement and the Joint Committee has failed to arrive at a commonly acceptable solution within 3 months, the Party concerned may take such provisional rebalancing measures as are appropriate and strictly necessary to remedy the imbalance. Priority shall be given to such measures as will least disturb the functioning of the Agreement. The measures taken shall be notified immediately to the Parties and to the Joint Committee, which shall hold regular consultations with a view to their abolition. The measures shall be abolished when conditions no longer justify their maintenance, or, if the dispute is submitted to arbitration, when an arbitral award has been rendered and complied with.

Article 38

Arbitration

1. Disputes between the Parties, relating to the interpretation of rights and obligations under this Agreement, which have not been settled through direct consultations or in the Joint Committee within 90 days from the date of the receipt of the request for consultations, may be referred to arbitration by any Party to the dispute by means of a written notification addressed to the other Party to the dispute. A copy of this notification shall be communicated to all Parties. Where more than one Party requests the submission to an arbitral tribunal of a dispute with the same Party relating to the same question a single arbitral tribunal should be established to consider such disputes whenever feasible.
2. The constitution and functioning of the arbitral tribunal shall be governed by Annex VI. The award of the arbitral tribunal shall be final and binding upon the Parties to the dispute.

Chapter X

Final provisions

Article 39

Evolutionary clause

1. The Parties undertake to review the present Agreement in light of further developments in international economic relations, i.a. in the framework of the WTO, and to examine in this context and in the light of any relevant factor, the possibility of further developing and deepening the co-operation under this Agreement and to extend it to areas not covered therein. The Parties may instruct the Joint Committee to examine this possibility and, where appropriate, to make recommendations to them, particularly with a view to opening up negotiations.
2. Agreements resulting from the procedure referred to in paragraph 1 will be subject to ratification or approval by the Parties in accordance with their own procedures.

Article 40
Annexes and Protocols

The Annexes and the Protocols to this Agreement are an integral part of it. The Joint Committee may decide to amend the Annexes and Protocols.

Article 41
Amendments

1. Amendments to this Agreement shall, after approval by the Joint Committee, be submitted to the Parties for ratification, acceptance or approval.
2. Unless otherwise agreed by the Parties, amendments shall enter into force on the first day of the third month following the deposit of the last instrument of ratification, acceptance or approval.
3. The text of the amendments as well as the instruments of acceptance shall be deposited with the Depositary.

Article 42
Relation to other international agreements

1. This Agreement shall not preclude the maintenance or establishment of customs unions, free trade areas and arrangements for frontier trade insofar as they do not have the effect of altering the trade arrangements provided for in this Agreement.
2. The Parties confirm their rights and obligations under the WTO and the other agreements negotiated thereunder to which they are party, and under any other international agreement to which they are a party.
3. When a Party enters into a customs union or free trade agreement with a third party it shall, upon request by any other Party, be prepared to enter into consultations with the requesting Party.

Article 43
Accession

1. Any new Member of the European Free Trade Association, may accede to this Agreement, provided that the Joint Committee decides to approve its accession, on terms and conditions to be negotiated between the acceding State and the Parties concerned. The instrument of accession shall be deposited with the Depositary.
2. In relation to an acceding State, this Agreement shall enter into force on the first day of the third month following the deposit of its instrument of accession, or the approval of the terms of accession by the existing Parties, whichever is later.

Article 44
Withdrawal and expiration

1. Each Party may withdraw from this Agreement by means of a written notification to the Depositary. The withdrawal shall take effect six months after the date on which the notification is received by the Depositary.
2. Any EFTA State which withdraws from the Convention establishing the European Free Trade Association shall *ipso facto* on the same day as the withdrawal takes effect cease to be a Party to this Agreement.

Article 45
Entry into force

1. This Agreement is subject to ratification, acceptance or approval. The instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Depositary.
2. This Agreement shall enter into force on 1 June 2005 in relation to those Signatory States which by then have deposited their instruments of ratification or acceptance with the Depositary, provided that Tunisia is among the States that have deposited their instruments of ratification or acceptance.
3. In case this Agreement does not enter into force on 1 June 2005 it shall enter into force on the first day of the second month following the latter date on which Tunisia and at least one EFTA State have deposited their instruments of ratification.
4. In relation to an EFTA State depositing its instrument of ratification, after this Agreement has entered into force, the Agreement shall enter into force on the first day of the second month following the deposit of its instrument.
5. If its constitutional requirements permit, any EFTA State may apply this Agreement provisionally. Provisional application of this Agreement under this paragraph shall be notified to the Depositary.

Article 46
Depositary

The Government of Norway shall act as Depositary.

IN WITNESS WHEREOF the undersigned, being duly authorised hereto, have signed this Agreement.

Done at Geneva, this 17th day of December 2004, in two original copies, each in the English and the French languages, both texts being equally authentic. In case of conflict the English version shall prevail. One original for each language shall be deposited with the Government of Norway.

Annex I
Referred to in article 3 Territorial application

When ratifying this Agreement, the Kingdom of Norway shall have the right to exempt the territory of Svalbard from the application of this Agreement with the exception of trade in goods.

Annex V
Referred to in article 23 Protection of intellectual property

Article 1
Intellectual property

«Intellectual property» comprises in particular copyright, including computer programmes and compilations of data, as well as neighbouring rights, trademarks for goods and services, geographical indications, including appellations of origin, for goods and services, industrial designs, patents, plant varieties, topographies of integrated circuits, as well as undisclosed information.

Article 2
International conventions

1. The Parties to this Agreement reaffirm their commitment to comply with the obligations set out in the following multilateral agreements:
 - WTO Agreement of 15 April 1994 on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS Agreement);
 - Paris Convention of 20 March 1883 for the Protection of Industrial Property (Stockholm Act, 1967);
 - Berne Convention of 9 September 1886 for the Protection of Literary and Artistic Works (Paris Act, 1971).
2. The Parties to this Agreement which are not Parties to one or more of the agreements listed below shall undertake to obtain their adherence to the following multilateral agreements before five years after the entry into force of this Agreement:
 - International Convention of 26 October 1961 for the Protection of Performers, Producers of Phonograms and Broadcasting Organisations (Rome Convention);
 - International Convention for the Protection of New Varieties of Plants 1978 («1978 UPOV Convention»), or the International Convention for the Protection of New Varieties of Plants 1991 («1991 UPOV Convention»);
 - Geneva Act (1999) of the Hague Agreement Concerning the International Registration of Industrial Designs;
 - WIPO Copyright Treaty (Geneva 1996);
 - WIPO Performances and Phonogram Treaty (Geneva 1996);
 - Budapest Treaty of 28 April 1977 on the International Recognition of the Deposit of Micro-organisms for the Purposes of Patent Procedure.
3. Tunisia will do its utmost to accede to the international conventions concerning intellectual property rights to which the EFTA States are party.
4. The Parties to this Agreement agree to promptly hold expert consultations, upon request of any Party, on activities relating to the identified or to future international conventions on harmonisation, administration and enforcement of intellectual property rights and on activities in international organisations, such as the WTO and the World Intellectual Property Organization (WIPO).

Article 3 *Patents*

The Parties to this Agreement shall ensure in their national laws at least the following:

- (a) adequate and effective patent protection for inventions in all fields of technology. For Liechtenstein and Switzerland this means protection on a level corresponding to the one in the European Patent Convention of 5 October 1973, as implemented in national law. For Iceland and Norway this means protection on a level corresponding to the one in the Agreement on the European Economic Area of 2 May 1992, as implemented in national law. For Tunisia this means protection on a level corresponding to the one in Article 27.1 of the TRIPS Agreement, as implemented in national law. In addition to what is provided for in Article 27.2 of the TRIPS Agreement, Tunisia may exclude from patentability:
 - any invention of a method for treatment of the human or animal body by surgery or therapy or for diagnosis practised on the human or animal body;
 - plant and animal varieties other than micro-organisms, and essentially biological processes for the production of plants or animals other than non-biological and microbiological processes;
- (b) compulsory licensing of patents shall only be granted under the conditions of Article 31 of the TRIPS Agreement.

Article 4 *Undisclosed information*

The Parties to this Agreement shall protect undisclosed information in accordance with Article 39 of the TRIPS Agreement. Parties shall prevent applicants for marketing approval for pharmaceuticals and agricultural chemical products from relying on or referring to undisclosed test or other data submitted by prior applicants to the competent approval authorities for a period, from the date of approval, of at least five years, except where approval is sought for original products, or unless the first applicant is adequately compensated. Nothing in the present Article shall be interpreted as preventing Parties from disclosing data, as far as necessary, to protect public health against harmful effects of the products. The period of protection shall not exceed the period applying to the identical product in the country of origin or in the exporting country.

Article 5 *Designs*

The Parties to this Agreement shall ensure in their national laws adequate and effective protection of industrial designs by providing in particular a period of protection of five years from the date of application with a possibility of renewal for at least two consecutive periods of five years each. The Parties shall, not later than five years after the entry into force of this Agreement, extend the possibility of renewal to four consecutive periods of five years each. The Parties may provide for a shorter period of protection for designs of component parts used for the purpose of the repair of a product.

Article 6 *Geographical indications*

The Parties to this Agreement shall ensure in their national laws adequate and effective means to protect geographical indications, including appellations of origin, as provided for by the TRIPS Agreement.

Article 7 *Acquisition and maintenance of intellectual property rights*

Where the acquisition of an intellectual property right is subject to the right being granted or registered, the Parties shall ensure that the procedures for grant or registration are of the same level as that provided in the TRIPS Agreement, in particular Article 62.

Article 8 *Enforcement of intellectual property rights*

The Parties shall provide for enforcement provisions under their national laws of the same level as that provided in the TRIPS Agreement, in particular Articles 41 to 61.

Annex VI

Referred to in article 38 Constitution and functioning of the arbitral tribunal

1. The arbitral tribunal shall comprise three members.
2. In the written notification pursuant to Article (arbitration) of this Agreement, the Party or Parties referring the dispute to arbitration shall designate one member of the arbitral tribunal.
3. Within 15 days from the receipt of the notification referred to in paragraph 2, the Party or Parties to which it was addressed shall, in turn, designate one member.
4. Within 30 days from the receipt of the notification referred to in paragraph 2, the Parties concerned shall agree on the designation of a third member. The third member shall not be a national nor permanently reside in the territory of the parties to the dispute. The member thus appointed shall be the President of the arbitral tribunal.
5. If all three members have not been designated or appointed within 30 days from the receipt of the notification referred to in paragraph 2, the necessary designations shall be made, at request of any party to the dispute, by the President of the International Court of Justice applying the criteria of paragraphs 3 and 4. If the President is unable to act under this paragraph or is a national of a party to the dispute, the designations shall be effected by the next senior member of the Court who is neither unable to act nor a national of a Party.
6. Unless otherwise agreed between the parties to the dispute, and subject to Article (Arbitration) of the Agreement and this Annex, the Optional Rules for Arbitrating Disputes between Two States of the Permanent Court of Arbitration (PCA), effective 20 October 1992, shall apply.
7. The arbitral tribunal shall take its decisions by majority vote. Minority opinions shall not be disclosed.
8. The arbitral award shall be rendered within six months of the date at which the President of the arbitral tribunal was appointed. This period can be extended by a maximum of three additional months, if the parties to the dispute so agree.
9. The expenses of the arbitral tribunal, including the remuneration of its members, shall be borne by the parties to the dispute in equal shares. Fees and expenses payable to members of an arbitral tribunal established under this Agreement will be subject to schedules established by the Joint Committee and in force at the time of the establishment of the arbitral tribunal. These schedules normally shall conform to the WTO standards.

Frihandelsavtale mellom statene i Det europeiske frihandelsforbund og Republikken Tunisia

Innledning

Republikken Island, Fyrstedømmet Liechtenstein, Kongeriket Norge og Det sveitsiske edsforbund i egenskap av medlemmer av Det europeiske frihandelsforbund (heretter kalt «EFTA-statene»), på den ene siden,

og

Republikken Tunisia (heretter kalt «Tunisia»), på den andre siden,
heretter under ett kalt «partene»,

SOM TAR I BETRAKTNING betydningen av de forbindelser som finnes mellom EFTA-statene og Tunisia, særlig samarbeidserklæringen undertegnet i Zermatt i desember 1995, og som erkjenner partenes felles ønske om å styrke disse forbindelsene og på den måten opprette et nært og varig samkvem,

SOM MINNER OM sin intensjon om å delta aktivt i den økonomiske integrasjonsprosessen i Euro-Middelhavsregionen og i opprettelsen av et utvidet og harmonisk frihandelsområde mellom statene i Europa og i Middelhavsregionen, og som er kjent med målet om å oppnå integrasjon mellom Maghribstatene,

SOM TAR I BETRAKTNING den betydning partene tillegger prinsippene i De forente nasjoners pakt, særlig overholdelse av menneskerettighetene samt politisk og økonomisk frihet, noe som danner selve grunnlaget for samarbeidet mellom EFTA-statene og Tunisia,

SOM ØNSKER å skape gode vilkår for utvikling av og økt mangfold i handelen dem imellom og for et utvidet kommersielt og økonomisk samarbeid på områder av felles interesse, på grunnlag av likeverd, gjensidig nytte, likebehandling og folkeretten,

SOM BYGGER PÅ sine respektive rettigheter og forpliktelser etter Marrakesh-avtalen om opprettelse av Verdens handelsorganisasjon (heretter kalt «WTO») og andre multilaterale og bilaterale samarbeidsavtaler,

SOM ER BESTEMT PÅ å gjennomføre denne avtale med det mål å ta vare på og verne om miljøet og sikre optimal utnyttelse av naturressursene i samsvar med prinsippene for en bærekraftig utvikling,

SOM MERKER SEG at EFTA-statene har til hensikt å støtte bestrebelsene på å liberalisere Tunisias økonomi og på den måten bidra til å bedre de økonomiske og sosiale forholdene i Tunisia.

SOM ERKLÆRER seg villige til å vurdere hvilke muligheter som finnes for å utvikle og utdype det økonomiske samkvemmet dem imellom, med sikte på å utvide dette til også å gjelde områder som ikke omfattes av denne avtale,

SOM ER OVERBEVIST OM at denne avtale vil skape vilkår som fremmer de økonomiske, handelsmessige og investeringsmessige forbindelsene dem imellom,

SOM ER OVERBEVIST OM at denne avtale vil skape gunstige vilkår for å styrke både bilaterale og multilaterale forbindelser mellom partene på områdene økonomi, vitenskap, teknikk, sosial utvikling og kultur,

HAR VEDTATT, for å nå ovennevnte mål, å inngå følgende avtale (heretter kalt «denne avtale»):

Kapittel I *Alminnelige bestemmelser*

Artikkel 1 *Formål*

1. EFTA-statene og Tunisia skal opprette et frihandelsområde i samsvar med bestemmelsene i denne avtale med sikte på å fremme økonomisk virksomhet på sine territorier for derved å skape høyere levestandard og bedre arbeidsvilkår og bidra til økonomisk integrasjon i Euro-Middelhavsregionen.
2. Formålet med denne avtale, som er basert på handelsforbindelser mellom markedsøkonomier, er
 - a) å oppnå en liberalisering av handelen med varer i samsvar med artikkel XXIV i Generalavtalen om tolltariffer og handel (heretter kalt «GATT 1994»),
 - b) gradvis å utvikle et miljø som kan bidra til økte investeringsstrømmer og økt handel med tjenester,
 - c) å sørge for rimelige konkurransevilkår for handelen mellom partene i avtalen og sikre tilstrekkelig og effektiv beskyttelse av immaterielle rettigheter, og
 - d) å støtte en harmonisk utvikling av de økonomiske forbindelsene mellom partene gjennom utvidet handel, økonomisk samarbeid og teknisk bistand.

Artikkel 2 *Handelsforbindelser regulert av denne avtale*

Denne avtale skal få anvendelse på handelsforbindelser mellom de enkelte EFTA-stater på den ene siden og Tunisia på den andre siden, men ikke på handelsforbindelser mellom de enkelte EFTA-stater, med mindre noe annet er fastsatt i denne avtale.

Artikkel 3 *Territoriell anvendelse*

Denne avtale skal få anvendelse på partenes territorier med unntak av det som er fastsatt i vedlegg I.

Kapittel II *Handel med varer*

Artikkel 4 *Virkeområde*

1. Dette kapittel skal få anvendelse på følgende varer med opprinnelse i en EFTA-stat eller i Tunisia:
 - a) alle varer som hører under kapittel 25 til 97 i Det harmoniserte system for beskrivelse og koding av varer (heretter kalt «HS»), med unntak av varene oppført i vedlegg II,
 - b) bearbejdede landbruksvarer oppført i protokoll A, idet det skal tas tilbørlig hensyn til ordningene fastsatt i nevnte protokoll, og
 - c) fisk og andre marine varer som fastsatt i vedlegg III.
2. Tunisia og hver enkelt av EFTA-statene har inngått avtaler om handel med landbruksvarer på bilateral basis. Disse avtalene er en del av dokumentene som danner grunnlaget for opprettelsen av et frihandelsområde mellom EFTA-statene og Tunisia.

Artikkel 5 *Opprinnelsesregler og administrativt tollsamarbeid*

Protokoll B fastsetter opprinnelsesregler og metoder for administrativt samarbeid.

Artikkel 6

Importtoll og avgifter med tilsvarende virkning

1. Ingen ny importtoll eller avgift med tilsvarende virkning skal innføres i handelen mellom EFTA-statene og Tunisia.
2. EFTA-statene skal ved denne avtales ikrafttredelse avskaffe all importtoll og alle avgifter med tilsvarende virkning.
3. Tunisia skal gradvis fjerne importtoll og alle avgifter med tilsvarende virkning i samsvar med vedlegg IV.

Artikkel 7

Basistollsats

1. Basistollsatsene som får anvendelse på import mellom partene, skal være WTOs bundne sats, eller den satsen som gjelder per 1. januar 2004 dersom den er lavere. Dersom det ved, før eller etter denne avtales ikrafttredelse gjennomføres en reduksjon i basistollsatsen på *erga omnes*-basis (overfor alle), skal den reduserte satsen få anvendelse.
2. Partene skal underrette hverandre om sine respektive basistollsats som gjelder ved denne avtales ikrafttredelse.

Artikkel 8

Toll av fiskal karakter

Bestemmelsene i artikkel 6 skal også gjelde for fiskaltoll.

Artikkel 9

Toll og kvantitative restriksjoner ved utførsel

Med forbehold for bestemmelsene i GATT 1994 skal verken toll eller avgifter med samme virkning eller kvantitative restriksjoner eller tiltak med samme virkning få anvendelse ved eksport mellom EFTA-statene og Tunisia.

Artikkel 10

Kvantitative importrestriksjoner og tiltak med tilsvarende virkning

1. Med forbehold for bestemmelsene i GATT 1994 skal
 - a) ingen nye kvantitative importrestriksjoner eller tiltak med tilsvarende virkning innføres i handelen mellom EFTA-statene og Tunisia,
 - b) kvantitative importrestriksjoner og alle tiltak med tilsvarende virkning i handelen mellom EFTA-statene og Tunisia avskaffes fra den dato denne avtale trer i kraft.
2. Bestemmelsene i nr. 1 bokstav b) får ikke anvendelse på varer i kategori D oppført i vedlegg IV. Ordningene som får anvendelse på slike varer, skal gjennomgå på nytt av Den blandede komité fire år etter at denne avtale er trådt i kraft.

Artikkel 11

Intern beskatning og reguleringer

1. Partene forplikter seg til å anvende intern beskatning og andre avgifter og reguleringer i samsvar med artikkel III i GATT 1994 og andre relevante WTO-avtaler.
2. Eksportører kan ikke få refundert interne skatter som er større enn de skatter som direkte eller indirekte er pålagt varer som eksporteres til en av partenes territorium.

Artikkel 12

Tekniske forskrifter

1. Partenes rettigheter og forpliktelser med hensyn til tekniske forskrifter, standarder og samsvarsvurdering skal reguleres av WTO-avtalen om tekniske handelshindringer.
2. Partene skal styrke sitt samarbeid på områdene tekniske forskrifter, standarder og samsvarsvurdering med sikte på å øke den gjensidige forståelsen av sine respektive systemer og lette adgangen til sine respektive markeder og derved å legge grunnlaget for avtaler om gjensidig godkjenning. De berørte parter skal konsultere hverandre i Den blandede komité med sikte på å gjennomføre målet som er fastlagt i nr. 1.
3. Med forbehold for bestemmelsene i nr. 1 er partene enige om straks å holde konsultasjoner innen rammen av Den blandede komité dersom Tunisia eller en EFTA-part anser at en eller flere EFTA-parter eller Tunisia har truffet tiltak som trolig vil skape, eller har skapt, en hindring for handelen, i den hensikt å finne en passende løsning i samsvar med WTO-avtalen om tekniske handelshindringer.

Artikkel 13

Veterinære og plantesanitære tiltak

Partenes rettigheter og forpliktelser med hensyn til veterinære og plantesanitære forhold skal reguleres av WTO-avtalen om anvendelse av veterinære og plantesanitære tiltak.

Artikkel 14

Statsmonopol

1. EFTA-statene og Tunisia skal, uten at rettigheter og forpliktelser etter GATT 1994 påvirkes, foreta en tilpasning av alle statsmonopol som driver forretningsmessig virksomhet, for å sikre at det ved denne avtales ikrafttredelse ikke forekommer forskjellsbehandling mellom EFTA-statenes og Tunisias borgere med hensyn til vilkårene for innkjøp og markedsføring av varer.
2. Bestemmelsene i denne artikkel skal få anvendelse på alle organer som vedkommende myndighet hos partene i denne avtale gjør bruk av for, rettslig eller faktisk, direkte eller indirekte å føre tilsyn med, fastsette eller vesentlig påvirke import eller eksport mellom partene i denne avtale. Disse bestemmelsene skal få tilsvarende anvendelse på monopol som staten har delegert til andre organer.

Artikkel 15

Subsidier

1. Partenes rettigheter og forpliktelser med hensyn til subsidier skal reguleres av artikkel VI og XVI i GATT 1994, WTO-avtalen om subsidier og utjevningsavgifter og WTO-avtalen om landbruk.
2. Dersom en part oppdager at det er gitt subsidier som påvirker handelen med en annen part, kan vedkommende part treffe passende tiltak i samsvar med ovennevnte avtaler og relevante internrettslige gjennomføringsbestemmelser.
3. Før en EFTA-stat eller Tunisia, alt etter hvilken stat det gjelder, iverksetter en undersøkelse for å fastslå eksistensen, omfanget og virkningen av et påstått tilfelle av subsidiering i Tunisia, eller i en EFTA-stat, slik artikkel 11 i avtalen om subsidier og utjevningsavgifter beskriver, skal den part som vurderer å iverksette undersøkelsen, skriftlig underrette den part hvis varer er gjenstand for undersøkelse, og gi rom for en frist på 30 dager med sikte på å finne en gjensidig tilfredsstillende løsning. Konsultasjonene skal finne sted i Den blandede komité dersom en av partene krever det, innen ti dager etter at underretningen er mottatt.

Artikkel 16

Tiltak mot dumping

1. Partenes rettigheter og forpliktelser med hensyn til anvendelse av tiltak mot dumping skal reguleres av artikkel VI i GATT 1994 og WTO-avtalen om gjennomføring av artikkel VI i GATT 1994.
2. Etter at en EFTA-stat eller Tunisia, alt etter hvilken stat det gjelder, har mottatt en behørig dokumentert henvendelse, og før det iverksettes en undersøkelse etter bestemmelsene i avtalen nevnt i nr. 1, skal vedkommende part skriftlig underrette den part hvis varer påstås å være gjenstand for dumping, og tillate konsultasjoner med sikte på å finne en gjensidig tilfredsstillende løsning. Utfallet av konsultasjonene skal meddeles de øvrige parter.
3. Dersom en part anmoder om det, skal partene møte i Den blandede komité for å gjennomgå innholdet i denne artikkel.

Artikkel 17

Konkurranseregler for foretak

1. I den utstrekning det kan påvirke handelen mellom en EFTA-stat og Tunisia, er følgende i strid med den tilbørlige anvendelsen av denne avtale:
 - a) alle avtaler mellom foretak, alle beslutninger truffet av sammenslutninger av foretak og alle former for samordnet opptreden mellom foretak dersom hensikten er å hindre, begrense eller vri konkurransen eller virkningen er slik at konkurransen hindres, begrenses eller vris,
 - b) et eller flere foretaks utilbørlige utnyttelse av sin dominerende stilling på en parts territorium i sin helhet eller på en vesentlig del av dette.
2. Bestemmelsene i nr. 1 får også anvendelse på virksomheten til offentlige foretak og foretak som er gitt sær- eller eneretter, i den utstrekning anvendelse av disse bestemmelsene verken rettslig eller faktisk er til hinder for at foretak som nevnt kan utføre de særlige oppgaver som er tillagt dem.
3. Bestemmelsene i nr. 1 og 2 skal ikke kunne fortolkes slik at de skaper direkte forpliktelser for foretak.

4. Dersom en part mener at en gitt praksis er uforenlig med bestemmelsene i nr. 1 og 2, skal de berørte parter gi Den blandede komité all den bistand den måtte trenge for å undersøke saken og eventuelt, dersom den finner det riktig, avskaffe den praksis det er reist innvendinger mot. Dersom den part det gjelder, unnlater å avskaffe den praksis det er reist innvendinger mot, innen fristen fastsatt av Den blandede komité, eller dersom det ikke lykkes Den blandede komité å komme til enighet etter konsultasjoner, eller når det er gått 30 dager etter at saken ble henvist til slike konsultasjoner, kan den berørte part iverksette egnede tiltak for å håndtere problemer som praksis som nevnt medfører. Anvendelse og avvikling av slike tiltak skal være underlagt artikkel 37.

Artikkel 18

Krisetiltak ved import av visse varer

1. Dersom en vare med opprinnelse i en part som følge av anvendelsen av denne avtale importeres til en annen parts territorium i slike økte mengder og under slike forhold at det i vesentlig grad enten er, eller medfører risiko for å bli, til alvorlig skade for innenlandske produsenter av tilsvarende eller direkte konkurrerende varer på importpartens territorium, eller fører til alvorlige forstyrrelser i en sektor av økonomien eller til vanskeligheter som i betydelig grad kan svekke den økonomiske situasjonen i en av importpartens regioner, kan importparten treffe beskyttelsestiltak i samsvar med artikkel XIX i GATT 1994 og i WTO-avtalen om beskyttelsestiltak.
2. Før beskyttelsestiltak i samsvar med bestemmelsene i artikkel XIX i GATT 1994 og i WTO-avtalen om beskyttelsestiltak anvendes, skal den part som har til hensikt å anvende slike tiltak, gi Den blandede komité alle relevante opplysninger som kreves for å kunne foreta en grundig undersøkelse av situasjonen med sikte på å finne en løsning som er tilfredsstillende for partene.
3. For å finne en slik løsning skal partene straks holde konsultasjoner i Den blandede komité. Dersom partene gjennom konsultasjoner ikke blir enige om en løsning for å unngå anvendelse av beskyttelsestiltak innen 30 dager etter at konsultasjoner ble innledet, kan den part som har til hensikt å anvende beskyttelsestiltak, gjøre det i samsvar med bestemmelsene i artikkel XIX i GATT 1994 og i WTO-avtalen om beskyttelsestiltak.
4. I tilfelle en EFTA-stat eller Tunisia gjør import av varer som vil kunne fremkalle vanskeligheter som nevnt i denne artikkel, til gjenstand for en administrativ prosedyre som har som formål raskt å skaffe opplysninger om utviklingstrekkene i handelsstrømmen, skal parten straks underrette den annen part.
5. I kritiske situasjoner der en utsettelse kan volde skade som det ville være vanskelig å rette opp, kan tiltak etter nr. 1 i denne artikkel treffes midlertidig uten forutgående konsultasjoner, forutsatt at konsultasjoner holdes umiddelbart etter at slike tiltak er truffet.
6. Ved valg av beskyttelsestiltak etter denne artikkel skal partene prioritere tiltak som vil gripe minst mulig forstyrrende inn i bestrebelsene på å oppnå det som er formålet med denne avtale.
7. Beskyttelsestiltak skal omgående meldes til Den blandede komité og være gjenstand for regelmessige konsultasjoner i komiteen, særlig med sikte på få dem avvirket så snart forholdene tillater det.

Artikkel 19

Strukturell tilpasning

1. Ekstraordinære tiltak av begrenset varighet i form av økt toll som avviker fra bestemmelsene i artikkel 6, kan iverksettes av Tunisia.
2. Slike tiltak kan bare gjelde unge næringer eller bestemte sektorer som er under omstrukturering eller står overfor alvorlige vanskeligheter, særlig i tilfeller der vanskelighetene fører til store sosiale problemer.
3. Importtoll som i Tunisia får anvendelse på varer med opprinnelse i EFTA-statene, og som innføres ved disse tiltakene, kan, etter at tiltakene er innført, ikke overstige i alt 25 prosent ad valorem, og det skal opprettholdes en viss preferanse for varer med opprinnelse i EFTA-statene. Den samlede importverdien av varer som omfattes av disse tiltakene, skal ikke overstige 15 prosent av den samlede importen av industrivarer fra EFTA-statene som angitt i artikkel 4 nr. 1 bokstav a) i løpet av det siste året det foreligger statistikk for.
4. Tunisia skal underrette Den blandede komité om alle ekstraordinære tiltak landet har til hensikt å treffe, og det skal etter anmodning fra en EFTA-stat holdes konsultasjoner i Den blandede komité om slike tiltak og sektorene de får anvendelse på, før de iverksettes. Når Tunisia treffer slike tiltak, skal landet fremlegge for Den blandede komité en tidsplan for avskaffelse av toll innført i henhold til denne artikkel. Tidsplanen skal omfatte en utfasing av avgiftene med like store årlige satser og med start senest to år etter at avgiftene ble innført, med mindre Den blandede komité fastsetter en annen tidsplan.

5. Ekstraordinære tiltak omhandlet i denne artikkel kan anvendes i høyst fem år. Alle ekstraordinære tiltak i forbindelse med strukturell tilpasning skal avvikles tre år etter utløpet av overgangsperioden angitt i vedlegg IV. Den blandede komité kan fastsette andre tidsperioder enn de som er angitt i dette nummer.

Artikkel 20

Videreeksport og alvorlig knapphet

1. Dersom overholdelse av bestemmelsene i artikkel 9 fører til
 - a) videreeksport til et tredjeland som den eksporterende part opprettholder kvantitative eksportrestriksjoner, toll ved utførsel eller tiltak eller avgifter med tilsvarende virkning overfor med hensyn til den berørte varen, eller
 - b) alvorlig knapphet på en vare som er av vesentlig betydning for den eksporterende part, eller risiko for at det oppstår slik knapphet,og dersom forhold som nevnt ovenfor medfører, eller det er trolig at de kan medføre, store vanskeligheter for den eksporterende part, kan denne parten iverksette egnede tiltak.
2. Den part som har til hensikt å iverksette tiltak etter denne artikkel, skal omgående underrette de øvrige parter og Den blandede komité om dette. Den blandede komité skal undersøke forholdet og kan treffe en beslutning som bringer det til opphør. Dersom en slik beslutning ikke er truffet innen 30 dager etter at saken er henvist til Den blandede komité, kan den berørte part iverksette egnede tiltak for å avhjelpe problemet. Den blandede komité skal omgående underrettes om tiltakene. Ved valg av tiltak skal man prioritere tiltak som vil gripe minst mulig forstyrrende inn i den måten denne avtale virker på.
3. Dersom ekstraordinære og kritiske omstendigheter som krever strakstiltak, gjør det umulig på forhånd å fremskaffe opplysninger eller foreta undersøkelser, alt etter hvilket tilfelle det gjelder, kan den berørte part uten opphold iverksette midlertidige tiltak for å håndtere situasjonen og skal omgående underrette de øvrige parter og Den blandede komité om dette.
4. Iverksatte tiltak skal være gjenstand for regelmessige konsultasjoner i Den blandede komité med sikte på å oppheve dem så snart omstendighetene tillater det.

Artikkel 21

Generelle unntak

Ingen bestemmelse i denne avtale skal være til hinder for forbud mot eller restriksjoner på import, eksport eller varer i transit når begrunnelsen for slike forbud eller restriksjoner er hensynet til offentlig moral, offentlig politikk eller offentlig sikkerhet, vern av menneskers, dyrs eller planters liv og helse, vern av nasjonale skatter av kunstnerisk, historisk eller arkeologisk verdi, beskyttelse av immaterielle rettigheter, reguleringer med hensyn til gull og sølv eller bevaring av ikke fornybare naturressurser. Slike forbud eller restriksjoner skal imidlertid ikke brukes som et middel til vilkårlig forskjellsbehandling eller som kamuflert restriksjon i handelen mellom partene.

Artikkel 22

Unntak av sikkerhetsgrunner

Ingen bestemmelse i denne avtale skal hindre en part i å iverksette tiltak som den anser som nødvendige

- a) for å hindre avdekking av opplysninger når slik avdekking vil være i strid med dens grunnleggende sikkerhetsinteresser,
- b) for å beskytte sine grunnleggende sikkerhetsinteresser eller for å oppfylle internasjonale forpliktelser eller gjennomføre nasjonal politikk
 - i) med hensyn til handel med våpen, ammunisjon og krigsutstyr, forutsatt at slike tiltak ikke forverrer konkurransevilkårene med hensyn til varer som ikke er ment å skulle tjene spesifikke militære formål, og handel med andre varer, materialer og tjenester når den direkte eller indirekte skjer for å forsyne et militært anlegg, eller
 - ii) med hensyn til ikke-spredning av biologiske og kjemiske våpen, kjernevåpen eller andre innretninger for kjernefysisk sprengning, eller
 - iii) som er vedtatt i krigstid eller i andre tilfeller av alvorlig internasjonal spenning.

Kapittel III

Beskyttelse av immaterielle rettigheter

Artikkel 23

Beskyttelse av immaterielle rettigheter

1. Partene skal gi og sikre en tilstrekkelig, effektiv og ikke-diskriminerende beskyttelse av immaterielle rettigheter, herunder tiltak for å sikre disse rettighetene mot krenkelse, ettergjøring og piratkopiering, i samsvar med bestemmelsene i denne artikkel, vedlegg V til denne avtale og de internasjonale avtaler det der vises til.
2. Partene skal gi hverandres borgere en behandling som ikke er mindre gunstig enn den de gir sine egne borgere. Unntak fra denne forpliktelse må være i samsvar med de materielle bestemmelsene i artikkel 3 i WTO-avtalen om handelsrelaterte sider ved immaterielle rettigheter (heretter kalt «TRIPS-avtalen»).
3. Partene skal gi hverandres borgere en behandling som ikke er mindre gunstig enn den de gir borgere av enhver annen stat. Unntak fra denne forpliktelse må være i samsvar med de materielle bestemmelsene i TRIPS-avtalen, særlig artikkel 4 og 5.
4. Dersom en part anmoder om det, og forutsatt at de øvrige parter samtykker, skal partene gjennomgå bestemmelsene om beskyttelse av immaterielle rettigheter i denne artikkel og i vedlegg V med sikte på å styrke beskyttelsesnivået ytterligere og fremme utviklingen i handelen mellom partene.

Kapittel IV

Investeringer

Artikkel 24

Investeringsvilkår

1. Partene skal skape stabile og gunstige vilkår som sikrer innsyn, for foretak fra de øvrige parter som foretar eller ønsker å foreta investeringer på deres territorier.
2. Investeringer foretatt av investorer hjemmehørende i en part skal på de øvrige parters territorier nyte godt av total beskyttelse og sikkerhet og til enhver tid gis rimelig og rettferdig behandling i samsvar med folkeretten.

Artikkel 25

Fremming av investeringer

Partene erkjenner betydningen av å fremme investeringstrømmen og utvekslingen av teknologi dem imellom som et middel til å oppnå økonomisk vekst og utvikling. Samarbeidet på dette området skal omfatte

- a) egnede ordninger som kartlegger investeringsmuligheter, og kanaler som sprer opplysninger om bestemmelser som regulerer investeringer,
- b) formidling av opplysninger om partenes tiltak for å fremme investeringer i utlandet (teknisk bistand, økonomisk støtte, forsikring av investeringer osv.),
- c) utvikling av en rettslig ramme som bidrar til økte investeringsstrømmer, også gjennom inngåelse av internasjonale avtaler, og
- d) planlegging og gjennomføring av utviklingsprosjekter, også med deltakelse av utenlandske investorer.

Kapittel V

Tjenester

Artikkel 26

Handel med tjenester

1. Partene skal ta sikte på å oppnå en gradvis liberalisering og åpning av sine markeder for handel med tjenester i samsvar med bestemmelsene i Generalavtalen om handel med tjenester (heretter kalt «GATS»), og slik at det tas hensyn til det arbeid som pågår i regi av WTO. For dette formål skal partene i fellesskap gjennomgå utviklingen i tjenestesektorene og vurdere å innføre liberaliseringstiltak, idet det skal tas behørig hensyn til artikkel V i GATS
2. Dersom en part, etter at denne avtale er trådt i kraft, innrømmer en ikke-part ytterligere fordeler med hensyn til adgang til sine tjenestemarkeder, skal vedkommende part være beredt til å delta i konsultasjoner i Den Blandede komité med sikte på å behandle saken i lys av målet som er fastlagt i nr. 1.

Kapittel VI

Løpende betalinger og kapitalbevegelser

Artikkel 27

Betalinger for løpende transaksjoner

Med forbehold for bestemmelsene i artikkel 29 forplikter partene seg til å tillate at alle løpende betalinger for løpende transaksjoner foretas i en fritt konvertibel valuta.

Artikkel 28

Kapitalbevegelser

Med hensyn til transaksjoner på kapitalkontoen i betalingsbalansen skal EFTA-statene og Tunisia fra denne avtales ikrafttredelse sørge for fri bevegelighet for kapital knyttet til direkte investeringer i Tunisia i foretak som er etablert i samsvar med gjeldende lovgivning, og for at avkastning av slike investeringer og eventuell fortjeneste som stammer disse, kan frigis og hjemføres.

Artikkel 29

Vanskeligheter med betalingsbalansen

Dersom en eller flere EFTA-stater eller Tunisia har, eller står i fare for å få, alvorlige vanskeligheter med betalingsbalansen, kan EFTA-statene eller Tunisia, alt etter hvilken stat det gjelder, for løpende transaksjoner og i samsvar med vilkårene fastsatt i GATT 1994 og artikkel VIII og XIV i avtalen om Det internasjonale valutafond vedta restriksjoner som skal være av begrenset varighet og ikke mer omfattende enn hva som er strengt nødvendig for å avhjelpe situasjonen med hensyn til betalingsbalansen. EFTA-statene eller Tunisia, alt etter hvilken stat det gjelder, skal omgående underrette de øvrige parter og så snart som mulig forelegge dem en tidsplan for avvikling av de aktuelle tiltakene.

Kapittel VII

Offentlige anskaffelser

Artikkel 30

Offentlige anskaffelser

1. Partene skal ha som mål å foreta en gjensidig og gradvis liberalisering av markedet for offentlige anskaffelser.
2. Dersom en part innrømmer en ikke-part adgang til sitt marked for offentlige anskaffelser, skal vedkommende part være beredt til å delta i konsultasjoner i Den blandede komité med sikte på å behandle saken i lys av målet som er fastlagt i nr. 1.

Kapittel VIII

Økonomisk samarbeid og teknisk bistand

Artikkel 31

Formål og virkeområde

1. EFTA-statene erklærer at de er rede til å innlede økonomisk samarbeid og yte teknisk bistand til Tunisia i samsvar med landets nasjonale politiske mål, med sikte på
 - a) å lette gjennomføringen av det overordnede formålet med denne avtale, særlig for å øke handels- og investeringsmulighetene som oppstår som følge av denne avtale,
 - b) å støtte Tunisias egne bestrebelser på å oppnå en bærekraftig økonomisk og sosial utvikling.
2. Samarbeid og bistand skal særlig omfatte sektorer som er rammet av interne vanskeligheter eller er berørt av liberaliseringsprosessen i Tunisias økonomi, samt sektorer som trolig vil kunne bringe økonomiene i EFTA-statene og Tunisia tettere sammen, særlig sektorer som skaper vekst og sysselsetting.

Artikkel 32

Metoder og virkemidler

1. Samarbeid og bistand kan gjennomføres bilateralt eller gjennom EFTA-programmer eller ved en kombinasjon av disse.
2. Partene skal samarbeide med sikte på å kartlegge og benytte de mest effektive metodene og virkemidlene for å gjennomføre dette kapittel. For dette formål kan de samordne sine bestrebelser med relevante internasjonale organisasjoner.
3. Ved yting av bistand skal det i de ulike sektorer der dette er relevant, tas hensyn til bevaring av miljøet.

4. Ved samarbeid og bistand kan virkemidlene omfatte
 - a) utveksling av opplysninger, overføring av teknologi og opplæring,
 - b) gjennomføring av felles tiltak som seminarer og arbeidsgrupper,
 - c) teknisk og administrativ bistand,
 - d) finansielt samarbeid som preferanselån og midler til utvikling.

Artikkel 33 *Samarbeidsområder*

Samarbeid og bistand kan omfatte alle områder som partene har kartlagt i fellesskap, og som vil kunne tjene til å styrke Tunisias evne til å dra nytte av økt internasjonal handel og økte internasjonale investeringer, herunder særlig:

- a) fremming av handel, tilrettelegging for handel og fremming av markedsmuligheter,
- b) toll- og opprinnelsesspørsmål, herunder yrkesrettet opplæring på området toll,
- c) modernisering av næringer som fiske og akvakultur, produksjonsvirksomhet, næringsmiddelindustri, finansielle tjenester og reiseliv,
- d) tekniske forskrifter og veterinære og plantesanitære tiltak, herunder standardisering og sertifisering, og
- e) bistand av lovgivningsmessig art samt gjennomføring av lovgivning på områder som immaterielle rettigheter og offentlige anskaffelser.

Kapittel IX *Bestemmelser om institusjoner og prosedyrer*

Artikkel 34 *Den blandede komité*

1. Gjennomføringen av denne avtale skal overvåkes og forvaltes av en blandet komité. Hver part skal være representert i Den blandede komité.
2. For at denne avtale skal kunne gjennomføres på behørig vis, skal partene utveksle opplysninger og, etter anmodning fra en av partene, holde konsultasjoner i Den blandede komité. Den blandede komité skal løpende vurdere mulighetene for ytterligere avskaffelse av hindringer for handelen mellom EFTA-statene og Tunisia.
3. Den blandede komité kan treffe beslutninger i saker som fastsatt i denne avtale. I andre saker kan Den blandede komité gi anbefalinger.

Artikkel 35 *Den blandede komité's forretningsorden*

1. For at denne avtale skal kunne gjennomføres på behørig vis, skal Den blandede komité, etter anmodning fra en av partene, møtes når det måtte være behov for det, vanligvis hvert annet år.
2. Den blandede komité skal opptre på grunnlag av alminnelig enighet.
3. Dersom en parts representant i Den blandede komité har godtatt en beslutning med forbehold om oppfyllelse av konstitusjonelle krav, skal beslutningen, dersom det ikke er fastsatt en senere dato i den, tre i kraft den dagen det blir gitt underretning om at forbeholdet er opphevet.
4. For denne avtales formål fastsetter Den blandede komité sin egen forretningsorden, som blant annet skal inneholde bestemmelser om innkalling til møter og utpeking av leder, samt hans eller hennes tjenestetid.
5. Den blandede komité kan beslutte å opprette de underkomiteer og arbeidsgrupper den mener er nødvendig for å bistå komiteen ved utførelsen av dens oppgaver.

Artikkel 36 *Oppfyllelse av forpliktelser og konsultasjoner*

1. Partene skal iverksette alle nødvendige tiltak for å sikre at deres forpliktelser i henhold til denne avtale blir oppfylt. Dersom det skulle oppstå en uoverensstemmelse med hensyn til fortolkningen eller anvendelsen av denne avtale, skal partene gjennom samarbeid og konsultasjoner gjøre alt for å komme fram til en gjensidig tilfredsstillende løsning.
2. Enhver part kan skriftlig anmode om konsultasjoner med enhver annen part med hensyn til ethvert eksisterende eller foreslått tiltak eller enhver annen sak som den anser kan påvirke den måten denne avtale virker på. En part som anmoder om konsultasjoner, skal samtidig gi de øvrige parter skriftlig underretning om dette og fremskaffe alle relevante opplysninger.

3. Konsultasjoner skal finne sted i Den blandede komité, dersom en av partene anmoder om det, innen 30 dager etter at underretningen nevnt i nr. 2 er mottatt, med sikte på å finne en løsning som alle kan godta.

Artikkel 37

Midlertidige tiltak

Dersom en EFTA-stat mener at Tunisia har unnlatt å oppfylle en forpliktelse i henhold til denne avtale, eller Tunisia mener at en EFTA-stat har gjort det samme, og Den blandede komité innen tre måneder ikke har klart å finne en løsning som alle kan godta, kan den berørte part iverksette midlertidige kompenserende tiltak som den finner hensiktsmessige og absolutt nødvendige for å avhjelpe ubalansen. Ved valg av tiltak skal man prioritere tiltak som vil gripe minst mulig forstyrrende inn i den måten denne avtale virker på. Det skal omgående gis underretning om de iverksatte tiltak til de øvrige parter og Den blandede komité, som skal holde regelmessige konsultasjoner med sikte på å få tiltakene opphevet. Tiltakene skal oppheves når det ikke lenger er grunnlag for å opprettholde dem eller, dersom tvisten henvises til voldgift, når en kjennelse foreligger og er blitt tatt til følge.

Artikkel 38

Voldgift

1. Dersom en tvist mellom partene om fortolkningen av rettigheter og forpliktelser etter denne avtale ikke er løst gjennom direkte konsultasjoner eller i Den blandede komité innen 90 dager etter at en anmodning om konsultasjoner er mottatt, kan tvisten henvises til voldgift av en hvilken som helst part i tvisten ved skriftlig underretning til den annen part i tvisten. En kopi av underretningen skal sendes til alle parter. Dersom flere enn én part anmoder om at en tvist med samme part med hensyn til det samme spørsmålet bringes inn for et voldgiftspanel, skal det, hver gang det er praktisk mulig, opprettes ett enkelt voldgiftspanel for å behandle slike tvister.
2. Opprettelsen av voldgiftspanelet og måten det skal virke på, skal være underlagt vedlegg VI. Voldgiftspanelet's kjennelse skal være endelig og bindende for partene i tvisten.

Kapittel X

Sluttbestemmelser

Artikkel 39

Utviklingsklausul

1. Partene forplikter seg til å gjennomgå denne avtale på nytt i lys av den videre utvikling i internasjonale økonomiske relasjoner, blant annet innenfor rammen av WTO, og til i denne sammenheng og i lys av alle relevante faktorer å undersøke muligheten for ytterligere å utvikle og styrke samarbeidet innen rammen av denne avtale og til å utvide det til å omfatte områder som ikke omfattes av avtalen. Partene kan pålegge Den blandede komité å undersøke mulighetene for dette og, dersom det er aktuelt, å gi anbefalinger til dem, særlig med sikte på å innlede forhandlinger.
2. Avtaler som er et resultat av fremgangsmåten omhandlet i nr. 1, skal ratifiseres eller godkjennes av partene i samsvar med deres egne prosedyrer.

Artikkel 40

Vedlegg og protokoller

Vedleggene og protokollene til denne avtale er en integrerende del av denne avtale. Den blandede komité kan beslutte å endre vedleggene og protokollene.

Artikkel 41

Endringer

1. Endringer i denne avtale skal, etter at de er blitt godkjent av Den blandede komité, forelegges partene for ratifikasjon, godtakelse eller godkjenning.
2. Med mindre partene er blitt enige om noe annet, skal endringer tre i kraft den første dag i den tredje måned etter at det siste ratifikasjons-, godtakelses- eller godkjenningsdokumentet er deponert.
3. Teksten til endringene samt godtakelsesdokumentene skal deponeres hos depositaren.

Artikkel 42

Forholdet til andre internasjonale avtaler

1. Denne avtale skal ikke være til hinder for opprettholdelse eller opprettelse av tollunioner, frihandelsområder eller ordninger for grensehandel for så vidt som de ikke virker slik at de endrer ordningene for handel omhandlet i denne avtale.
2. Partene bekrefter sine rettigheter og forpliktelser etter WTO-avtalen og de øvrige avtaler som er fremforhandlet i henhold til den, og som de er part i, samt etter andre internasjonale avtaler som de er part i.
3. Dersom en part går inn i en tollunion eller inngår en frihandelsavtale med en tredjepart, skal den etter anmodning fra en annen part være beredt til å innlede konsultasjoner med den anmodende part.

Artikkel 43

Tiltredelse

1. Ethvert nytt medlem av Det europeiske frihandelsforbund kan tiltre denne avtale, forutsatt at Den blandede komité beslutter å godkjenne tiltredelsen, på vilkår og betingelser som skal fremforhandles mellom den tiltredende stat og de berørte parter. Tiltredelsesdokumentet skal deponeres hos depositaren.
2. For en tiltredende stat skal denne avtale tre i kraft den første dag i den tredje måned etter at staten har deponert sitt tiltredelsesdokument, eller etter at de eksisterende parter har godkjent tiltredelsesvilkårene, avhengig av hva som inntreffer sist.

Artikkel 44

Oppsigelse og opphør

1. Enhver part kan si opp denne avtale ved skriftlig underretning til depositaren. Oppsigelsen skal tre i kraft seks måneder etter at depositaren mottok underretningen.
2. En EFTA-stat som trer ut av konvensjonen om opprettelse av Det europeiske frihandelsforbund, skal *ipso facto* opphøre å være part i denne avtale samme dag som uttredeelsen trer i kraft.

Artikkel 45

Ikrafttredelse

1. Denne avtale skal ratifiseres, godtas eller godkjennes. Ratifikasjons-, godtakelses- eller godkjenningsdokumentene skal deponeres hos depositaren.
2. Denne avtale trer i kraft 1. juni 2005 for de signatarstater som da har deponert sine ratifikasjons- eller godtakelsesdokumenter hos depositaren, forutsatt at Tunisia er blant de stater som har deponert sine ratifikasjons- eller godtakelsesdokumenter.
3. I tilfelle denne avtale ikke trer i kraft 1. juni 2005, skal den tre i kraft den første dag i den annen måned etter den dagen da den siste av Tunisia og minst én EFTA-stat har deponert sine ratifikasjonsdokumenter.
4. I forhold til en EFTA-stat som deponerer sitt ratifikasjonsdokument etter at denne avtale er trådt i kraft, skal denne avtale tre i kraft den første dag i den annen måned etter at staten har deponert sitt dokument.
5. Enhver EFTA-stat kan gi denne avtale midlertidig anvendelse dersom statens konstitusjonelle krav tillater det. Depositaren skal underrettes om midlertidig anvendelse av denne avtale etter dette nummer.

Artikkel 46

Depositær

Den norske regjering skal være depositær.

SOM BEKREFTELSE PÅ DETTE har de undertegnede, som er gitt behørig fullmakt til det, undertegnet denne avtale.

Utferdiget i Genève 17. desember 2004 i to originaleksemplarer, hvert på engelsk og fransk, med samme gyldighet for begge tekster. Ved uenighet skal den engelske versjonen gå foran. En original for hvert språk skal deponeres hos Norges regjering.

*Vedlegg I**Omhandlet i artikkel 3 Territoriell anvendelse*

Kongeriket Norge skal, når det ratifiserer denne avtale, ha rett til å unnta Svalbards territorium fra anvendelsen av denne avtale, med unntak av handel med varer.

*Vedlegg V**Omhandlet i artikkel 23 Beskyttelse av immaterielle rettigheter**Artikkel 1**Immaterielle rettigheter*

«Immaterielle rettigheter» omfatter særlig opphavsrett, herunder dataprogrammer og innsamling og ordning av data, samt beslektede rettigheter, varemerker for varer og tjenester, geografiske betegnelser, herunder opprinnelsesbetegnelser, for varer og tjenester, industrielle mønstre, patenter, plantesorter, kretsmønstre for integrerte kretser samt informasjon som ikke er offentliggjort.

*Artikkel 2**Internasjonale konvensjoner*

1. Partene i denne avtale bekrefter sin uttalte vilje til å oppfylle sine forpliktelser etter følgende multilaterale avtaler:
 - WTO-avtalen av 15. april 1994 om handelsrelaterte sider ved immaterielle rettigheter (TRIPS-avtalen),
 - Paris-konvensjonen av 20. mars 1883 om beskyttelse av den industrielle eiendomsrett (Stockholm-dokumentet, 1967),
 - Bern-konvensjonen av 9. september 1886 om vern av litterære og kunstneriske verk (Paris-dokumentet, 1971).
2. Avtaleparter som ikke er part i en eller flere av avtalene angitt nedenfor, skal forplikte seg til å oppnå tilslutning til følgende multilaterale avtaler innen fem år etter at denne avtale er trådt i kraft:
 - Internasjonal konvensjon av 26. oktober 1961 om vern for utøvende kunstnere, fonogramprodusenter og kringkastingsinstitusjoner (Roma-konvensjonen),
 - Internasjonal konvensjon om vern av nye plantesorter 1978 («UPOV-konvensjonen av 1978») eller Internasjonal konvensjon om vern av nye plantesorter 1991 («UPOV-konvensjonen av 1991»),
 - Genève-dokumentet (1999) til Haag-avtalen om internasjonal registrering av industridesign,
 - WIPO-traktaten om opphavsrett (Genève 1996),
 - WIPO-traktaten om kunstneriske framføringer og fonogrammer (Genève 1996),
 - Budapest-konvensjonen av 28. april 1977 om internasjonal anerkjennelse av deponeringer av mikroorganismer i forbindelse med behandling av patentsaker.
3. Tunisia skal gjøre sitt ytterste for å tiltre internasjonale konvensjoner om immaterielle rettigheter som EFTA-statene er part i.
4. Partene i denne avtale er enige om at dersom en part ber om det, skal det umiddelbart holdes konsultasjoner på ekspertnivå om aktiviteter i tilknytning til de nevnte, eller fremtidige, internasjonale konvensjoner om harmonisering, forvaltning og håndheving av immaterielle rettigheter, og om aktiviteter i internasjonale organisasjoner, som WTO og Verdensorganisasjonen for immaterialrett (WIPO).

*Artikkel 3**Patenter*

Partene i denne avtale skal i sin nasjonale lovgivning minst sikre følgende:

- a) tilstrekkelig og effektiv patentbeskyttelse for oppfinnelser på alle teknologiske områder. For Liechtenstein og Sveits betyr dette et beskyttelsesnivå som tilsvarer nivået i Den europeiske patentkonvensjon av 5. oktober 1973, slik det er gjennomført i deres nasjonale lovgivning. For Island og Norge betyr dette et beskyttelsesnivå som tilsvarer nivået i Avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde av 2. mai 1992, slik det er gjennomført i deres nasjonale lovgivning. For Tunisia betyr dette et beskyttelsesnivå som tilsvarer nivået i TRIPS-avtalens artikkel 27 nr. 1, slik det er gjennomført i deres nasjonale lovgivning. I tillegg til det som er fastsatt i TRIPS-avtalens artikkel 27 nr. 2, kan Tunisia utelukke fra patenterbarhet
 - enhver oppfinnelse av kirurgiske eller terapeutiske metoder for behandling av mennesker eller dyr eller av diagnostiske metoder anvendt på mennesker eller dyr,
 - planter og dyr, bortsett fra mikroorganismer, samt hovedsakelig biologiske prosesser for produksjon av planter og dyr, bortsett fra ikke-biologiske og mikrobiologiske prosesser,

- b) tvangslisenser for patenter skal bare gis på vilkår som fastsatt i TRIPS-avtalens artikkel 31.

Artikkel 4

Informasjon som ikke er offentliggjort

Partene i denne avtale skal beskytte fortrolige opplysninger i samsvar med TRIPS-avtalens artikkel 39. Partene skal hindre at de som søker om markedsføringstillatelse for legemidler og landbrukskjemikalier, baserer seg på eller viser til fortrolige prøvingsdata eller andre data som tidligere søkere har lagt fram for vedkommende godkjenningmyndigheter, for et tidsrom av minst fem år regnet fra den dag godkjenning gis, unntatt i de tilfeller der det søkes om godkjenning av originalprodukter, eller med mindre den første søkeren får tilstrekkelig erstatning. Ingen bestemmelse i denne avtale skal kunne tolkes slik at den hindrer partene i å offentliggjøre data, i den utstrekning det er nødvendig for å verne folks helse mot skadelige virkninger av produktene. Beskyttelsesperioden skal ikke vare lenger enn den perioden som gjelder for det identiske produktet i opprinnelseslandet eller i eksportlandet.

Artikkel 5

Mønstre

Partene i denne avtale skal i sin nasjonale lovgivning sikre tilstrekkelig og effektiv beskyttelse av industrielle mønstre ved særlig å fastsette en beskyttelsesperiode på fem år regnet fra søknadsdatoen, med mulighet for forlengelse i minst to påfølgende perioder på fem år. Partene skal senest fem år etter at denne avtale er trådt i kraft, forlenge muligheten for forlengelse til fire påfølgende perioder på fem år. Partene kan fastsette en kortere beskyttelsesperiode for mønstre til deler som benyttes til reparasjon av et produkt.

Artikkel 6

Geografiske betegnelser

Partene i denne avtale skal i sin nasjonale lovgivning sikre tilstrekkelige og effektive midler til å beskytte geografiske betegnelser, herunder opprinnelsesbetegnelser, som fastsatt i TRIPS-avtalen.

Artikkel 7

Erverv og opprettholdelse av immaterielle rettigheter

Når erverv av en immateriell rettighet er betinget av at rettigheten meddeles eller registreres, skal partene påse at prosedyrene for meddelelse eller registrering er på samme nivå som det som er fastsatt i TRIPS-avtalen, særlig artikkel 62.

Artikkel 8

Håndheving av immaterielle rettigheter

Partene skal i sin nasjonale lovgivning sørge for håndhevingsbestemmelser som er på samme nivå som det som er fastsatt i TRIPS-avtalen, særlig artikkel 41 til 61.

Vedlegg VI

Omhandlet i artikkel 38 Opprettelse av voldgiftspanelet og panelets virkemåte

1. Voldgiftspanelet skal bestå av tre medlemmer.
2. Den part eller de parter som henviser tvisten til voldgift, skal ved skriftlig underretning i samsvar med artikkel (voldgift) i denne avtale utpeke ett medlem av voldgiftspanelet.
3. Innen 15 dager etter at underretningen nevnt i nr. 2 er mottatt, skal den part eller de parter den var rettet til, i sin tur utpeke ett medlem.
4. Innen 30 dager etter at underretningen nevnt i nr. 2 er mottatt, skal de berørte parter bli enige om å utpeke et tredje medlem. Det tredje medlemmet skal ikke være borger av eller ha fast opphold på territoriet til en av partene i tvisten. Medlemmet som oppnevnes på denne måten, skal være voldgiftspanelets leder.
5. Dersom samtlige tre medlemmer ikke er utpekt eller oppnevnt innen 30 dager etter at underretningen nevnt i nr. 2 er mottatt, skal de nødvendige utpekinger etter anmodning fra en av partene i tvisten foretas av presidenten for Den internasjonale domstol (ICJ – CIJ) ved anvendelse av kriteriene fastsatt i nr. 3 og 4. Dersom presidenten ikke kan påta seg oppdraget omhandlet i dette nummer eller er borger av en av partene i tvisten, skal utpekningene foretas av det av de øvrige av domstolens medlemmer som har tjenestegjort lengst, og som kan påta seg oppdraget og ikke er borger av en av partene.
6. Med mindre noe annet er avtalt mellom partene i tvisten, og med forbehold for artikkel (voldgift) i avtalen og dette vedlegg, skal Optional Rules for Arbitrating Disputes between Two States of the Permanent Court of Arbitration (PCA), gjeldende fra 20. oktober 1992, få anvendelse.

7. Voldgiftspanelet skal treffe avgjørelse ved stemmeflertall. Mindretallets synspunkter skal ikke offentliggjøres.
8. Voldgiftskjennelsen skal avsies innen seks måneder etter at voldgiftspanelets leder ble oppnevnt. Denne perioden kan forlenges med høyst tre måneder dersom partene i tvisten gir samtykke til det.
9. Voldgiftspanelets utgifter, herunder vederlag til medlemmene, skal bæres av partene i tvisten med like deler. Utbetaling av honorar til medlemmer av et voldgiftspanel opprettet etter denne avtale og dekning av deres utgifter skal skje i henhold til satser som er fastsatt av Den blandede komité, og som gjaldt på det tidspunkt da voldgiftspanelet ble opprettet. Satsene skal normalt være på samme nivå som WTOs satser.

11. jan. 2005 nr. 1

Rammeavtale mellom Norge og Slovakia om gjennomføring av den norske finansieringsordningen 2004 – 2009 etablert i samsvar med avtale av 14. oktober 2003 mellom Norge og Den europeiske union (EU)

I henhold til vedtak fattet i Utenriksdepartementet ble avtalen undertegnet 11. januar 2005 og trådte i kraft samme dag.

Memorandum of Understanding on the implementation of the Norwegian Financial Mechanism 2004 – 2009 established in accordance with the Agreement of 14 October 2003 between the Kingdom of Norway and the European Community on a Norwegian Financial Mechanism for the period 2004 – 2009 between Norway and the Slovak Republic.

THE KINGDOM OF NORWAY,
hereinafter referred to as «Norway»
and

THE SLOVAK REPUBLIC,
hereinafter referred to as the «Beneficiary State»
together hereinafter referred to as the «Parties»,

WHEREAS the Agreement of 14 October 2003 on the participation of the Czech Republic, the Republic of Estonia, the Republic of Cyprus, the Republic of Latvia, the Republic of Lithuania, the Republic of Hungary, the Republic of Malta, the Republic of Poland, the Republic of Slovenia and the Slovak Republic in the European Economic Area (hereinafter referred to as the «EEA Enlargement Agreement») is applicable as of 1 May 2004;

WHEREAS the Agreement of 14 October 2003 between the Kingdom of Norway and the European Community on a Norwegian Financial Mechanism for the period 2004–2009 (hereinafter referred to as the Agreement), establishes a financial mechanism through which Norway will contribute to the reduction of economic and social disparities in the European Economic Area (hereinafter referred to as the «Norwegian Financial Mechanism»);

WHEREAS the EEA Enlargement Agreement and the Norwegian Financial Mechanism will strengthen relations between Norway and the Slovak Republic to the mutual benefit of their peoples;

WHEREAS the enhanced co-operation between Norway and the Slovak Republic will contribute to securing a stable, peaceful and prosperous Europe, based on good governance, democratic institutions, the rule of law, respect for human rights and sustainable development;

WHEREAS the parties agree to establish a framework for cooperation in order to ensure the effective implementation of the Norwegian Financial Mechanism;

HAVE DECIDED to conclude the following Memorandum of Understanding (hereinafter referred to as the «MoU»):

Article 1 (Objectives)

In accordance with Article 1 of the Norwegian Financial Mechanism Agreement, Norway has established the Norwegian Financial Mechanism in order to contribute to the reduction of economic and social disparities in the European Economic Area. Accordingly, the parties to this MoU shall endeavour to select projects for funding, which contribute to the achievement of that objective.

Article 2 (Legal Framework)

This MoU between Norway and the Slovak Republic, shall be read in conjunction with and be subject to the conditions in the following documents, which constitute the legal framework of the Norwegian Financial Mechanism.

- The Agreement of 14.10.2003 between the Kingdom of Norway and the European Community on a Norwegian Financial Mechanism for the period 2004–2009 (hereinafter referred to as the «Agreement»),
- The Rules and Procedures for the implementation of the Norwegian Financial Mechanism (hereinafter referred to as the «Rules and Procedures») and subsequent amendments thereof. The Rules and Procedures are adopted by Norway in accordance with Article 8 of the Norwegian Financial Mechanism Agreement,
- The Grant Agreements, which will be concluded between Norway and the Beneficiary State for each project.

Article 3
(Financial Framework)

1. In accordance with Article 2 of the Agreement, Norway shall make available € 567 million for the Norwegian Financial Mechanism in annual tranches of € 113,4 million over the period running from 1 May 2004 to 30 April 2009, inclusive.
2. In accordance with Article 5 of the Agreement, a total of € 37.989.000 shall be made available to the Slovak Republic over the period referred to in Paragraph 1.
3. In accordance with Article 8 of the Agreement, the management costs of the Norwegian Financial Mechanism shall be covered by the amounts referred to above. Further provisions to this effect are set out in the Rules and Procedures.
4. In accordance with Article 6 of the Agreement, a review will be carried out in November 2006 and again in November 2008 with a view to reallocating any non-committed available funds for high priority projects from any Beneficiary State.

Article 4
(Roles and Responsibilities)

1. Norway shall make funds available in support of eligible projects proposed by the Slovak Republic and agreed by the Norwegian Financial Mechanism within the priority sectors listed in Article 6 of this MoU.
2. The Beneficiary State shall assure the full co-financing of projects, which benefit from support from the Norwegian Financial Mechanism.
3. The Norwegian Ministry of Foreign Affairs shall manage the Norwegian Financial Mechanism. Decisions on the granting of financial assistance from the Norwegian Financial Mechanism shall be taken by the Norwegian Ministry of Foreign Affairs.
4. The Norwegian Ministry of Foreign Affairs shall be assisted by the «Office for the EEA Financial Mechanism and the Norwegian Financial Mechanism, (hereinafter referred to as the «FMO»». The FMO shall be responsible for the day-to-day operations of the EEA Financial Mechanism and the Norwegian Financial Mechanism, and shall serve as a contact point.
5. The Slovak Republic has authorized the Office of the Government of the Slovak Republic to act on its behalf as its national focal point. It shall have the overall responsibility for the management of the Norwegian Financial Mechanism's activities in the Slovak Republic, including the overall responsibility for financial control and audit, and serve as a contact point. Its managerial setup is contained in Annex A.
6. Tasks related to the financial flows and system of financial management are fulfilled by the Ministry of Finance as described in Annex A.
7. The Office of the Government of the Slovak Republic shall be responsible and accountable for the identification, planning, implementation and monitoring of projects as well as the use of funds under the Norwegian Financial Mechanism in accordance with the Rules and Procedures. It shall report on these activities to the FMO. Any irregularities shall be reported to the FMO without delay. The Supreme Audit Office of the Slovak Republic carries out independent control activities.
8. As a general rule, the gathering of project applications shall be carried out by open calls for proposals.
9. The Office of the Government of the Slovak Republic shall ensure that the project promoters are fully committed and equipped to ensure successful project implementation.

Article 5
(Annual Meetings and reporting)

1. In order to ensure the effective implementation of the Norwegian Financial Mechanism, the Parties agree to hold annual meetings between the Norwegian Ministry of Foreign Affairs and the Focal

Point. The Focal Point shall at the meeting present an annual report, which shall amongst other things address:

- The progress made towards the achievement of the overall objective of the Norwegian Financial Mechanism.
 - The progress of project identification in the Beneficiary State,
 - The reporting of ongoing project implementation against established criteria,
 - Financial progress pertaining to commitments and disbursements,
 - Fields of intervention and measures for the following year.
2. The Office of the Government of the Slovak Republic shall organise the meetings, in cooperation with the FMO. The Commission of the European Communities may be invited to observe the meetings.
 3. Minutes of the discussions in the meeting shall be drafted by the Office of the Government of the Slovak Republic.
 4. The first meeting shall be held no later than one year after the entry into force of this MoU.

Article 6 *(Priority Sectors)*

1. In accordance with Article 3 of the Agreement, grants shall be available for projects in the same sectors as under the EEA Financial Mechanism as well as in the areas of:
 - Implementation of Schengen acquis, support of National Schengen Action Plans as well as strengthening the judiciary,
 - Environment, i. a. with emphasis on strengthening the administrative capacity to implement relevant acquis and investments in infrastructure and technology with priority given to municipal waste management,
 - Regional policy and cross-border activities,
 - Technical assistance relating to implementation of *acquis communautaire*.
2. Academic research may be eligible for funding in so far as it is targeted at one or more of the priority sectors.

Article 7 *(Programming Framework)*

1. With a view to ensuring effective use of the Norwegian Financial Mechanism funding and without prejudice to Article 6 above, particular attention will be given to the fields of intervention outlined in the programming framework listed in Annex B to this MoU.
2. Annex B shall be subject to review in the annual meetings referred to in Article 5 above.

Article 8 *(Specific Forms of Grant Assistance)*

1. In accordance with the priority sectors referred to in Article 6 and with particular attention given to the fields of intervention outlined in the Programming Framework referred to in Article 7, the parties have agreed to establish, within the overall amount referred to in Article 3, the specific forms of grant assistance listed in Annex C.
2. The Parties shall conclude grant agreements laying down the terms and conditions of each grant commitment.
3. Annex C shall be subject to review in the annual meetings referred to in Article 5 above.

Article 9 *(Control and Access to Information)*

The Norwegian Ministry of Foreign Affairs, the Office of the Auditor General of Norway and their representatives have the right to carry out any technical or financial mission or review, they consider necessary to follow the planning, implementation and monitoring of projects as well as the use of the funds. The Slovak Republic shall provide all necessary assistance, information and documentation.

Article 10 *(Coordination)*

The Slovak Republic and the FMO shall closely coordinate the use of the Norwegian Financial Mechanism with the use of the EEA Financial Mechanism. All projects submitted to the mechanisms shall be consistent with the Slovak Republic's national priorities and relevant arrangements with the European Union.

Article 11
(Governing Principles)

1. The implementation of this MoU shall in all aspects be governed by the Rules and Procedures of the Norwegian Financial Mechanism and subsequent amendments thereof.
2. The Parties agree to apply the highest degree of transparency and accountability in the implementation of the Norwegian Financial Mechanism, as well as objectives and principles of good governance, sustainable development and gender equality.

Article 12
(Entry into Force)

This MoU shall enter into force on the day of signature.

The present Memorandum of Understanding is signed in two originals in the English language.

Done in Bratislava on 11 January 2005.

ANNEX A

Managerial Set-up for the Implementation of The Norwegian Financial Mechanism

The Norwegian Ministry of Foreign Affairs manages the Norwegian Financial Mechanism and decides on the granting of assistance.

The Financial Mechanism Office (FMO) is responsible for the day-to-day implementation of the Norwegian Financial Mechanism and serves as a contact point.

1. The National Focal Point (NFP) – Úrad vlády SR (The Office of the Government of SR)

In accordance with Government Resolution No. 1002, of 27 October 2004, the Office of the Government of the Slovak Republic will act as the National Focal Point (NFP) for the Norwegian Financial Mechanism.

The National Focal Point (NFP) has the overall responsibility for the management and coordination of the activities of the Norwegian Financial Mechanism in the Slovak Republic, including the overall responsibility for the use of funds, financial control and audit. In accordance with this Memorandum of Understanding and the Rules and Procedures, its responsibilities include but are not limited to the following:

- ensure adoption of the necessary national legal documents on the implementation and monitoring of projects;
- identify and select proposals to be forwarded to the FMO;
- ensure appropriate management, implementation and monitoring of realised projects;
- chair the National Monitoring Committee (NMC);
- ensure regular reporting to the FMO on the implementation of projects financed by the Norwegian Financial Mechanism, as well as to immediately report any irregularities;
- organise annual meetings with the Norwegian Ministry of Foreign Affairs;
- verify expenditures according to Grant Agreements;
- draw up annual reports for submission to the FMO;
- ensure complete and sufficient audit trails in relevant institutions;
- ensure effective financial control and audit of approved projects;
- ensure information and publicity about available funds.

The roles of the NFP and the NMC are described below. The role of the NFP will be elaborated further in grant agreements between the Norwegian Ministry of Foreign Affairs and the Beneficiary State.

2. Division of Tasks

The administrative structure is up to a certain extent based on the structure set up for previous EU programmes (Phare/ISPA). It is made up of the following bodies:

- *The Office of the Government – Department of Regional Development and EU Structural Actions (DRDSA)*. The Department is under the direction of the Deputy Prime Minister for European Affairs, Human Rights and Minorities, who is responsible for EU affairs as well as for the coordination, preparation and monitoring of the implementation of foreign assistance.
- *The National Monitoring Committee (NMC)*, which will monitor the implementation progress of approved projects and provide recommendations to the NFP on the project selection. The Deputy Prime Minister for European Affairs, Human Rights and Minorities will appoint the members of the National Monitoring Committee.
- *The Ministry of Finance – Department of the National Fund (NF)*, which is the executive body of the National Authorising Officer (NAO) – State Secretary of the Ministry of Finance responsible

for EU funds. It is set up under his direction within the Section of European Affairs. This Department will be a Paying Authority for Norwegian Financial Mechanism.

2.1 The Department of Regional Development and EU Structural Actions

The Department of Regional Development and EU Structural Actions within the Office of the Government will be responsible for the overall administration, coordination and the use of funds from the Norwegian Financial Mechanism. In particular, its responsibilities include but are not limited to the following:

- handle the administration of the NFP;
- prepare all key documents required by the FMO in cooperation with other entities;
- prepare detailed rules for the preparation, selection, implementation, co-financing, monitoring and evaluation of projects financed by the Norwegian Financial Mechanism;
- serve as a secretariat of the NMC;
- prepare regular monitoring reports on project implementation;
- organise open calls for proposals and collect project applications;
- provide assessments of project proposals to the NMC;
- submit project proposals approved by the NMC to the FMO;
- assist in the preparation of individual grant agreements;
- ensure overall co-ordination of the Norwegian Financial Mechanism and EU funds, in co-operation with other relevant national authorities and bodies;
- supervise and control the implementation of projects in accordance with the agreements concluded with the intermediaries and final beneficiaries and carry out necessary controls;
- check requests for reimbursement and verify the authenticity and correctness of submitted documents;
- prepare disbursement requests and submit them to the Paying Authority;
- ensure information and publicity about available funds and inform the general public about projects implemented under the Norwegian Financial Mechanism;
- keep originals of relevant documents for 10 years after completion of projects.

2.2 National Monitoring Committee (NMC)

The Deputy Prime Minister for European Affairs, Human Rights and Minorities will establish one National Monitoring Committee (NMC) for the Norwegian Financial Mechanism and the EEA Financial Mechanism. The NMC will operate on behalf of the NFP. The NMC is responsible, in particular, for the following:

- provide recommendations to the NFP on which projects are to be submitted to the FMO, and, in the case of Programmes and Block Grants, provide recommendations on the project selection criteria and application process;
- monitor and provide recommendations to the NFP on the project selection process;
- periodically review the project implementation progress;
- monitor compliance with the Rules and Procedures;
- assess and approve periodical reports on the use of financial resources;
- assess the efficiency and effectiveness of the use of financial resources available under both Mechanisms;
- approve the Annual Monitoring Report prepared by the NFP;
- ensure that the NFP is fully informed about the progress of projects and instances of non-compliance with the terms and conditions of the grant.

The Committee shall consist of representatives of:

- The NFP;
- The Paying Authority (Department of National Fund of the Ministry of Finance);
- Relevant line ministries;
- NGOs;
- social and economic partners;
- regional and local governments.

The FMO and, when appropriate, representatives of other institutions and organisations, will be invited to observe the meetings of the Committee.

3. Financial flows

Department of National Fund of the Ministry of Finance (NF)

In accordance with Governmental Decree No. 1002, of 27 October 2004, the Department of National Fund (NF) of the Ministry of Finance of the Slovak Republic will act as the Paying Authority, i.e. the

central body responsible for transferring funds between the Slovak Republic and the Financing Mechanism Office. Its responsibilities include, but are not limited to, the following:

- open bank accounts in the Slovak State Treasury for the transfer of funds from the Norwegian Financial Mechanism to the Slovak Republic;
- check disbursement requests submitted by the NFP and verify and certify to the Norwegian Financial Mechanism the authenticity and correctness of submitted documents;
- request, through the NFP, the transfer of funds from the Norwegian Financial Mechanism to the NF's bank account on the basis of relevant documentation summarising information on actual expenditures incurred during project implementation or, if appropriate, submit requests for advance payments;
- transfer funds from the bank accounts of the NF to project promoters or intermediaries. Such requests must be supported by documents on payments executed or, if appropriate, by requests for advance payments submitted by intermediary bodies and/or final beneficiaries;
- ensure reimbursement of unused or unduly paid funds to the Norwegian Financial Mechanism;
- set and adjust the methodology governing financial flows from the Norwegian Financial Mechanism;
- keep accounts in the NF's information system on all financial transactions realised on the accounts of the Ministry of Finance, which were opened for funds from the Norwegian Financial Mechanism;
- keep originals of relevant documents for 10 years after completion of projects.

4. Financial control and audit

The financial control and internal audit of the Norwegian Financial Mechanism resources will be performed according to the Act No. 502/2001 Coll. on Financial Control and Internal Audit and on Amending and Supplementing Certain Acts, as amended by Act No. 618/2004 Coll. (hereinafter referred to as Act No. 502/2001 Coll., as amended).

The NFP has, in accordance with Article 6 of the Rules and Procedures, the duty to provide the FMO with copies of any report that is made by the Supreme Audit Office, the NFP, or any agency tasked with auditing the implementation of the Norwegian Financial Mechanism, about projects or other activities related to the Norwegian Financial Mechanism.

The tasks of the Central Harmonisation Unit of the Ministry of Finance of the Slovak Republic (hereinafter referred to as CHU) in the area of financial control and audit of the utilisation of the Norwegian Financial Mechanism resources are the following:

- managing and coordinating financial control and internal audit of the entire implementation structure;
- developing methodology for financial control and internal audit on the basis of the respective legislation;
- submitting to the respective authorities a final report on financial controls and internal audits findings on an annual basis and submitting other relevant information considering financial control and internal audit performed by the control authorities of the Slovak Republic;
- ensuring co-operation regarding controls and audits managed by the Norwegian Ministry of Foreign Affairs, the Financial Mechanism Committee, the Office of the Norwegian Auditor General, and the EFTA Board of Auditors and providing all necessary information to the above mentioned bodies;
- ensuring archiving and storing of originals of all relevant documentation for 10 years after completion of projects.

The Department of the Financial Control of the EU resources of the Ministry of Finance of the Slovak Republic is responsible for the coordination of planning and performance of financial control of operations under the Norwegian Financial Mechanism resources in accordance with the Article 3 a) of Act No. 502/2001 Coll., as amended.

The Internal Audit Unit of the EU resources of the Ministry of Finance of the Slovak Republic is responsible for the coordination of planning and performance of audit of the managing and control systems of bodies involved in the implementation of Norwegian Financial Mechanism in accordance with Article 27 (4) of Act No. 502/2001 Coll., as amended.

5. Independent control

The Supreme Audit Office of the Slovak Republic will perform an independent control of expenditures financed from the Norwegian Financial Mechanism's resources according to Act No. 39/1993 Coll. on the Supreme Audit Office of the Slovak Republic, as amended.

6. Application Procedure

Applications for projects should be submitted to the NFP, which, after an initial review, forwards the application to the NMC for review. After positive recommendation from the NMC, and if the NFP is satisfied that the application is in an appropriate format and is in furtherance of the overall goal of the Norwegian Financial Mechanism, it may forward the application to the FMO with its reasoned opinion. If the NMC recommends against forwarding an application to the FMO, the NFP notifies the applicant about this decision. If the NFP finds that additional information is needed from the applicant for the application to be considered, it will notify the applicant and explain the corrections or additions required.

An estimated timeframe for the review of applications in Slovakia is 3 months.

The NFP notifies the applicant of the approval or rejection of the project by the Norwegian Ministry of Foreign Affairs. If the application is approved, the NFP, on behalf of the Beneficiary State, signs a grant agreement with the Norwegian Ministry of Foreign Affairs. The NFP then signs a separate agreement with the applicant to ensure correct implementation of the project.

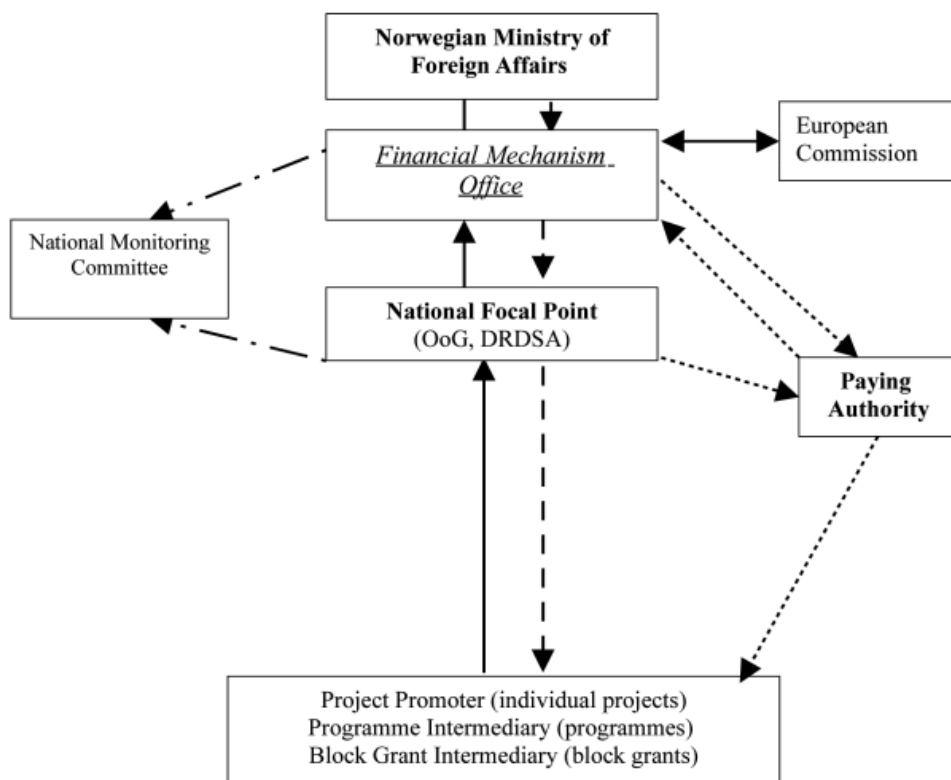
Procurement

Any procurement shall be carried out in accordance with the relevant law applicable in the Slovak Republic.

Language

All communication between the Norwegian Financial Mechanism and Slovak institutions shall be in English. Original documents in Slovak provided to the Financial Mechanism Office shall be accompanied by translations into English. Documents that do not need to be sent to the Financial Mechanism Office can be prepared in Slovak.

Project implementation chart for all priority sectors

	Project Proposal
	Accepted project
	Representatives of relevant institutions
	Payments and relevant documents

ANNEX B

The Programming Framework Referred to in Article 7 of the Memorandum of Understanding of the Norwegian Financial Mechanism

Within the overall framework of the priorities mentioned in Article 6 of the MoU, particular attention shall be given to the focus areas indicated below. The Norwegian Financial Mechanism aims to strengthen the bilateral relations between the Slovak Republic and Norway.

	Priority area	Focus areas
1	Protection of the environment	– Improvement and development of infrastructure for water protection and management – Improvement of air quality and reduction of greenhouse gases in Slovakia – Improvement of waste management at municipality level – Reduction and safe management of old environmental burdens – Reduce the loss of biodiversity and preserve natural habitats
2	Promotion of sustainable development	– Promotion of renewable energy sources – Improvement of municipal street lighting for energy saving – Reconstruction of heat distributions and central sources of heat operated by public enterprises for energy saving – Promotion of the use of bio fuels and alternative energy resources as secondary source of energy at municipality and regional level – Promotion of food safety – Environmental education and mainstreaming on all levels of public administration including support to environmental information activities – Traffic administration and safety
3	Conservation of the European cultural heritage	– Integrated protection and development of objects of cultural heritage – Protection, presentation and improvement of conditions for movement control of movable cultural heritage objects – Cultural heritage as a basis for local and regional development
4	Human resource development	– Mobility of students, lecturers, experts and scientists – Development of professional and life-long education – Establishing youth centres for after-school activities, including preventive actions against drug abuse – Integrated education and work for disabled and young people with special needs – Programmes to mainstream gender equality – Improve and modernise public service capacities of regional and local authorities and their institutions through e.g. ICT measures – Support social integration and education schemes for minority groups – Enabling women and young girls to enter the workforce through job-creating programmes and innovation schemes
5	Health and childcare	– Transformation from institutions to foster homes – Programmes to support children with special needs in difficult family situations – Development of social services for family treatment – Improve quality of social and health services in municipalities – Improve healthcare in prisons – Development of National Health Programmes – Education of managers and personnel in the health sector – Support of good quality maternity health care and family planning services

	Priority area	Focus areas
6	Research	– Protection and support for victims of family violence, such as support to shelters – Research activities within all the eligible areas of the Norwegian Financial Mechanism
7	Implementation of Schengen acquis, strengthening the judiciary	– Implementation of Schengen acquis for security of communication – Improve education in Schengen acquis issues – Improve efficiency of the judiciary through ICT use and development – Implementation of National Schengen Information System (N-SIS/SIS II) and creation of SIRENE office – Development of analytical and co-ordination skills of Presidium Police Forces – Reduction of pollution of water sources related to the fire and rescue services – Reduction of the impact of environmental accidents by implementation of Geographical Information Systems (GIS) in Integrated Rescue System – Programmes to fight corruption, organised crime and trafficking of drugs and in human beings
8	Regional policy and cross-border activities	– Competence building related to visa and asylum applications – Regional development focused on priorities of particular regional authorities and municipalities e.g. in the field of: — strengthening competence and capacity at local level — foster good governance in public administration — private sector development on local and regional level — strengthen participation of minority groups in society – Cross-border co-operation within priority areas focused on co-operation with Ukraine on national and regional level
9	Technical assistance relating to implementation of acquis communautaire	– Strengthening of capacity building for acquis communautaire on regional level

ANNEX C

Specific Forms of Grant assistance referred to in Article 8 of the Memorandum of Understanding of the norwegian financial mechanism

The parties have agreed on the following grant schemes to be further developed for final approval.

I. NGO Fund

The fund will support non-governmental, non-profit organisations that promote issues in the public interest. It could support the strengthening of NGOs as an active partner in the public debate and the involvement of NGOs in areas related to Annex B as well as the decision-making process of projects. Special attention will be given to the development and compliance of environmental standards and activities with a view to foster sustainable development in all areas defined in Annex B.

Other target areas are strengthening the multicultural environment in local communities, the protection of human rights and anti-discrimination efforts as well as support to children and youth with specific problems.

II. Technical Assistance Fund

The fund will support co-operation and transfer of knowledge between Slovak subjects and subjects in Norway, especially on exchange of experience in areas of co-operation with EU on adoption of relevant legislation in areas stated in Annex B.

The co-operation will be enabled on all administrative levels (state, regional and local), state institutions, universities and schools, professional chambers, unions and non-governmental non-profit organisations.

III. Technical Assistance Fund for Implementation of Financial Mechanisms

The fund will be developed to support all stages of the management of the Financial Mechanisms – application assessment, project selection, implementation, monitoring, evaluation, financial control and auditing. The technical assistance fund will cover the additional activities related to the management of the Financial Mechanisms, including publicity measures and information activities, translation and interpretation services and organising National Monitoring Committee sessions.

IV. Research Fund

The fund will support activities in the priority areas defined in Annex B.

The activities will include co-operation between Norwegian and Slovak researchers.

V. Fund for Support of Cooperation Among Schools/Scholarships

A grant scheme will be developed to support co-operation programmes for training courses for students, lecturers and experts from secondary school, high school and universities between relevant institutions in Slovakia and Norway in key areas defined in Annex B.

VI. Seed Money Fund

The fund will focus on technical assistance to the development of project applications that will be presented for co-financing from the Norwegian Financial Mechanisms.

Rammeavtale om gjennomføring av den norske finansieringsordningen 2004 – 2009 fastsatt i samsvar med avtale av 14. oktober 2003 mellom Kongeriket Norge og Det europeiske fellesskap om en norsk finansieringsordning for perioden 2004 – 2009 mellom Kongeriket Norge og Den slovakiske republikk.

KONGERIKET NORGE,

heretter kalt «Norge»,

og

DEN SLOVAKISKE REPUBLIKK,

heretter kalt «mottakerstaten»,

sammen heretter kalt «partene»,

SOM VISER TIL at avtalen av 14. oktober 2003 om Den tsjekkiske republikkens, Republikken Estlands, Republikken Kypros', Republikken Ungarns, Republikken Latvias, Republikken Litauens, Republikken Maltas, Republikken Polens, Republikken Slovenias og Den slovakiske republikkens deltakelse i Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (heretter kalt «EØS-utvidelsesavtalen») får anvendelse fra 1. mai 2004,

SOM VISER TIL at avtalen av 14. oktober 2003 mellom Kongeriket Norge og Det europeiske fellesskap om en norsk finansieringsordning for perioden 2004–2009 (heretter kalt «avtalen») etablerer en finansieringsordning (heretter kalt «den norske finansieringsordningen») og at Norge gjennom denne finansieringsordningen vil bidra til å redusere de økonomiske og sosiale forskjeller i Det europeiske økonomiske samarbeidsområde,

SOM VISER TIL at EØS-utvidelsesavtalen og den norske finansieringsordningen vil styrke forholdet mellom Norge og Den slovakiske republikk, til gjensidig nytte for deres befolkninger,

SOM VISER TIL at det styrkede samarbeidet mellom Norge og Den slovakiske republikk vil bidra til å sikre et stabilt, fredelig og framgangsrikt Europa basert på gode styringsmåter, demokratiske institusjoner, rettsstaten, respekt for menneskerettighetene og bærekraftig utvikling,

SOM VISER TIL at partene samtykker i å etablere et rammeverk for samarbeid med henblikk på å sikre en effektiv gjennomføring av den norske finansieringsordningen,

HAR BESLUTTET å inngå følgende rammeavtale, heretter kalt «rammeavtalen»:

Artikkel 1

(Mål)

I samsvar med artikkel 1 i avtalen om den norske finansieringsordningen har Norge opprettet den norske finansieringsordningen for å bidra til å redusere økonomiske og sosiale forskjeller i Det europeiske økonomiske samarbeidsområde. Partene i denne rammeavtalen skal derfor bestrebe seg på å velge prosjekter for finansiering som bidrar til å nå dette målet.

Artikkel 2 *(Rettslig ramme)*

Denne rammeavtalen mellom Norge og Den slovakiske republikk skal leses sammen med og være underlagt vilkårene i følgende dokumenter, som utgjør den rettslige rammen for den norske finansieringsordningen:

- avtalen av 14. oktober 2003 mellom Kongeriket Norge og Det europeiske fellesskap om en norsk finansieringsordning for perioden 2004– 2009 (heretter kalt «avtalen»),
- regler og prosedyrer for gjennomføringen av den norske finansieringsordningen (heretter kalt «regelverket») med senere endringer. Regelverket vedtas av Norge i samsvar med artikkel 8 i avtalen om den norske finansieringsordningen,
- tilskuddsavtalene, som skal inngås mellom Norge og mottakerstaten for hvert prosjekt.

Artikkel 3 *(Finansiell ramme)*

1. I samsvar med artikkel 2 i avtalen skal Norge stille 567 millioner euro til rådighet for den norske finansieringsordningen i årlige deler på 113,4 millioner euro i perioden fra 1. mai 2004 til og med 30. april 2009.
2. I samsvar med artikkel 5 i avtalen skal et beløp på til sammen 37 989.000 euro stilles til rådighet for Den slovakiske republikk i perioden nevnt i nr. 1.
3. I samsvar med artikkel 8 i avtalen skal forvaltningskostnadene i forbindelse med den norske finansieringsordningen dekkes av beløpene nevnt ovenfor. Ytterligere bestemmelser om dette er fastsatt i regelverket.
4. I samsvar med artikkel 6 i avtalen skal det foretas en vurdering i november 2006 og igjen i november 2008, med sikte på å omfordele eventuelle ikke avtalefestede tilgjengelige midler til høyt prioriterte prosjekter i hvilken som helst av mottakerstatene.

Artikkel 4 *(Roller og ansvar)*

1. Norge skal tilføre midler til støtte for støtteverdige prosjekter foreslått av Den slovakiske republikk og godkjent av den norske finansieringsordningen, innenfor de prioriterte sektorene oppført i artikkel 6 i denne rammeavtalen.
2. Mottakerstaten skal garantere fullstendig samfinansiering av prosjekter som mottar støtte fra den norske finansieringsordningen.
3. Det norske utenriksdepartement skal administrere den norske finansieringsordningen. Beslutninger om å tildele finansiell støtte fra den norske finansieringsordningen skal treffes av Det norske utenriksdepartement.
4. Det norske utenriksdepartement skal bistås av «Office for the EEA Financial Mechanism and the Norwegian Financial Mechanism» (kontoret for EØS-finansieringsordningen og den norske finansieringsordningen, heretter kalt «FMO»). FMO skal ha ansvaret for den daglige driften av EØS-finansieringsordningen og den norske finansieringsordningen og skal fungere som et kontaktpunkt.
5. Den slovakiske republikk har gitt Det slovakiske regjeringskontor (Office of the Government of the Slovak Republic) fullmakt til å opptre på vegne av republikken, som nasjonal koordinerende myndighet. Regjeringskontoret skal ha det overordnede ansvaret for å forvalte de aktiviteter som den norske finansieringsordningen iverksetter i Den slovakiske republikk, herunder det overordnede ansvaret for finansiell kontroll og revisjon, og skal fungere som kontaktpunkt. Den administrative strukturen for den nasjonale koordinerende myndigheten er beskrevet i vedlegg A.
6. Finansdepartementet skal ha ansvaret for oppgaver i forbindelse med finansstrøm og finansiell styring, som beskrevet i vedlegg A.
7. Det slovakiske regjeringskontor skal ha ansvaret for og stå til regnskap for identifisering, planlegging, gjennomføring og overvåking av prosjekter og for bruken av midler fra den norske finansieringsordningen, i samsvar med regelverket. Det skal rapportere til FMO om disse aktivitetene. FMO skal umiddelbart underrettes om eventuelle uregelmessigheter. Den slovakiske riksrevisjonen vil foreta de uavhengige kontrollene.
8. Som en generell regel skal innhenting av søknader gjøres gjennom åpne utlysninger av midler.
9. Det slovakiske regjeringskontor skal sikre at de prosjektansvarlige er fullt ut forpliktet og har tilstrekkelige forutsetninger til å sikre en vellykket gjennomføring av prosjektet.

Artikkel 5
(Årlige møter og rapportering)

1. Partene samtykker i at det skal holdes årlige møter mellom Det norske utenriksdepartement og den nasjonale koordinerende myndigheten for å sikre effektiv gjennomføring av den norske finansieringsordningen. På møtet skal den koordinerende myndigheten framlegge en årsrapport som blant annet skal omhandle følgende:
 - hvilke framskritt som er gjort for å nå det overordnede målet for den norske finansieringsordningen,
 - framdrift i forhold til å identifisere prosjekter i mottakerstaten,
 - rapporteringen om pågående prosjektgjennomføring i forhold til fastsatte kriterier,
 - den finansielle utviklingen med henblikk på forpliktelser og utbetalinger,
 - innsatsområder og tiltak for det påfølgende år.
2. Det slovakiske regjeringskontoret skal organisere møtene i samarbeid med FMO. Kommisjonen for De europeiske fellesskap kan inviteres til møtene som observatør.
3. Det slovakiske regjeringskontoret skal lage utkast til referat fra møtene.
4. Det første møtet skal holdes senest innen ett år etter at denne rammeavtalen trådte i kraft.

Artikkel 6
(Prioriterte sektorer)

1. I samsvar med artikkel 3 i avtalen skal midlene stilles til rådighet for prosjekter i de samme sektorene som for EØS-finansieringsordningen, og dessuten på følgende områder:
 - gjennomføring av Schengen-regelverket, støtte til nasjonale Schengen-handlingsplaner samt styrking av rettsvesenet,
 - miljøområdet, blant annet med vekt på å styrke forvaltningens evne til å gjennomføre det relevante regelverk og investeringer i infrastruktur og teknologi, med hovedvekt på kommunal avfallshåndtering,
 - regionalpolitikk og regional virksomhet over landegrensene,
 - faglig bistand til gjennomføring av fellesskapsregelverket.
2. Akademisk forskning kan være tilskuddsberettiget i den grad den er rettet mot en eller flere av de prioriterte sektorene.

Artikkel 7
(Programramme)

1. For å sikre effektiv bruk av den norske finansieringsordningens midler, og i samsvar med artikkel 6, skal det rettes særlig oppmerksomhet mot innsatsområdene skissert i programrammen oppført i vedlegg B til denne rammeavtalen.
2. Vedlegg B skal gjennomgås ved de årlige møtene nevnt i artikkel 5.

Artikkel 8
(Særskilte former for tilskudd)

1. I samsvar med de prioriterte sektorene nevnt i artikkel 6 og med særlig vekt på innsatsområdene skissert i programrammen nevnt i artikkel 7, har partene samtykket i å opprette de særskilte formene for tilskudd oppført i vedlegg C, innenfor det overordnede beløpet nevnt i artikkel 3.
2. Partene skal inngå tilskuddsavtaler hvor det fastsettes vilkår for hvert tilsagn om tilskudd.
3. Vedlegg C skal gjennomgås ved de årlige møtene nevnt i artikkel 5.

Artikkel 9
(Kontroll og tilgang til informasjon)

Det norske utenriksdepartementet, Den norske riksrevisjonen og representanter for disse har rett til å utføre ethvert faglig eller økonomisk oppdrag eller enhver faglig eller økonomisk gjennomgang som de finner nødvendig for å følge opp planleggingen, gjennomføringen og overvåkingen av prosjekter samt bruken av midlene. Den slovakiske republikk skal gi all nødvendig bistand, informasjon og dokumentasjon.

Artikkel 10
(Samordning)

Den slovakiske republikk og FMO skal samordne bruken av den norske finansieringsordningen nøye med bruken av EØS-finansieringsordningen. Alle prosjekter som framlegges for finansieringsordningene, skal være forenlige med Den slovakiske republikks nasjonale prioriteringer og relevante ordninger innen Den europeiske union.

Artikkel 11 *(Overordnede prinsipper)*

1. Gjennomføringen av denne rammeavtalen skal i alle henseender være underlagt regelverket for den norske finansieringsordningen og senere endringer av dette.
2. Partene er enige om å legge til grunn den høyeste grad av åpenhet og etterrettelighet i gjennomføringen av den norske finansieringsordningen, så vel som målsettinger og prinsipper om gode styringsmåter, bærekraftig utvikling og likestilling mellom kvinner og menn.

Artikkel 12 *(Ikrafttredelse)*

Denne rammeavtalen trer i kraft den dagen den undertegnes.

Denne rammeavtalen er undertegnet i to originale eksemplarer på engelsk.

Utferdiget i Bratislava, 11. januar 2005.

VEDLEGG A

Administrativ struktur for gjennomføring av den norske finansieringsordningen

Det norske utenriksdepartement administrerer den norske finansieringsordningen og treffer beslutninger om tildeling av støtte.

Kontoret for finansieringsordningene (FMO) skal ha ansvaret for den daglige driften av den norske finansieringsordningen og skal fungere som kontaktpunkt.

1. Nasjonal koordinerende myndighet – Úrad vlády SR (Det slovakiske regjeringskontor)

I samsvar med regjeringsresolusjon nr. 1002 av 17. mars 2004 skal Det slovakiske regjeringskontor (Office of the Government of the Slovak Republic) fungere som nasjonal koordinerende myndighet for den norske finansieringsordningen.

Den nasjonale koordinerende myndigheten har det overordnede ansvaret for å forvalte og samordne de aktiviteter som den norske finansieringsordningen iverksetter i Den slovakiske republikk, herunder det overordnede ansvaret for bruken av midler, finansiell kontroll og revisjon. I samsvar med denne rammeavtalen og med regelverket skal den nasjonale koordinerende myndighet særlig, men ikke utelukkende, ha ansvaret for å:

- sørge for at det vedtas nødvendige nasjonale juridiske dokumenter om gjennomføring og overvåking av prosjekter,
- identifisere og velge ut forslag som skal oversendes FMO,
- sikre at prosjekter styres, gjennomføres og overvåkes på korrekt måte,
- lede den nasjonale overvåkingskomiteen,
- sørge for jevnlig rapportering til FMO om gjennomføringen av prosjekter som finansieres av den norske finansieringsordningen, og umiddelbart rapportere om eventuelle uregelmessigheter,
- organisere årlige møter med Det norske utenriksdepartement,
- kontrollere utgifter i samsvar med tilskuddsavtalene,
- utarbeide årlige rapporter som skal framlegges for FMO,
- sikre fullstendig og tilstrekkelig revisjonssporing i alle relevante institusjoner,
- sørge for effektiv finansiell kontroll og revisjon av godkjente prosjekter,
- sørge for informasjon om og offentlig omtale av tilgjengelige midler.

Oppgavene til den nasjonale koordinerende myndigheten og overvåkingskomiteen er beskrevet nedenfor. Den nasjonale myndighets rolle vil bli nærmere beskrevet i tilskuddsavtalene mellom Det norske utenriksdepartement og mottakerstaten.

2. Ansvarsfordeling

Den administrative strukturen er til en viss grad basert på strukturen som ble utarbeidet for tidligere EU-programmer (Phare/ISPA). Den omfatter følgende organer:

- *Det slovakiske regjeringskontor – Avdeling for regionsutvikling og EUs strukturtiltak* (The Office of the Government – Department of Regional Development and EU Structural Actions – DRDSA). Avdelingen ledes av visestatsministeren for europaspørsmål, menneskerettigheter og minoriteter, som både har ansvar for EU-saker og for samordning, forberedelse og overvåking av gjennomføringen av utenlandsk bistand.
- *Den nasjonale overvåkingskomité*, som skal overvåke framdriften i gjennomføringen av godkjente prosjekter og komme med anbefalinger om prosjektutvelgelse overfor den nasjonale koordinerende myndighet. Medlemmene av Den nasjonale overvåkingskomiteen utpekes av visestatsministeren for europaspørsmål, menneskerettigheter og minoriteter.

- *Finansdepartementet – Avdeling for det nasjonale fond* (Ministry of Finance – Department of the National Fund – NF), som er det utøvende organ for den nasjonale anvisningsberettigede (National Authorising Officer) – statssekretæren for finansdepartementet med ansvar for EU-fond. Avdelingen er nedsatt innen seksjonen for europaspørsmål (Section of European Affairs) under ledelse av statssekretæren. Avdelingen skal være utbetalende myndighet for den norske finansieringsordningen.

2.1 Avdeling for regionsutvikling og EUs strukturtiltak

Avdeling for regionsutvikling og EUs strukturtiltak, som er underlagt Det slovakiske regjeringskontor, skal ha ansvaret for den generelle forvaltningen, samordningen og for bruken av midlene fra den norske finansieringsordningen. Den skal særlig, men ikke utelukkende, ha ansvaret for å:

- administrere den nasjonale koordinerende myndigheten,
- utarbeide, i samarbeid med andre enheter, alle grunnleggende dokumenter som skal framlegges for FMO,
- utarbeide detaljerte regler for forberedelse, utvelgelse, gjennomføring, samfinansiering, overvåking og evaluering av prosjekter som finansieres gjennom den norske finansieringsordningen,
- fungere som sekretariat for den nasjonale overvåkingsskomiteen,
- utarbeide regelmessige overvåkingsrapporter om prosjektgjennomføringen,
- arrangere åpne utlysninger av midler og innhente prosjektsøknader,
- framlegge en vurdering av prosjektforslagene for den nasjonale overvåkingsskomiteen,
- framlegge prosjektforslag som er godkjent av den nasjonale overvåkingsskomiteen, for FMO,
- bistå i utarbeidelsen av de enkelte tilskuddsavgiftene,
- sikre full samordning mellom den norske finansieringsordningen og EU-fond og påse at disse utfyller hverandre, i samarbeid med andre relevante nasjonale myndigheter og organer,
- kontrollere og føre tilsyn med gjennomføringen av prosjekter i samsvar med avtalene som er inngått med mottakerne, og utføre de nødvendige kontroller,
- kontrollere krav om refusjon og verifisere at innsendte dokumenter er autentiske og korrekte,
- utarbeide søknader om utbetaling og framlegge disse for den utbetalende myndighet,
- sørge for informasjon om og offentlig omtale av tilgjengelige midler og informere offentligheten om prosjekter som gjennomføres under den norske finansieringsordningen,
- oppbevare originalene av relevante dokumenter i 10 år etter at prosjekter er fullført.

2.2 Den nasjonale overvåkingsskomité

Visestatsministeren for europaspørsmål, menneskerettigheter og minoriteter skal nedsette en nasjonal overvåkingsskomité for den norske finansieringsordningen og EØS-finansieringsordningen. Den nasjonale overvåkingsskomiteen skal handle på vegne av den nasjonale koordinerende myndighet. Den nasjonale overvåkingsskomité skal særlig ha ansvar for å:

- komme med anbefalinger overfor den nasjonale koordinerende myndighet med hensyn til hvilke prosjekter som bør framlegges for FMO, og når det gjelder programmer og rammetilskudd, om søknadsprosedyren og kriteriene for prosjektutvelgelse,
- overvåke og komme med anbefalinger overfor den nasjonale koordinerende myndighet om prosessen for prosjektutvelgelse,
- jevnlig vurdere framdriften for gjennomføring av prosjekter,
- føre tilsyn med at regelverket overholdes,
- vurdere og godkjenne periodiske rapporter om bruken av økonomiske midler,
- vurdere bruken av økonomiske midler fra begge finansieringsordningene med henblikk på virkning og effektivitet,
- godkjenne den årlige overvåkingsrapporten utarbeidet av den nasjonale koordinerende myndigheten,
- sørge for at den nasjonale koordinerende myndighet er fullt ut informert om framdriften for prosjektene, samt om tilfeller der vilkårene for å motta tilskudd ikke er oppfylt.

Komiteen skal bestå av representanter for:

- den nasjonale koordinerende myndighet,
- den utbetalende myndighet (Avdeling for det nasjonale fond i Det slovakiske finansdepartement),
- relevante fagdepartementer,
- ikke-statlige organisasjoner,
- partene i arbeids- og næringslivet,
- regionale og lokale myndigheter.

FMO, og når det er hensiktsmessig også representanter for andre institusjoner og organisasjoner, skal inviteres til å delta som observatører på komiteens møter.

3. Finansstrøm

Avdeling for det nasjonale fond i finansdepartementet (NF),

I samsvar med regjeringsresolusjon nr. 1002 av 27. oktober 2004 skal Det slovakiske regjeringskontor fungere som utbetalende myndighet, dvs. det sentrale organ som har ansvar for overføring av midler mellom Den slovakiske republikk og kontoret for finansieringsordningene (FMO). Det skal særlig, men ikke utelukkende, ha ansvaret for å:

- opprette bankkontoer i Den slovakiske statskasse for overføring av midler fra den norske finansieringsordningen til Den slovakiske republikk,
- kontrollere søknader om utbetaling framlagt av den nasjonale koordinerende myndighet, samt verifisere og sertifisere overfor den norske finansieringsordningen at de framlagte dokumentene er autentiske og korrekte,
- anmode, via den nasjonale koordinerende myndighet, om overføring av midler fra den norske finansieringsordningen til NFs bankkonto på grunnlag av relevante dokumenter med sammenfattende opplysninger om faktiske utgifter som er påløpt under prosjektgjennomføringen, eller anmode om forskuddsutbetaling når det er hensiktsmessig,
- overføre midler fra NFs bankkontoer til prosjektansvarlige eller -forvaltere. Slik anmodning skal være vedlagt dokumentasjon på utførte betalinger eller, når det er hensiktsmessig, anmodninger om forskuddsutbetalinger framlagt av mellomliggende organer og/eller endelige tilskuddsmottakere,
- sikre at ubrukte eller feilaktig utbetalte midler refunderes til den norske finansieringsordningen,
- fastsette og justere metoder for styring av finansstrømmen fra den norske finansieringsordningen,
- føre regnskap i NFs informasjonssystem over alle finansielle transaksjoner på finansdepartementets bankkontoer opprettet for midler fra den norske finansieringsordningen,
- oppbevare originalene av relevante dokumenter i 10 år etter at prosjekter er fullført.

4. Finansiell kontroll og revisjon

Finansiell kontroll og intern revisjon av midlene fra den norske finansieringsordningen skal utføres i samsvar med lov nr. 502/2001-saml. om finansiell kontroll og intern revisjon, og om endring og utfylling av visse lover, endret ved lov nr. 618/2004-saml. (Act No. 502/2001 Coll. on Financial Control and Internal Audit and on Amending and Supplementing Certain Acts, as amended by Act No. 618/2004 Coll., heretter kalt «lov nr. 502/2001-saml. med endringer»).

Den nasjonale koordinerende myndighet har, i samsvar med artikkel 6 i regelverket, plikt til å sørge for at FMO mottar kopier av alle rapporter utarbeidet av den slovakiske riksrevisjon, den nasjonale koordinerende myndighet eller av andre enheter som har til oppgave å overvåke gjennomføringen av den norske finansieringsordningen, om prosjekter eller andre aktiviteter med tilknytning til den norske finansieringsordningen.

Den sentrale harmoniseringsenheten ved Det slovakiske finansdepartement (Central Harmonisation Unit of the Ministry of Finance of the Slovak Republic, heretter «CHU») skal ha følgende oppgaver i tilknytning til finansiell kontroll og revisjon av bruken av midlene fra den norske finansieringsordningen:

- styre og samordne finansiell kontroll og intern revisjon av hele gjennomføringsstrukturen,
- utvikle metoder for finansiell kontroll og intern revisjon basert på den respektive lovgivning,
- årlig framlegge for de respektive myndigheter en endelig rapport om resultatene av finansielle kontroller og interne revisjoner, samt framlegge annen relevant informasjon om finansiell kontroll og intern revisjon utført av kontrollmyndigheter i Den slovakiske republikk,
- sikre samarbeid i forbindelse med kontroller som håndteres av Det norske utenriksdepartement, Komiteen for finansieringsordningene, Den norske riksrevisjonen og EFTAs revisjonsråd, og framlegge all nødvendig dokumentasjon for disse organene,
- sørge for at originalene av alle relevante dokumenter arkiveres og oppbevares i 10 år etter at prosjekter er fullført.

Det slovakiske finansdepartementets avdeling for finansiell kontroll av EU-midler (The Department of the Financial Control of the EU resources of the Ministry of Finance of the Slovak Republic) har ansvaret for å samordne planlegging og gjennomføring av finansiell kontroll av aktiviteter som mottar midler fra den norske finansieringsordningen, i samsvar med artikkel 3 bokstav a) i lov nr. 502/2001-saml. med endringer.

Det slovakiske finansdepartementets enhet for internrevisjon av EU-midler (The Internal Audit Unit of the EU resources of the Ministry of Finance of the Slovak Republic) har ansvaret for å samordne planlegging og gjennomføring av revisjon av forvaltnings- og kontrollsystemene til organer som er involvert i gjennomføringen av den norske finansieringsordningen, i samsvar med artikkel 27 nr. 4 i lov nr. 502/2001-saml. med endringer.

5. Uavhengig kontroll

Den slovakiske riksrevisjonen skal foreta en uavhengig kontroll av utgifter som dekkes av midler fra den norske finansieringsordningen, i samsvar med lov nr. 39/1993-saml. om Den slovakiske riksrevisjon, med endringer (Act No. 39/1993 Coll. on the Supreme Audit Office of the Slovak Republic, as amended).

6. Søknadsprosedyre

Prosjektsøknader sendes til den nasjonale koordinerende myndighet, som etter en innledende gjennomgang viderefører søknaden til den nasjonale overvåkingsskomiteen for videre vurdering. Dersom uttalelsene fra den nasjonale overvåkingsskomiteen er positive, kan den nasjonale koordinerende myndighet deretter videreføre søknaden til FMO med en begrunnet uttalelse, etter å ha forsikret seg om at søknaden foreligger i egnet format samt at den fremmer det overordnede målet for den norske finansieringsordningen. Dersom den nasjonale overvåkingsskomiteen ikke anbefaler at søknaden oversendes til FMO, skal den nasjonale koordinerende myndighet underrette søkeren om dette. Dersom den nasjonale koordinerende myndighet finner at det må framlegges ytterligere informasjon for at søknaden skal kunne vurderes, skal den underrette søkeren om dette og forklare hvilke rettelser og tilføyelser som kreves.

Det anslås at behandlingstiden for søknader i Slovakia vil være 3 måneder.

Den nasjonale koordinerende myndigheten skal underrette søkeren om hvorvidt Det norske utenriksdepartement har godkjent prosjektet. Dersom søknaden godkjennes, skal den nasjonale koordinerende myndighet undertegne en tilskuddsavtale med Det norske utenriksdepartement på vegne av mottakerstaten. Den nasjonale koordinerende myndighet skal deretter undertegne en separat avtale med søkeren, for å sikre korrekt gjennomføring av prosjektet.

Anskaffelser

Alle anskaffelser skal gjøres i samsvar med relevant lovgivning gjeldende i Den slovakiske republikk.

Språk

All kommunikasjon mellom den norske finansieringsordningen og slovakiske institusjoner skal foregå på engelsk. Originaldokumenter på slovakisk som framlegges for Kontoret for finansieringsordningene, skal vedlegges engelske oversettelser. Dokumenter som ikke skal sendes til Kontoret for finansieringsordningene, kan være utarbeidet på slovakisk.

VEDLEGG B

Programrammen nevnt i artikkel 7 i rammeavtalen om den norske finansieringsordningen

Innenfor rammen av de prioriterte sektorene nevnt i artikkel 6 i rammeavtalen, skal det rettes særlig oppmerksomhet mot innsatsområdene nevnt nedenfor. Den norske finansieringsordningen har som mål å styrke de bilaterale relasjonene mellom Den slovakiske republikk og Norge.

	Prioritert sektor	Innsatsområder
1	Miljøvern	– Utvikling og forbedring av infrastruktur for vannforvaltning og vern av vann – Forbedring av luftkvaliteten og reduksjon av klimagasser i Slovakia – Forbedret avfallshåndtering på kommunalt nivå – Begrensning av og trygg forvaltning av eldre miljøbelastninger – Begrense tapet av biologisk mangfold og bevare urørte habitater
2	Fremme av bærekraftig utvikling	– Fremme av fornybare energikilder – Forbedring av kommunal gatebelysning for energisparing – Gjenoppbygge varmfordelingsanlegg og sentrale oppvarmingskilder drevet av offentlige energisparingsforetak – Fremme bruken av biobrensel og alternative energiressurser som sekundær energikilde på kommunalt og regionalt nivå – Fremme av næringsmiddeltrygghet – Miljøutdanning og integrering av miljøaspektet på alle nivåer i statsforvaltningen, herunder støtte til informasjonstiltak på miljøområdet – Trafikkforvaltning og -sikkerhet
3	Bevaring av den europeiske kulturarv	– Integrert vern og utvikling av kulturobjekter – Vern og bevaring av flyttbar kulturarv samt bedre systemer for å overvåke forflytning av flyttbar kulturarv – Kulturarven som grunnlag for lokal og regional utvikling
4	Utvikling av menneskelige ressurser	– Mobilitet blant studenter, forelesere ved høyere utdanningsinstitusjoner, spesialister og forskere – Fremme av yrkesutdanning og livslang læring – Etablering av ungdomssentre for aktiviteter etter skoletid, herunder forebyggende tiltak mot rusmisbruk – Integrert utdanning og arbeid for funksjonshemmede og ungdom med særlige behov – Programmer for integrering av likestillingsaspektet – Styrking av tjenesteytingsevnen til regionale og lokale myndigheter og deres organer, for eksempel gjennom IKT-tiltak – Støtte til ordninger for utdanning og sosial integrasjon av minoritetsgrupper – Programmer for å skape arbeidsplasser samt andre nyskapende ordninger med henblikk på å gi kvinner og unge jenter tilgang til arbeidslivet
5	Helse og barneomsorg	– Omlegging fra institusjoner til fosterhjem – Programmer til støtte for barn med særlige behov i vanskelige familiesituasjoner – Utvikling av sosiale tjenester for behandling av familier – Forbedring av kvaliteten på kommunale sosial- og helsetjenester – Bedre helsetjenester i fengsler – Utvikling av nasjonale helseprogrammer – Utdanning av ledere og personale i helsesektoren – Støtte til bedre svangerskaps- og fødselsomsorg og familieplanleggingstjenester – Beskyttelse og støtte til ofre for familievold, for eksempel støtte til krisesentre

	Prioritert sektor	Innsatsområder
6	Forskning	– Forskning på alle områder som støttes av den norske finansieringsordningen
7	Gjennomføring av Schengen-regelverket og styrking av rettsvesenet	– Gjennomføring av Schengen-regelverk for kommunikasjonssikkerhet – Styrket utdanning og opplæring i Schengen-regelverket – Økt effektivitet i rettsvesenet ved hjelp av IKT og utvikling – Implementering av et nasjonalt Schengen-informasjonssystem (N-SIS) og oppretting av SIRENE-kontor – Utvikle samordningsevne og analytiske ferdigheter hos de sentrale politistyrkene (Presidium Police Forces) – Begrense forurensningen av vannkilder i forbindelse med brann- og redningstjenester – Begrense virkningene av miljøulykker ved å implementere Geografiske informasjonssystemer (GIS) i det integrerte beredskapssystemet (Integrated Rescue System) – Programmer for å bekjempe korrupsjon, organisert kriminalitet og handel med narkotika og mennesker – Kompetansebygging på området visum- og asylsøknader
8	Regionalpolitikk og regional virksomhet over landegrensene,	– Regional utvikling på ansvarsområdene til bestemte regionale myndigheter og kommuner, for eksempel: — styrking av kompetanse og kapasitet på lokalt plan — fremme av godt styresett i offentlig forvaltning — utvikling av privat sektor på lokalt og regionalt plan — styrke minoritetsgruppers deltakelse i samfunnet – Samarbeid over landegrensene innenfor prioriterte sektorer, særlig samarbeid med Ukraina på nasjonalt og regionalt plan
9	Faglig bistand til gjennomføring av fellesskapsregel-verket	– Oppbygging av kompetanse på regionalt nivå om fellesskapsregelverket

VEDLEGG C

Særskilte former for tilskudd omtalt i artikkel 8 i rammeavtalen om den norske finansieringsordningen

Partene er blitt enige om følgende tilskuddsordninger som skal videreutvikles for endelig godkjenning.

I. Fond for ikke-statlige organisasjoner

Midler til støtte for ikke-statlige, ideelle organisasjoner som arbeider for saker av felles interesse. Midlene kunne gå til å styrke ikke-statlige organisasjoner som aktiv deltaker i den offentlige debatten og deres deltakelse på områdene omtalt i vedlegg B samt deltakelse i beslutningsprosessene for prosjekter. Oppmerksomheten vil særlig bli rettet mot utvikling og overholdelse av miljøstandarder og -tiltak med henblikk på å fremme bærekraftig utvikling på alle områdene definert i vedlegg B.

Andre innsatsområder er styrking av flerkulturelle miljøer i lokalsamfunn, beskyttelse av menneskerettighetene og bekjempelse av diskriminering samt støtte til barn og ungdom med særlige problemer.

II. Fond for faglig bistand

Midlene skal støtte samarbeid og kunnskapsoverføring mellom slovakiske og norske enheter, særlig erfaringsutveksling om samarbeid med Den europeiske union vedrørende vedtakelse og gjennomføring av relevant regelverk på områdene nevnt i vedlegg B.

Samarbeidet skal iverksettes på alle nivåer i forvaltningen (statlig, regionalt og lokalt), i statlige institusjoner, universiteter og skoler, yrkes- og fagorganisasjoner og i ikke-statlige, ideelle organisasjoner.

III. Fond for faglig bistand til gjennomføring av finansieringsordningene

Fondet skal støtte alle stadier i gjennomføringen av finansieringsordningene – vurdering av søknader, prosjektutvelgelse, gjennomføring, overvåking, evaluering, finansiell kontroll og revisjon. Fondet for faglig bistand skal dekke de tilleggsaktiviteter som gjelder forvaltning av finansieringsordningene, herunder publiserings- og informasjonstiltak, oversettelses- og tolketjenester samt organisering av den nasjonale overvåkingskomiteens møter.

IV. Forskningsfond

Forskningsfondet skal støtte aktiviteter innenfor de prioriterte sektorene definert i vedlegg B. Aktivitetene skal omfatte samarbeid mellom norske og slovakiske forskere.

V. Fond for samarbeid mellom skoler/stipend

Det skal utvikles en tilskuddsordning for å støtte samarbeidsprogrammer for opplæring av studenter, lærere og eksperter ved ungdomsskoler, videregående skoler og universiteter, mellom relevante institusjoner i Slovakia og Norge på innsatsområdene definert i vedlegg B.

VI. Forprosjektmidler

Fondet skal fokusere på faglig bistand til utvikling av prosjektsøknader som skal foreslås for samfinansiering fra den norske finansieringsordningen.

11. feb. 2005 nr. 19

Rammeavtale om gjennomføring av EØS-finansieringsordningen 2004 – 2009 mellom Norge, Island, Liechtenstein og Slovakia

I henhold til vedtak i Utenriksdepartementet 5. januar 2005 ble avtalen undertegnet 11. februar 2005 og trådte i kraft 24. februar 2005.

Memorandum of Understanding on the implementation of the EEA Financial Mechanism 2004 – 2009 between the Republic of Iceland, The Principality of Liechtenstein, the Kingdom of Norway and the Slovak Republic.

THE REPUBLIC OF ICELAND,
THE PRINCIPALITY OF LIECHTENSTEIN,
THE KINGDOM OF NORWAY,
hereinafter referred to as the «EFTA States»
and
THE SLOVAK REPUBLIC,
hereinafter referred to as the «Beneficiary State»
together hereinafter referred to as the «Parties»,

WHEREAS the Agreement of 14 October 2003 on the participation of the Czech Republic, the Republic of Estonia, the Republic of Cyprus, the Republic of Latvia, the Republic of Lithuania, the Republic of Hungary, the Republic of Malta, the Republic of Poland, the Republic of Slovenia and the Slovak Republic in the European Economic Area (hereinafter referred to as the «EEA Enlargement Agreement») is applicable as of 1 May 2004;

WHEREAS Protocol 38a to the EEA Agreement, incorporated into the EEA Agreement by the EEA Enlargement Agreement, establishes a financial mechanism through which the EFTA States will contribute to the reduction of economic and social disparities in the European Economic Area (hereinafter referred to as the «EEA Financial Mechanism»);

WHEREAS by decision of the Standing Committee of the EFTA States No. 4/2004/SC of 3 June 2004 the EFTA States have established a Financial Mechanism Committee, which shall manage the EEA Financial Mechanism (2004–2009);

WHEREAS the EEA Enlargement Agreement and the EEA Financial Mechanism will strengthen relations between the EFTA States and the Slovak Republic to the mutual benefit of their peoples;

WHEREAS the enhanced co-operation between the EFTA States and the Slovak Republic will contribute to securing a stable, peaceful and prosperous Europe, based on good governance, democratic institutions, the rule of law, respect for human rights and sustainable development;

WHEREAS the Parties agree to establish a framework for cooperation in order to ensure the effective implementation of the EEA Financial Mechanism;

HAVE DECIDED to conclude the following Memorandum of Understanding (hereinafter referred to as the «MoU»):

Article 1 (Objectives)

In accordance with Article 1 of Protocol 38a, the EFTA States have established the EEA Financial Mechanism in order to contribute to the reduction of economic and social disparities in the European Economic Area. Accordingly, the Parties to this MoU shall endeavour to select for funding, projects that contribute to the achievement of that objective.

Article 2
(Legal Framework)

This MoU, agreed between the EFTA States and the Slovak Republic, shall be read in conjunction with and subject to the conditions in the following documents, which constitute the legal framework of the EEA Financial Mechanism:

- Protocol 38a to the EEA Agreement (hereinafter referred to as «Protocol 38a»), establishing the EEA Financial Mechanism,
- the Rules and Procedures on the implementation of the EEA Financial Mechanism (hereinafter referred to as the «Rules and Procedures») and subsequent amendments thereof. The Rules and Procedures are adopted by the EFTA States in accordance with Article 8 of Protocol 38a,
- the Grant Agreements, which will be concluded between the Financial Mechanism Committee and the Beneficiary State for each project.

Article 3
(Financial Framework)

1. In accordance with Article 2 of Protocol 38a, the EFTA States will commit € 600 million to the EEA Financial Mechanism in annual tranches of € 120 million over the period running from 1 May 2004 to 30 April 2009, inclusive.
2. In accordance with Article 5 of Protocol 38a, a total of € 32.340.000 shall be made available to the Slovak Republic over the period referred to in Paragraph 1.
3. In accordance with Article 8 of Protocol 38a, the management costs of the EEA Financial Mechanism shall be covered by the amounts referred to above. Further provisions to this effect are set out in the Rules and Procedures.
4. In accordance with Article 6 of Protocol 38a, a review will be carried out in November 2006 and again in November 2008 with a view to reallocating any non-committed available funds for high priority projects from any Beneficiary State.

Article 4
(Roles and Responsibilities)

1. The EFTA States shall make funds available in support of eligible projects proposed by the Slovak Republic and agreed on by the Financial Mechanism within the priority sectors listed in Article 6 of this MoU.
2. The Beneficiary State shall assure the full co-financing of projects that benefit from support from the EEA Financial Mechanism.
3. The EEA Financial Mechanism Committee shall manage the EEA Financial Mechanism and take decisions on the granting of financial assistance.
4. The Committee shall be assisted by the Financial Mechanism Office (hereinafter referred to as the «FMO»). The FMO shall be responsible for the day-to-day operations of the EEA Financial Mechanism and shall serve as a contact point.
5. The Slovak Republic has authorized the Office of the Government of the Slovak Republic to act on its behalf as its national focal point. It shall have overall responsibility for the management of the EEA Financial Mechanisms activities in the Slovak Republic, including financial control and audit and serve as a contact point. Its managerial setup is contained in Annex A.
6. Tasks related to the financial flows and system of financial management are fulfilled by the Ministry of Finance as described in Annex A.
7. The Office of the Government of the Slovak Republic shall be responsible and accountable for the identification, planning, implementation and monitoring of projects as well as for the use of funds under the EEA Financial Mechanism in accordance with the Rules and Procedures. It shall report on these activities to the FMO. Any irregularities shall be reported to the FMO without delay. The Supreme Audit Office of the Slovak Republic carries out independent control activities.
8. As a general rule, the gathering of project applications shall be carried out by open calls for proposals.
9. The Office of the Government of the Slovak Republic shall ensure that the project promoters are fully committed and equipped to ensure successful project implementation.

Article 5
(Annual Meetings and Reporting)

1. In order to ensure the effective implementation of the EEA Financial Mechanism, the Parties agree to hold annual meetings between the Financial Mechanism Committee and the Focal Point. The Focal Point shall at the meeting present an annual report, which shall amongst other things address:

- the progress made towards the achievement of the overall objective of the EEA Financial Mechanism,
 - the progress of project identification in the Beneficiary State,
 - the reporting of ongoing project implementation against established criteria,
 - financial progress pertaining to commitments and disbursements,
 - fields of intervention and measures for the following year.
2. The Office of the Government of the Slovak Republic shall organise the meetings, in cooperation with the FMO. The Commission of the European Communities may be invited to observe the meetings.
 3. The minutes of the meetings shall be drafted by the Office of the Government of the Slovak Republic.
 4. The first meeting shall be held no later than one year after the entry into force of this MoU.

Article 6
(Priority Sectors)

1. In accordance with Article 3 of Protocol 38a, grants shall be available for projects in the following priority sectors:
 - (a) Protection of the environment, including the human environment, through, inter alia, reduction of pollution and promotion of renewable energy;
 - (b) Promotion of sustainable development through improved resource use and management;
 - (c) Conservation of European cultural heritage, including public transport, and urban renewal;
 - (d) Human resource development through, inter alia, promotion of education and training, strengthening of administrative or public service capacities of local government or its institutions as well as the democratic processes, which support it;
 - (e) Health and childcare.
2. Academic research may be eligible for funding in so far as it is targeted at one or more of the priority sectors.

Article 7
(Programming Framework)

1. With a view to ensuring effective use of the EEA Financial Mechanism funding and without prejudice to Article 6 above, particular attention shall be given to the fields of intervention outlined in the programming framework in Annex B to this MoU.
2. Annex B shall be subject to review in the annual meetings referred to in Article 5 above.

Article 8
(Specific Forms of Grant Assistance)

1. In accordance with the Priority Sectors referred to in Article 6 and with particular attention given to the fields of intervention outlined in the Programming Framework referred to in Article 7, the Parties have agreed to establish, within the overall amount referred to in Article 3, the Specific Forms of Grant Assistance listed in Annex C.
2. The Parties shall conclude Grant Agreements laying down the terms and conditions of each grant commitment.
3. Annex C shall be subject to review in the annual meetings referred to in Article 5 above.

Article 9
(Control and Access to Information)

The EEA Financial Mechanism Committee, the EFTA Board of Auditors and their representatives have the right to carry out any technical or financial mission or review they consider necessary to follow the planning, implementation and monitoring of projects as well as the use of funds. The Slovak Republic shall provide all necessary assistance, information and documentation.

Article 10
(Coordination)

The Slovak Republic and the FMO shall closely coordinate the use of the EEA Financial Mechanism with the use of the Norwegian Financial Mechanism. All projects submitted to the Mechanisms shall be consistent with the Slovak Republic's national priorities and relevant arrangements with the European Union.

Article 11
(Governing Principles)

1. The implementation of this MoU shall in all aspects be governed by the Rules and Procedures of the EEA Financial Mechanism and subsequent amendments thereof.
2. The Parties agree to apply the highest degree of transparency and accountability in the implementation of the EEA Financial Mechanism, as well as objectives and principles of good governance, sustainable development and gender equality.

Article 12
(Entry into Force)

This MoU shall enter into force on the day after the date of the last signature.

The present Memorandum of Understanding is signed in four originals in the English language.

ANNEX A

Managerial Set-up for the Implementation of The EEA Financial Mechanism

The Financing Mechanism Committee manages the EEA Financial Mechanism and decides on the granting of assistance.

The Financial Mechanism Office (FMO) is responsible for the day-to-day implementation of the EEA Financial Mechanism and serves as a contact point.

1. The National Focal Point (NFP) – Úrad vlády SR (The Office of the Government of SR)

In accordance with Government Resolution No. 1002, of 27 October 2004, the Office of the Government of the Slovak Republic will act as the National Focal Point (NFP) for the EEA Financial Mechanism.

The National Focal Point (NFP) has the overall responsibility for the management and co-ordination of the activities of the EEA Financial Mechanism in the Slovak Republic, including the overall responsibility for the use of funds, financial control and audit. In accordance with this Memorandum of Understanding and the Rules and Procedures, its responsibilities include, but are not limited to, the following:

- ensure adoption of the necessary national legal documents on the implementation and monitoring of projects;
- identify and select proposals to be forwarded to the FMO;
- ensure appropriate management, implementation and monitoring of realised projects;
- chair the National Monitoring Committee (NMC);
- ensure regular reporting to the FMO on the implementation of projects financed by the EEA Financial Mechanism, as well as to immediately report any irregularities;
- organise annual meetings with the Financial Mechanism Committee;
- verify expenditures according to Grant Agreements;
- draw up annual reports for submission to the FMO;
- ensure complete and sufficient audit trails in relevant institutions;
- ensure effective financial control and audit of approved projects;
- ensure information and publicity about available funds.

The roles of the NFP and the NMC are described below. The role of the NFP will be elaborated further in grant agreements between the Financial Mechanism Committee and the Beneficiary State.

2. Division of Tasks

The administrative structure is up to a certain extent based on the structure set up for previous EU programmes (Phare/ISPA). It is made up of the following bodies:

- The Office of the Government – Department of Regional Development and EU Structural Actions (DRDSA). The Department is under the direction of the Deputy Prime Minister for European Affairs, Human Rights and Minorities, who is responsible for EU affairs as well as for the co-ordination, preparation and monitoring of the implementation of foreign assistance.
- The National Monitoring Committee (NMC), which will monitor the implementation progress of approved projects and provide recommendations to the NFP on the project selection. The Deputy Prime Minister for European Affairs, Human Rights and Minorities will appoint the members of the National Monitoring Committee.
- The Ministry of Finance – Department of the National Fund (NF), which is the executive body of the National Authorising Officer (NAO) – State Secretary of the Ministry of Finance responsible

for EU funds. It is set up under his direction within the Section of European Affairs. This Department will be a Paying Authority for EEA Financial Mechanism.

2.1 The Department of Regional Development and EU Structural Actions

The Department of Regional Development and EU Structural Actions within the Office of the Government will be responsible for the overall administration, coordination and the use of funds from the EEA Financial Mechanism. In particular, its responsibilities include, but are not limited to, the following:

- handle the administration of the NFP;
- prepare all key documents required by the FMO in co-operation with other entities;
- prepare detailed rules for the preparation, selection, implementation, co-financing, monitoring and evaluation of projects financed by the EEA Financial Mechanism;
- serve as a secretariat of the NMC;
- prepare regular monitoring reports on project implementation;
- organise open calls for proposals and collect project applications;
- provide assessments of project proposals to the NMC;
- submit project proposals approved by the NMC to the FMO;
- assist in the preparation of individual grant agreements;
- ensure overall co-ordination of the EEA Financial Mechanism and EU funds, in co-operation with other relevant national authorities and bodies;
- supervise and control the implementation of projects in accordance with the agreements concluded with the intermediaries and final beneficiaries and carry out necessary controls;
- check requests for reimbursement and verify the authenticity and correctness of submitted documents;
- prepare disbursement requests and submit them to the Paying Authority;
- ensure information and publicity about available funds and inform the general public about projects implemented under the EEA Financial Mechanism;
- keep originals of relevant documents for 10 years after completion of projects.

2.2 National Monitoring Committee (NMC)

The Deputy Prime Minister for European Affairs, Human Rights and Minorities will establish one National Monitoring Committee (NMC) for the EEA Financial Mechanism and the Norwegian Financial Mechanism. The NMC will operate on behalf of the NFP. The NMC is responsible, in particular, for the following:

- provide recommendations to the NFP on which projects are to be submitted to the FMO, and, in the case of Programmes and Block Grants, provide recommendations on the project selection criteria and application process;
- monitor and provide recommendations to the NFP on the project selection process;
- periodically review the project implementation progress;
- monitor compliance with the Rules and Procedures;
- assess and approve periodical reports on the use of financial resources;
- assess the efficiency and effectiveness of the use of financial resources available under both Mechanisms;
- approve the Annual Monitoring Report prepared by the NFP;
- ensure that the NFP is fully informed about the progress of projects and instances of non-compliance with the terms and conditions of the grant.

The Committee shall consist of representatives of:

- The NFP;
- The Paying Authority (Department of National Fund of the Ministry of Finance);
- Relevant line ministries;
- NGOs;
- social and economic partners;
- regional and local governments.

The FMO and, when appropriate, representatives of other institutions and organisations, will be invited to observe the meetings of the Committee.

3. Financial flows

Department of National Fund of the Ministry of Finance (NF)

In accordance with Governmental Decree No. 1002, of 27 October 2004, the Department of National Fund (NF) of the Ministry of Finance of the Slovak Republic will act as the Paying Authority, i.e. the central body responsible for transferring funds between the Slovak Republic and the Financing Mechanism Office. Its responsibilities include, but are not limited to, the following:

- open bank accounts in the Slovak State Treasury for the transfer of funds from the EEA Financial Mechanism to the Slovak Republic;
- check disbursement requests submitted by the NFP and verify and certify to the EEA Financial Mechanism the authenticity and correctness of submitted documents;
- request, through the NFP, the transfer of funds from the EEA Financial Mechanism to the NF's bank account on the basis of relevant documentation summarising information on actual expenditures incurred during project implementation or, if appropriate, submit requests for advance payments;
- transfer funds from the bank accounts of the NF to project promoters or intermediaries. Such requests must be supported by documents on payments executed or, if appropriate, by requests for advance payments submitted by intermediary bodies and/or final beneficiaries;
- ensure reimbursement of unused or unduly paid funds to the EEA Financial Mechanism;
- set and adjust the methodology governing financial flows from the EEA Financial Mechanism;
- keep accounts in the NF's information system on all financial transactions realised on the accounts of the Ministry of Finance, which were opened for funds from the EEA Financial Mechanism;
- keep originals of relevant documents for 10 years after completion of projects.

4. Financial control and audit

The financial control and internal audit of the EEA Financial Mechanism resources will be performed according to the Act No. 502/2001 Coll. on Financial Control and Internal Audit and on Amending and Supplementing Certain Acts, as amended by Act No. 618/2004 Coll. (hereinafter referred to as Act No. 502/2001 Coll., as amended).

The NFP has, in accordance with Article 6 of the Rules and Procedures, the duty to provide the FMO with copies of any report that is made by the Supreme Audit Office, the NFP, or any agency tasked with auditing the implementation of the EEA Financial Mechanism, about projects or other activities related to the EEA Financial Mechanism.

The tasks of the Central Harmonisation Unit of the Ministry of Finance of the Slovak Republic (hereinafter referred to as CHU) in the area of financial control and audit of the utilisation of the EEA Financial Mechanism resources are the following:

- managing and coordinating financial control and internal audit of the entire implementation structure;
- developing a methodology for financial control and internal audit on the basis of the respective legislation;
- submitting to the respective authorities a final report on financial controls and internal audits findings on an annual basis, and submitting other relevant information considering financial control and internal audit performed by the control authorities of the Slovak Republic;
- ensuring co-operation regarding controls and audits managed by the Financial Mechanism Committee, the Norwegian Ministry of Foreign Affairs, the EFTA Board of Auditors, and the Office of the Norwegian Auditor General, and providing all necessary information to the above mentioned bodies;
- ensuring archiving and storing of originals of all relevant documentation for 10 years after completion of projects.

The Department of the Financial Control of the EU resources of the Ministry of Finance of the Slovak Republic is responsible for the coordination of planning and performance of financial control of operations under the EEA Financial Mechanism resources in accordance with the Article 3 a) of Act No. 502/2001 Coll., as amended.

The Internal Audit Unit of the EU resources of the Ministry of Finance of the Slovak Republic is responsible for the co-ordination of planning and performance of audit of the managing and control systems of bodies involved in the implementation of EEA Financial Mechanism in accordance with Article 27 (4) of Act No. 502/2001 Coll., as amended.

5. Independent control

The Supreme Audit Office of the Slovak Republic will perform an independent control of expenditures financed from the EEA Financial Mechanism's resources according to Act No. 39/1993 Coll. on the Supreme Audit Office of the Slovak Republic, as amended.

6. Application Procedure

Applications for projects should be submitted to the NFP, which, after an initial review, forwards the application to the NMC for review. After a positive recommendation from the NMC, and if the NFP is satisfied that the application is in an appropriate format and is in furtherance of the overall goal of the EEA Financial Mechanism, it may forward the application to the FMO with its reasoned opinion. If the

NMC recommends against forwarding an application to the FMO, the NFP notifies the applicant about this decision. If the NFP finds that additional information is needed from the applicant for the application to be considered, it will notify the applicant and explain the corrections or additions required.

An estimated timeframe for the review of applications in Slovakia is 3 months.

The NFP notifies the applicant of the approval or rejection of the project by the Financial Mechanism Committee. If the application is approved, the NFP, on behalf of the Beneficiary State, signs a grant agreement with the Financial Mechanism Committee. The NFP then signs a separate agreement with the applicant to ensure correct implementation of the project.

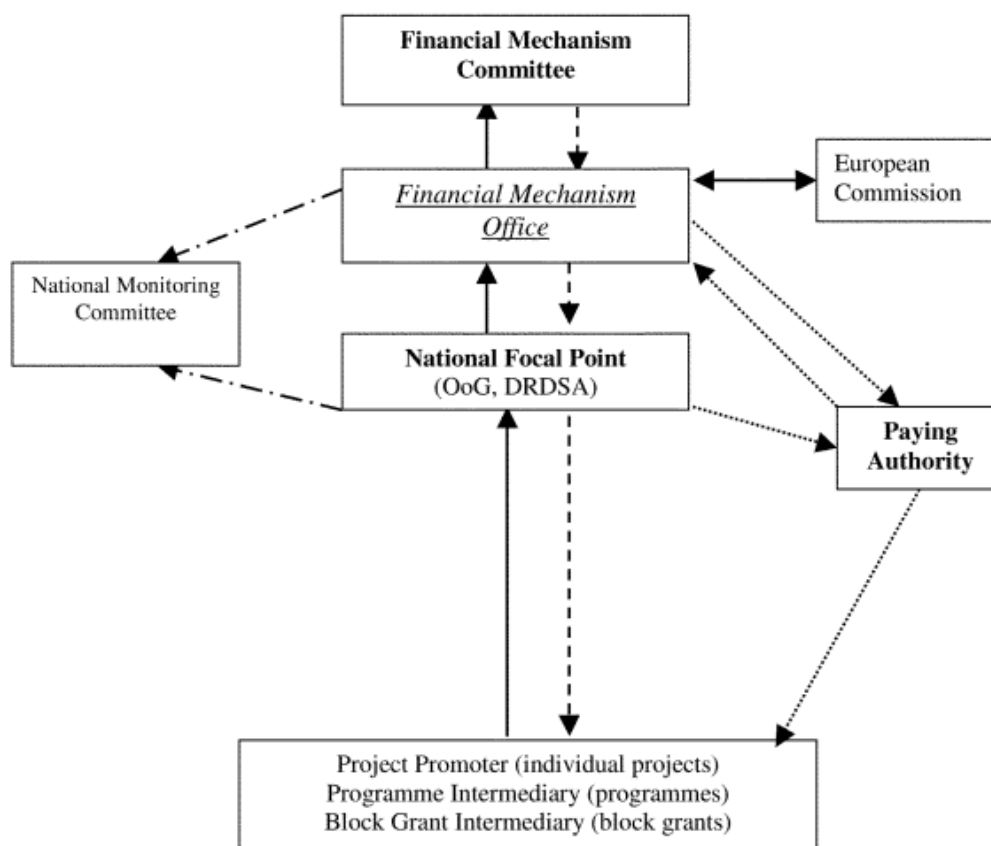
Procurement

Any procurement shall be carried out in accordance with the relevant law applicable in the Slovak Republic.

Language

All communication between the EEA Financial Mechanism and Slovak institutions shall be in English. Original documents in Slovak provided to the Financial Mechanism Office shall be accompanied by translations into English. Documents that do not need to be sent to the Financial Mechanism Office can be prepared in Slovak.

Project implementation chart for all priority sectors

→	Project Proposal
- - - →	Accepted project
- . - →	Representatives of relevant institutions
..... →	Payments and relevant documents

ANNEX B

The Programming Framework Referred to in Article 7 of the Memorandum of Understanding of the EEA Financial Mechanism

Within the overall framework of the priorities mentioned in Article 6 of the MoU, particular attention shall be given to the focus areas indicated below. The EEA Financial Mechanism aims to strengthen the relations between the Slovak Republic and the EEA EFTA states.

	Priority area	Focus areas
1	Protection of the environment	– Improvement and development of infrastructure for water protection and management – Improvement of air quality and reduction of greenhouse gases in Slovakia – Improvement of waste management at municipality level – Reduction and safe management of old environmental burdens – Reduce the loss of biodiversity and preserve natural habitats
2	Promotion of sustainable development	– Promotion of renewable energy sources – Improvement of municipal street lighting for energy saving – Reconstruction of heat distributions and central sources of heat operated by public enterprises for energy saving – Promotion of the use of bio fuels and alternative energy resources as secondary source of energy at municipality and regional level – Promotion of food safety – Environmental education on all levels of public administration including support to environmental information activities – Traffic administration and safety
3	Conservation of the European cultural heritage	– Integrated protection and development of objects of cultural heritage – Protection, presentation and improvement of conditions for movement control of movable cultural heritage objects – Cultural heritage as a basis for local and regional development
4	Human resource development	– Mobility of students, lecturers, experts and scientists – Development of professional and life-long education – Establishing youth centres for after-school activities including preventive actions against drug abuse – Integrated education and work for disabled and young people with special needs – Programmes to mainstream gender equality – Improve and modernise public service capacities of regional and local authorities and their institutions through e.g. ICT measures – Support social integration schemes for minority groups – Enabling women and young girls to enter the workforce through job-creating programmes and innovation schemes
5	Health and childcare	– Transformation from institutions to foster homes – Programmes to support children with special needs in difficult family situations – Development of social services for family treatment – Improve quality of social and health services in municipalities – Improve healthcare in prisons – Development of National Health Programmes – Education of managers and personnel in the health sector – Support for good quality maternity health care and family planning services – Protection and support for victims of family violence, such as support to shelters

	Priority area	Focus areas
6	Research	– Research activities within all the eligible areas of the EEA Financial Mechanism

Annex C

Specific Forms of Grant assistance referred to in Article 8 of the Memorandum of Understanding of the EEA financial mechanism

The parties have agreed on the following grant schemes to be further developed for final approval.

I. NGO Fund

NGO fund will support non-governmental, non-profit organisations that promote issues in the public interest. It could support the strengthening of NGOs as an active partner in the public debate and the involvement of NGOs in areas related to Annex B as well as the decision making process of projects. Special attention will be given to the development and compliance of environmental standards and activities with a view to foster sustainable development in all areas defined in Annex B.

Other target areas are strengthening the multicultural environment in local communities, the protection of human rights and anti-discrimination efforts as well as support to children and youth with specific problems.

II. Technical Assistance Fund for Implementation of Financial Mechanisms

The fund will be developed to support all stages of Financial Mechanisms management – application assessment, projects selection, implementation, monitoring, evaluation, control and audit of assistance. This technical assistance fund will cover the additional activities related to the Financial Mechanisms management, including publicity measures and increasing of information awareness, translation and interpretation services, organisation of National Steering and Monitoring Committee sessions.

III. Research Fund

The fund will support activities in priority areas defined in annex B.

The activities will include co-operation between EEA EFTA and Slovak researchers.

IV. Fund for Support of Co-Operation Among School/Scholarships

A Grant scheme will be developed to support cooperation, programmes for training courses of students, lectures and experts of secondary, high school and universities between relevant institutions in Slovakia and the EEA EFTA States.

V. Seed money fund

The fund will focus on technical assistance in the development of project applications which will be presented for co-financing from the EEA Financial Mechanism.

Rammeavtale om gjennomføring av EØS-finansieringsordningen 2004 – 2009 mellom Republikken Island, Fyrstedømmet Liechtenstein, Kongeriket Norge og Den slovakiske republikk

REPUBLIKKEN ISLAND,
FYRSTEDØMMET LIECHTENSTEIN,
KONGERIKET NORGE,
heretter kalt «EFTA-statene»,
og
DEN SLOVAKISKE REPUBLIKK,
heretter kalt «mottakerstaten»,
sammen heretter kalt «partene»,

SOM VISER TIL at avtalen av 14. oktober 2003 om Den tsjekkiske republikkens, Republikken Estlands, Republikken Kypros', Republikken Ungarns, Republikken Latvias, Republikken Litauens, Republikken Maltas, Republikken Polens, Republikken Slovenias og Den slovakiske republikkens deltakelse i Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (heretter kalt «EØS-utvidelsesavtalen») får anvendelse fra 1. mai 2004,

SOM VISER TIL at protokoll 38 A til EØS-avtalen, innlemmet i EØS-avtalen ved EØS-utvidelsesavtalen, etablerer en finansieringsordning (heretter kalt «EØS-finansieringsordningen») og at EFTA-statene gjennom denne finansieringsordningen vil bidra til å redusere økonomiske og sosiale forskjeller i Det europeiske økonomiske samarbeidsområde,

SOM VISER TIL at EFTA-statene, ved vedtak i EFTA-statenes faste komité nr. 4/2004/SC av 3. juni 2004, har nedsatt en komité som skal forvalte EØS-finansieringsordningen (2004–2009),

SOM VISER TIL at EØS-utvidelsesavtalen og EØS-finansieringsordningen vil styrke forholdet mellom EFTA-statene og Den slovakiske republikk, til gjensidig nytte for deres befolkninger,

SOM VISER TIL at det styrkede samarbeidet mellom EFTA-statene og Den slovakiske republikk vil bidra til å sikre et stabilt, fredelig og framgangsrikt Europa basert på gode styringsmåter, demokratiske institusjoner, rettsstaten, respekt for menneskerettighetene og bærekraftig utvikling,

SOM VISER TIL at partene samtykker i å etablere et rammeverk for samarbeid med henblikk på å sikre en effektiv gjennomføring av EØS-finansieringsordningen,

HAR BESLUTTET å inngå følgende rammeavtale, heretter kalt «rammeavtalen»:

Artikkel 1

(Mål)

EFTA-statene har i samsvar med artikkel 1 i protokoll 38 A opprettet EØS-finansieringsordningen for å bidra til å redusere økonomiske og sosiale forskjeller i Det europeiske økonomiske samarbeidsområde. Partene i denne rammeavtalen skal derfor bestrebe seg på å velge prosjekter for finansiering som bidrar til å nå dette målet.

Artikkel 2

(Rettslig ramme)

Denne rammeavtalen mellom EFTA-statene og Den slovakiske republikk skal leses sammen med og være underlagt vilkårene i følgende dokumenter, som utgjøre den rettslige rammen for EØS-finansieringsordningen:

- protokoll 38 A til EØS-avtalen (heretter kalt «protokoll 38 A»), som fastsetter EØS-finansieringsordningen,
- regler og prosedyrer for gjennomføringen av EØS-finansieringsordningen (heretter kalt «regelverket») med senere endringer. Regelverket vedtas av EFTA-statene i samsvar med artikkel 8 i protokoll 38 A,
- tilskuddsavtalene, som skal inngås mellom Komiteen for finansieringsordningen og mottakerstaten for hvert prosjekt.

Artikkel 3

(Finansiell ramme)

1. I samsvar med artikkel 2 i protokoll 38 A skal EFTA-statene stille 600 millioner euro til rådighet for EØS-finansieringsordningen i årlige deler på 120 millioner euro i perioden fra 1. mai 2004 til og med 30. april 2009.
2. I samsvar med artikkel 5 i protokoll 38 A skal et beløp på til sammen 32.340.000 euro stilles til rådighet for Den slovakiske republikk i perioden nevnt i nr. 1.
3. I samsvar med artikkel 8 i protokoll 38 A skal forvaltningskostnadene i forbindelse med EØS-finansieringsordningen dekkes av beløpene nevnt ovenfor. Ytterligere bestemmelser om dette er fastsatt i regelverket.
4. I samsvar med artikkel 6 protokoll 38 A skal det foretas en vurdering i november 2006 og igjen i november 2008, med sikte på å omfordele eventuelle ikke avtalefestede tilgjengelige midler til høyt prioriterte prosjekter i hvilken som helst av mottakerstatene.

Artikkel 4

(Roller og ansvar)

1. EFTA-statene skal tilføre midler til støtte for støtteverdige prosjekter foreslått av Den slovakiske republikk og godkjent av finansieringsordningen, innenfor de prioriterte sektorene oppført i artikkel 6 i denne rammeavtalen.
2. Mottakerstaten skal garantere fullstendig samfinansiering av prosjekter som mottar støtte fra EØS-finansieringsordningen.
3. Komiteen for EØS-finansieringsordningen skal forvalte EØS-finansieringsordningen og treffe beslutninger om tildeling av finansiell støtte.
4. Komiteen skal bistås av Financial Mechanism Office (kontoret for finansieringsordningene, heretter kalt «FMO»). FMO skal ha ansvaret for den daglige driften av EØS-finansieringsordningen og skal fungere som et kontaktpunkt.
5. Den slovakiske republikk har gitt Det slovakiske regjeringskontor (Office of the Government of the Slovak Republic) fullmakt til å opptre på vegne av republikken, som nasjonal koordinerende myndighet. Det skal ha det overordnede ansvaret for å forvalte de aktiviteter som EØS-

finansieringsordningen iverksetter i Den slovakiske republikk, herunder det overordnede ansvaret for finansiell kontroll og revisjon, og skal fungere som kontaktpunkt. Den administrative strukturen for den nasjonale koordinerende myndigheten er beskrevet i vedlegg A.

6. Finansdepartementet skal ha ansvaret for oppgaver i forbindelse med finansstrøm og finansiell styring, som beskrevet i vedlegg A.
7. Det slovakiske regjeringskontor skal ha ansvaret for og stå til regnskap for identifisering, planlegging, gjennomføring og overvåking av prosjekter og for bruken av midler fra EØS-finansieringsordningen, i samsvar med regelverket. Det skal rapportere til FMO om disse aktivitetene. FMO skal umiddelbart underrettes om eventuelle uregelmessigheter. Den slovakiske riksrevisjonen vil foreta de uavhengige kontrollene.
8. Som en generell regel skal innhentingen av søknader gjøres gjennom åpne utlysninger av midler.
9. Det slovakiske regjeringskontor skal sikre at de prosjektansvarlige er fullt ut forpliktet og har tilstrekkelige forutsetninger til å sikre en vellykket gjennomføring av prosjektet.

Artikkel 5

(Årlige møter og rapportering)

1. Partene samtykker i at det skal holdes årlige møter mellom Komiteen for EØS-finansieringsordningen og den nasjonale koordinerende myndigheten for å sikre effektiv gjennomføring av EØS-finansieringsordningen. På møtet skal den koordinerende myndigheten framlegge en årsrapport som blant annet skal omhandle følgende:
 - hvilke framskritt som er gjort for å nå det overordnede målet for EØS-finansieringsordningen,
 - framdrift i forhold til utvelging av prosjekter i mottakerstaten,
 - rapporteringen om pågående prosjektgjennomføring i forhold til fastsatte kriterier,
 - den finansielle utviklingen med henblikk på forpliktelser og utbetalinger,
 - innsatsområder og tiltak for det påfølgende år.
2. Det slovakiske regjeringskontoret skal organisere møtene i samarbeid med FMO. Kommisjonen for De europeiske fellesskap kan inviteres til møtene som observatør.
3. Det slovakiske regjeringskontoret skal lage utkast til referat fra møtene.
4. Det første møtet skal holdes senest innen ett år etter at denne rammeavtalen trådte i kraft.

Artikkel 6

(Prioriterte sektorer)

1. I samsvar med artikkel 3 i protokoll 38 A skal midlene stilles til rådighet for prosjekter i følgende prioriterte sektorer:
 - a) vern av miljøet, herunder menneskers miljø, blant annet gjennom reduksjon av forurensning og fremme av fornybar energi,
 - b) fremme av bærekraftig utvikling gjennom forbedret bruk og forvaltning av ressurser,
 - c) bevaring av den europeiske kulturarv, herunder offentlig transport og byfornyelse,
 - d) utvikling av menneskelige ressurser, blant annet gjennom fremme av utdanning og opplæring, styrking av forvaltnings- eller tjenesteytingsevnen til lokale myndigheter og deres organer samt de demokratiske prosesser som underbygger en slik utvikling,
 - e) helse og barneomsorg.
2. Akademisk forskning kan være tilskuddsberettiget i den grad den er rettet mot en eller flere av de prioriterte sektorene.

Artikkel 7

(Programramme)

1. For å sikre effektiv bruk av EØS-finansieringsordningens midler, og i samsvar med artikkel 6, skal det rettes særlig oppmerksomhet mot innsatsområdene skissert i programrammen oppført i vedlegg B til denne rammeavtalen.
2. Vedlegg B skal gjennomgås ved de årlige møtene nevnt i artikkel 5.

Artikkel 8

(Særskilte former for tilskudd)

1. I samsvar med de prioriterte sektorene nevnt i artikkel 6 og med særlig vekt på innsatsområdene skissert i programrammen nevnt i artikkel 7, har partene samtykket i å opprette de særskilte formene for tilskudd oppført i vedlegg C, innenfor det overordnede beløpet nevnt i artikkel 3.
2. Partene skal inngå tilskuddsavtaler hvor det fastsettes vilkår for hvert tilsagn om tilskudd.
3. Vedlegg C skal gjennomgås ved de årlige møtene nevnt i artikkel 5.

Artikkel 9
(Kontroll og tilgang til informasjon)

Komiteen for EØS-finansieringsordningen, EFTAs revisjonsråd og representanter for disse har rett til å utføre ethvert faglig eller økonomisk oppdrag eller enhver faglig eller økonomisk gjennomgang som de finner nødvendig for å følge opp planleggingen, gjennomføringen og overvåkingen av prosjekter samt bruken av midlene. Den slovakiske republikk skal gi all nødvendig bistand, informasjon og dokumentasjon.

Artikkel 10
(Samordning)

Den slovakiske republikk og FMO skal samordne bruken av EØS-finansieringsordningen nøye med bruken av den norske finansieringsordningen. Alle prosjekter som framlegges for finansieringsordningene, skal være forenlige med Den slovakiske republikks nasjonale prioriteringer og relevante ordninger innen Den europeiske union.

Artikkel 11
(Overordnede prinsipper)

1. Gjennomføringen av denne rammeavtalen skal i alle henseender være underlagt regelverket for EØS-finansieringsordningen og senere endringer av dette.
2. Partene er enige om å legge til grunn den høyeste grad av åpenhet og etterrettelighet i gjennomføringen av EØS-finansieringsordningen, så vel som målsettinger og prinsipper om gode styringsmåter, bærekraftig utvikling og likestilling mellom kvinner og menn.

Artikkel 12
(Ikrafttredelse)

Denne rammeavtalen trer i kraft dagen etter datoen for siste underskrift.

Denne rammeavtalen er undertegnet i fire originale eksemplarer på engelsk.

VEDLEGG A

Administrativ struktur for gjennomføring av EØS-finansieringsordningen

Komiteen for finansieringsordningen administrerer EØS-finansieringsordningen og treffer beslutninger om tildeling av finansiell støtte.

Kontoret for finansieringsordningene (FMO) skal ha ansvaret for den daglige driften av EØS-finansieringsordningen og skal fungere som kontaktpunkt.

1. Nasjonal koordinerende myndighet – Úrad vlády SR (Det slovakiske regjeringskontor)

I samsvar med regjeringsresolusjon nr. 1002 av 17. mars 2004 skal Det slovakiske regjeringskontor (Office of the Government of the Slovak Republic) fungere som nasjonal koordinerende myndighet for EØS-finansieringsordningen.

Den nasjonale koordinerende myndigheten har det overordnede ansvaret for å forvalte og samordne de aktiviteter som EØS-finansieringsordningen iverksetter i Den slovakiske republikk, herunder det overordnede ansvaret for bruken av midler, finansiell kontroll og revisjon. I samsvar med denne rammeavtalen og med regelverket skal den nasjonale koordinerende myndighet særlig, men ikke utelukkende, ha ansvaret for å:

- sørge for at det vedtas nødvendige nasjonale juridiske dokumenter om gjennomføring og overvåking av prosjekter,
- identifisere og velge ut forslag som skal oversendes FMO,
- sikre at prosjekter styres, gjennomføres og overvåkes på korrekt måte,
- lede den nasjonale overvåkingskomiteen,
- sørge for jevnlig rapportering til FMO om gjennomføringen av prosjekter som finansieres av EØS-finansieringsordningen, og umiddelbart rapportere om eventuelle uregelmessigheter,
- organisere årlige møter med Komiteen for finansieringsordningen,
- kontrollere utgifter i samsvar med tilskuddsavtalene,
- utarbeide årlige rapporter som skal framlegges for FMO,
- sikre fullstendig og tilstrekkelig revisjonssporing i alle relevante institusjoner,
- sørge for effektiv finansiell kontroll og revisjon av godkjente prosjekter,
- sørge for informasjon om og offentlig omtale av tilgjengelige midler.

Opggavene til den nasjonale koordinerende myndigheten og overvåkingskomiteen er beskrevet nedenfor. Den nasjonale myndighets rolle vil bli nærmere beskrevet i tilskuddsavtalene mellom Komiteen for finansieringsordningen og mottakerstaten.

2. Ansvarsfordeling

Den administrative strukturen er til en viss grad basert på strukturen som ble utarbeidet for tidligere EU-programmer (Phare/ISPA). Den omfatter følgende organer:

- Det slovakiske regjeringskontor – Avdeling for regionsutvikling og EUs strukturtiltak (The Office of the Government – Department of Regional Development and EU Structural Actions – DRDSA). Avdelingen ledes av visestatsministeren for europaspørsmål, menneskerettigheter og minoriteter, som både har ansvar for EU-saker og for samordning, forberedelse og overvåking av gjennomføringen av utenlandsk bistand.
- Den nasjonale overvåkingskomité, som skal overvåke framdriften i gjennomføringen av godkjente prosjekter og komme med anbefalinger om prosjektutvelgelse overfor den nasjonale koordinerende myndighet. Medlemmene av Den nasjonale overvåkingskomiteen utpekes av visestatsministeren for europaspørsmål, menneskerettigheter og minoriteter.
- Finansdepartementet – Avdeling for det nasjonale fond (Ministry of Finance – Department of the National Fund – NF), som er det utøvende organ for den nasjonale anvisningsberettigede (National Authorising Officer) – statssekretæren for finansdepartementet med ansvar for EU-fond. Avdelingen er nedsatt innen seksjonen for europaspørsmål (Section of European Affairs) under ledelse av statssekretæren. Avdelingen skal være utbetalende myndighet for EØS-finansieringsordningen.

2.1 Avdeling for regionsutvikling og EUs strukturtiltak

Avdeling for regionsutvikling og EUs strukturtiltak, som er underlagt Det slovakiske regjeringskontor, skal ha ansvaret for den generelle forvaltningen, samordningen og for bruken av midlene fra EØS-finansieringsordningen. Den skal særlig, men ikke utelukkende, ha ansvaret for å:

- administrere den nasjonale koordinerende myndigheten,
- utarbeide, i samarbeid med andre enheter, alle grunnleggende dokumenter som skal framlegges for FMO,
- utarbeide detaljerte regler for forberedelse, utvelgelse, gjennomføring, samfinansiering, overvåking og evaluering av prosjekter som finansieres gjennom EØS-finansieringsordningen,
- fungere som sekretariat for den nasjonale overvåkingskomiteen,
- utarbeide regelmessige overvåkingsrapporter om prosjektgjennomføringen,
- arrangere åpne utlysninger av midler og innhente prosjektsøknader,
- framlegge en vurdering av prosjektforslagene for den nasjonale overvåkingskomiteen,
- framlegge prosjektforslag som er godkjent av den nasjonale overvåkingskomiteen, for FMO,
- bistå i utarbeidelsen av de enkelte tilskuddsavtalene,
- sikre full samordning mellom EØS-finansieringsordningen og EU-fond og påse at disse utfyller hverandre, i samarbeid med andre relevante nasjonale myndigheter og organer,
- kontrollere og føre tilsyn med gjennomføringen av prosjekter i samsvar med avtalene som er inngått med mottakerne, og utføre de nødvendige kontroller,
- kontrollere krav om refusjon og verifisere at innsendte dokumenter er autentiske og korrekte,
- utarbeide søknader om utbetaling og framlegge disse for den utbetalende myndighet,
- sørge for informasjon om og offentlig omtale av tilgjengelige midler og informere offentligheten om prosjekter som gjennomføres under EØS-finansieringsordningen,
- oppbevare originalene av relevante dokumenter i 10 år etter at prosjekter er fullført.

2.2 Den nasjonale overvåkingskomité

Visestatsministeren for europaspørsmål, menneskerettigheter og minoriteter skal nedsette en nasjonal overvåkingskomité for EØS-finansieringsordningen og den norske finansieringsordningen. Den nasjonale overvåkingskomiteen skal handle på vegne av den nasjonale koordinerende myndighet. Den nasjonale overvåkingskomité skal særlig ha ansvar for å:

- komme med anbefalinger overfor den nasjonale koordinerende myndighet med hensyn til hvilke prosjekter som bør framlegges for FMO, og når det gjelder programmer og rammetilskudd, om søknadsprosedyren og kriteriene for prosjektutvelgelse,
- overvåke og komme med anbefalinger overfor den nasjonale koordinerende myndighet om prosessen for prosjektutvelgelse,
- jevnlig vurdere framdriften for gjennomføring av prosjekter,
- føre tilsyn med at regelverket overholdes,
- vurdere og godkjenne periodiske rapporter om bruken av økonomiske midler,

- vurdere bruken av økonomiske midler fra begge finansieringsordningene med henblikk på virkning og effektivitet,
- godkjenne den årlige overvåkingsrapporten utarbeidet av den nasjonale koordinerende myndigheten,
- sørge for at den nasjonale koordinerende myndighet er fullt ut informert om framdriften for prosjektene, samt om tilfeller der vilkårene for å motta tilskudd ikke er oppfylt.

Komiteen skal bestå av representanter for:

- den nasjonale koordinerende myndighet,
- den utbetalende myndighet (Avdeling for det nasjonale fond i finansdepartementet),
- relevante fagdepartementer,
- ikke-statlige organisasjoner,
- partene i arbeids- og næringslivet,
- regionale og lokale myndigheter.

FMO, og når det er hensiktsmessig også representanter for andre institusjoner og organisasjoner, skal inviteres til å delta som observatører på komiteens møter.

3. Finansstrøm

Avdeling for det nasjonale fond i finansdepartementet (NF),

I samsvar med regjeringsresolusjon nr. 1002 av 27. oktober 2004 skal Det slovakiske regjeringskontor fungere som utbetalende myndighet, dvs. det sentrale organ som har ansvar for overføring av midler mellom Den slovakiske republikk og kontoret for finansieringsordningene (FMO). Det skal særlig, men ikke utelukkende, ha ansvaret for å:

- opprette bankkontoer i Den slovakiske statskasse for overføring av midler fra EØS-finansieringsordningen til Den slovakiske republikk,
- kontrollere søknader om utbetaling framlagt av den nasjonale koordinerende myndighet, samt verifisere og sertifisere overfor EØS-finansieringsordningen at de fremlagte dokumentene er autentiske og korrekte,
- anmode, via den nasjonale koordinerende myndighet, om overføring av midler fra EØS-finansieringsordningen til NFs bankkonto på grunnlag av relevante dokumenter med sammenfattende opplysninger om faktiske utgifter som er påløpt under prosjektgjennomføringen, eller anmode om forskuddsutbetaling når det er hensiktsmessig,
- overføre midler fra NFs bankkontoer til prosjektansvarlige eller -forvaltere. Slik anmodning skal være vedlagt dokumentasjon på utførte betalinger eller, når det er hensiktsmessig, anmodninger om forskuddsutbetalinger framlagt av mellomliggende organer og/eller endelige tilskuddsmottakere,
- sikre at ubrukte eller feilaktig utbetalte midler refunderes til EØS-finansieringsordningen,
- fastsette og justere metoder for styring av finansstrømmen fra EØS-finansieringsordningen,
- føre regnskap i NFs informasjonssystem over alle finansielle transaksjoner på finansdepartementets bankkontoer opprettet for midler fra EØS-finansieringsordningen,
- oppbevare originalene av relevante dokumenter i 10 år etter at prosjekter er fullført.

4. Finansiell kontroll og revisjon

Finansiell kontroll og intern revisjon av midlene fra EØS-finansieringsordningen skal utføres i samsvar med lov nr. 502/2001-saml. om finansiell kontroll og intern revisjon, og om endring og utfylling av visse lover, endret ved lov nr. 618/2004-saml. (Act No. 502/2001 Coll. on Financial Control and Internal Audit and on Amending and Supplementing Certain Acts, as amended by Act No. 618/2004 Coll., heretter kalt «lov nr. 502/2001-saml. med endringer»).

Den nasjonale koordinerende myndighet har, i samsvar med artikkel 6 i regelverket, plikt til å sørge for at FMO mottar kopier av alle rapporter utarbeidet av den slovakiske riksrevisjon, den nasjonale koordinerende myndighet eller av andre enheter som har til oppgave å overvåke gjennomføringen av EØS-finansieringsordningen, om prosjekter eller andre aktiviteter med tilknytning til EØS-finansieringsordningen.

Den sentrale harmoniseringsenheten ved Det slovakiske finansdepartement (Central Harmonisation Unit of the Ministry of Finance of the Slovak Republic, heretter «CHU») skal ha følgende oppgaver i tilknytning til finansiell kontroll og revisjon av bruken av midlene fra EØS-finansieringsordningen:

- styre og samordne finansiell kontroll og intern revisjon av hele gjennomføringsstrukturen,
- utvikle metoder for finansiell kontroll og intern revisjon basert på den respektive lovgivning,
- årlig framlegge for de respektive myndigheter en endelig rapport om resultatene av finansielle kontroller og interne revisjoner, samt framlegge annen relevant informasjon om finansiell kontroll og intern revisjon utført av kontrollmyndigheter i Den slovakiske republikk,

- sikre samarbeid i forbindelse med kontroller som håndteres av Komiteen for finansieringsordningen, Det norske utenriksdepartement, EFTAs revisjonsråd og Den norske riksrevisjonen, og framlegge all nødvendig dokumentasjon for disse organene,
- sørge for at originalene av alle relevante dokumenter arkiveres og oppbevares i 10 år etter at prosjekter er fullført.

Det slovakiske finansdepartementets avdeling for finansiell kontroll av EU-midler (The Department of the Financial Control of the EU resources of the Ministry of Finance of the Slovak Republic) har ansvaret for å samordne planlegging og gjennomføring av finansiell kontroll av aktiviteter som mottar midler fra EØS-finansieringsordningen, i samsvar med artikkel 3 bokstav a) i lov nr. 502/2001-saml. med endringer.

Det slovakiske finansdepartementets enhet for internrevisjon av EU-midler (The Internal Audit Unit of the EU resources of the Ministry of Finance of the Slovak Republic) har ansvaret for å samordne planlegging og gjennomføring av revisjon av forvaltnings- og kontrollsystemene til organer som er involvert i gjennomføringen av EØS-finansieringsordningen, i samsvar med artikkel 27 nr. 4 i lov nr. 502/2001-saml. med endringer.

5. Uavhengig kontroll

Den slovakiske riksrevisjonen skal foreta en uavhengig kontroll av utgifter som dekkes av midler fra EØS-finansieringsordningen, i samsvar med lov nr. 39/1993-saml. om Den slovakiske riksrevisjon, med endringer (Act No. 39/1993 Coll. on the Supreme Audit Office of the Slovak Republic, as amended).

6. Søknadsprosedyre

Prosjektsøknader sendes til den nasjonale koordinerende myndighet, som etter en innledende gjennomgang videresender søknaden til den nasjonale overvåkingskomiteen for videre vurdering. Dersom uttalelsene fra den nasjonale overvåkingskomiteen er positive, kan den nasjonale koordinerende myndighet deretter videresende søknaden til FMO med en begrunnet uttalelse, etter å ha forsikret seg om at søknaden foreligger i egnet format samt at den fremmer det overordnede målet for EØS-finansieringsordningen. Dersom den nasjonale overvåkingskomiteen ikke anbefaler at søknaden oversendes til FMO, skal den nasjonale koordinerende myndighet underrette søkeren om dette. Dersom den nasjonale koordinerende myndighet finner at det må framlegges ytterligere informasjon for at søknaden skal kunne vurderes, skal den underrette søkeren om dette og forklare hvilke rettelser og tilføyelser som kreves.

Det anslås at behandlingstiden for søknader i Slovakia vil være 3 måneder.

Den nasjonale koordinerende myndigheten skal underrette søkeren om hvorvidt Komiteen for finansieringsordningen har godkjent prosjektet. Dersom søknaden godkjennes, skal den nasjonale koordinerende myndighet undertegne en tilskuddsavtale med Komiteen for finansieringsordningen på vegne av mottakerstaten. Den nasjonale koordinerende myndighet skal deretter undertegne en separat avtale med søkeren, for å sikre korrekt gjennomføring av prosjektet.

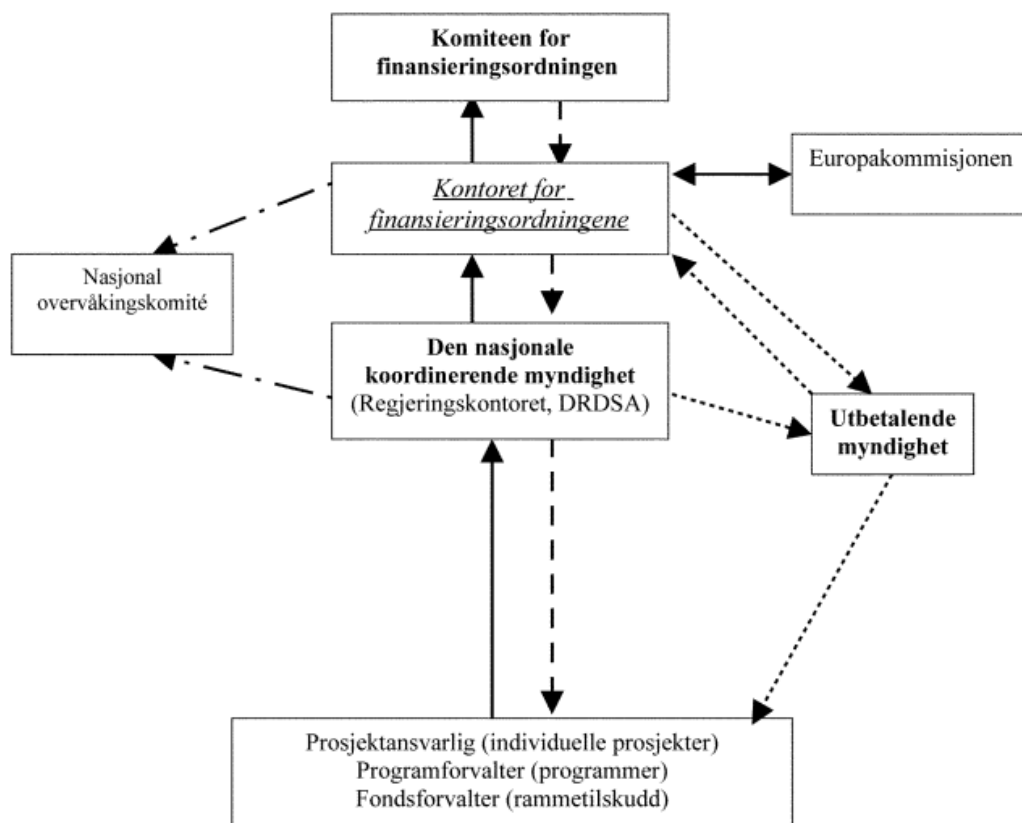
Anskaffelser

Alle anskaffelser skal gjøres i samsvar med relevant lovgivning gjeldende i Den slovakiske republikk.

Språk

All kommunikasjon mellom EØS-finansieringsordningen og slovakiske institusjoner skal foregå på engelsk. Originaldokumenter på slovakisk som framlegges for Kontoret for finansieringsordningene, skal vedlegges engelske oversettelser. Dokumenter som ikke skal sendes til Kontoret for finansieringsordningene, kan være utarbeidet på slovakisk.

Diagram for prosjektgjennomføring for alle prioriterte sektorer

→	Prosjektforslag
- - →	Godkjent prosjekt
. →	Representanter for relevante institusjoner
..... →	Utbetalinger og relevante dokumenter

VEDLEGG B

Programrammen nevnt i artikkel 7 i rammeavtalen om EØS-finansieringsordningen

Innenfor rammen av de prioriterte sektorene nevnt i artikkel 6 i rammeavtalen, skal det rettes særlig oppmerksomhet mot innsatsområdene nevnt nedenfor. EØS-finansieringsordningen har som mål å styrke de bilaterale relasjonene mellom Den slovakiske republikk og EØS/EFTA-statene.

	Prioritert sektor	Innsatsområder
1	Miljøvern	– Utvikling og forbedring av infrastruktur for vannforvaltning og vern av vann – Forbedring av luftkvaliteten og reduksjon av klimagasser i Slovakia – Forbedret avfallshåndtering på kommunalt nivå – Begrensning av og trygg forvaltning av eldre miljøbelastninger – Begrense tapet av biologisk mangfold og bevare urørte habitater
2	Fremme av bærekraftig utvikling	– Fremme av fornybare energikilder – Forbedring av kommunal gatebelysning for energisparing – Gjenoppbygge varmfordelingsanlegg og sentrale oppvarmingskilder drevet av offentlige energisparingsforetak – Fremme bruken av biobrensel og alternative energiressurser som sekundær energikilde på kommunalt og regionalt nivå – Fremme av næringsmiddeltrygghet – Miljøutdanning på alle nivåer i statsforvaltningen, herunder støtte til informasjonstiltak på miljøområdet – Trafikkforvaltning og -sikkerhet
3	Bevaring av den europeiske kulturarv	– Integrert vern og utvikling av kulturobjekter – Vern og bevaring av flyttbar kulturarv samt bedre systemer for å overvåke forflytning av flyttbar kulturarv
4	Utvikling av menneskelige ressurser	– Kulturarven som grunnlag for lokal og regional utvikling – Mobilitet blant studenter, forelesere ved høyere utdanningsinstitusjoner, spesialister og forskere – Fremme av yrkesutdanning og livslang læring – Etablering av ungdomssentre for aktiviteter etter skoletid, herunder forebyggende tiltak mot rusmisbruk – Integrert utdanning og arbeid for funksjonshemmede og ungdom med særlige behov – Programmer for integrering av likestillingsaspektet – Styrking av tjenesteytingsevnen til regionale og lokale myndigheter og deres organer, for eksempel gjennom IKT-tiltak – Støtte til ordninger for sosial integrasjon av minoritetsgrupper – Programmer for å skape arbeidsplasser samt andre nyskapende ordninger med henblikk på å gi kvinner og unge jenter tilgang til arbeidslivet
5	Helse og barneomsorg	– Omlegging fra institusjoner til fosterhjem – Programmer til støtte for barn med særlige behov i vanskelige familiesituasjoner – Utvikling av sosiale tjenester for behandling av familier – Forbedring av kvaliteten på kommunale sosial- og helsetjenester – Bedre helsetjenester i fengsler – Utvikling av nasjonale helseprogrammer – Utdanning av ledere og personale i helsesektoren – Støtte til bedre svangerskaps- og fødselsomsorg og familieplanleggingstjenester – Beskyttelse og støtte til ofre for familievold, for eksempel støtte til krisesentre

	Prioritert sektor	Innsatsområder
6	Forskning	– Forskning på alle områder som støttes av EØS-finansieringsordningen

Vedlegg C

Særskilte former for tilskudd omtalt i artikkel 8 i rammeavtalen om EØS-finansieringsordningen

Partene er blitt enige om følgende tilskuddsordninger som skal videreutvikles for endelig godkjenning.

I. Fond for ikke-statlige organisasjoner

Midler til støtte for ikke-statlige, ideelle organisasjoner som arbeider for saker av felles interesse. Midlene kunne gå til å styrke ikke-statlige organisasjoner som aktiv deltaker i den offentlige debatten og deres deltakelse på områdene omtalt i vedlegg B samt deltakelse i beslutningsprosessene for prosjekter. Oppmerksomheten vil særlig bli rettet mot utvikling og overholdelse av miljøstandarder og -tiltak med henblikk på å fremme bærekraftig utvikling på alle områdene definert i vedlegg B.

Andre innsatsområder er styrking av flerkulturelle miljøer i lokalsamfunn, beskyttelse av menneskerettighetene og bekjempelse av diskriminering samt støtte til barn og ungdom med særlige problemer.

II. Fond for faglig bistand til gjennomføring av finansieringsordningene

Fondet skal støtte alle stadier i gjennomføringen av finansieringsordningene – vurdering av søknader, prosjektutvelgelse, gjennomføring, overvåking, evaluering, finansiell kontroll og revisjon. Fondet for faglig bistand skal dekke de tilleggsaktiviteter som gjelder forvaltning av finansieringsordningene, herunder publiseringstiltak og tiltak for å øke den offentlige bevissthet om ordningene, oversettelses- og tolketjenester samt organisering av den nasjonale overvåkingsskomiteens møter.

III. Forskningsfond

Forskningsfondet skal støtte aktiviteter innenfor de prioriterte sektorene definert i vedlegg B.

Aktiviteten skal omfatte samarbeid mellom slovakiske forskere og forskere fra EØS/EFTA-statene.

IV. Fond for samarbeid mellom skoler / stipend

Det skal utvikles en tilskuddsordning for å støtte samarbeid og programmer for opplæring av studenter, lærere og eksperter ved ungdomsskoler, videregående skoler og universiteter, mellom relevante institusjoner i Slovakia og EØS-EFTA-statene.

V. Forprosjektmidler

Fondet skal fokusere på faglig bistand til utvikling av prosjektsøknader som skal foreslås for samfinansiering fra EØS-finansieringsordningen.

8. juni 2005 nr. 63

Avtale mellom Norge og Vietnam om et utviklingsmotivert gjeldsbytte

I henhold til kgl.res. av 29. april 2005 ble avtalen undertegnet 8. juni 2005 og trådte i kraft samme dag.

Agreement between the Government of the Kingdom of Norway and the Government of the Socialist Republic of Vietnam on a debt-for-development swap

The Government of the Kingdom of Norway and the Government of the Socialist Republic of Vietnam,

considering the Paris Club Agreed Minute signed in Paris on 14 December 1993 between representatives of the Government of the Socialist Republic of Vietnam and representatives of the Participating Creditor Countries, including the Kingdom of Norway, concerning the alleviation of the external debt service obligations of the Government of the Socialist Republic of Vietnam,

further considering the Bilateral Agreement signed in Stockholm on 29 June 1994 in follow-up to the said Agreed Minute, hereinafter referred to as Bilateral Agreement No.1,

desiring to conclude an agreement to further alleviate the debt service obligations of the Socialist Republic of Vietnam, beyond the debt relief provisions of the said Agreed Minute and Bilateral Agreement No. 1,

further considering the joint Declaration of Intent signed in Hanoi on 2 November 2004, desiring to implement such additional debt relief by way of a single-operation debt-for-development swap,

having chosen the *Decentralised Programme for Rural Poverty Reduction (DPRPR)*, undertaken by the Government of the Socialist Republic of Vietnam and supported by the International Fund for Agricultural Development (IFAD) through a Program Financing Agreement (PFA) between IFAD and the Ministry of Finance of the Government of the Socialist Republic of Vietnam (MFSRV), as the vehicle for such a co-operative arrangement, and

bearing in mind that the entry into force of and adherence to this PFA, attached as an annex to this Agreement and considered an integral part thereof, is a key condition for the fulfilment of the present Agreement and its provisions

have agreed as follows:

Article 1

Debt concerned

The provisions of this Agreement shall apply to the total outstanding amount in Bilateral Agreement No. 1 at the date of signature of this Agreement, as specified in the annex to the Protocol, which has been signed by the Norwegian Guarantee Institute for Export Credits (GIEK) and the MFSRV and which forms an integral part of this Agreement.

Article 2

Debt-for-development conversion

The obligations of the Socialist Republic of Vietnam to service its debt to Norway, as specified in Article 1 above, the attached Protocol and Bilateral Agreement No. 1, shall be considered fulfilled

- provided that the Government of the Socialist Republic of Vietnam has converted the debt concerned, all of which is denominated in Norwegian kroner (NOK), into VND at the current market rate as specified in Article 3 below on the agreed date of deposit
- provided that the MFSRV has deposited the above-mentioned funds, i.e. an amount in Vietnamese dong (VND) that is equivalent to the total outstanding debt in NOK, in the Debt-swap Special Account opened by the MFSRV at the DPRPR service bank and has transferred all of these debt swap proceeds to HG Project account and the QB Project account (Project accounts), described in PFA Section 3.03 in accordance with the respective Annual Work Plan and Budget (AWPB). All financing from the MFSRV to cover cost in VND for DPRPR should be financed through these Project accounts.
- provided that the Government of the Socialist Republic of Vietnam has entered into a Programme Financing Agreement with IFAD at the time of signature of this Agreement, and adheres to this agreement
- provided that satisfactory audit and reporting procedures in accordance with the PFA are followed, and
- provided that the Government of the Socialist Republic of Vietnam has reported to the Royal Norwegian Ministry of Foreign Affairs and the GIEK on the allocations made until the funds generated by the swap have been exhausted, and these reports have been found satisfactory.

Until all these conditions have been met, Bilateral Agreement No. 1 shall be suspended. When all of the above mentioned conditions have been met, Bilateral Agreement No. 1 and this Agreement shall both be considered fulfilled.

Article 3

Notification and deposit

GIEK shall notify the MFSRV of the outstanding amount in NOK for deposit in the Debt-swap Special account 30 days after the date on which this Agreement has been signed. The MFSRV shall within 30 days after receiving such notification convert the specified amount to VND using the exchange rate from NOK to VND recorded by OANDA Currency Converter at <http://www.oanda.com/converter/classic> on the date of deposit. The MFSRV shall deposit the amount in the Debt-swap Special account and by this action, the MFSRV shall not bear any interest on the debt referred to in Article 1 of this Agreement. The deposited amount and any interest earned on this amount shall be transferred from the Debt-swap Special account to the Project accounts.

When the VND deposits have been made into the Project accounts in accordance with this Agreement, the MFSRV shall notify GIEK by way of certified copies of the Service Bank's bank deposit statements without delay. The statements will include at least date, currency and amount, bank account number and

the name of the bank the transfers are made to. GIEK shall promptly confirm receipt of the said bank deposit statement copies in writing.

Article 4

Decentralised Programme for Rural Poverty Reduction (DPRPR)

The funds generated through this Agreement, including any interest that may accrue on the amount deposited in the Debt-swap Special account and the Project accounts, shall be used by the Government of the Socialist Republic of Vietnam for the sole purpose of financing the DPRPR.

The Norwegian debt swap funds, as defined and highlighted in the PFA Main Document, shall cover the initial stages of the *Decentralised Programme for Rural Poverty Reduction in Ha Giang and Quang Binh Provinces* until such funds are exhausted. The funds from the debt swap shall thus be used to finance all project components paid for in local currency in the first 1–2 (one to two) years of the duration of the DPRPR.

According to the conditions set out in the PFA, the funds from the debt swap shall be fully reflected and identified in the DPRPR's Annual Work Plans and Budgets, Progress Reports, Financial Statements and Accounts, and Audits.

The allocation of the debt swap funds deposited in the Project accounts shall be undertaken in accordance with the DPRPR's Annual Work Plan and Budget.

The Government of the Socialist Republic of Vietnam shall ensure that the funds from the debt swap are new funds and constitute an addition to the DPRPR equivalent to the debt swap amount. The debt swap funds shall thus constitute a clearly defined increase in the DPRPR's budget and shall not be in lieu of funding that would otherwise be provided by the Government of the Socialist Republic of Vietnam.

Article 5

Transparency, accountability and reporting

The conditions in the PFA shall also apply to the funds from the debt swap. These conditions cover, but are not limited to, Annual Work Plans and Budgets, Monitoring, Progress Reports, Mid-term Reviews, Completion Reports, Financial Statements and Audit Reports, and the Conditions for Suspension and Cancellation.

The Government of the Socialist Republic of Vietnam undertakes to follow financial reporting practices as stipulated in the PFA with respect to the debt swap proceeds.

Reporting beyond what follows from ordinary IFAD procedures and practices shall be kept to a minimum. The MFSRV shall provide a brief but precise annual progress report on the allocation of the swap proceeds, until the funds have been exhausted, followed by a final report. These reports, signed by MFSRV, shall be sent to the Royal Norwegian Ministry of Foreign Affairs (MfA) and to the GIEK.

Article 6

Procurement, tenders and corruption

All procurements shall be made in accordance with generally accepted principles, as stated in IFAD's *General Conditions for Agricultural Development Financing*, and good procurement practices, and in accordance with the procurement regulations of the Socialist Republic of Vietnam. Invitations to tender or to make offers and procurement contracts shall include a clause stating that the tender will be rejected and the contract cancelled if any illegal or corrupt practices have taken place in connection with the award or the execution of the contract.

No offer, gift, payment or benefit of any kind that could be construed as an illegal or corrupt practice shall be accepted, either directly or indirectly, as an inducement or reward for the award or execution of procurement contracts. Any such practice will be grounds for cancellation of this Agreement and/or the procurement contract concerned.

The Kingdom of Norway will terminate this Agreement or a portion thereof and has the right to demand the cancellation of any contract financed under this Agreement with immediate effect if it determines that corrupt or fraudulent practices were engaged in by a beneficiary of the aid funds during procurement or during the execution of the contract without timely and appropriate action satisfactory to the Kingdom of Norway having been taken to remedy the situation.

Article 7

Dispute settlement

The Parties shall endeavour to settle by way of negotiation any dispute that arises between them relating to the interpretation or application of this Agreement.

Any dispute that cannot be settled by way of negotiation shall be finally settled by arbitration in Stockholm, Sweden, in accordance with the Rules of the Arbitration Institute of the Stockholm Chamber

of Commerce. The arbitration court shall consist of 3 (three) members. Each Party shall appoint one member, whereas the chairman of the court shall be appointed by the senior judge of Stockholm's Tingsrätt.

The arbitration proceedings shall be conducted in the English language. The decision of the court shall be final and binding on the Parties.

Article 8

Advocacy for further debt-for-development swaps

Should other creditor countries be interested in undertaking a debt-for-development swap with the Socialist Republic of Vietnam, the MFSRV shall encourage such creditors to undertake debt conversion for the purpose of poverty reduction in the Socialist Republic of Vietnam.

Article 9

Entry into Force

This Agreement shall enter into force on the date of its signature provided that, or as soon as, the Programme Financing Agreement between the Socialist Republic of Vietnam and IFAD has entered into force.

Article 10

Compliance and Termination

Upon the receipt of evidence that all obligations arising from this Agreement have been met by the MFSRV, the Norwegian MFA/GIEK shall confirm in writing to the MFSRV that the Government of Viet Nam has fulfilled all obligations under both this Agreement and Bilateral Agreement No. 1.

In case of non-compliance, corruption or fraudulent practices, or if the Government of the Socialist Republic of Vietnam ceases to actively pursue the implementation of its Poverty Reduction Strategy, this Agreement may be terminated with immediate effect by way of written notice. Should the Agreement be thus terminated, the Government of the Socialist Republic of Vietnam shall resume ordinary debt service to the Kingdom of Norway, as stipulated in Bilateral Agreement No. 1. The debt to be serviced shall amount to the debt prior to the debt-for-development conversion reduced by an amount equivalent to the amount of funds used in accordance with this Agreement prior to the notification of termination.

Article 11

Administration

The MFSRV and GIEK are authorised, each within its own capacity, by their respective Governments to implement this Agreement.

Article 12

Appendixes and integral parts of this Agreement

Attached to this Agreement and considered integral parts thereof are the following documents:

- The Protocol, with a technical Annex listing the debt concerned and account numbers for Project accounts, signed by the MFSRV and the GIEK.
- The DPRPR Programme Financing Agreement between the Government of the Socialist Republic of Vietnam and IFAD, signed 15 February 2005.
- The Appraisal Report on the DPRPR, dated 5 October 2004

In witness whereof the undersigned, being duly authorised thereto by their respective Governments, have signed this Agreement.

Done in two equal originals in the English language, each of them considered being one and the same instrument.

Done in Hanoi on this 8th day of June 2005.

Avtale mellom Kongeriket Norges regjering og Den sosialistiske republikken Vietnams regjering om et utviklingsmotivert gjeldsbytte

Kongeriket Norges regjering og Den sosialistiske republikken Vietnams regjering, som tar i betraktning Parisklubbens omforente referat som ble undertegnet i Paris 14. desember 1993 mellom representanter for Den sosialistiske republikken Vietnams regjering og representanter for de deltakende kreditorland, herunder Kongeriket Norge, om lettelse i de forpliktelser som hviler på Den sosialistiske republikken Vietnams regjering med hensyn til betjening av utenlandsgjelden,

som videre tar i betraktning den bilaterale avtalen som ble undertegnet i Stockholm 29. juni 1994 som en oppfølging av nevnte omforente referat, heretter kalt bilateral avtale nr. 1,

som ønsker å inngå en avtale for ytterligere å lette de forpliktelser som hviler på Den sosialistiske republikken Vietnam med hensyn til gjeldsbetjening, ut over den gjeldslette som er fastsatt i nevnte omforente referat og i bilateral avtale nr. 1,

som videre tar i betraktning den felles intensjonserklæring som ble undertegnet i Hanoi 2. november 2004,

som ønsker å gjennomføre en slik addisjonell gjeldslette i form av en engangsoperasjon for bytte av gjeld mot utviklingstiltak,

som har som redskap for dette samarbeidet valgt programmet for fattigdomsorientert og desentralisert økonomisk utvikling i landdistriktene («Decentralised Programme for Rural Poverty Reduction», DPRPR), som er igangsatt av Den sosialistiske republikken Vietnams regjering, og som støttes av Det internasjonale fond for landbruksutvikling (IFAD) gjennom en avtale om programfinansiering mellom IFAD og finansministeriet i Den sosialistiske republikken Vietnam (MFSRV), og

som er oppmerksom på at en viktig forutsetning for at denne avtale og avtalens bestemmelser skal anses oppfylt, er at programfinansieringsavtalen, som følger som vedlegg til og anses som en integrert del av denne avtale, trer i kraft og etterleves,

er blitt enige om følgende:

Artikkel 1

Berørt gjeld

Denne avtales bestemmelser får anvendelse på hele det utestående beløp i bilateral avtale nr. 1 den dag denne avtale undertegnes, som angitt i vedlegget til protokollen, som er undertegnet av Garantiinstituttet for eksportkreditt (GIEK) og MFSRV, og som utgjør en integrert del av denne avtale.

Artikkel 2

Konvertering av gjeld til utviklingstiltak

De forpliktelser som hviler på Den sosialistiske republikken Vietnam med hensyn til betjening av gjeld til Norge, som angitt i artikkel 1 ovenfor, i vedlagte protokoll og i bilateral avtale nr. 1, skal anses å være oppfylt

- forutsatt at Den sosialistiske republikken Vietnams regjering har konvertert den berørte gjelden, som i sin helhet er notert i norske kroner (NOK), til vietnamesiske dong (VND) til gjeldende markedskurs, som angitt i artikkel 3 nedenfor, på den avtalte innskuddsdagen,
- forutsatt at MFSRV har satt inn midlene ovenfor, det vil si et beløp i VND tilsvarende hele den utestående gjelden i NOK, på en egen gjeldsbyttekonto finansministeriet har opprettet i DPRPR-programmets servicebank, og har overført alle midlene som frigjøres gjennom gjeldsbyttet, til HG-prosjektets og QB-prosjektets konti (prosjektkonti) som beskrevet i programfinansieringsavtalen del 3.03 og i samsvar med det respektive prosjektets årlige arbeidsplan og årsbudsjett. Alle midler fra MFSRV til dekning av kostnadene i VND knyttet til DPRPR-programmet skal fortrinnsvis finansieres gjennom disse prosjektkontiene,
- forutsatt at Den sosialistiske republikken Vietnams regjering den dag denne avtale undertegnes, har inngått en avtale om programfinansiering med IFAD som den etterlever,
- forutsatt at det er opprettet tilfredsstillende revisjons- og rapporteringsprosedyrer i samsvar med programfinansieringsavtalen, og at disse blir fulgt, og
- forutsatt at Den sosialistiske republikken Vietnams regjering har avgitt rapport til Det kgl. utenriksdepartement og til GIEK om disponeringen av midlene som frigjøres gjennom gjeldsbyttet, fram til den dag midlene er uttømt, og forutsatt at disse rapportene har vært ansett tilfredsstillende.

Inntil alle disse vilkår er innfridd, skal bilateral avtale nr. 1 anses midlertidig opphørt. Når alle de nevnte vilkårene er innfridd, skal bilateral avtale nr. 1 og denne avtale begge anses for å være oppfylt.

Artikkel 3

Underretning og innskudd

GIEK skal underrette MFSRV om det utestående beløp i NOK som skal settes inn på gjeldsbyttekontoen, 30 dager etter den dag denne avtale er undertegnet. MFSRV skal senest 30 dager etter at det har mottatt underretning, konvertere det oppgitte beløp til VND i henhold til den kurs for omveksling fra NOK til VND som er notert av *OANDA Currency Converter* på <http://www.oanda.com/converter/classic> på innskuddsdatoen. MFSRV skal sette inn beløpet på gjeldsbyttekontoen og skal ved denne handling ikke belastes renter på fordringen nevnt i artikkel 1 i denne avtale. Innskuddet med eventuelle renteinntekter skal overføres fra gjeldsbyttekontoen til prosjektkontiene.

Når beløpene i VND er satt inn på prosjektkontiene i samsvar med denne avtale, skal MFSRV uten opphold underrette GIEK ved å oversende bekreftede kopier av servicebankens innskuddsmeldinger. Disse meldingene skal som et minstekrav inneholde dato, valuta og beløp, bankkontonummer og navn på banken beløpene overføres til. GIEK skal omgående og skriftlig bekrefte at det har mottatt kopi av nevnte meldinger.

Artikkel 4

Program for fattigdomsorientert og desentralisert økonomisk utvikling i landdistriktene (DPRPR)

Midlene som frigjøres gjennom denne avtale, herunder all opptjent rente av det innskutte beløp på gjeldsbyttekontoen og på prosjektkontiene, skal anvendes av Den sosialistiske republikken Vietnams regjering utelukkende til å finansiere DPRPR-programmet.

Midlene som frigjøres gjennom gjeldsbyttet med Norge, som definert og fremhevet i programfinansieringsavtalens hoveddokument, skal gå til dekning av den innledende fasen av programmet for fattigdomsorientert og desentralisert økonomisk utvikling i provinsene Ha Giang og Quang Binh fram til den dag midlene er uttømt. De frigjorte midlene skal følgelig anvendes til å finansiere de delene av prosjektet som betales i lokal valuta de første ett til to (1–2) årene av DPRPR-programmet.

I henhold til vilkårene fastsatt i avtalen om programfinansiering skal midlene som frigjøres gjennom gjeldsbyttet, fullt ut fremgå av og spesifiseres i DPRPR-programmets årlige arbeidsplan og årsbudsjett, fremdriftsrapporter, finansielle oversikter, regnskap og revisjon.

De frigjorte midlene som er satt inn på prosjektkontiene, skal disponeres i samsvar med DPRPR-programmets årlige arbeidsplan og årsbudsjett.

Den sosialistiske republikken Vietnams regjering skal påse at midlene som frigjøres gjennom gjeldsbyttet, er nye midler som kommer som et tillegg til DPRPR-programmet tilsvarende gjeldsbyttebeløpet. De frigjorte midlene skal følgelig innebære en klart definert økning i DPRPR-programmets budsjett og skal ikke komme i stedet for midler som ellers ville vært skaffet til veie av Den sosialistiske republikken Vietnams regjering.

Artikkel 5

Innsyn, ansvarlighet og rapportering

Vilkårene i programfinansieringsavtalen får anvendelse også på midlene som frigjøres gjennom gjeldsbyttet. Disse vilkårene omfatter, men er ikke begrenset til årlige arbeidsplaner og årsbudsjetter, kontroll, fremdriftsrapporter, midtveisgjennomganger, ferdigstillingsrapporter, finansielle oversikter, revisjonsberetninger samt vilkår for midlertidig opphør og heving.

Når det gjelder de midler som frigjøres gjennom gjeldsbyttet, forplikter Den sosialistiske republikken Vietnams regjering seg til å følge de regler for finansiell rapportering som er fastsatt i programfinansieringsavtalen.

Rapportering ut over det som følger av vanlige IFAD-prosedyrer og -praksis, skal begrenses mest mulig. MFSRV skal årlig utarbeide en kortfattet men nøyaktig fremdriftsrapport om disponeringen av de frigjorte midlene fram til den dag midlene er uttømt, etterfulgt av en sluttrapport. Disse rapportene skal undertegnes av MFSRV og oversendes Det kgl. utenriksdepartement og GIEK.

Artikkel 6

Innkjøp, anbud og korrupsjon

Alle innkjøp skal foretas i samsvar med allment aksepterte prinsipper, slik det er fastslått i IFADs alminnelige vilkår for finansiering av landbruksutvikling, samt med god anskaffelsespraksis, og i samsvar med Den sosialistiske republikken Vietnams offentlige innkjøpsreglement. Anbuds- eller tilbudsinnbydelser samt anskaffelseskontrakter skal inneholde en klausul om at anbudet vil bli avvist og kontrakten hevet dersom det har funnet sted noen form for lovstridig eller korrumpert praksis i forbindelse med tildelingen eller oppfyllelsen av kontrakten.

Det må ikke, verken direkte eller indirekte, som tilskyndelse til eller belønning for å tildele eller oppfylle anskaffelseskontrakter, tas imot tilbud, gaver, betaling eller fordeler av noe slag som kan tolkes som lovstridig eller korrumpert praksis. All slik praksis vil være grunnlag for å oppheve denne avtale og/eller heve den aktuelle anskaffelseskontrakten.

Kongeriket Norge vil si opp hele eller deler av denne avtale og har rett til å kreve at kontrakter som finansieres gjennom avtalen, heves med øyeblikkelig virkning dersom Norge fastslår at mottakere av bistandsmidlene har deltatt i korrumpert eller uredelig praksis i forbindelse med innkjøp eller med oppfyllelsen av kontrakten uten at det er truffet betimelige og hensiktsmessige tiltak som Kongeriket Norge anser tilfredsstillende for å bøte på situasjonen.

Artikkel 7 *Løsning av tvister*

Partene skal bestrebe seg på å løse ved forhandling enhver tvist som måtte oppstå mellom dem om fortolkningen eller anvendelsen av denne avtale.

Tvister som ikke lar seg løse ved forhandling, skal endelig avgjøres ved voldgift i Stockholm, Sverige, i samsvar med voldgiftsreglene til Stockholm handelskammers voldgiftsinstitutt. Voldgiftsretten skal ha tre (3) medlemmer. Partene oppnevner hvert sitt medlem, mens rettens formann utpekes av Stockholm Tingsrätts lagmann.

Voldgiftsforhandlingene skal foregå på engelsk. Rettens avgjørelse skal være endelig og bindende for partene.

Artikkel 8 *Fremme av utviklingsmotiverte gjeldsbytter*

Dersom andre kreditorland skulle være interessert i å gjennomføre et utviklingsmotivert gjeldsbytte med Den sosialistiske republikken Vietnam, skal MFSRV oppmuntre slike kreditorer til å konvertere gjelden til fordel for fattigdomsbekjempelse i Den sosialistiske republikken Vietnam.

Artikkel 9 *Ikrafttredelse*

Denne avtale trer i kraft den dag den undertegnes forutsatt at, eller umiddelbart etter at, avtalen om programfinansiering mellom Den sosialistiske republikken Vietnam og IFAD er trådt i kraft.

Artikkel 10 *Overholdelse og opphør*

Når Utenriksdepartementet/GIEK har mottatt dokumentasjon på at MFSRV har oppfylt samtlige forpliktelser som følger av denne avtale, skal departementet/GIEK skriftlig bekrefte overfor MFSRV at Vietnams regjering har oppfylt alle sine forpliktelser både etter denne avtale og etter bilateral avtale nr. 1.

Ved manglende overholdelse, korrupsjon eller uredelig praksis, eller dersom Den sosialistiske republikken Vietnams regjering ikke lenger arbeider aktivt for å gjennomføre sin fattigdoms- og utviklingsstrategi, kan denne avtale sies opp med øyeblikkelig virkning ved skriftlig varsel. Dersom avtalen bringes til opphør som angitt, skal Den sosialistiske republikken Vietnams regjering gjenoppta ordinær betjening av sin gjeld til Kongeriket Norge, som fastsatt i bilateral avtale nr. 1. Gjeldsbeløpet som skal betjenes, skal tilsvare gjelden slik den var før den utviklingsmotiverte gjeldskonverteringen fant sted, minus et beløp tilsvarende de midler som er anvendt i samsvar med denne avtale fram til den dag underretning om opphør ble gitt.

Artikkel 11 *Administrering*

MFSRV og GIEK er, hver av dem innenfor sitt eget myndighetsområde, bemyndiget av sine respektive regjeringer til å gjennomføre denne avtale.

Artikkel 12 *Vedlegg til og integrerte deler av denne avtale*

Følgende dokumenter følger som vedlegg til og anses som en integrert del av denne avtale:

- Protokollen, som er undertegnet av MFSRV og GIEK, og som inneholder et teknisk vedlegg der berørt gjeld og prosjektkontienes nummer er oppført.
- Avtalen mellom Den sosialistiske republikken Vietnams regjering og IFAD om finansiering av DPRPR-programmet, som ble undertegnet 15. februar 2005.
- Evalueringsrapporten om DPRPR-programmet datert 5. oktober 2004.

Som bekreftelse på dette har de undertegnede, som av sine regjeringer er gitt behørig fullmakt til det, undertegnet denne avtale.

Utferdiget i to like originaleksemplarer på engelsk, som begge betraktes som ett og samme dokument.

Utferdiget i Hanoi den 8. juni 2005.

16. juni 2005 nr. 24**Avtale mellom Norge og Sveits om tilbaketaking av personer uten lovlig opphold**

I henhold til kgl.res. av 10. juni 2005 ble avtalen undertegnet 16. juni 2005 og trådte i kraft 22. september 2005 etter noteveksling hhv. 27. juni og 22. august 2005.

Agreement between the Kingdom of Norway and the Swiss Confederation on the readmission of persons with unauthorised stays

The Kingdom of Norway

and

The Swiss Confederation

hereinafter named the Contracting Parties,

with the aim of developing and promoting the co-operation between the Contracting Parties,

within the range of international efforts to combat illegal immigration

in accordance with international treaties and agreements

on the basis of reciprocity,

have agreed the following:

I – READMISSION OF NATIONALS OF THE CONTRACTING PARTIES***ARTICLE 1***

- (1) Each Contracting Party shall upon request of the other Contracting Party readmit to its territory without formality any person who does not fulfil or no longer fulfils the requirements for entry or stay applicable to the territory of the requesting Contracting Party, provided that it is proven or can be reasonably presumed that this person possesses the nationality of the requested Contracting Party.
- (2) Paragraph 1 is applicable if the nationality is proven to be or can be reasonably presumed on the basis of the documents listed in Article 2 of the Implementation Protocol concluded by the respective Ministries of both Contracting Parties.
- (3) The requesting Contracting Party shall readmit this person under the same conditions, if investigations later reveal that he/she did not in fact possess the nationality of the requested Contracting Party when he/she left the territory of the requesting Contracting Party.

ARTICLE 2

- (1) If the nationality is reasonably presumed in accordance with Article 2 paragraph 2 of the Implementation Protocol, the diplomatic or consular authorities of the requested Contracting Party shall issue the (emergency) travel document immediately.
- (2) If the documents submitted to reasonably presume the nationality are contested, or if no documents are available, the diplomatic or consular authorities of the requested Contracting Party shall conduct a hearing of the person concerned as soon as possible, however, at the latest within five working days after receipt of the request. The hearing shall be organised by the requesting Contracting Party in consultation with the consular offices of the requested Contracting Party.
- (3) If, as a result of the hearing conducted, it can be established that the person concerned possesses the nationality of the requested Contracting Party, the diplomatic or consular authority shall without delay issue an (emergency) travel document, at the latest within four working days after the hearing.

ARTICLE 3

- (1) The information which is to be contained in the readmission request as well as the modalities for transmitting the request are set out in the Implementation Protocol.
- (2) The transport costs related to the person's readmission to the borders of the requested Contracting Party shall be borne by the requesting Contracting Party.

II – READMISSION OF THIRD-COUNTRY NATIONALS***ARTICLE 4***

- (1) Each Contracting Party shall upon request of the other Contracting Party readmit to its territory without formality third-country nationals who do not fulfil or no longer fulfil the requirements for entry or stay applicable to the territory of the requesting Contracting Party, if it is proven or can be

reasonably presumed that said persons entered the territory of the requesting Contracting Party after having stayed in, resided in or passed through the territory of the requested Contracting Party during the 6 months prior to the request.

- (2) Each Contracting Party shall upon request of the other Contracting Party readmit without formality third-country nationals who do not fulfil or no longer fulfil the requirements for entry or stay applicable to the territory of the requesting Contracting Party, if these persons hold a valid visa or residence permit of any kind, issued by the requested Contracting Party.

ARTICLE 5

The readmission obligation pursuant to Article 4 shall not apply in respect of:

- third-country nationals who have been issued a visa or a residence permit by the requesting Contracting Party, unless the requested Contracting Party has issued a valid visa or residence permit with a longer validity;
- third-country nationals who have stayed longer than a year on the territory of the requesting Contracting Party, unless they are holders of a valid residence document issued by the requested Contracting Party;
- third-country nationals or persons whom the requesting Contracting Party has either recognised as refugees, in accordance with the Geneva Convention Relating to the Status of Refugees of 28 July 1951 in the version of the New York Protocol of 31 January 1967, or as stateless persons, in accordance with the New York Convention Relating to the Status of Stateless Persons of 28 September 1954;
- third-country nationals who have been removed by the requested Contracting Party to their country of origin or to a third country, unless they entered the territory of the requesting Contracting Party after having entered, passed through or stayed on the territory of the requested Contracting Party following removal.

ARTICLE 6

- (1) Article 4 paragraph 1 is applicable, if the entry of a third-country national to the territory of the requested Contracting Party or his/her stay there can be proven or reasonably presumed, in particular on the basis of a document or evidence listed in Article 4 of the Implementation Protocol.
- (2) The information which is to be contained in the readmission request as well as the modalities for transmitting the request are set out in the Implementation Protocol.
- (3) The transport costs of the person concerned to the border of the requested Contracting Party shall be borne by the requesting Contracting Party.

ARTICLE 7

- (1) The requesting Contracting Party shall readmit to its territory persons when subsequent checks to their readmission to the territory of the requested Contracting Party reveal that they have not fulfilled the conditions provided in Article 4 at the moment of their departure from the territory of the requesting Contracting Party.
- (2) The respective request shall be submitted by the requested Contracting Party as soon as possible and at the latest within 9 months after the readmission took place.

III – TRANSIT

ARTICLE 8

- (1) Each Contracting Party shall upon request of the other Contracting Party permit the transit through its territory of third-country nationals who are subject to removal or are denied entry by the requesting Contracting Party. The transit shall be conducted by air.
- (2) The requesting Contracting Party assumes full responsibility for the entire journey of a third-country national to the country of destination and shall readmit such a person if, for any reason, the removal or the refused entry cannot be executed.
- (3) The requesting Contracting Party must inform the requested Contracting Party, whether the transiting person is to be accompanied by escorting officers. The requested Contracting Party may:
 - provide the escort itself, in which case the incurred costs are to be reimbursed by the requesting Contracting Party;
 - provide the escort in cooperation with the requesting Contracting Party;
 - authorise the requesting Contracting Party to provide an escort on its territory.

ARTICLE 9

The request for a transit authorisation for removal purposes or following a refusal of entry shall be directly transmitted from one responsible authority to the other under the conditions specified by the Implementation Protocol.

ARTICLE 10

- (1) If transit is conducted under police escort, the escorting officers of the requesting Contracting Party shall be in plain-clothes, unarmed and provided with a transit authorisation.
- (2) When carrying out the transit operation the powers of the escorts shall be limited to self defence. In absence of law-enforcement officers, the escorts may use reasonable and proportionate action in response to an immediate and serious risk to prevent the third-country national from escaping, causing injury to himself/ herself or to a third-country national, or damage to property. Under all circumstances escorts must comply with the legislation of the requested country.
- (3) During transit the escorting officers are responsible for the surveillance of the third-country national and ensure that the said person boards the airplane. The Contracting Parties shall grant the same protection and assistance to the escorting officers of the other Party who are performing their duties in accordance with this Agreement as they would grant their own officers. The escorting officers carry out their mission under the authority of the competent authorities of the requested Contracting Party.
- (4) If necessary, the requested Contracting Party may take over the responsibility for the surveillance of the third-country national and the boarding of the airplane.
- (5) The requesting Contracting Party must take all necessary steps to ensure that the third-country national transits through the airport of the requested Contracting Party as quickly as possible.
- (6) The Contracting Parties shall exchange all informations at their disposal on all incidents related to transit.

ARTICLE 11

If during transit the person subject to a removal or to a refused entry is denied boarding or, if boarding is impossible, the requesting Contracting Party shall take back this person immediately or within twenty-four hours at the most after arrival at the airport.

ARTICLE 12

The escorting officers who are performing their duties in accordance with this Agreement on the territory of the other Contracting Party remain subject to the provisions prevailing in their own Country related to service regulations, in particular those related to discipline and liability.

ARTICLE 13

Escorting officers who are performing their duties in accordance with this Agreement on the territory of the other Contracting Party are, with respect to criminal offences committed against them or by them, subject to the criminal laws of the requested Contracting Party. They are regarded as officials of that Contracting Party with respect to criminal offences committed against them or by them.

ARTICLE 14

The escorting officers of the requesting Contracting Party, who on the basis of this Agreement are carrying out the transit on the territory of the requested Contracting Party, must at all times be able to prove their identity, the nature of their mission and their official position, by showing the transit authorisation issued by the requested Contracting Party.

ARTICLE 15

- (1) The Contracting Parties reciprocally waive any claims for compensation due to the loss or damage of property belonging to them or to other administrative organs if the damage has been caused by an escorting officer in the performance of his/her mission in connection with the implementation of this Agreement.
- (2) The Contracting Parties reciprocally waive any claims for compensation due to the harm inflicted on the physical integrity of an escorting officer if the damage has been caused in the performance of his/her mission in connection with the implementation of this Agreement. Claims for compensation on the part of the officer or his dependents remain unaffected thereby.
- (3) If an escorting officer of a Contracting Party causes damage to a third person in the performance of duties connected with the implementation of this Agreement on the territory of the other Contracting Party, liability lies with the Contracting Party on whose territory the damage has

occurred, in compliance with the provisions which would find application in the event of damage caused by one of its own technically and locally competent officers.

- (4) The Contracting Party whose escorting officers have caused the damage on the territory of the other Contracting Party reimburses the latter in full any amounts it has paid to the victims or their dependents.
- (5) The competent authorities of the Contracting Parties work closely together in order to simplify the settlement of claims for compensation. In particular, they exchange all information at their disposal on cases of damage in compliance with this Article.
- (6) Paragraphs 1 and 2 are not applicable if the damage has been caused either intentionally or through gross negligence.

ARTICLE 16

Transit for removal purposes or following an entry refusal may, in particular, be denied:

- if in the country of destination the third-country national risks being persecuted for reasons of race, religion, nationality, membership of a particular social group or political opinion,
- if in the country of destination the third-country national risks being accused of or sentenced for acts committed before transit.

ARTICLE 17

The costs of transit as far as the border of the country of destination as well as the costs arising from a possible return shall be borne by the requesting Contracting Party.

IV – DATA PROTECTION

ARTICLE 18

- (1) Personal data communicated in relation to the readmission of persons may only concern the following:
 - a) particulars of the person to be readmitted and, where necessary, of the members of the person's family (surname, forename, any previous names, nicknames or pseudonyms, aliases, date and place of birth, sex, current and any previous nationality);
 - b) identity card or passport,
 - c) other details which are needed to identify the person to be readmitted as well as
 - d) stopovers and itineraries.
- (2) Personal data may only be processed by the competent authorities responsible or implementing this Agreement and only for the purposes for this Agreement. The Contracting Party communicating the data shall ensure that it is accurate, necessary and does not exceed the requirements of the purposes for which it is communicated. If the data is inaccurate or has been communicated illegally, the recipient Contracting Party shall be informed of this immediately and shall correct or destroy the data. The communicating Contracting Party must give its written consent before the data can be further communicated to other bodies. Communicated personal data shall only be stored for as long as it is required for the purposes for which it was communicated.
- (3) Each Contracting Party shall inform the other Contracting Party upon request about the use of the data and the results obtained thereby.
- (4) The national law on data protection of each Contracting Party shall remain applicable to the processing of personal data and the rights of the data subjects.

V – GENERAL AND FINAL PROVISIONS

ARTICLE 19

- (1) The competent authorities of the Contracting Parties shall cooperate and consult each other as far as is necessary in the implementation of this Agreement.
- (2) Each Contracting Party may request the convocation of a meeting of experts of both governments for the clarification of any questions arising in the implementation of this Agreement.

ARTICLE 20

- (1) The Implementation Protocol, which sets out the procedures for implementing this Agreement, also regulates:
 - the designation of the airports to be used for the readmission and transit;
 - the time-limits for processing the readmission and transit requests;

- (2) Upon signing this Agreement the Contracting Parties shall exchange the necessary information pertaining to the authorities who are responsible for the filing and processing of the readmission and transit requests.
- (3) Any changes concerning the competent authorities shall be communicated to the competent authority of the other Contracting Party immediately.

ARTICLE 21

This Agreement does not affect the obligations of the Contracting Parties arising from:

- the Geneva Convention of 28 July 1951 Relating to the Status of Refugees, in the version of the New York Protocol of 31 January 1967;
- the conventions signed by the Contracting Parties for the protection of human rights;
- international conventions on extradition.

ARTICLE 22

This Agreement also applies to the territory of the Principality of Liechtenstein and to nationals of the Principality of Liechtenstein.

ARTICLE 23

- (1) Each Contracting Party informs the other Contracting Party through diplomatic channels of the completion of the domestic legal procedures required by its laws for the entry into force of this Agreement. This Agreement shall enter into force 30 days after the last notification.
- (2) This Agreement is concluded for an indefinite period. Each Contracting Party may terminate this Agreement at any time by giving notice of three months; the termination also applies to the Principality of Liechtenstein.

ARTICLE 24

- (1) Each Contracting Party may suspend this Agreement for important reasons, namely in order to protect national security, public order or public health. The suspension must be communicated to the other Contracting Party immediately. The Contracting Parties shall notify each other of the cancellation of any such measure without delay via diplomatic channels.
- (2) Suspension shall become effective on the first day of the month following receipt of the notification by the other Contracting Party.

In witness whereof the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this Agreement.

Done at Bern on 16 June 2005 in two original copies in the Norwegian, German and English languages. In case of divergence in the interpretation of this Agreement the English version shall prevail.

Avtale mellom Kongeriket Norge og Det sveitsiske edsforbund om tilbaketaking av personer uten lovlig opphold

Kongeriket Norge

og

Det sveitsiske edsforbund,

heretter kalt avtalepartene, er

med sikte på å utvikle og fremme samarbeidet mellom avtalepartene,

innenfor rammen av internasjonalt arbeid for å bekjempe ulovlig innvandring,

i samsvar med internasjonale traktater og avtaler og

på gjensidig grunnlag

blitt enige om følgende:

I – TILBAKETAKING AV AVTALEPARTENES STATSBORGERE

ARTIKKEL 1

- (1) Hver avtalepart skal på skriftlig anmodning fra den annen avtalepart, uten formaliteter, ta tilbake til sitt territorium enhver person som ikke oppfyller eller ikke lenger oppfyller de gjeldende vilkår for innreise eller opphold på den anmodende avtaleparts territorium, dersom det fastslås eller sannsynliggjøres at vedkommende er statsborger hos den anmodende avtalepart.
- (2) Nr. 1 får anvendelse dersom statsborgerskap fastslås eller sannsynliggjøres på grunnlag av dokumenter nevnt i artikkel 2 i gjennomføringsprotokollen som er vedtatt av avtalepartenes respektive departementer.

- (3) Dersom senere undersøkelser viser at personen som er tatt tilbake, ikke var statsborger hos den anmodende avtalepart da han/hun forlot den anmodende avtaleparts territorium, skal den anmodende avtalepart ta vedkommende tilbake igjen på de samme vilkår.

ARTIKKEL 2

- (1) Dersom statsborgerskap er sannsynliggjort i samsvar med artikkel 2 nr. 2 i gjennomføringsprotokollen, skal den anmodende avtaleparts diplomatiske eller konsulære myndigheter umiddelbart utstede (nød-) reisedokumenter.
- (2) Dersom dokumentene som framlegges for å sannsynliggjøre statsborgerskap ikke kan godkjennes, eller dersom det ikke finnes tilgjengelige dokumenter, skal den anmodende avtaleparts diplomatiske eller konsulære myndigheter snarest mulig, og senest innen fem arbeidsdager etter at anmodningen er mottatt, foreta en utspørring av vedkommende person. Utspørringen skal organiseres av den anmodende avtalepart i samråd med den anmodende avtaleparts konsulære stasjon.
- (3) Dersom det på bakgrunn av utspørringen kan fastslås at vedkommende person er statsborger hos den anmodende avtalepart, skal de diplomatiske eller konsulære myndigheter umiddelbart, og senest innen fire arbeidsdager etter at utspørringen fant sted, utstede (nød-) reisedokument.

ARTIKKEL 3

- (1) Hvilke opplysninger anmodningen om tilbaketaking skal inneholde, og hvordan anmodningen skal oversendes, er beskrevet i gjennomføringsprotokollen.
- (2) Den anmodende avtalepart skal dekke utgifter til transport av personer som skal tas tilbake fram til den anmodende avtaleparts riksgrense.

II – TILBAKETAKING AV TREDJELANDSBORGERE

ARTIKKEL 4

- (1) Hver avtalepart skal på skriftlig anmodning fra den annen avtalepart, uten formaliteter, ta tilbake til sitt territorium tredjelandsborgere som ikke oppfyller eller ikke lenger oppfyller de gjeldende vilkår for innreise eller opphold på den anmodende avtaleparts territorium, dersom det fastslås eller sannsynliggjøres at vedkommende personer reiste inn på den anmodende avtaleparts territorium etter å ha oppholdt seg, vært bosatt eller reist gjennom den anmodende avtaleparts territorium i løpet av de siste 6 måneder før anmodningen blir fremmet.
- (2) Hver avtalepart skal på skriftlig anmodning fra den annen avtalepart, uten formaliteter, ta tilbake til sitt territorium tredjelandsborgere som ikke oppfyller eller ikke lenger oppfyller de gjeldende vilkår for innreise eller opphold på den anmodende avtaleparts territorium, dersom disse personene innehar gyldig visum eller en hvilken som helst form for oppholdstillatelse utstedt av den anmodende avtalepart.

ARTIKKEL 5

Tilbaketakingsplikten etter artikkel 4 gjelder ikke for:

- tredjelandsborgere som har fått utstedt visum eller oppholdstillatelse av den anmodende avtalepart, med mindre den anmodende avtalepart har utstedt visum eller oppholdstillatelse med lengre gyldighet;
- tredjelandsborgere som har oppholdt seg lenger enn ett år på den anmodende avtaleparts territorium, med mindre de innehar gyldig oppholdsdocument utstedt av den anmodende avtalepart;
- tredjelandsborgere eller personer som den anmodende avtalepart har anerkjent som flyktninger i medhold av Genèvekonvensjonen om flyktningstatus av 28. juli 1951 slik den foreligger i New York-protokollen av 31. januar 1967, eller som statsløse personer i medhold av New York-konvensjonen om status for statsløse personer av 28. september 1954;
- tredjelandsborgere som er blitt uttransportert av den anmodende avtalepart til sitt opprinnelsesland eller et tredjeland, med mindre de har reist inn på den anmodende avtaleparts territorium etter å ha reist inn, reist gjennom eller oppholdt seg på den anmodende avtaleparts territorium etter uttransporten.

ARTIKKEL 6

- (1) Dersom det kan bevises eller sannsynliggjøres, særskilt på grunnlag av dokumenter eller bevismateriale nevnt i artikkel 4 i gjennomføringsprotokollen, at en tredjelandsborger har reist inn på den anmodende avtaleparts territorium, gjelder artikkel 4 nr. 1.
- (2) Hvilke opplysninger anmodningen om tilbaketaking skal inneholde, og hvordan anmodningen skal oversendes, er beskrevet i gjennomføringsprotokollen.

- (3) Den anmodende avtalepart skal dekke utgifter til transport av personen som skal tas tilbake fram til den anmodede avtaleparts riksgrense.

ARTIKKEL 7

- (1) Dersom senere undersøkelser viser at personer som er tatt tilbake, ikke oppfyller vilkårene i artikkel 4 på det tidspunkt de reiste ut av den anmodende avtaleparts territorium, skal den anmodende avtalepart ta personene tilbake igjen til sitt territorium.
- (2) Den respektive anmodningen skal oversendes av den anmodede avtalepart så raskt som mulig, og senest innen 9 måneder etter at tilbaketakelsen fant sted.

III – TRANSITT

ARTIKKEL 8

- (1) På anmodning fra en avtalepart skal den annen avtalepart tillate en tredjelandsborger som skal sendes tilbake, eller som nektes innreise hos den anmodende avtalepart, å reise i transitt via dens territorium. Reisen i transitt skal foregå per lufttransport.
- (2) Den anmodende avtalepart påtar seg fullt ansvar for tredjelandsborgeren under hele reisen fram til bestemmelsesstedet, og skal ta vedkommende tilbake dersom innreise ikke tillates eller retur ikke kan gjennomføres.
- (3) Den anmodende avtalepart skal informere den anmodede avtalepart dersom personen som reiser i transitt vil bli eskortert av tjenestemenn. Den anmodede avtalepart kan:
 - stille eskorte selv. I slike tilfeller skal eventuelle utgifter refunderes av den anmodende avtalepart;
 - stille eskorte i samarbeid med den anmodende avtalepart;
 - tillate den anmodende avtalepart å stille eskorte på dens territorium.

ARTIKKEL 9

Anmodning om transittillatelse i forbindelse med tilbaketaking eller nektet innreise, skal oversendes direkte fra en kompetent myndighet til den annen, som beskrevet i gjennomføringsprotokollen.

ARTIKKEL 10

- (1) Dersom reise i transitt gjennomføres med politieskorte, skal den anmodende avtaleparts tjenestemenn være ubevæpnet, kledd i sivil og utstyrt med transittillatelse.
- (2) Når en transittering gjennomføres, skal eskortens bruk av makt begrenses til selvforsvar. I fravær av en polititjenestemann kan eskorten iverksette rimelige og balanserte tiltak som svar på en umiddelbar og alvorlig trussel, for å forebygge at en tredjelandsborgere unnslipper uttransportering, forvolder skade på seg selv eller på en tredjelandsborger, eller skadeverk på eiendom. Under alle omstendigheter må eskorten overholde den anmodede stats lovgivning.
- (3) Under reisen i transitt er tjenestemennene ansvarlige for å holde oppsyn med tredjelandsborgeren og sikre at vedkommende går om bord i flyet. Avtalepartene skal sørge for samme sikkerhet og assistanse for de eskorterende tjenestemennene som de gir sine egne tjenestemenn. De eskorterende tjenestemennene utfører sitt oppdrag på vegne av den anmodede avtaleparts kompetente myndigheter.
- (4) Den anmodede avtalepart kan om nødvendig ta på seg ansvaret for å holde oppsyn med tredjelandsborgeren og for ombordstigningen i flyet.
- (5) Den anmodende avtalepart skal gjøre alt for å sikre at tredjelandsborgerens reise i transitt via den anmodede avtaleparts lufthavn skjer så raskt som mulig.
- (6) Avtalepartene skal utveksle all tilgjengelig informasjon om hendelser i forbindelse med transitten.

ARTIKKEL 11

Dersom personen som skal returneres eller som er nektet innreise, blir nektet ombordstigning, eller dersom ombordstigning er umulig, skal den anmodende avtalepart umiddelbart, og senest innen tjuefire timer etter ankomst ved lufthavnen, ta vedkommende tilbake.

ARTIKKEL 12

Eskorterende tjenestemenn er underlagt gjeldende regler i eget land under utføringen av sine plikter etter denne avtale, særlig regler knyttet til disiplin og ansvar.

ARTIKKEL 13

Eskorterende tjenestemenn er underlagt den anmodede avtaleparts straffelov under utføringen av sine plikter etter denne avtale når det gjelder kriminelle handlinger begått mot eller av dem. Tjenestemennene

skal betraktes som den anmodede avtaleparts tjenestemenn med hensyn til kriminelle handlinger begått mot eller av dem.

ARTIKKEL 14

Den anmodende avtaleparts eskorterende tjenestemenn må, når de bistår under en reise i transitt via den anmodede avtaleparts territorium, til enhver tid kunne legitimere seg og dokumentere sitt oppdrag og sin offisielle stilling ved å forevise transittillatelse utstedt av den anmodede avtalepart.

ARTIKKEL 15

- (1) Avtalepartene skal gjensidig avstå fra ethvert erstatningskrav etter tap eller skade på eiendom som tilhører dem selv og andre administrative organer dersom skaden er forårsaket av en eskorterende tjenestemann under utførelsen av vedkommendes oppdrag i forbindelse med gjennomføringen av denne avtale.
- (2) Avtalepartene skal gjensidig avstå fra ethvert erstatningskrav etter legemskrenkelse mot en eskorterende tjenestemann dersom krenkelsen har skjedd i forbindelse med utførelsen av vedkommendes oppdrag i forbindelse med gjennomføringen av denne avtale. Erstatningskrav fra tjenestemannen eller hans pårørende berøres ikke av dette.
- (3) Dersom en avtaleparts eskorterende tjenestemann volder skade mot en tredjeperson på territoriet til den annen avtalepart i forbindelse med utførelsen av sine plikter i forbindelse med gjennomføringen av denne avtale, påhviler ansvaret den avtalepart på hvis territorium skaden skjedde, og skal håndteres som om skaden var forårsaket av en av avtalepartens egne tekniske og lokale kompetente tjenestemenn.
- (4) Dersom erstatning er betalt til ofre eller deres pårørende, skal den avtalepart hvis tjenestemann forårsaket skaden på den annen avtaleparts territorium, i sin helhet tilbakebetale dette.
- (5) Avtalepartenes kompetente myndigheter skal samarbeide nært med hverandre om å forenkle eventuelle erstatningsoppgjør. De skal særskilt utveksle all tilgjengelig informasjon i skadesaker i henhold til denne artikkel.
- (6) Nr. 1 og 2 gjelder ikke dersom skaden er gjort med overlegg eller ved grov uaktsomhet.

ARTIKKEL 16

Reise i transitt i forbindelse med retur eller nektet innreise kan avslås:

- dersom tredjelandsborgeren i bestemmelseslandet risikerer å bli forfulgt på grunn av rase, religion, nasjonalitet, medlemskap i en sosial gruppe eller politisk ståsted;
- dersom tredjelandsborgeren risikerer å bli anklaget eller dømt for handlinger begått før reise i transitt.

ARTIKKEL 17

Den anmodende avtalepart skal dekke alle utgifter i forbindelse med reise i transitt fram til bestemmelseslandets riksgrense samt utgifter i forbindelse med en eventuell retur.

IV – VERN AV OPPLYSNINGER

ARTIKKEL 18

- (1) Personopplysninger som gis i forbindelse med tilbaketaking av personer, skal bare gjelde følgende:
 - a) personalia for den som skal tas tilbake, og om nødvendig for vedkommendes familiemedlemmer (etternavn, fornavn, eventuelt tidligere navn, kallenavn eller psevdonym, dekknavn, fødselsdato og fødested, kjønn, nåværende og eventuelle tidligere statsborgerskap);
 - b) identitetskort eller pass;
 - c) andre opplysninger som er nødvendige for å identifisere personen som skal tas tilbake, samt
 - d) oppholdssteder og reiseruter.
- (2) Personopplysninger må bare behandles av kompetente myndigheter med ansvar for gjennomføringen av denne avtale og bare med henblikk på denne avtale. Den avtalepart som formidler opplysningene, skal sikre at de er riktige, nødvendige og ikke mer omfattende enn formålet tilsier. Dersom opplysningene er uriktige eller er formidlet ulovlig, skal den mottakende avtalepart umiddelbart informeres om dette og korrigere eller makulere opplysningene. Den avtalepart som formidler opplysningene, må gi skriftlig samtykke før opplysningene kan videreformidles til andre institusjoner. Oversendte personopplysninger skal ikke oppbevares lenger enn formålet med oversendelsen tilsier.
- (3) Hver avtalepart skal på anmodning informere den annen avtalepart om bruken av opplysningene og resultatene av denne.

- (4) Hver avtaleparts nasjonale datavernlovgivning skal fortsatt gjelde for behandlingen av personopplysninger og for vedkommendes rettigheter.

V – GENERELLE OG AVSLUTTENDE BESTEMMELSER

ARTIKKEL 19

- (1) Avtalepartenes kompetente myndigheter skal samarbeide og rådføre seg med hverandre så langt det er nødvendig for å gjennomføre denne avtale.
- (2) Hver avtalepart kan anmode om at det sammenkalles til et møte med eksperter fra begge regjeringer for å avklare eventuelle spørsmål angående gjennomføringen av denne avtale.

ARTIKKEL 20

- (1) Gjennomføringsprotokollen, som beskriver prosedyrer for gjennomføringen av denne avtale, regulerer også:
 - hvilke lufthavner som skal brukes i forbindelse med tilbaketaking og transitt;
 - tidsfrister for behandling av anmodninger om tilbaketaking og transitt.
- (2) Ved undertegningen av denne avtale skal avtalepartene utveksle nødvendig informasjon om de myndigheter som er ansvarlige for å motta og behandle anmodninger om tilbaketaking og transitt.
- (3) Endringer vedrørende kompetente myndigheter skal umiddelbart meddeles den annen avtaleparts kompetente myndigheter.

ARTIKKEL 21

Denne avtale berører ikke avtalepartenes plikter etter:

- Genèvekonvensjonen av 28. juli 1951 om flyktningstatus slik den foreligger i New York-protokollen av 31. januar 1967;
- konvensjoner avtalepartene har undertegnet vedrørende beskyttelse av menneskerettighetene;
- internasjonale konvensjoner om utlevering.

ARTIKKEL 22

Denne avtale gjelder også for Fyrstedømmet Liechtensteins territorium og dets stasborgere.

ARTIKKEL 23

- (1) Hver avtalepart skal gjennom diplomatiske kanaler underrette den annen avtalepart skriftlig om at de rettslige prosedyrene som kreves i vedkommendes stat for at denne avtale skal kunne tre i kraft, er fullført. Avtalen trer i kraft 30 dager etter siste underretning.
- (2) Denne avtale er inngått på ubestemt tid. Hver avtalepart kan når som helst si opp denne avtale med tre måneders varsel; oppsigelsen skal også gjelde Fyrstedømmet Liechtenstein.

ARTIKKEL 24

- (1) Hver avtalepart kan suspendere denne avtale av viktige årsaker, nemlig for å beskytte rikets sikkerhet, den offentlige orden og folkehelsen. Den annen avtalepart skal umiddelbart underrettes om suspensjonen. Avtalepartene skal via diplomatiske kanaler umiddelbart varsle hverandre om opphevelsen av slik suspensjon.
- (2) Suspensjonen trer i kraft første dag i måneden etter at den annen avtalepart har mottatt underretningen.

Til vitne om dette har de undertegnede, som er behørig bemyndiget, undertegnet denne avtale.

Utferdiget i Bern den 16. juni 2005 i to originaleksemplarer, hvert på norsk, tysk og engelsk. Ved ulike fortolkninger av avtalen skal den engelske teksten ha forrang.

4. aug. 2005 nr. 62**Gjennomføringsavtale mellom Norge og Russland**

I henhold til vedtak fattet i Utenriksdepartementet ble avtalen undertegnet 4. august 2005 og trådte i kraft samme dag.

Implementation Agreement between the Government of the Kingdom of Norway and the Government of the Russian Federation

The Government of the Kingdom of Norway and the Government of the Russian Federation, with a view to implementing the recommendations of the Agreement on the Debt Prepayment of the Russian Federation of May 13, 2005, with respect to the prepayment of up to US \$ 15 billion of the Russian Federation's Paris Club debt (the «Prepayment Agreement»), have agreed as follows:

1. *Amount and Timing of Prepayment.* The prepayment to be made to the Government of the Kingdom of Norway will be calculated and paid as follows:
 - (a) The prepayment:
 - (i) will be paid by the Government of the Russian Federation for value August 20, 2005 in accordance with the irrevocable notice sent by the Government of the Kingdom of Norway to the Chairman of the Paris Club and the Government of the Russian Federation dated May 31, 2005,
 - (ii) will represent approximately 40.9 % of the principal outstanding under the Bilateral Agreements referred to below (after giving effect to the scheduled principal payments due thereunder on August 20, 2005), and
 - (iii) will be in the amount of NOK 3,696,122.30 and USD 4,356,710.48.
 - (b) The amount of the prepayment has been calculated in accordance with the recommendations set out in Articles III.2.A and III.2.B of the Prepayment Agreement, after consultation with the Chairman of the Paris Club.
 - (c) The prepayment will be made at par and will be paid in accordance with the procedures, in the currencies and to the account(s) provided in or pursuant to the Bilateral Agreements referred to below as in effect on May 13, 2005.
2. *Application of Prepayment.* In accordance with the recommendations made in the Prepayment Agreement, the prepayment to be made to the Government of the Kingdom of Norway will be applied:
 - (a) to the rateable reduction of each scheduled principal maturity falling due after August 20, 2005 under the relevant provisions of the bilateral agreements between the Government of the Russian Federation and the Government of the Kingdom of Norway (the «Bilateral Agreements») implementing:
 - (i) Articles II-2/A, II-2/B, II-3/A and II-3/B of the Paris Club's Agreement with the Government of the Russian Federation on the Debt Due to Foreign Official Creditors dated April 29, 1996, and
 - (ii) Articles II-2/A-1, II-2/A-2 and II-2/B-1.b of the Paris Club's Agreed Minutes on the Reorganisation of the Debt of the Russian Federation dated August 1, 1999; and
 - (b) within each such scheduled principal maturity, to the rateable reduction of each Category of Debt (as defined in the Prepayment Agreement) in accordance with the recommended rule for the application of the Russian Federation's prepayment set out in Article II.2 of the Prepayment Agreement.
3. *Scheduled Maturities.* The amounts of the scheduled principal maturities falling due on August 20, 2005 under the Bilateral Agreements will be determined without giving effect to the prepayment referred to in this Implementation Agreement.
4. *Interest.* The unpaid interest accrued under the Bilateral Agreements after giving effect to the prepayment (being the interest so accrued on the daily principal balance outstanding under each Bilateral Agreement from the last applicable interest payment date to the date of payment) will be paid together with the scheduled principal maturities falling due on August 20, 2005 under the Bilateral Agreements.
5. *Reconciliation.* The amount outstanding under the Bilateral Agreements after giving effect to the prepayment and to the payment of the scheduled principal maturities falling due on August 20, 2005 under the Bilateral Agreements will be reconciled by Vnesheconombank, acting on behalf of the Government of the Russian Federation, and the Government of the Kingdom of Norway. A copy of their agreed reconciliation report will be provided to the Chairman of the Paris Club.

6. *Breakage Costs.* No breakage costs or other fees will be due or payable in connection with the prepayment to be made under this Implementation Agreement.
7. *Deadlines.* The deadlines for the taking of the actions referred to in this Implementation Agreement may, in exceptional circumstances, be changed with the consent of the Government of the Russian Federation and the Paris Club creditors of the Russian Federation.
8. *Foreign Exchange Movements.* If a significant event on the foreign exchange market threatens the ability of the Russian Federation to implement its prepayment program for an amount not in excess of US \$ 15 billion:
 - (a) the Government of the Russian Federation will take appropriate measures to ensure equity of treatment among the participating Paris Club creditors in accordance with the recommendations set out in Article III.4 of the Prepayment Agreement, and
 - (b) the execution of this Implementation Agreement may be suspended with the consent of the Government of the Russian Federation and the Paris Club creditors of the Russian Federation, provided that in no event will the Government of the Russian Federation be required to spend more than US \$ 15 billion in implementation of its prepayment program.
9. *No Securitisation or Derivative Transactions.* Unless otherwise agreed by the Government of the Russian Federation, the Government of the Kingdom of Norway commits not to enter (either directly or indirectly) into any market transaction that may affect in any way its economic or credit risk exposure to its Paris Club debt towards the Russian Federation. This undertaking will remain in effect:
 - (a) up to December 31, 2006, provided the Russian Federation satisfactorily implements the prepayment program referred to in the Prepayment Agreement in accordance with its terms, and
 - (b) up to December 31, 2007, provided the Russian Federation commits before December 31, 2006 to carry out additional Paris Club prepayment operations at par before June 30, 2007 in an amount up to at least US \$ 6 billion.
10. *No Future Commitment.* The participation of the Government of the Kingdom of Norway in the US \$ 15 billion prepayment program of the Russian Federation referred to in the Prepayment Agreement does not constitute a commitment to participate in any future prepayment program of the Russian Federation.
11. *Bilateral Agreements.* This Implementation Agreement will supplement and, in the case of any conflicting provision, will supersede the Bilateral Agreements. Except to the extent so supplemented or superseded, the Bilateral Agreements will remain in full force and effect.
12. *Changes and Amendments.* Changes in or additions to any of the matters referred to in this Implementation Agreement may be made only in writing signed on behalf of the Government of the Russian Federation and the Government of the Kingdom of Norway.
13. *Copies of Implementation Agreement.* A copy of this Implementation Agreement will be provided to the Chairman of the Paris Club and may, upon request, be provided to any other Paris Club creditor of the Russian Federation.
14. *Payment Reports.* The Government of the Russian Federation will report to the Chairman of the Paris Club the amount and payment date of each payment made under this Implementation Agreement.
15. *Effective Date.* This Implementation Agreement will come into force on the date it is signed by the parties.

Done in Moscow on August 4, 2005 in two originals in the English language, both being equally authentic.

Gjennomføringsavtale mellom Norge og Russland

Med sikte på å gjennomføre anbefalingene i avtalen av 13. mai 2005 om Den russiske føderasjons forhåndsbetaling av gjeld, nærmere bestemt forhåndsbetaling av inntil USD 15 milliarder av Den russiske føderasjons gjeld til kreditorer i Parisklubben («avtalen om forhåndsbetaling»), er Kongeriket Norges regjering og Den russiske føderasjons regjering blitt enige om følgende:

1. *Beløpsstørrelse og betalingstidspunkt.* Beløpet som skal tilbakebetales til Kongeriket Norges regjering, beregnes og innbetales på følgende måte:
 - a) Beløpet
 - i) skal betales av Den russiske føderasjons regjering til pari kurs 20. august 2005 i samsvar med ugjenkallelig varsel av 31. mai 2005 fra Kongeriket Norges regjering til Parisklubbens formann og Den russiske føderasjons regjering,

- ii) skal utgjøre om lag 40,9 % av utestående del av hovedstol i henhold til de bilaterale avtalene nevnt nedenfor (etter at betaling av de fastsatte avdrag som forfaller 20. august 2005 i henhold til nevnte avtaler, er effektivt), og
 - iii) skal tilsvare NOK 3.696.122,30 og USD 4.356.710,48.
 - b) Beløpets størrelse er beregnet i samsvar med anbefalingene i artikkel III nr. 2 bokstav A) og B) i avtalen om forhåndsbetaling, og etter samråd med Parisklubbens formann.
 - c) Betaling skal skje til pari kurs og i samsvar med de prosedyrer, i de valutaer og til den konto eller de konti som er fastsatt i eller i medhold av de bilaterale avtaler nevnt nedenfor som gjelder per 13. mai 2005.
2. *Anvendelse av forskudd.* I henhold til anbefalingene i avtalen om forhåndsbetaling skal beløpet som tilbakebetales til Kongeriket Norges regjering,
- a) anvendes til å gjennomføre en forholdsmessig reduksjon i hvert av de fastsatte avdrag som forfaller til betaling etter 20. august 2005 i henhold til de aktuelle bestemmelsene i de bilaterale avtalene som er inngått mellom Kongeriket Norges regjering og Den russiske føderasjons regjering («de bilaterale avtalene») om gjennomføring av
 - i) artikkel II nr. 2 bokstav A) og B) og artikkel II nr. 3 bokstav A) og B) i Parisklubbens avtale med Den russiske føderasjons regjering om gjeld til utenlandske offentlige kreditorer av 29. april 1996, og
 - ii) artikkel II nr. 2 bokstav A) 1) og A) 2) og artikkel II nr. 2 bokstav B) 1.b) i Parisklubbens omforente referat av 1. august 1999 om restrukturering av Den russiske føderasjons gjeld, og
 - b) for hvert av disse avdrag anvendes til å gjennomføre en forholdsmessig reduksjon innenfor hver gjeldskategori (definert i avtalen om forhåndsbetaling), i samsvar med den anbefalte regel for anvendelse av forskudd innbetalt av Den russiske føderasjon, som angitt i artikkel II nr. 2 i avtalen om forhåndsbetaling.
3. *Fastsatte terminbeløp.* Størrelsen på de fastsatte avdrag som forfaller til betaling 20. august 2005 i henhold til de bilaterale avtalene, vil bli fastsatt før forhåndsbetalingen omhandlet i denne gjennomføringsavtale er effektivt.
4. *Renter.* Renter påløpt i henhold til de bilaterale avtalene etter at forhåndsbetalingen er effektivt (det vil si renter av utestående del av hovedstol per dag i henhold til den enkelte bilaterale avtalen, påløpt fra sist gjeldende rentetermin fram til betalingsdato), skal betales samtidig med de fastsatte avdrag som etter de bilaterale avtalene forfaller til betaling 20. august 2005.
5. *Avstemming.* Utestående beløp i henhold til de bilaterale avtalene etter at forhåndsbetalingen og betaling av de fastsatte avdrag som etter de bilaterale avtalene forfaller 20. august 2005, er effektivt, skal avstemmes av Kongeriket Norges regjering og Vnesheconombank, som handler på vegne av Den russiske føderasjons regjering. En kopi av deres omforente avstemmingsrapport skal oversendes Parisklubbens formann.
6. *Gebyrer.* Det skal ikke betales gebyr for å avvike fra tidligere inngåtte avtaler («breakage costs»), og det påløper heller ingen andre gebyrer i forbindelse med forhåndsbetaling etter denne gjennomføringsavtale.
7. *Frister.* Frist for å treffe tiltak som nevnt i denne gjennomføringsavtale kan i særskilte tilfeller endres med samtykke fra Den russiske føderasjons regjering og Russlands kreditorer i Parisklubben.
8. *Valutasvingninger.* Dersom det på valutamarkedet oppstår en situasjon som setter Den russiske føderasjons betalingsevne i fare, slik at Russland ikke lenger er i stand til å gjennomføre sitt program for forhåndsbetaling av et beløp på inntil USD 15 milliarder,
- a) skal Den russiske føderasjons regjering treffe hensiktsmessige tiltak for å påse at de deltakende kreditorer i Parisklubben sikres rettferdig behandling, i samsvar med anbefalingene i artikkel III nr. 4 i avtalen om forhåndsbetaling, og
 - b) kan gjennomføringen av denne gjennomføringsavtale stilles midlertidig i bero med samtykke fra Den russiske føderasjons regjering og Russlands kreditorer i Parisklubben, forutsatt at Den russiske føderasjons regjering ikke under noen omstendigheter vil måtte anvende mer enn USD 15 milliarder på å gjennomføre programmet.
9. *Ingen verdipapirisering eller derivattransaksjoner.* Med mindre Den russiske føderasjons regjering gir sitt samtykke, forplikter Kongeriket Norges regjering seg til å avstå fra å delta (direkte eller indirekte) i markedstransaksjoner som på noe vis kan påvirke dens økonomiske eller kredittmessige risikoeksponering med hensyn til den fordring Norge har overfor Den russiske føderasjon gjennom Parisklubben. Denne forpliktelse skal gjelde
- a) fram til 31. desember 2006, forutsatt at Den russiske føderasjon på tilfredsstillende vis gjennomfører programmet for forhåndsbetaling nevnt i avtalen om forhåndsbetaling i samsvar med avtalens bestemmelser, og

- b) fram til 31. desember 2007, forutsatt at Den russiske føderasjon innen 31. desember 2006 forplikter seg til innen 30. juni 2007 å gjennomføre flere slike operasjoner for forhåndsbetaling av gjeld til Parisklubben, til pari kurs og i en størrelsesorden på minst USD 6 milliarder.
10. *Ingen fremtidig forpliktelse.* Kongeriket Norges regjering deltakelse i Den russiske føderasjons program for forhåndsbetaling av USD 15 milliarder som nevnt i avtalen om forhåndsbetaling innebærer ikke noen forpliktelse for Norges vedkommende til å delta i flere slike programmer fra Den russiske føderasjons side.
 11. *Bilaterale avtaler.* Denne gjennomføringsavtale er ment å supplere og, dersom det foreligger motstridende bestemmelser, erstatte de bilaterale avtalene. Unntatt i den utstrekning de suppleres eller erstattes som angitt, skal de bilaterale avtalene forbli i kraft og gjelde fullt ut.
 12. *Endringer.* Eventuelle endringer eller tilføyelser med hensyn til noen av de forhold som er omhandlet i denne gjennomføringsavtale, må skje skriftlig og være undertegnet på vegne av Kongeriket Norges regjering og Den russiske føderasjons regjering.
 13. *Kopi av gjennomføringsavtalen.* En kopi av denne gjennomføringsavtale vil bli oversendt Parisklubbens formann og kan på anmodning oversendes eventuelt andre av Den russiske føderasjons kreditorer i Parisklubben.
 14. *Betalingsimberetning.* Den russiske føderasjons regjering skal melde fra til Parisklubbens formann om beløpsstørrelse og dato for hver enkelt innbetaling som finner sted etter denne gjennomføringsavtale.
 15. *Ikrafttredelsesdato.* Denne gjennomføringsavtale trer i kraft den siste dag den undertegnes av en av partene nedenfor.

Utferdiget i Moskva 4. august 2005 i to originaleksemplarer på engelsk, med samme gyldighet for begge tekster.

26. aug. 2005 nr. 38

Sikkerhetsavtale mellom Norge og Latvia

I henhold til vedtak i Utenriksdepartementet 22. juli 2005 ble avtalen undertegnet 26. august 2005 og trådte i kraft samme dag.

Bilateral Security Agreement between the Government of the Kingdom of Norway and the Government of the Republic of Latvia

The Government of the Republic of Latvia and The Government of the Kingdom of Norway, hereafter called the Parties, have – in order to safeguard the classified information exchanged directly or through other administrative entities or private legal entities that deal with classified information under jurisdiction of either Party – agreed upon the following:

1 APPLICABILITY

This Agreement shall form an integral part of any contract or agreement involving exchange of classified information, that will be made or signed in the future between the Parties concerning the following subjects:

- a. Co-operation between governmental entities of the two Parties
- b. Co-operation, exchange of information, joint ventures, contracts or any other relations between governmental entities and/or private legal entities of the Parties.
- c. Sale of equipment and know-how by one Party to the other.

This Agreement may not be invoked by either Party to obtain classified information that the other Party has received from a third party.

The Annexes A and B to this Agreement are integral parts of the Agreement.

2 DEFINITIONS

The key terms used in this Agreement are defined in Annex A.

3 MUTUAL SECURITY PROTECTION

In accordance with their national laws, regulations and practice, both Parties shall take appropriate measures to protect classified information, which is transmitted, received, produced or developed as a result of any agreement or relation between the Parties. The Parties will afford to all of the transmitted, received, produced or developed classified information the same degree of security protection as is provided to their own classified information of equivalent level of classification, as defined in Article 5 and Annex A to this Agreement.

Access to classified information and to locations and facilities where classified activities are performed or where classified information is stored, will be limited to those who have been granted a security clearance, as defined in Annex A, and who, due to their functions or employment, have a «need to know», as defined in Annex A.

Each Party shall supervise the observance of security laws, regulations and practice at the agencies, offices and facilities within their jurisdiction that possess, develop, produce and/or use classified information of the other Party, by means of, inter alia, review visits.

4 DISCLOSURE OF INFORMATION

The Parties shall not disclose classified information under this Agreement to third parties or nationals of other countries without prior written consent of the originating Party. Received classified information from one Party to the other Party shall be used for the specified purpose only.

In the event that either Party and/or its agencies or entities concerned with the subjects set out in Article 1, award a contract for performance within the territory of the other Party, and such contract involves classified information possessed by the contractor of the Party performing the work, then the Party of the country in which the performance under the Agreement is taking place, will assume responsibility for administering such classified information in accordance with its own standards and requirements.

Prior to release to either Party's contractors or prospective contractors of any classified information received from the other Party, the receiving Party shall:

- a. Ensure that such contractors or prospective contractors and their facilities have the capability to protect the classified information adequately.
- b. Grant an appropriate facility security clearance to the relevant contractors.
- c. Grant an appropriate personnel security clearance for all personnel whose duties require access to the classified information.
- d. Ensure that all persons having access to classified information, are informed of their responsibilities to protect the classified information in accordance with applicable laws.
- e. Carry out periodic security inspections of relevant cleared facilities.

5 SECURITY CLASSIFICATIONS

Classified information shall be marked in one of the following security classification levels:

NORWAY	LATVIA	Equivalent
STRENGT HEMMELIG	SEVIŠĶI SLEPENI	TOP SECRET
HEMMELIG	SLEPENI	SECRET
KONFIDENSIELT	KONFIDENCIĀLI	CONFIDENTIAL
BEGRENSET	DIENESTA VAJADZĪBĀM	RESTRICTED

The receiving Party and/or its entities shall neither use a lower security classification level for received classified information, nor declassify that information without the prior written consent of the originating Party. The originating Party shall inform the receiving Party of any changes in security classification of the exchanged information.

The receiving Party shall additionally mark the received classified information with its own equivalent security classification level. Translations and reproductions shall be marked with the same security classification level as the original, in both languages.

6 COMPETENT SECURITY AUTHORITIES

The receiving Party shall appoint and make known to the other Party a duly authorized security authority, hereafter called the Competent Security Authority, which shall supervise the implementation of any agreement, as defined in Article 1 of this Agreement, concerning all aspects of security.

The Competent Security Authorities responsible for the implementation and supervision of all aspects of this Agreement are:

In Latvia:
Constitution Protection Bureau
Miera 85a, Riga, LV-1013,
LATVIA

In Norway:
Norwegian National Security Authority
Postboks 14
1306 Bærum postterminal
NORWAY

Each Party undertakes to ensure that its respective Competent Security Authority will duly observe the provisions of this Agreement.

Both Competent Security Authorities, each within the jurisdiction of its own state, shall prepare, distribute and supervise security instructions and procedures for the protection of the classified information exchanged as a result of any other agreement between the Parties.

Each Competent Security Authority shall, upon request, furnish the other Competent Security Authority information concerning its security organization and procedures to make it possible to compare and maintain the same security standards and facilitate joint visits in both countries by certified officials. Both Parties must agree upon such visits.

7 VISITS

Visits aimed at exchanging classified information to premises where classified information is developed, handled or stored, or where classified projects are carried out, will only be granted by one Party to visitors from the country of the other Party if a prior written permission from the Competent Security Authority of the receiving Party has been obtained. Such permission will only be granted to persons who have been security cleared and have a «need to know».

The Competent Security Authority of the sending Party shall notify the Competent Security Authority of the receiving Party of expected visitors at least three – 3 – weeks prior to the planned visit, in accordance with the procedures defined in *Annex B* to this Agreement.

Each Party shall guarantee the protection of personal data of the visitors according to the respective national legislation.

8 CONTRACTS

The Competent Security Authority of one Party, wishing to place a classified contract with a contractor in the country of the other Party, or wishing to authorize one of its own contractors to place a classified contract in the country of the other Party within a classified project, shall obtain a prior written assurance from the Competent Security Authority of the other Party that the proposed contractor holds a security clearance of appropriate level and has the facilities to handle and store classified information of the same level. For RESTRICTED level a security assurance, as defined in Annex A, will be provided.

Every classified contract between entities of the Parties and/or private organizations (such as industries, research centers, assistance and/or service facilities etc.) shall contain an appropriate security section and a security classification list, based on the terms of this Agreement.

The Competent Security Authority, in whose country the work is to be performed, shall assume responsibility for prescribing and administering security measures for the contract under the same standards and requirements that govern the protection of its own classified contracts.

Sub-contractors interested in classified subcontracts, shall be submitted in advance by the contractor to the Competent Security Authority for approval. If approved, the sub-contractor must fulfill the same security obligations as have been set for the contractor.

Notification of any classified project, agreement, contract or sub-contract shall be forwarded in advance to the Competent Security Authority of the country where the project is to be performed.

Two – 2 – copies of the security section of any classified contract shall be forwarded to the Competent Security Authority in whose country the work is to be performed.

9 COMMUNICATIONS AND TRANSMISSIONS

Classified information shall normally be physically transmitted between the Parties through their respective diplomatic channels.

Exchange of classified information can also take place through representatives officially appointed by the authorities in both countries. Such authorization may, when required, be given to representatives of industrial undertakings engaged in specific projects.

Delivery of large items or quantities of classified information shall be arranged on a case-by-case basis.

Other approved means of transmission or exchange may be used if agreed upon by each Competent Security Authority.

10 BREACH OF SECURITY

In case of a breach of security, as defined in *Annex A*, concerning classified information originated or received from the other Party, or if common interests are involved, the Competent Security Authority in whose country the compromise occurs shall inform the Competent Security Authority of the other country as soon as possible and carry out the appropriate investigation. The other Party shall, if required, co-operate in the investigation. In any case, the other Party is to be informed of the results of the investigation and shall receive a final statement as to the reasons and extent of the security violation.

11 EXPENSES

Expenses incurred by either Party with respect to this Agreement, in particular concerning the implementation of security measures, shall not be subject to reimbursement between the Parties.

12 DISPUTE SETTLEMENT

Any dispute regarding the interpretation or application of this Agreement shall be resolved by consultation between the Parties and will not be referred to any national or international tribunal or third party for settlement.

13 FINAL PROVISIONS

This Agreement shall be effective from the date of signing and remain in force for unlimited time. It may be terminated at any time by either Party in the way of a written notification. In such a case the Agreement expires six – 6 – months from the date the notification of termination has been received by the other Party.

The review, changes and amendments of the present Agreement may be done at any time with consent of both Parties in written form.

In the event of termination, classified items and/or information transmitted under the terms of this Agreement shall be returned to the other Party as soon as possible. Classified information and/or items that are not returned shall be protected in accordance with the provisions laid down in this Agreement.

Done in Kongsvinger on 26 August 2005 in two authentic copies in the Norwegian, Latvian and English languages, all texts being equally authentic. In case of difference of interpretation of the provisions of this Agreement, the English text shall prevail.

Annex A to the Security Agreement *Definitions*

For the purpose of this Agreement:

- *Classified information* means
 - a. Any classified item, be it an oral communication of classified contents or the electrical or electronic transmission of a classified message, or a «material» as defined in (b) below,
 - b. The term «material» includes «document» as defined in (c) below, and any item of machinery, equipment, weapon or weapon-systems either manufactured or in the process of manufacture,
 - c. The term «document» means any form of recorded information regardless of type of recording media.
- *Contract* means
 - An agreement between two or more parties creating and defining enforceable rights and obligations between the parties.
- *Classified contract* means
 - A contract which contains or involves classified information.
- *Contractor* means
 - An individual or legal entity possessing the legal capability to undertake contracts.
- *Breach of security* means
 - An act or an omission contrary to national security regulations, the result of which may endanger or compromise classified information.
- *Security compromise* means
 - That classified information is compromised because knowledge of it has, in whole or part, passed to persons or entities or countries without appropriate security clearance or authority to have such access, or when it has been subject to a risk of such passing.
- *Security clearance* means
 - A positive determination following an investigative procedure to ascertain the capability of a person or entity to have access to and to handle classified information on a certain level in accordance with the respective national security regulations.

– *Security assurance* means

A statement issued by the Competent Security Authority declaring that classified information at restricted level will be protected in accordance with its national regulations.

– «*Need to know*» means

That access to classified information may only be granted if the person requiring it has a verified need to know in connection with his/her official duties, within the framework of which the information was released to the receiving Party.

– *Security classifications and use:*

To be applied to information of which unauthorized disclosure would have the following consequences for the interest of the State:

<i>NORWAY</i>	<i>LATVIA</i>	
STRENGT HEMMELIG	SEVIŠĶI SLEPENI	exceptionally grave
HEMMELIG	SLEPENI	serious damage
KONFIDENSIELT	KONFIDENCIĀLI	prejudicial
BEGRENSET	DIENESTA VAJADZĪBĀM	undesirable

Annex B to the Security Agreement

Visits by personnel of one Party to the establishments, facilities, etc. of the other Party

Access to classified information and to establishments and facilities etc. where classified activities are performed or where classified information is stored or handled, shall be allowed by one Party to visitors of the other Party only if they have been:

- Checked by the Competent Security Authority or other competent government authority of the sending country and are authorized to receive classified information in accordance with the national regulations of the host country, and/or
- Authorized by the Competent Security Authority or other competent government authority of the respective country to perform the required visit or visits.

The Competent Security Authority of the requesting Party shall notify the Competent Security Authority of the country to be visited of the planned visit in accordance with the provisions laid down in this annex, and shall make sure that the latter receives the visit request three – 3 – weeks before the visit or visits will take place.

The visit request shall include:

- A visitor's surname, name, place and date of birth, nationality and employer, passport or other identity documents of the visitor.
- Certification of the visitor's security clearance in accordance with the purpose of the visit.
- Object and purpose of the visit or visits. (The indications must be accurate and sufficiently detailed. General indications and abbreviations are to be avoided.)
- Expected date and duration of the requested visit or visits.
- Point of contact at the establishment/facility to be visited, previous contacts and any other information useful to determine the justification of the visit or visits

The request will be submitted:

- Through the Norwegian Embassy in Riga for visit requests of Norwegian citizens to Latvia.
- Through the Latvian Embassy in Oslo for visit requests of Latvian citizens to Norway.
- Other procedures may be used if agreed upon by the two Competent Security Authorities.

The validity of visit authorizations shall not exceed twelve – 12 – months.

The classified information exchanged during a visit shall have the same degree of protection and classification level as that of the originating Party.

Bilateral sikkerhetsavtale mellom Kongeriket Norges regjering og Republikken Latvias regjering

Kongeriket Norges regjering og Republikken Latvias regjering, heretter kalt partene, er, for å sikre gradert informasjon som utveksles direkte eller via andre administrative enheter eller private rettssubjekter som håndterer gradert informasjon under hver av partenes jurisdiksjon, blitt enige om følgende:

1 VIRKEOMRÅDE

Denne avtale skal utgjøre en integrert del av enhver framtidig kontrakt eller avtale som innebærer utveksling av gradert informasjon og som partene inngår eller undertegner på følgende områder:

- a. samarbeid mellom de to partenes statlige enheter,
- b. samarbeid, utveksling av informasjon, fellesforetak, kontrakter eller andre forbindelser mellom partenes statlige enheter og/eller private rettssubjekter,
- c. salg av utstyr og kompetanse fra den ene part til den annen.

Ingen av partene kan påberope seg denne avtale for å få hånd om gradert informasjon som den annen part har mottatt fra en tredjepart.

Vedlegg A og B til denne avtale er integrerte deler av avtalen.

2 DEFINISJONER

De sentrale begrepene i denne avtale er definert i vedlegg A.

3 GJENSIDIGE SIKKERHETSTILTAK

I samsvar med sine nasjonale lover og forskrifter og sin nasjonale praksis skal begge parter treffe hensiktsmessige tiltak for å beskytte gradert informasjon som overføres, mottas, produseres eller utvikles som et resultat av enhver avtale eller forbindelse mellom partene. Partene skal gi all gradert informasjon som er overført, mottatt, produsert eller utviklet, den samme sikkerhetsbeskyttelse som de gir sin egen graderte informasjon med tilsvarende gradering, som definert i denne avtales artikkel 5 og *vedlegg A*.

Tilgangen til gradert informasjon og til steder og anlegg der gradert virksomhet utføres eller der gradert informasjon oppbevares, begrenses til personer som er sikkerhetsklarert som definert i vedlegg A og som på grunn av sine oppgaver eller sin stilling har behov for innsyn som definert i vedlegg A.

Hver part skal, blant annet gjennom kontrollbesøk, føre tilsyn med overholdelsen av lover, forskrifter og praksis vedrørende sikkerhet i de institusjoner, kontorer og anlegg innenfor dens jurisdiksjon som besitter, utvikler, produserer og/eller bruker den annen parts gradert informasjon.

4 UTLEVERING AV INFORMASJON

Partene skal ikke utlevere gradert informasjon i henhold til denne avtale til tredjeparter eller borgere av andre land uten skriftlig forhåndssamtykke fra den utstedende part. Gradert informasjon som en part har mottatt fra den annen part, skal utelukkende benyttes til det fastsatte formål.

Dersom en av partene og/eller dens institusjoner eller enheter som befatter seg med de saker som er nevnt i artikkel 1, tildeler en kontrakt som skal oppfylles på den annen parts territorium, og denne kontrakt innbefatter gradert informasjon som partens utførende leverandør sitter inne med, skal den part i hvis land oppfyllelsen i henhold til denne avtale finner sted, påta seg ansvaret for å administrere slik gradert informasjon i samsvar med sine egne standarder og krav.

Før gradert informasjon mottatt fra den ene part frigis overfor den annen parts leverandører eller potensielle leverandører, skal den mottakende part:

- a. sikre at disse leverandører eller potensielle leverandører og deres anlegg er i stand til å beskytte den graderte informasjonen på tilfredsstillende måte,
- b. utstede nødvendig leverandørklarering,
- c. utstede nødvendig sikkerhetsklarering for alt personell hvis tjenesteoppgaver krever adgang til den graderte informasjonen,
- d. sikre at alle som har adgang til den graderte informasjonen, blir gjort kjent med sitt ansvar for å beskytte informasjonen i samsvar med den lovgivning som kommer til anvendelse,
- e. foreta regelmessige sikkerhetsinspeksjoner ved aktuelle klarerte anlegg.

5 GRADERINGER

Gradert informasjon skal merkes med en av følgende graderinger:

NORGE	Tilsvarende gradering	LATVIA
STRENGT HEMMELIG	TOP SECRET	SEVIŠĶI SLEPENI
HEMMELIG	SECRET	SLEPENI
KONFIDENSIELT	CONFIDENTIAL	KONFIDENCIĀLI
BEGRENSET	RESTRICTED	DIENESTA VAJADZĪBĀM

Den mottakende part skal verken benytte en lavere gradering for mottatt gradert informasjon eller avgradere informasjonen uten skriftlig forhåndssamtykke fra den utstedende part. Den utstedende part skal gjøre den mottakende part kjent med eventuelle endringer i graderingen av den informasjon som utveksles.

Den mottakende part skal i tillegg merke den mottatte graderte informasjon med sin egen tilsvarende gradering. Oversettelser og gjengivelser skal merkes med samme gradering som originalen, på begge språk.

6 KOMPETENTE SIKKERHETSMYNDIGHETER

Den mottakende part skal utpeke og kunngjøre for den annen part en sikkerhetsmyndighet med behørig fullmakter, heretter kalt den kompetente sikkerhetsmyndighet, som skal føre tilsyn med alle sikkerhetsaspekter ved gjennomføringen av enhver avtale som definert i artikkel 1 i denne avtale.

De kompetente sikkerhetsmyndigheter med ansvar for gjennomføringen av og kontrollen med alle sider av denne avtale er:

I Norge:
Nasjonal sikkerhetsmyndighet
Postboks 14
1306 Bærum postterminal
NORGE

I Latvia:
Constitution Protection Bureau
Miera 85a, Riga, LV-1013,
LATVIA

Hver av partene forplikter seg til å sikre at bestemmelsene i denne avtale blir behørig overholdt av dens kompetente sikkerhetsmyndighet.

De to kompetente sikkerhetsmyndighetene skal, hver innenfor sin egen stats jurisdiksjon, utarbeide, distribuere og føre tilsyn med sikkerhetsinstrukser og prosedyrer for beskyttelse av gradert informasjon som utveksles som et resultat av andre avtaler mellom partene.

Hver kompetente sikkerhetsmyndighet skal etter anmodning gi den annen parts kompetente sikkerhetsmyndighet opplysninger om sin organisering av sikkerheten og sine sikkerhetsrutiner for å gjøre det mulig å sammenlikne og opprettholde de samme sikkerhetsstandarder, og legge forholdene til rette for felles besøk i begge land av godkjente tjenestemenn. Begge parter må samtykke i slike besøk.

7 BESØK

Besøk med henblikk på utveksling av gradert informasjon i lokaliteter der gradert informasjon utvikles, håndteres eller oppbevares, eller der graderte prosjekter utføres, vil bli innvilget av en part for besøkende fra den annen parts land bare dersom det på forhånd er innhentet skriftlig tillatelse fra den mottakende parts kompetente sikkerhetsmyndighet. Slik tillatelse vil bare bli gitt til personer som er sikkerhetsklarert og har behov for innsyn.

Den kompetente sikkerhetsmyndighet hos den part som sender besøkende, skal varsle den mottakende parts kompetente sikkerhetsmyndighet om besøkende som ventes minst tre – 3 – uker før det planlagte besøk, i samsvar med de rutiner som er definert i *vedlegg B* til denne avtale.

Hver part skal garantere at besøkendes personvern blir ivaretatt i samsvar med partens nasjonale lovgivning.

8 KONTRAKTER

Den kompetente sikkerhetsmyndighet hos den part som ønsker å inngå en gradert kontrakt med en leverandør i den annen parts land, eller som ønsker å gi en av sine egne leverandører tillatelse til å inngå en gradert kontrakt innenfor et gradert prosjekt i den annen parts land, skal på forhånd innhente en skriftlig forsikring fra den annen parts kompetente sikkerhetsmyndighet om at den foreslåtte leverandør har sikkerhetsklarering på nødvendig nivå og har de anlegg som skal til for å håndtere og oppbevare gradert informasjon på samme nivå. For graderingen BEGRENSET vil det bli gitt en sikkerhetsforsikring som definert i *vedlegg A*.

Alle graderte kontrakter mellom partenes enheter og/eller private organisasjoner (for eksempel industriforetak, forskningssentre, støtte- og/eller serviceanlegg osv.) skal inneholde passende sikkerhetsbestemmelse(r), samt en graderingsliste, basert på bestemmelsene i denne avtale.

Den kompetente sikkerhetsmyndighet i landet der arbeidet skal utføres, skal ta ansvar for å pålegge og administrere sikkerhetstiltak for kontrakten etter de samme standarder og krav som dem som gjelder for beskyttelse av egne graderte kontrakter.

Underleverandører med interesse i graderte underleverandørkontrakter skal av leverandøren på forhånd presenteres for den kompetente sikkerhetsmyndighet til godkjenning. Underleverandøren skal, dersom han godkjennes, oppfylle de samme sikkerhetsforpliktelser som dem som er fastsatt for leverandøren.

Underretning om graderte prosjekter, avtaler, kontrakter eller underleverandørkontrakter skal på forhånd oversendes den kompetente sikkerhetsmyndighet i landet der prosjektet skal utføres.

To (2) kopier av sikkerhetsbestemmelsen(e), enhver gradert kontrakt, oversendes til den kompetente sikkerhetsmyndighet i landet der arbeidet skal utføres.

9 FORMIDLING OG OVERFØRING

Gradert informasjon skal normalt overføres fysisk mellom partene via deres respektive diplomatiske kanaler.

Utteksling av gradert informasjon kan også skje via representanter som er offisielt utpekt av begge parter myndigheter. Slik fullmakt kan om nødvendig gis til representanter for industriforetak som deltar i konkrete prosjekter.

Levering av gradert informasjon i store enheter eller mengder skal avtales særskilt i hvert enkelt tilfelle.

Andre godkjente metoder for overføring eller utveksling kan benyttes dersom begge kompetente sikkerhetsmyndigheter er enige om det.

10 SIKKERHETSBRUDD

Ved sikkerhetsbrudd, som definert *vedlegg A*, i forbindelse med gradert informasjon utstedt av eller mottatt fra den annen part, eller dersom felles interesser blir berørt, skal den kompetente sikkerhetsmyndighet i landet der kompromitteringen finner sted, snarest mulig underrette det annet lands kompetente sikkerhetsmyndighet og gjennomføre nødvendig undersøkelse. Den annen part skal om nødvendig bistå i undersøkelsen. I ethvert tilfelle skal den annen part underrettes om resultatene av undersøkelsen, og skal motta en endelig redegjørelse for grunnene til og omfanget av sikkerhetsovertredelsen.

11 KOSTNADER

Kostnader som partene påføres i forbindelse med denne avtale, særlig med hensyn til gjennomføringen av sikkerhetstiltak, refunderes ikke partene imellom.

12 TVISTELØSNING

Enhver tvist om tolkningen eller gjennomføringen av denne avtale skal løses ved konsultasjoner mellom partene, og skal ikke henvises til noen nasjonal eller internasjonal domstol eller tredjepart for avgjørelse.

13 SLUTTBESTEMMELSER

Denne avtale trer i kraft på undertegningsdatoen og gjelder på ubestemt tid. Den kan når som helst sies opp av hver av partene ved skriftlig underretning. I så fall opphører avtalen seks – 6 – måneder etter datoen da underretningen om oppsigelse er mottatt av den annen part.

Gjennomgang av, endringer i eller tilføyelser til denne avtale kan foretas på ethvert tidspunkt etter skriftlig samtykke fra begge parter.

Ved opphør skal graderte enheter og/eller informasjon som er overført i henhold til denne avtale, returneres til den annen part så snart som mulig. Gradert informasjon og/eller enheter som ikke returneres, skal beskyttes i samsvar med bestemmelsene i denne avtale.

Utferdiget i Kongsvinger den 26.08.2005 i to autentiske eksemplarer på norsk, latvisk og engelsk, hvorav alle tekster har samme gyldighet. Ved avvikende tolkninger skal engelsk tekst gjelde.

Vedlegg A til sikkerhetsavtalen *Definisjoner*

I denne avtale menes med

– *Gradert informasjon:*

- a. enhver gradert enhet, enten det dreier seg om en muntlig formidling av et gradert innhold, elektrisk eller elektronisk overføring av en gradert melding, eller «materiale» som definert under b) nedenfor,
- b. uttrykket «materiale» omfatter «dokument» som definert under c) nedenfor, samt deler av maskineri, utstyr, våpen eller våpensystem som er produsert eller er under produksjon,
- c. uttrykket «dokument» omfatter enhver form for registrerte opplysninger uansett type registreringsmedium.

– *Kontrakt:*

en avtale mellom to eller flere parter som stifter og definerer bindende rettigheter og forpliktelser mellom partene.

– *Gradert kontrakt:*

en kontrakt som inneholder eller involverer gradert informasjon.

- *Leverandør:*
en fysisk eller juridisk person med rettshandelseevne til å inngå kontrakter.
- *Sikkerhetsbrudd:*
en handling eller en unnlatelse som er i strid med nasjonale sikkerhetsbestemmelser og som kan medføre at gradert informasjon settes i fare eller kompromitteres.
- *Kompromittering:*
at gradert informasjon er kompromittert ved at den, enten delvis eller i sin helhet, er blitt gjort kjent for, eller blitt utsatt for risiko for å bli gjort kjent for, personer eller enheter eller land uten nødvendig sikkerhetsklarering eller tillatelse til slik tilgang.
- *Sikkerhetsklarering:*
en positiv beslutning som følge av en undersøkelse med det formål å fastslå om en person eller enhet er skikket til å ha tilgang til og å håndtere gradert informasjon på et bestemt nivå, i samsvar med de respektive lands nasjonale bestemmelser.
- *Sikkerhetsforsikring:*
en erklæring utstedt av den kompetente sikkerhetsmyndighet som slår fast at gradert informasjon på BEGRENSET nivå vil bli beskyttet i samsvar med nasjonale bestemmelser.
- *Behov for innsyn:*
at tilgang til gradert informasjon bare kan innvilges dersom den som ber om det har et dokumentert behov for innsyn i forbindelse med sine tjenesteoppgaver, innenfor de rammer som lå til grunn for at informasjonen ble frigitt overfor den mottakende part.
- *Graderinger og deres bruk:*
Brukes om informasjon hvor uautorisert utlevering ville ha følgende konsekvenser for statens interesser:

<i>NORGE</i>	<i>LATVIA</i>	
STRENGT HEMMELIG	SEVIŠKI SLEPENI	særlig graverende
HEMMELIG	SLEPENI	til alvorlig skade
KONFIDENSIELT	KONFIDENCIĀLI	skadelig
BEGRENSET	DIENESTA VAJADZĪBĀM	ikke ønskelig

Vedlegg B til sikkerhetsavtalen

Besøk av personell fra en part i den annen parts virksomheter, anlegg osv.

En part skal gi besøkende fra den annen part tilgang til gradert informasjon og til virksomheter og anlegg osv. der gradert virksomhet utøves eller der gradert informasjon oppbevares eller håndteres, bare dersom de besøkende:

- a. er kontrollert av den kompetente sikkerhetsmyndighet eller annen kompetent offentlig myndighet i landet som sender dem, og har tillatelse til å motta gradert informasjon i henhold til de nasjonale bestemmelser i vertslandet, og/eller
- b. har tillatelse fra den kompetente sikkerhetsmyndighet eller annen kompetent offentlig myndighet i det respektive land til å gjennomføre det eller de nødvendige besøk.

Den kompetente sikkerhetsmyndighet hos den part som fremmer anmodningen, skal underrette den kompetente sikkerhetsmyndighet hos parten som skal motta besøk om det planlagte besøket i samsvar med bestemmelsene i dette vedlegg, og skal sørge for at sistnevnte mottar besøksanmodningen tre – 3 – uker før besøket eller besøkene vil finne sted.

Besøksanmodningen skal omfatte:

- a. den besøkendes fornavn, etternavn, fødested og fødselsdato, nasjonalitet og arbeidsgiver, samt den besøkendes pass eller annet identifikasjonsdokument,
- b. bekreftelse på den besøkendes sikkerhetsklarering i samsvar med hensikten med besøket,
- c. målet og hensikten med besøket eller besøkene. (Disse opplysningene må være nøyaktige og tilstrekkelig detaljerte. Generelle opplysninger og forkortelser skal unngås.),
- d. forventet dato og varighet for besøket eller besøkene som det anmodes om,
- e. kontaktperson ved virksomheten/anlegget som skal besøkes, tidligere kontakter og eventuelle andre opplysninger som kan tjene til å fastslå om besøket eller besøkene er berettiget.

Anmodningen skal fremmes:

- a. gjennom Norges ambassade i Riga hva angår anmodninger fra norske statsborgere om besøk i Latvia,
- b. gjennom Latvias ambassade i Oslo hva angår anmodninger fra latviske statsborgere om besøk i Norge,
- c. på annen måte dersom de to kompetente sikkerhetsmyndighetene er enige om det.

Besøksstillatelser skal ikke være gyldige i mer enn tolv – 12 – måneder.

Gradert informasjon som utveksles under et besøk, skal ha samme grad av beskyttelse og samme gradering som hos den utstedende part.

Utgitt av:
Utenriksdepartementet
7. juni-plassen
Postboks 8114 Dep
NO-0032 Oslo

ISSN: 1501-5734

Sats levert av Lovdata

Trykk: DSS:Hurtigtrykk
10/2006 - opplag 250